

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 02959

IN VEG OYF TSURIK

D. Zakalik

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ד. זאקאליק

*

אין וועג אויף צוריק

ביכער פון זעלבן מחבר :

איבערגאנג

(ראמאן) ווארשע 1931

חבר יאזע בראך

(ראמאן) ווארשע 1934

גערענגל

(לובלין 1939 - 1943) פארלאג י. ל. פריץ ת"א 1958

מענטשן און גאסן

(דערציילונגען) פארלאג י. ל. פריץ ת"א 1962

אין שטורעם

(ראמאן) פארלאג „דאָס פּוילישע יידנטום“ בוענאָס-אייירעס 1963

אין דער פרעמד

(ראמאן) פארלאג י. ל. פריץ ת"א 1968

אין עברית :

בסערה

הוצאת „המנורה“ ת"א 1974

בנכר

הוצאת „המנורה“ ת"א 1975

אַרויסגעגעבן מיט דער הילף

פון יידישן שרייבער-פאַראיין אין ישראל

ד. זאקאליק

אין וועג אויף צוריק

ראמן

פארלאג „ה מנורה“ תל-אביב

תשל"ה - 1975

D. ZAKALIK
In Weg Oif Tzurik

ד. זאקאליק / אין וועג אויף צוריק

פאָרלאַג „המנורה“, רח' זנגביל 24, תל-אביב, ישראל
"HAMENORA" PUBLISHING HOUSE, 24 ZANGWILL ST., TEL-AVIV, ISRAEL

נדפס בישראל תשל"ה
PRINTED IN ISRAEL 1975

סידור: משה חמיאל
הדפסה: „חבצלת“, הרצליה

פראניען

ד. זאקאליק

אינה אלט :

צוויי ברידער קרויטמאן	9
ניטשענקאָ	23
אויף שלאָבן און פעלדער	34
אַבראַשאַ	43
פּאַפּאַוו דער פּאַליטרוק	53
די קאַנטשאַפּט מיט דער קוּזניע	63
קאַזמאַטיון	71
קאַטיאַ	84
אין פעלד מיט דער בריגאַדע	96
איוואַן	109
דיעד סוואַסלאָוו	114
בריגאַדע-מענטשן	121
גריגאָרי דער פּרעסעדאַטעל	128
איוואַנאַוו דער אַגראַנאַם	136
מאַריאַ ניקאָלאַיעוואַ	140
טאַטיאַנאַ און פעדאָראַ	146
נאַך געסט — יידן	153
בויקאָ טאַנצט	158
קיזאַק-ציגל	166
אַלגאַ מאַטוועיעוואַ	174
חבר גרישאַ טאַכאַראַוויטש	184
אַ בריק פון האַלץ	193
די „גאַספּאַדסטאַווקע“	203
שניי-בוראַן	211
די לובאַרטאַווער	217
דער וועג פון דער נאַענט	231
אין באַפּרייטן לובלין	242
דאָס פּרץ-הויז אין לובלין	245

צוויי ברידער קרויטמאַן

עס פאַרמירט זיך שוין דער לעצטער צוג. אַ זעקס וואַגאַנעס. די רעשט זעלנער פון פוילישן גאַרניזאַן וועלן אַפפאַרן קיין איראַן. אַלעק איז אין זעלנערישן שינעל, אַבער ער ווייסט שוין, אַז ער איז נישטאַ אין דער רשימה.

דער הויפט פון דער פעלדקיך, מיט זיינע פליישיקע הענט, אויסטאַ-טויַרטע מיט צלמים, דערלאַנגט אים דעם באַפרייונג-שיין:

— אַ שאַד! אַ שאַד! אַזאַ געהילף ווי דו וועל איך שוין נישט האַבן — רעדט ער און אויף זיין העל-הויטיק פנים גייט אויף אַ ראַזעוודיקייט. ער איז קענטלעך געקרענקט און צעטראַגן. ער באַמיט זיך נישט צו שטאַמלען — נישט אַלץ טוט זיך ווי עס ווילט זיך. מיינ דעה ביי די שליפעס-לייט איז ווי אַן אַרבעס געוואַרפן אין דער וואַנט...

אַלעק שטייט פאַרטראַגן פון אַ געדאַנק: הלמאי פירט זיך מיט אים קאַפּויער ווי ס'איז זיין באַגער? אויף זיין לענגלעך פנים ליגט אַ שווערע מידקייט. ער פאַרמרושעט זיינע אויגן אויף דער בלענדעניש פון דער צעגאַסענער זון.

קיינער איז נישטאַ בעת זיין געזעגענען זיך מיטן קוכער. דער קוכער איז נישט יוצא מיט האַלטן אַלעקס רעכטער האַנט. ער נעמט אַן אויך די לינקע. מיט דער צונג ווישט ער זיך די ליפן. ער האַט נאָך עפעס צו זאַגן. זיינע העלע אויגן זענען פול מיט רמזים:

— דער וועג מיטן גאַרניזאַן וואַלט דיך סיי ווי נישט געפירט אַהיים, ווי דו ווילסט, אַבער צו עסן צו דער זעט וואַלטסטו יא געהאַט.

אלעק שאַקלט מיטן קאַפּ — ער באַשטעטיקט.

דער קוכער קערט זיך אום מיט די פלייצעס צו אַלעקן. ער גייט, אַבער ווי נישט זיכער אויף די פיס. ער שלעפט זיי אין זיגזאַג. מיט אַ מאַל ווענדט ער זיך מיטן פנים צו אַלעקן, ווי ער וואַלט זיך דערמאַנט אין עפעס. ער הייבט אויף ביידע הענט און רופט:

— פאַרגעס נישט, איך האָב דאָס נישט געוואַלט!...

אַלעק האָט אַן אַנווייזונג צו פאַרן קיין טשקאַלאָוו, די הויפטשטאָט פון אוראַלער ראַיאָן. צו בלייבן אין אוזבעקיסטאַן — הס מלהוכיר! ער קען די קאַלכאַזן, די אוזבעקישע — „נאַן יאַק!“

— אין טשקאַלאָווער געגנט איז די ערד — אַ פעטער בויד...

אַזוי, דערמאַנט זיך אַלעק, האָט געלויבט דעם ראַיאָן דער ציגעלניער אַרבעטער אין טאַשקענט, ביי וועמען ער האָט גענעכטיקט, אַבער צו ווער מען פאַרן? — פּרעגט אַלעק ביי זיך, און ער ענטפערט זיך: נישטאַ וואָס צו ריזיקירן. דאָ פּרעמד, דאָרט אויף ס'ניי פּרעמד... וועט ער פאַרן פון פּרעמד צו פּרעמד...

דער טייך אוראַל פאַלט אין קאַספּישן ים. דאָס איז די צפון־גרענעץ וואָס טיילט אָפּ אייראַפע פון אַזיע — אַזוי אַרום קומט ער צוריק אין אייראַפע און דערנענטערט זיך צו זיין היים. דער אויספיר מונטערט אים און גיט אים צו מוט.

דער צוג מיט די זעקס וואַגאַנעס וויקלט זיך ערטערוויי אין אַ האַלבן רונד — עלעהיי עפעס אַ געשטאַלט מיט אַן אַרויסגעשטויסענעם בויד און גאוה.

אַלעק שטייט לעבן פענצטער. ער קוקט אין דער טיפער ווייטקייט, וואָס איז פאַרפלייצט מיט גראַקייט. ס'איז דער „גאַלאַדנאַיאַ טעפע“ — הוילער מדבר. קיין שפּראַצל פון גרינס, די ערד איז צעפלאַצט און די לעכער זעען אויס ווי אַפענע אויסגעקרימטע מיילער אין לעכצעניש נאָך אַ נאַסן טראַפּן.

דער לאַקאָמאָטיוו סאַפּעט שווער, לאַזט רויך מיט פּונקען און ציט פאַרביי די פּוסטע מרחקים. די וואַגאַן־רעדער סקריפען ווי אונטער אַ שווערער משא.

אַלעק איז נאָך פאַרטראַגן פון פּרזערדיקן געדאַנק: צי קאָן דער צוג נישט פאַרפאַרן צו זיין היים? אין דמיון קומען אויף פאַר אים די גע־שטאַלטן פון פּרוי, קינד, שוועסטער און ברודער.

אַ קאַלטער שווייס שלאַגט אים אַרויס אויפן שטערן. ער וויל אָבער דאָך זיין רויק. ער זעצט זיך, שפאַרט אָן דעם קאַפּ אין דער וואַגאַנוואַנט און פאַרמאַכט די אויגן. ער וויל שלאַפּן.

די טאַרמאַזן שפאַרן די רעדער — אַ סימן אָז באַלד וועט זיין אַ סטאַ־ציע. און אפשר וועט זיין אַ בופּעט אין וואַקואַל און ברויט צו קויפּן? ער רייסט אויף די אויגן. ער שטעלט זיך אויף און קוקט דורכן אָפּענעם פּענצטער.

דער צוג שטעלט זיך.

אַ סטאַציע, אַ וואַקואַל, אָבער אָן אַ בופּעט.

בלויז געצייילטע פּאַסאַזשירן שטייגן איין אין די וואַגאַנעס פון דעם צוג.

דער צוג רירט. אַ וואַגאַן שלעפט אַ וואַגאַן. אַלעק זעצט זיך. ער וויל דאָך שלאַפּן.

מיט אַ מאַל קומען אַריין אין קופּע פינף יונגען. זיי רופן זיך: טורעק, ריבניק, קראָוויטשיק, קאַפּוסטניק מאַלי, קאַפּוסטניק דוזשי. זיי לאַכן. אַלעק פאַרשטייט אָז די נעמען זייערע זענען פאַרפּוילישט, אָז זיי רופן זיך אַזוי אין שפּאַס.

טורעק איז הויכוווקסיק, מיט אַ קאַפּ האַר שוואַרצע, טוינקלהויטיק, זעט אויס ווי אַ מאַדזיאַר. זיינע נוסאויגן זענען שוואַרץ ווי אויספּאַ־לירט מיט אַ סאַמעט־גלאַנץ. ער האַט אַ ברייט מויל און שמאַלע ליפּן, רויטע, ווי געשמיןקעט מיט אַ ספּעציעלן שטיפּט. אין זיין שמייכל איז דאָ עפעס פון קאָקעטעריע: פון פּאַך איז ער אַ פּריזירער. ער שפּילט אויף אַ מאַנדאָלינע. ער קען עטלעכע מאַגישע קונצשטיקלעך — „האַקוס־פּאַקוס“.

זינט ער איז אין דער גרופע ווייזט ער די קונצשטיקלעך, כדי צו פאר-
טרייבן די צייט און צו פארגעסן אין עסן.

לעאָן און באַלעק קרויטמאַן, וועמען די חברה האָבן פאַרפוילישט
אויף קאַפּוסטיניק — מאַלי און דוּוּשי, זענען צוויי ברידער — אַ צווילינג.
ביידע פון איין הייך, ביידע מיט ברייטע מיילער, ביי ביידן זענען די
אויגן פון אַש-קאַליר, ביידע האָבן זיי איינגעפאַלענע גאַמבעס, און הויכע
קינבאַקן און ביידע האָבן זיי געלערנט אין איין גימנאַזיע. זיי זענען
ספּעציאַליסטן אין צייכענען, גראַפיקער, געוועזענע מיטגלידער אין מכבי-
קלוב, אין זש.ט.ק. — געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטעניש. דאָך איז באַלעק
פיפיקער פון לעאַנען, ער איז לעאַנס אַפּוטרופּוס. אין דער נאַכט פון 6סטן
סעפטעמבער 1939 זענען זיי צוזאַמען מיט טויזנטער געלאָפּן פון וואַרשע.
זיי זענען געווען אין בריסק, אין לעמבערג און פון דאָרט, צוזאַמען מיט
אַ משפּחה, ביי וועלכער זיי האָבן געהאַט זייערע געלעגערס, פאַרשיקט
געוואָרן. זיי האָבן געאַרבעט אין וועלדער, געשיילט די קאַרע פון קלע-
צער. דאָרט איז גאַר לעאָן געווען מער אויסהאַלטעוודיקער ווי באַלעק,
דער געהאַרטעוועטער ספּאַרטלער. זיי זענען געווען אין גוואַר. געוואָלט
זיך מאַביליזירן אין דער פּוילישער אַרמיי און ווי אַ סך יידן — נישט
אַנערקענט געוואָרן פאַר פעיק צו מיליטער-דינסט.

זינט די חברה איז אַריין אין דער קופּע שטייט באַלעק קרויטמאַן,
ווי אויף הייסע קוילן. ער רעדט און האָט טענות וואָס די אַנדערע לאָזן
אים נישט זיך אויסרעדן. מיט איין מאָל רופּט ער אויס:

— חברה, לאַמיר זיך איינרעדן אַז דער לאַקאַמאַטיוו-פירער איז זיך
טועה און ער פאַטשט מיטן צוג אַריבער די גרענעץ, נישט ווייט פון
אונדזער היים!...

ער אַליין לאַכט, און עס אַרט אים נישט וואָס קיין איינער פון דער
גרופּע לאַכט נישט.

*

נחום, וועמען די חברה האָבן זיין נאַמען פּישמאַן פאַרפוילישט אויף
ריבניק, איז הויכווקסיק און דאָר ווי אַ שפּאַן. זיין לאַנג הירשן-פנים איז

געדיכט באַלייגט מיט געלע זומער־שפרענקעלעך. ער איז אַ געלער, האָט קיילעכדיקע אייגן ווי אַ סאַווע, האָט גרויסע אויערן און אַ ברייט מויל מיט גרויסע ציינער. ער אַליין באַצייכנט זיי ווי לאַפּאַטעס. אים געפעלט שלום עליכמס מאַטל פייסי דעם חונס, זאָגט ער אויף זיך, אַז ער איז עס. ער איז געווען אַ קיילעכדיקער יתום. אים האָט דערצויגן זיין מומע יענטעלע. זי האָט געהאַט אַ כראַנישן שלוקערץ. זי פלעגט אים פירן אין חדר און אָפּנעמען. אין וועג, צווישן איין מאַל אָפּשלוקערצן און דעם צווייטן, פלעגט זי אים אויסרעכענען זיין יחוס: אַ קינד פון גבירים, דיסטריבוטניקעס. פון טאַטנס צד האָבן אַלע מאַנצבילן געהאַט גרויסע בייכער. שיינע יידן. פון דער מאַמעס צד האָבן אַלע ווייבער געהאַט גוידערס. בכך, האָט זי אים אָפּגעהיטן ווי אַן אויג אין קאַפּ, חלילה נישט צו פאַרשוועכן דעם כבוד פון זיין טאַטע־מאַמע. ער איז דאָך דער איינ־ציקער קדיש. מאַכט זיך: די מומע יענטעלע גליטשט זיך אויס און זי שלעפט אים מיט. דער מומען איז אַראַפּגעפּאַלן דער טשעפיק, אַ צעטור מלטע פון חרפה איז זי געשטאַנען און נישט געוואוסט ווי אַזוי צוריק אַנצוטאָן דעם טשעפיק, און ער איז געשטאַנען מיט אַ לאַך אין קאַפּ. די מומע האָט דאָס דערזען, האָט זי זיך צעשרייען: ער טוט איר אויף צו להכעיס. זיין טאַטע־מאַמע וועלן איר נישט מוחל זיין דעם בזיון... אַלע שכנים האָבן אים געגלעט איבערן קעפל, געטרייסט, אַז דער לאַך האָט געקאַנט זיין גרעסער. פון דאָן אָן היט ער זיך נישט צו פּאַלן אויף שפּיר ציקע שטיינער...

נחום איז אַ מילנער־איידעם. ער פּשטלט זיך אין פּאַליטיק. ער זאָגט: ווען ער וואַלט פאַר דער חתונה געהאַט דעם היינטיקן שכל, וואַלט ער נישט געווען קיין פּאַלקיסט, נאַר אַ ציוני. ער וואַלט נישט געווען דאָ, נישט געעטעמט מיט פּחד, אַז פאַר זאָגן דעם אמת יושבנט מען איין. ער איז געלאָפּן זיך אַריינכאַפּן אין די וויסרוסישע געביטן, נאָך דעם ווי די דייטשן האָבן געכאַפּט זיין שכן, הערש־בערן, אויף אַרבעט און דער הערש־בער איז אַהיימגעקומען אַ צעבלוטיקטער, כמעט אויס מענטש. דאָן האָט חיהלע, זיין ווייבל, אים צוגערעדט ער זאָל גיין און מצליח זיין. איז ער געגאַנגען און נישט מצליח געווען.

זינט נחום איז אָנגעקומען אין די געביטן פירט ער נישט קיין דיס-
קוסיעס. ער האָט זיך זיין נוסח פון רעדן: „די סאָויעטישע מענטשן זענען
אמתע צדיקים — מסתפקים במעט מן המעט, זיי זענען מקפיד נישט הנאה
צו האָבן פון עולם הזה... זיי אַרבעטן אויף לעתיד לבוא...“

נחום טראַגט אַ פופייקע — אַ לאַטע אויף אַ לאַטע. יעדע לאַטע פון
אַן אַנדערער קאָליר. דאָס מלבוש נעמט ער מיט ווי אַן עדות פון זיין
לעבן — אין „שווילטאָג“.

דער צוג האַלט נישט קיין גלייכמעסיקן טעמפּאַ: מינוטן פאַרקלע-
נערט ער דעם לויף, און ווי אַפּגערוט זיך, גיט ער זיך ווידער אַ ריס,
לויפט שנעל ווי ווילד, קלאַפט האַסטיקער.

מיט איין מאָל רייסט זיך נחום אָפּ פון אַרט:

— חברה! — רופט ער — שוין גענוג באַהערשט דעם יצרהאכילה!
ס'איז פאַראַן אַ הייפּטל קרויט, וואַרט אויף תיקון! טורעק! נעם מאַך צו
רעכט דאָס הייפּטל קרויט!

— פון די קרויטבלעטער ווילסטו זאָט ווערן? — קרימט זיך באַלעק
קרויטמאַן.

טורעק נעמט דאָס הייפּטל קרויט, טיילט אָפּ די בלעטער און מעסט
זיי אויס, צי אַלע זענען פון איין גרויס, צו אַ קלענערס לייגט ער צו
אַ באַזונדער שטיקל אַ צוגאַב.

— חברה! אַז כ'זע ווי דער „אָדון“ הונגער ליגט אייך אויף די שפיץ
נעז — זע איך זיך, און האָב רחמנות אויף זיך — צערעדט זיך נחום —
איך, מענדל מילנערס איידעם, האָב וואַגאַנעס מיט מעל געשיקט, טויזנ-
טער האָבן געהאַט צו באַקן ברויט, צו פאַרקנעטן לאַקשן, באַקן לעקער,
קיי איצט קרויט און נעם זיך אין דמיון אַ קעלבערנעם שניצל...“

די ברידער קרויטמאַן שאַקלען זיך לויטן טרייסלען פון וואַגאַן.

פּלוצעם צעשרייט זיך משה:

— היינט דאַרף זיין שבועות!

— שבועות דיר אין קאַפּ! — בייזערט זיך טורעק.

משה רעדט מיט אַ פאַרטראַכט קול:

— בלינצעס זענען מיר געקומען אין דמיון. בלינצעס מיט קעז פלעגט מיין מאַמע מאַכן צו שבעות.

★

משה שניידער, כשמו כן הוא. פון פאך אַ שניידער. זיין טאַטע און דעם טאַטנס טאַטע זענען געווען שניידערס. אים האָט געצויגן צו מאַלע־ריי. ער האָט געצייכנט דעם געזעל בעת ער סטריגעוועט אויס אַ קלאַפּע. דעם טאַטן בעתן צעבלאָזן ס'פרעסאייזן. ער איז דער יינגסטער אין דער גרופּע. זיינע גראַע אויגן זענען פול מיט פאַרבענקטקייט. אַ דערוואַקסן קינד, נאָך נישט באַוויזן צו געניסן פון עפעס גוטס, און מוז שוין אויס־שטיין אַ וועלט מיט פּיין. ער איז הויכווקסיק — איבערגעוואַקסן די יאָרן זיינע. די באַקן זענען ביי אים איינגעפּאַלן, קומט זיין קין אויס ברייטער. אַ פאַרקלעמטער צער איז אים איינגעגעסן אין די מוילווינקלען.

משהס פאַרן קיין טשקאַלאָוו מיט די חברים איז אַ צופּאַל. דער עשאַ־לאַן קיין טורטקול האָט זיך געשטעלט איבערצוואַרטן אַן אַנטקעגנלויפּנ־דיקן צוג, איז ער מיט די חברים אַראָפּ, אַריין אין שטעטל און גלייך צום מאַרקפּלאַץ, געזוכט ברויט און נישט געטראַפּן, דערזען אַ כאַזאַיקע מיט אַ קרענצל ציבעלעס און אַ הייפּטל קרויט, האַבן זיי געקויפט דאָס הייפּטל קרויט. זיי קומען צוריק צום וואַקזאַל — איז שוין דער עשאַלאַן־צוג אַוועק. קומט אַן דער צוג קיין טשקאַלאָוו — כאַפּן זיי זיך אַרויף, אַבי ווייטער. דער צוג רייסט איצט מיט אַ שטאַרקן אימפעט, לויפט פאַרביי קליינע סטאַציעס, וועקסלשטעלערס פּאַכען מיט די פענדלעך, אַז דער וועג איז פּריי.

אַלעק דערזעט ווי לעאַן קרויטמאַן קוקט זיך איין אין אַ שפיגעלע און ביים שפיגעלע איז פאַראַן אַ פּאַטאַגראַפּיע פון אַ שיינהייט. די פּאַטאַ־גראַפּיע האָט ווי אַ בליץ געטאַן אין אַלעקס בליק. דאָס פנים פון דעם פּריילין מאַרצעלאַ — די שכנטע איבער זיין וווינונג. זי איז אַוועק פון ביאַליסטאָק, כדי צוריקצוקומען מיט זיין רחלען און מיטן קינד. זי האָט פאַר אים נישט דערמאַנט, אַז זי האָט אַ נאָענטן. ער נעמט פון לעאַנען דאָס שפיגעלע און די האַנט ציטערט אים.

לעאן האָט עפעס מורא. ער וויל שוין צוריק דאָס שפיגעלע.

— ווען האָט די פריילין דיר דאָס געגעבן?

— דיין עסק?

— אַ שכנטע. ס'לעצטע מאָל זי געזען אין ביאָליסטאָק.

— זי לעבט? מאַרצעלאַ לעבט! — רופט לעאן צום ברודער. ער כאַפט

דאָס שפיגעלע, קושט די פאַטאָגראַפיע איין מאָל און נאָך אַ מאָל. ער וויל אַלעק זאָל אים דערציילן וועגן מאַרצעלאַ.

דער אָונט טונקלט זיך, פאַרציט זיך אויף די פענצטער־שוויבן. אין

וואַגאַן־סופיט, וווּ ס'איז געווען אַ לעמפל, איז געבליבן אַ ליידיקע פּאַסונג.

די נאַכט טראַגט מיט זיך אַ מאַגנעט פון אומעט. די טונקלייט לייגט זיך

ווי מיט אַ בלייערנער שווערקייט אויף די אויגן־לעפלעך. נחום שווייגט,

ער דרעמלט. אויך אַלעק גיט זיך נאָך דעם וויגן פון וואַגאַן. ער פילט

נישט אַז זיין קאַפּ איז אַנגעלענט אויף משהס אַקסל.

ס'איז שטיל אין וואַגאַן. מען הערט נאָר ווי די ברידער קרויטמאַן

עטעמען מיט אַפענע מיילער.

באַגינען. דער הימל וויקלט פון זיך דעם שאַרן נעפל. פּיאָלעט־קאַלירן

שטרייפן זיך ווי אַ זוים. דער צוג איז נאָך אַלץ אין האַסטיקן לויף, נאָך

נישט דערפאַרן צו טשקאַלאָוו.

אַלעק איז שוין וואַך, אַבער ער ווישט זיך נאָך דעם שלאָף פון די

אויגן. עפעס דאַכט זיך אים, אַז דער צוג איז אָן אַ פירער. דער לאַקאַמאַ־

טיוו גיט נישט קיין צייכן פון דערנענטערן זיך צו אַ סטאַציע. ער זעט

אין דער פענצטערשוויב ווי דאָס נישט ראַזירן זיך האָט פאַרשוואַרצט

זיין פנים. דאָס פאַרן איז ווי אַן אומענדלעכקייט.

טורעק פילט שוין דעם אַטעם פון טאַג, אַבער ער רוקט אַראָפּ דאָס היטל

איבער די אויגן — נאָך אַ קאַפעטשקע שלאָף.

די ברידער קרויטמאַן זענען שוין אויך וואַך, אַבער פאַרשטאַמעט.

נחום און משה זענען מיט איין מאָל מונטער געוואָרן. נחומען טראַגט

דער אימפעט פון רעדן. ער דערציילט וועגן דעם שווערס מעלמיל. ער

האַט דאָס שוין נישט איין מאָל דערציילט. אים איז די מעלמיל ווי אַ גר־

תמיד אין זכרון. דאָס שילדערן די מעלמיל ווידער און ווידער העלפט אים אויסצווויקלען זיך פון בענקען.
מיט איין מאָל פאָלט דער אימפעט פון לאַקאָמאַטיוו. ער האָט אויס-
געדעכעט די פאַרע און שוין שטייט ער פאַרן וואַקזאַל פון טשקאַלאָוו...

★

דער וואַקזאַל-בנין אין טשקאַלאָוו איז ברייט און לאַנג. איבער דער רעפּלעקטאָרן-נעץ און אין שפיץ פון בנין הענגען די בילדער פון די פירער פון ראַטן-פאַרבאַנד. דער אויסזען דערמאָנט אַלעקן אין דעם וואַקזאַל-בנין אין ביאָליסטאָק, און דאָך איז דאָ דער אַטעם אַן אַנדערער. אַנגעפוישט מיט סודות. דער ריח פון מלחמה-פּולווער שלאָגט פון אַלע ווינקלען.
אַלעק ציט צום מאַרקפּלאַץ. אַלע פון דער גרופּע גייען מיט אים. ציען פון גאַס אין גאַס, פאַרביי שורות ווייס-געקאַלכטע הייזער. טיר און פענצ-טער זענען פאַרקלאַפט. עס זענען שוין די אַרבעט-שעהען. אין צענטער פון דער שטאָט — אַ הייטערער אימפעט: מענער, פרויען, יוגנט, קינדער מיט מאַמעס און אַן מאַמעס; ווער עס איילט זיך צו דער אַרבעט, ווער צו שטעלן זיך אין דער ריי צום אַריינגיין אין מאַגאַזין. עס דערמאָנט אין וואַרשע, אָבער דער אימפעט דאָ איז אַן אַנדערער. די טרייבּקראַפט — פּחד...

דורך פיר טויערן, פון אַלע זייטן שטאָט, קומט מען אויפן מאַרק. אַ קוואַדראַט-שטח אַרומגעצוימט מיט שטאַכייטן. שורות ביידלעך און אַפּענע שטעלעלעך אין איין טייל פונעם מאַרקפּלאַץ. אַ רעש און זשומעריי. דאָ רופט נישט דער פאַרקויפּער צו קויפן נאָר ביי אים. ביי אַלע שטעלן און אין אַלע ביידלעך — אַ המון קונים. דער עיקר סחורה: מילכוואַרג, קעז און סמעטענע. ביי די אַפּענע שטעלן: געברייטע ריבן, מייערן. עס שטייען קאַלכאַזניקעס מיט אַרבע-וועגענער און אויף די הענט אַנגעהאַנגען קרענצ-לעך ציבעלעס. ביי טייל אין די וועגענער איז פאַראַן אַ האַלב זעקל ווייץ, אַדער קאַרן. אַ באַזונדער ווינקל איז פאַראַן פאַר אַלטע זאַכן. אויפן ברוק איז אויסגעלייגט: אַ צעשניטן ליילעך, אַ פאַר האַנטעכער, אַ וועקזייגער,

א מאשינקע צו מאַלן פלייש, אן אַלטע קופערנע קוואַרט. אַנדערע האָבן אויסגעלייגט עטלעכע שערן, מעסערס, טעפּלעך, שיסלען. מען שטייט אויך מיט אַן אַלטער קליאַמקע, אַ נאַפּטמאַשינקע, אַ נאַכטלאַמפּ. אַנדערע דרייען זיך מיט אַלט וועשוואַרג: אַ העמדל, אַ ציכל, גאַטקעס, אַדער אַ פּאַר הויזן, אַ פּאַר ווילעקעס, אַלטע קאַלאַשן, אַ היטל אויף ווינטער.

ברויט ?

ברויט אויף קאַרטאַטשקעס.

פּאַרט איינער אַן מיט צוויי קאַנען מאַראַזשענע, רינגלט אים אַרום אַ קרענצל בעלנים ווי פליגן אויף האַניק. באַווייזט זיך אַ פּרוי מיט אַ זעקעלע באַניקערן און מעסט מיט אַ גלאַז, רינגלען זי אַרום אַלט און יונג, הענט שטופן איר רובלעס. זי איז יושרדיק — קיין איינעם נישט מער ווי איין גלאַז.

ווידער פּרעגט אַלעק אויף ברויט און מען קנייטשט מיט דער נאַז, ווי ער וואַלט פּרעגן וועגן אַ פּריקע זאַך...

גיט אַלעק און קוקט יעדערן פּאַרביגייער אויף די הענט, אויף דעם קלימעקל וואָס ער טראַגט. ער קוקט אין פנים, קוקט אין די אויגן, וויל דערכאַפּן אַ וונק. דערזעט אַלעק אַ הויכווקסיקן, שטייף אין גיין. ער האַלט אַ שטייגל און אין שטייגל אַ קאַנאַריק. ער ווינקט צו אַלעקן צו גיין פּאַרויס. גייט אַלעק ביי דער זייט, ער זאַל אים נישט אַוועקקומען. דער מענטש מיטן קאַנאַריק שטעלט זיך הינטער אַ ביידל, וואָס איז פּאַרמאַכט. ער האַט ברויט. וויל אָבער דער מענטש אַ הויכן פּרייז און אַלעק האַט נישט אַזוי פיל רובלעס. דער אַנביטער שטייט נישט לאַנג. ער רעדט עפעס אַריין צום קאַנאַריק און כהרף-עין קומט ער אַלעקן אַוועק.

פּאַר אַלע טויערן דרייען זיך טשקאַלאַווער בירגער. זיי האָבן נישט גאַרנישט אין די הענט, אָבער זיי האַנדלען מיט עפעס, אָבער אַלעק ווייסט נישט וואָס זיי ביטן אָן.

פּאַר איין טויער טרעפט אַלעק נחומען און די ברידער קרויטמאַן. ער דערציילט זיי וועגן דעם מענטש מיטן קאַנאַריק. די ברידער קרויטמאַן זענען גרייט צו קויפּן פּאַר יעדן פּרייז. ער לויפט מיט זיי זוכן דעם מענטש מיטן קאַנאַריק. דער מענטש איז נישטאַ.

ביים מזרח־טויער טרעפט שוין אַלעק אויך טורעקן און משהן — אויך זיי מיט ליידיקע הענט. זיי זענען שוין ווידער צוזאַמען און באַשליסן זיך צו ווענדן אין דער ווערבירונג־ביוראָ, זוכן אַרבעט. זיי האָבן זיך קוים דערפֿרעגט וווּ דאָס איז:

— אין בנין פֿון דער נ.ק.וו.ד. — ווייזט ווער אָן.

אַלעק, דערהערנדיק ס'דערמאָנען די פיר אותיות, דערפילט ער, אַז די הויט רינצלט זיך אים. עס דערמאָנט אים אין ביאָליסטאָק, אין בעקערס פּאַבריק, אין לאַגער ביים שוואַרצן טייכל. נחום באַצט אַרויס אין קוראַזש און ער שטעלט זיך נישט אָפֿ אין גיין.

דאָס הויז פֿון דער ענקאָוועדע איז ברייט, מיט ברייטע טרעפֿ. די געגלאָזטע טירן, הגם זיי דרייען זיך נישט, זענען דאָך אין אַן אומאויפהערלעכער באַוועגונג. מענטשן גייען אַריין און אַרויס. טורעק איז ווי פּאַרשווינדן. ער איז אַוועק זוכן אַ פּריזורע און נישט לאַנג גע־זוימט. ער איז דאָ צוריק, צעפּלאַשעט די טשופּרינע, רעדט מיט אַ ברוגז־דיקן טאָן:

— אַ ווילדן נעמט מען נישט אָן. אַן אַנווייזונג דאַרף מען.

— אפשר נישט גענוג פּאַכמאַן? — פּרעגט אַלעק.

טורעק איז געפּאַלן אין זיין אַמביציע צוליבן נישט אָננעמען אים אין דעם פּריזירער־אַרטעל. אויך ער באַשטייט, אַז נחום זאָל אַריינגיין און רעדן פּאַר אַלע.

נחום איז פלינק און מיט אַ שפּרונג אַריין רעדן ביי דער ענקאָוועדע. ער האָט לאַנג נישט געזוימט. ווען ער איז אַרויס, האָט ער געלאַכט אַ ביטער געלעכטער. נישט קיין אַרבעט, נישט קיין טאַלאַנען אויף ברויט. בלויז אַן אַדרעס פֿון דער לעגאַטור פּאַר בירגער פֿון פּוילן.

אַלעק ווערט אַפּטימיסטיש. ער געפינט איין, אַז ראַטן־פּאַרבאַנד וויל אים שוין נישט פּאַר אַ בירגער. די לעגאַטור איז אַ פּונקט פּאַר בירגער פֿון פּוילן, ווי די שטעלונג פֿון דעלעגאַט זאָל נישט זיין צו יידן — דאָך זיין פּוילישע בירגערשאַפט וועט ער נישט פּאַרלייקענען.

דער אריינגאנג אין דער לעגאטור געפעלט נישט טורעקן: א שמאץ-
לער קארידאר און שמאלע טרעפ. דאס רופט נישט ארויס קיין כבוד. ער
האט זיך געריכט אויף מער קאמפארט. ווען נישט דאס שילדל, וואלט ער
נישט געגלייבט, אז דא איז די ביורא פון א לאנדדעלעגאט. אויך לעאן
און אלעק ווונדערן זיך וואס זיי זעען נישט קיין אינטערעסאנטן. אפשר
איז איצט נישט די אַמטירונג-צייט?

דאך פילן זיי זיך היימיש, באשליסן זיי אריינצוגיין אלע צוזאמען.
ס'איז א קליינער צימער, און מיט זיי זעקס ווערט עס פול. ס'איז נישט
קיין ענגשאפט, דאך איז נישטא וואו א טריט צו שטעלן, אבער זיי ברענגען
מיט זיך א שפאר ביסל רעש.

א בלאַנדהאַריקע, גידעריק-וווקסיקע און הויכברוסטיקע, קומט אריין
פון א צימער, וואו א שילדל אויף דער טיר מיט אן אויפשריפט: „מען בעט
ווארטן“. די בלאַנדהאַריקע האט א יונג פנים. זי דערזעט דאס צימער איז
פול מיט אינטערעסאנטן, צעעפנט זי ברייט די העל-בלאָע אויגן. זי דרייט
מיטן קאפ, ווי זי וואלט אראפגעוואָרפן פון זיך עפעס אן אַנגעשטרענגט-
קייט. זי שטעלט זיך פאַר — יאַנינאַ, סעקרעטאַרין פון דער לעגאַטור. זי
פרעגט צי אלע זעקס זענען וועגן איין ענין, און ווען זענען זיי געקומען?
— באַפרייטע פון לאַגער און פון גוזאַר — זאַגט אַלעק, כדי צו זיין
א פינקטלעכער. ער באַמיט זיך, אַז זיין שטים זאָל קלינגען ווייך.

— פון ווען זענט איר אין טשקאַלאָוו?

— פון היינט, פון פאַר עטלעכע שעה — ענטפערט באַלעק.

— די פאַר שעה פאַרברענגט אויפן מאַרקפלאַץ? — פרעגט יאַנינאַ,
אַבער אַן פאַרווורף, נאָר בלויז אַן אַנדייטונג, אַז זי איז אַריענטירט —
נישט וויכטיק! באמת נישט וויכטיק! — גיט זי צו.

— דווקא יא וויכטיק! — זאַגט אַלעק — איז דען דאָ וואו אַנדערש צו
זוכן ברויט, אויב נישט אויפן מאַרק?... — אַבער נישט געקריגן. מיר
מיינען צו קריגן ברויט-טאַלאָנען.

יאַנינאַן זענען די באַקן פאַרלאָפן מיט אַ ראַזעוודיקייט:

— יא, ברויט איז נישט אבי וואס... — זאַגט זי און פאַרענדיקט נישט
איר רעדן. ווי זיך דערמאָנט אין עפעס, רייסט זי זיך אַפּ פון אַרט און גייט

אַריין אין צימער פון וואָנען זי איז געקומען, נאָר אַ פּאַר מינוט איז יאָ-
נינאַ אין צווייטן צימער. זי קומט צוריק מיט ליידיקע הענט, אָן טאַלאַנען:

— דער דעלעגאַט איז נישטאָ אין ביוראָ — דערקלערט זי.

מיינט אַלעק, אַז טאַלאַנען אויף ברויט זענען ביים דעלעגאַט:

— איז לאַנג צו וואַרטן אויף זיין קומען? — פּרעגט אַלעק.

— היינט איז דער באַגריף פון צייט רעלאַטיוו — זאָגט יאַנינאַ. עס
פאַרבינדט זיך אַ שמועס. יאַנינאַ דערציילט, אַז זי האָט געלערנט אין
וואַרשע. מיטן אויסברוך פון דער מלחמה איז זי אַוועק אַהיים צו די
עלטערן אויף די קרעסן. די רויטע אַרמיי איז אַריין אין די געביטן. אין אַ
פינצטערער נאַכט זענען געקומען אין זייער אייגן הויז עטלעכע מילי-
ציאָנערן, מיט רויטע בענדער אויף די אַרעמס, דערקלערט די עלטערן, אַז
זיי זאָלן זיך נעמען וואָס זיי ווילן, זיי האָבן צו פאַרן אַ ווייטן וועג. איינער
פון די מיליציאָנערן איז געווען אירס אַ שול-חבר. ער האָט קיין מאָל קיין
ביזן הינט אַפילו נישט געשלאָגן. דאָס מאָל איז ער עפעס אויס מענטש
געוואָרן. מיט כוח זי צוגעפירט צום וואָגן און מיטגעשיקט זי מיט די
עלטערן. צוויי טעג האָט דער צוג זיי געפירט.

— אונדז האָט געשלעפט אַ באַרקע — זאָגט אַלעק.

— מיר ווייסן, אַז ווען נישט דער שיקאַרסקי-אַפּמאַך, וואָלט צו אונדז
געווען אַך און וויי! — זאָגט יאַנינאַ און אירע צעעפנטע אויגן זענען אין
וואַסער-גלאַנץ.

אויף עפעס אַ טעמפן זשום, ווי פון אַ בין, וואָס קומט פון אונטערן
טיש, שטעלט זיך יאַנינאַ אויף. זי בעט זיי צוצוואַרטן און זי גייט אַריין
אין צימער וואָס מיטן שילדל אויף דער טיר. יאַנינאַ קומט צוריק מיט
אַ פּאַפיר אין איין האַנט און מיט אַ קליין פעקעלע אין דער צווייטער.
אירע בלאַנדע האַר צעפלאַשען זיך און פאַלן איר אויפן אַקסל ווי אַ שאַל.
דאָס פּאַפיר, וואָס זי האַלט אין האַנט דערלאַנגט זי אַלעקן, וועלכער שטייט
נענטער צו איר:

— ס'איז אַן אַנווייזונג אין סאַוּכאַז ביי דער בורטע — זאָגט זי און
גיט צו — דער סאַוּכאַז איז גרייט אויפצונעמען צען פּוילישע בירגער

ד. זאקאליק

אויף אַרבעט. ביים מאַרקפּלאַץ, טויער נומער 3 וואַרט דער שליח פון סאַווכאַז. ער וואַרט מיט פּערד און וואַגן.

— ווייט פון דאַנען דער סאַווכאַז? — פּרעגט אַלעק.

— ווי ווייט ווייס איך נישט, אַז ס'איז אַריבערצופאַרן דעם טייך אוראַל ווייס איך יאָ — זאַגט יאַנינאַ און זי דערלאַנגט אַלעקן דאָס פּערקעלע:

— ס'איז נישט קיין גאַנצע ראַציע ברויט אָבער נאָר דאָס האָב איך גיט זי צו.

אַלעק דאַנקט איר. ער וויל נישט נעמען וואָס ס'איז אירס, און זי קריגט אויך ברויט נאָר אויף אירע טאַלאַנען.

יאַנינאַ באַהאַלט די הענט הינטערן רוקן. זי וויל נישט צוריקנעמען

דאָס פּעקעלע. זי באַדויערט וואָס אַזוי ווייניק.

— דער שליח פון סאַווכאַז וואַרט — זאַגט זי — ס'איז וויכטיק נישט

דורכצולאַזן די „אַקאַזיע“, זייער וויכטיק — חזרט זי איבער — דער שליח האָט ברויט, אָן צווייפל האָט ער!

ניטשענקאָ

וואָס ס'איז סאַווכאַז, ווייסט אַלעק און אויך די אַנדערע פון דער גרופע: סאַווכאַז איז סאַויעטישע לאַנדווירטשאַפט. סאַווכאַז באַשעפטיקט אַרבעטער אויף חודש־לוינ. דער אַרבעטער איז נישט באַטייליקט אין די רווחים פון דער ווירטשאַפט. סאַווכאַז אונטערשיידט זיך פון אַ קאַלכאַז מיטן פּרינציפּ: אין קאַלכאַז — קאַלעקטיווע ווירטשאַפט — איז דער מיטגליד יאָ באַטייליקט אין די רווחים פון קאַלעקטיוו. דער פאַרדינסט פון אַ קאַלכאַז־מיטגליד ציילט זיך לויט זיינע אַרבעטסטעג דורך דעם פולן יאָר אַרבעט. פון גערעטעניש ביז גערעטעניש נעמט ער אין סקלאַד פּראָדוקטן אויפן חשבון פון זיינע אַרבעטסטעג.

אַלעק, און קיינעם פון דער גרופע גייען נישט אָן די יסודות פון דער אונטערנעמונג. זיי זוכן נישט קיין הויכע שטעלעס. זיי זוכן אַרבעט און ברויט צו דער זעט.

דעם וועג צום מאַרקפּלאַץ קענען זיי שוין און זיי גייען אַהין אָן צו פּרעגן. זיי מאַכן ברייטע שפּרייזן. עמעץ פון זיי וואַרפט אַריין אַ ספק, צי דער שליח פון סאַווכאַז האָט נאָך נישט פאַרקויפט דאָס ברויט, אויב ער האָט נישט געהאַט וועמען צו ברענגען אין סאַווכאַז...

*

עס איז שוין נאָך די מאַרק־שעהען און אַלע טויערן פון מאַרק זענען געשלאָסן. אַרום דעם אייזערנעם שטאַכייטן־פּלויט איז שוין נישטאָ קיין סימן פון האַנדל. דער אַרום איז ריין, ווי אַפּגעשווענקט דורך אַ רעגן. קיין זכר פון אַ מאַרק־קאַכעניש, בלויז אויפן פּלעצל לעבן טויער נומער 3

שטייען עטלעכע וועגענער. די פערד זענען אויסגעשפאנט מיט די טאָרבעס איבער די מאַרדעס. עטלעכע פויערים שטייען אין אַ קרענצל. אַלעק לויפט צו און פרעגט אויפן שליח פון סאַווכאַז ביי דער בורטע.

אַ נידעריק-ווקסיקער, אין אַ שטרויענעם הוט אַ צעקנייטשטן אין די ראַנדן, וואָס זעט אויס ווי עפעס אַ צירק־מענטש, רוקט זיך אַרויס פון קרענצל פויערים. ער איז דאָס פון סאַווכאַז ביי דער בורטע. אַלעק ווייזט אים דעם בריוו, וואָס ער האָט פון דער לעגאַטור. דער פויער ווייסט, אַז ער דאַרף ברענגען אין סאַווכאַז אַרבעטער פאַליאַקן. ער קוקט נישט אין פאַפיר. ער וויקלט מיט די פינגער אַ שפיץ פון אַ האַלבער וואַנצע. ער ציילט וויפל זיי זענען און פרעגט:

— באַלשע ניעט? (מער נישט?).

— ניעט, אי ניע בודעט! (נישטאַ מער און ס'זעט נישט זיין) —

זאַגט אַלעק.

— לאַדנאַ! (גוט) — רופט אויס דער פויער.

אַלעק און די אַנדערע באַקוקן דעם פויער ווי גרויס ער איז. פון זיין אַנטוועכץ ווילן זיי זיך משער זיין דעם מצב פון סאַווכאַז. לויט זיינע שטרויענע לאַפטשעס אויף די פיס, זעט דאָס אויס גענוג נעבעכדיק.

דער פויער גייט צו צום פערד און שלעפט עס אַרויס פון צווישן די האַלאַבליעס, נעמט אַראָפּ די טאַרבע מיטן אַבריק פון פערדס פיסק און וואַרפט די טאַרבע אַוועק אויפן וואַגן. ער נעמט דאָס פערד ביי דער צוים, פירט עס צוריק אַריין צווישן די האַלאַבליעס, פאַרלייגט די דוגע איבערן פערדס נאַקן, פאַרשלייפט זי צו די האַלאַבליעס.

— לאַדנאַ! — זאַגט ער, און מיט אַ קאַפּ־באוועגונג ווייזט ער אַלעקן

און די חברים, זיי זאלן זיך זעצן אויפן וואַגן.

נישט אַלעק און נישט קיין איינער פון דער גרופע כאַפן זיך נישט נאַכצוקומען זיין ווונק. זיי זענען נאָך נישט דעצידירט צום פאַרן.

— כלעב יעסט? (ברויט איז דאָ) — פרעגט אַלעק.

— יעסט! יעסט! — זאַגט דער פויער און ווייזט אַן אויף דעם קליי-

מעקל וואָס אויפן וואַגן.

— קושטאט נאדא! (מען דארף עסן) — זאגט אלעק.

דער פויער דרייט אויס דעם קאפ. אַ וויילע קוקט ער מיט איין אויג. דאָס צווייטע איז פאַרקלאַפט. עפעס איז ער חושד, צי זיי מיינען טאַקע צו פאַרן מיט אים. ער זאָגט, אַז אין וועג וועט ער געבן ברויט. קיין איינער פון די זעקס רירט זיך נישט צו צום וואָגן.

דער פויער קוקט זיך ווידער איין אין יעדן איינעם פון זיי. מיט איין מאָל טוט ער אַ פאַטש מיט די הענט, ווי ער וואָלט זאָגן — ער וועט איינשטעלן! ער קערט זיך צום זיצאַרט זיינעם, וואָס אויפן וואָגן, און ציט אַראָפּ דעם קלימעק. ער קניפט אויף דעם לעדערנעם רימען און ציט אַרויס אַ קאַרנברויט. עס איז שוין צעשניטן אויף פעניצער און ער דערלאַנגט יעדן אין דער האַנט אַ מוציא. ער קוקט דערביי זיי אין די אויגן צי שוין אויס ברוגן.

אַלעק און די אַנדערע נעמען האַסטיק בייסן פון דער מוציא.

דער פויער צעעפנט ברייט די אויגן. ער זעט ווי זיי שלינגען דאָס ברויט מיט איילעניש און אויסגעהונגערט, צלמט ער זיך איבער, שעפטשעט אַ לויב, וואָס ער האָט נישט אויפגעהאַלטן צו געבן זיי ברויט. ער ציט אַרויס פון קלימעק אַ קרענצל ציבעלעס. ער פרעגט נישט צי זיי ווילן. ער קניפט אָפּ צו איינציקע און טיילט יעדן פון זיי אַ ציבעלע, ווי ער וואָלט זיי דערלאַנגט עפעס פון מעדנים.

די מוציא איז שוין קליין, דאָך סטייעט זיי צו כאַפן אַ כזית פון דער ציבעלע צום ברויט און צו קוויקן זיך מיטן טעם און ריח.

דער פויער יאָגט זיי נישט צו פאַרענדיקן דאָס עסן. ער איילט זיך נישט. אויב זיי איז ליב, איז ער גרייט צו וואַרטן נאָך.

אַז נחום איז זאָט, איז ער בגילופין:

— מיר פאַרן! — רופט ער אויס, כדי צו ווייזן דעם פויער, אַז ער נאַרט זיך נישט אין זיי. דער ערשטער שפּרינגט ער אַרויף אויפן וואָגן.

אויף נחומס רופן דראַפען זיך שוין די אַנדערע פון דער גרופע. אַלעק וואַרט ביז זיי סדרן זיך איין און ער זעצט זיך לעבן לעאַנען, וואָס האָט דאָס שפיגעלע מיט דער פאַטאַגראַפיע פון מאַרצעלאַ. ער וויל דאָך וויסן ווי אַזוי קומט צו אים די פאַטאַגראַפיע. דער לעצטער כאַפט זיך אַרויף

דער פויער אין פראנט פון וואַגן. אויף דער טאַרבע אַבריק פאַר דעם פערד, וואָס איז פאַרדעקט מיט אַ דערע, איז זיין געזעס. ער נעמט די לייצעס. ער האָט נישט קיין בייטש. ער גיט אַ סיקע און דאָס פערד נעמט רירן אין וועג.

✱

ניטשענקאַ הייסט דער פויער. ער פאַרט אַרויס פון שטאַט עלעהיי אויף אַ שפּאַציר. וויפל ער קוקט אויף אַלץ און אַלעם, איז אים אַ שאַד צו פאַרלאָזן. ער איז נאָך נישט אַרויס פון דער שטאַט, פּרעגט אַלעק:

— ווייט דער וועג צום סאַוואַנאָ?

ניטשענקאַ לאַכט אין האַלדז אַריין:

— האַכאַ! ס'איז נאָך נישט דער אָנהייב!

נישט אַלעק, און קיין איינער פון דער גרופע, איז זיך נישט משער דעם מהלך צום סאַוואַנאָ. די בירגערין יאַנינאַ האָט געזאָגט, אַז ס'איז אַריבערצופאַרן דעם טייך אוראַל — איז עס נישט אַ מאַל פאַרבונדן מיט סכּנה?

נחום זאָגט עטלעכע פּסוקים פון תּפּילת־הדרך:

— אויב מתּפלל זיין איז אַ סגולה, שטעלסטו קיין סך נישט איין —

זאָגט באַלעק קרויטמאַן צו מוטיקן אים.

— פון וואַנען הייבט זיך אָן דער וועג צום סאַוואַנאָ? — פּרעגט אַלעק

און בייגט זיך אָן צו ניטשענקאַ.

— פון דער צווייטער זייט טייך. די בריק איבערן טייך איז דאָס מאַל

געשלאָסן פאַרן ציווילן פאַרקער. דורך דער בריק ציען נאָר מיליטער-

אַבאַזן — דערקלערט ניטשענקאַ — דער אַלגעמיינער פאַרקער פון ביידע

זייטן טייך פירט זיך מיט איבערשיפלען. ספּעציעלע שיפלערס זענען צו

דעם אָנגעשטעלט. דאָס איבערשיפלען איז אומזיסט, אָן אַפּאַל.

✱

אין אַ היפשער לענג פון טייך־ברעג וואַרטן באַלעגאַלעס מיט זייערע

פּערד און וועגענער. ניטשענקאַ שטעלט זיך אָפּ. ער ווייסט נישט צי ס'איז

פאראן א סדר צום אריבערשיפלען זיך. די שיפלערס ארבעטן מיט פראווי-
זארישע צונויפגעשטעלטע פלאטפארמעס פון ברעטער אויף פעסער. צו
ערשט ווערט ארויפגענומען פערד און וואגן, אז ס'איז שוין נישטאָ קיין
אָרט פאַר פערד און וואָגן, נעמען זיי אַרויף פּאַסאַזשירן.

— מען מוז וואָרטן — דערקלערט נישטענקאָ. ער לאַזט דאָס פערד
אין שפּאַן. ער זעט די חברה שפּרינגען אַראָפּ פון וואָגן, זאָגט ער זיי אָן,
זיי זאָלן זיך נישט פאַרפּלאַנטערן. וווּ זיי זאָלן נישט זיין, זאָלן זיי אים
רופן נישט ביים נאַמען, מחמת נישטענקאָס קאַנען זיין נאָך, נאָר לויטן
סאַווכאָז: „בורטינסקי סאַווכאָז“.

אַלעק און די חברה פון דער גרופּע בלייבן דאָך נישט שטיין לעבן
וואָגן. טורעק גיין זעען ווי עס פירט זיך ביים אַריבערשיפלען.

די ברידער קרויטמאַן, לעאַן און באַלעק, זענען נאָך אַלץ אין ספּק צי
זיי זאָלן זיך נישט צוריקערן פון פּאַרן. זיי גייען דערוויסן זיך דעם וועג
אין שטאָט אַריין.

נישטענקאָס לאַנגע וואַנצעס מאַכן זיין ציגן-פנים נאָך קלענער און
שמעלער, דערצו נאָך ווען ער שטייט צווישן די באַלעגאַלעס, וועלכע
זענען הויכוואַקסיק און ברייטפלייציק. זיי נעמען אים אַריין אין מיטן פון
קרענצל. נישטענקאָ איז שווער אין רעדן, אָבער זשוואַוע ווי אַ האָז. ער
איז אַ גלויביקער און צלמט זיך. ער באַהאַלט זיך נישט מיט דעם פּאַר די
היימישע. ער ווייסט, אַז עטלעכע פון זיי לויבן אויך דעם „האַספּאַדי“.

דאָס אַריבערטראַנספּאַרטירן מיט די פּלאַטפּאַרמעס שלעפט זיך. די
זון רוקט זיך, באַלד איז אויס טאָג. אַלעק און נחום שטעלן זיך צו צו
נישטענקאָ: ער זאָל נעמען דעם וואָגן נאָענט צום בריקל. די חברים
וויילן נישט בלייבן דאָ אויף ביי נאַכט. נישטענקאָ איז אָבער פּאַרטוען אין
אַ קריגעריי צווישן צוויי קאַזאַכן באַלעגאַלעס. איינער שעלט דעם אַנדערן
מיט וויסטע קללות. דער צווייטער, מיט אַ קוליע, דראַט דעם שעלטער, אַז
אויב ער וועט זיך דורכרייסן איבערצושיפלען זיך פּרייער פּאַר אים, צע-
שפּאַלט ער אים מיט דער קוליע דעם קאַפּ. נישטענקאָ שטייט צווישן די
ביידע, ווי אַ מחיצה. ער ווייזט אַלעקן אָן אויף דער קריגעריי — חלילה,
ער זאָל אַפּטאָן אַזאַ זאַך. ער בעט אַלעקן און נחומען זיי זאָלן זיין רויק:

— מיר שטייען נישט פאר א „פראגול“ (פארשפעטיקונג) — דער-
קלערט ער — סיי ווי וועלן מיר מאַרגן נאָך נישט זיין אין סאַווכאַז. ס'איז
באַלד נאַכט. ביי נאַכט פאַר איך סיי ווי נישט.
— אויף דער צווייטער זייט פון טייך האַסטו זיכער אַ כאַטע וווּ צו
שלאָפן — זאַגט נחום, הגם ער ווייסט נישט צי ס'איז אַזוי, אָבער ער
זאַגט דאָס מיט זיכערקייט, כדי נישטענקאַ זאַל וויסן, אַז זיי רעכענען
אויס אויף דער מעגלעכקייט.
— נישטאַ קיין כאַטע ביים ברעג, און ביי נאַכט פאַר איך נישט —
דערקלערט ווידער נישטענקאַ און קוקט צו די קאַזאַכן.
— ס'הייסט, מיר בלייבן ביים ברעג? — פרעגט ווידער נחום.
— אויב נישט דאָ, איז אויף דער צווייטער זייט.
ס'קומען צו די ברידער קרויטמאַן און משה שניידער. זיי באַשטייען
נישט צו בלייבן אויף ביי נאַכט ביים ברעג. באַלעק וואַרפט ווידער זיין
געדאַנק — „צוריק אין שטאַט אַריין“.
— אויפן וואַגן ליגט פאַר אונדז ברויט. אין שטאַט וואַרט אונדז
ברויט... — זאַגט נחום צום גראַם. ער האַלט נישט פון גיין מיט באַלעקן.
די ברידער קרויטמאַן ווילן דאָך נישט אַפרייסן זיך פון דער גרופע,
זיי גייען נאָך נחומען און אַלעקן, אָבער זיי ציען צו זיך משהן. זיי ווילן
נישט בלייבן איינזאַם. אַלע קומען זיי זיך זעצן אויפן וואַגן און נישטענקאַ
זאַל געבן ברויט. אָבער זיי געפינען נישט דעם וואַגן. זיי מיינען, אַז זיי
האַבן זיך פאַרפלאַנטערט. מיט אַ מאַל דערהערט אַלעק ווי טורעק רופט:
„בורטינסקי סאַווכאַז!“ טורעק האַלט דאָס פערד ביי דער קעלוזשע און ציט
צום בריקל. נישטענקאַ קומט צו, ווייזט ער אים, אַז די שיפלערס באַ-
שטייען אַרויפצונעמען דעם וואַגן אויף דער פלאַטפאָרמע. נישטענקאַ איז
אין פחד פאַר די קאַזאַכן. ער צלמט זיך, אָבער ער האַלט נישט אַפ טורעקן
פון ציען דאָס פערד. נאָר ער האַלט זיך ווייט פון טורעקן. ער האַט נאָך
מורא פאַר די קאַזאַכן. ערשט ווען די שיפלערס נעמען אַרויף טורעקן
מיטן וואַגן, לויפט ער אַרויף אויפן בריקל, אָבער רעדט נישט, נאָר ער
ציילט זיינע פאַסאַזשירן, צי אַלע זעקס זענען דאָ, אַז די שיפלערס קניפן
אַפ די פלאַטפאָרמע פון בריקל און נעמען די לאַפאַטעס צום שיפלען.

עטעמט נישטשענקאָ אָפּ טיף און הויך, ווי אַראָפּגעוואָרפּן אַ שווערן שטיין פון האַרץ.

✱

שטיל איז אויפן טייך אוראל. נישט קיין הירזשען פון אַ פּערד, נישט קיין רעדן פון די פּאַסאַזשירן, אַלץ איז פּאַרשטומט ווי אין עפּעס אַ דערוואַרטונג אויף אַנטפלעקן אַ סוד. טורעק דערציילט וועגן זיין אויפטו: ברויט איז אַ "קמיע". מיט ברויט עפּנט מען אַ געשלאָסענעם טויער... ער שטייט אַזוי לעבן בריקל און זעט אַז מען שטופּט די שיפּ־לערס אין יד אַריין, נעמען זיי אַרויף צום טראַנספּאָרטירן. דערמאָנט ער זיך, אַז אויפן וואָגן ליגט אַ קלימעקל מיט ברויט און ציבעלעס, כאַפּט ער די פּיס און די הענט און לויפּט צום וואָגן. ער זוכט נישטשענקאָ, ער זוכט די חברה, און ער זעט נישט קיינעם, כאַפּט ער פון קלימעקל עטלעכע מוציאס ברויט, לויפּט צום בריקל און טוט ווי אַנדערע טאָן — שטופּט די "קמיע" ברויט דעם שיפלער אין די ידיים. אַפּגעסמט — און מען שיפּט זיך. נחום בלעזלט מיט די ליפּן, ווי ער וואַלט זאָגן, אַז טורעקס אויפטו איז אַ הייס שטיקל. טורעק בלאַזט אין די הענט אַריין, ווי צו זאָגן, אַז נישטשענקאָ דאַרף נישט וויסן און אַלע פּאַרשטייען אים...

אַלעק הערט זיך איין אין דער שטילקייט אויפן וואַסער, קוקט אין דער נאַכט, וואָס איז נאָך אַן אַ לבנה. סיי די פינצטערניש, סיי דאָס שטילע איבעררעדן זיך פון די שיפלערס, דערמאָנט אים אין דער נאַכט בעתן שיפלען זיך אויפן בוג — אַריינצוכאַפּן זיך אין דעם באַפּרייטן געביט, וואָס איז פּאַרנומען דורך דער רויטער אַרמיי: דאָס שיפל איז פול אַנגעפּאַקט מיט מאַנצבילן. אַלע זיצן מיט געבויגענע קעפּ. די שיפלערס רעדן נישט, נאָר בלאָזן מיט די ליפּן — אין וואַרעניש נישט צו עטעמען. דער פּחד איז נישט פּאַר די רויטאַרמיער, נאָר פּאַר אַריינצופּאַלן צוריק צו די היט־לער־דייטשן. דאָס מאַל, איז ער אויף דער פּלאַטפּאָרמע נישט מיט קיין געבויגענעם קאַפּ, נישט איינגעקאַרטשעט, נאָר ער שטייט און — דעם קאַפּ געהויבן, קאָן זיך באַוועגן ווי ער וויל. ער ציטערט נישט אַריינצורפּאַלן אין טייולס הענט, און דאָך קלעמט אים אַ שווער געמיט.

די פלאטפארמע קלאפט אָן אין בריקל פון דער צווייטער זייט טייך. נישטשענקאָ האַלט שוין דאָס פערד ביי דער צוים. אַלעק זעט נישט ניי טשענקאָס פנים, אָבער אין זיין עטעמען פילט ער, אַז ער איז צופרידן וואָס ער איז שוין אויף דער זייט און די קאַזאָכן נאָך דאָרט. עס זענען דאָ אויף דער פלאַטפארמע וועגענער מיט פערד פאַר נישטשענקאָס. ער איילט זיך נישט. ער באַשטייט אַפילו צו זיין דער לעצטער אַראַפּצופאַרן פון דער פלאַטפארמע — סיי ווי בלייבט ער אויף ביי נאַכט ביים ברעג. ער בעט נאָר די פּאַסאַזשירן זיינע זאָלן שטיין פון ביידע זייטן וואָגן, אויס פאַרזיכ־טיקייט נישט אַראַפּצורייטשן זיך אין וואָסער אַריין. דער צווייטער ברעג איז אויך פול מיט וועגענער און פערד, וואָס זייערע פירער וואָרטן אַרייַ בערצוקומען אויף דער זייט פון דער שטאַט טשקאַלאָוו, און די שיפלערס נעמען שוין נישט מער קיין טראַנספּאָרט. נישטשענקאָ פאַרקערעוועט זיך מיט פערד און וואָגן אויף אַ זייטיקער סטעזשקע.

— נישטשענקאָ האָט אונדז אָנגעגרייט אַ ברייט בעט — זאָגט נחום אויף זיין מליצה־שטייגער — אַ זאַמד־שטח אָן אַ סוף.
— מיך נאָגט שוין ביים האַרץ... — זאָגט אַלעק.

נישטשענקאָ שפּאַנט אויס דאָס פערד. ער שטעלט עס צווישן די האַ־לאַבליעס, הענגט אָן דערויף די טאַרבע מיט אַבריק און רעדט:

— אַז אַלץ וועט גיין כשורה מיט דיר, שלעפּער טייערער, ברענג איך נישט צוריק אין סקלאַד אַריין קיין איין האַבער. דער האַבער איז פאַר דיר. רו זיך אויס, העלד מיינער פון אַרבעטער־קלאַס, זאָלסט מיר אין וועג נישט פרייכֶן, נישט גאַווערן. זעקס גיבורים נעמסטו אויף זיך צו ברענגען דיינע ברויטגעבער. היינט אַרבעטסטו פאַר זיי, מאַרגן וועלן זיי אַרבעטן, אַז דיינע ציינער זאָלן קייען נאָר ווייכע, זאַפטיקע קערנער.

אַלעק און נחום וואָרטן נישטשענקאָ זאָל זיך אַפּפּאַרטיקן מיטן פערד. ער נעמט אַ דערע, פאַרוואַרפט דעם פערד איבערן רוקן, און הייבט אָן אויסבעטן זיך אַ געלעגער אויפן וואָגן. ער נעמט דאָס ביסל שטרוי און מאַכט זיך אַ בינטל אויף אַנצושפּאַרן דעם קאַפּ. ווען ער זעט אַז די חברה גרייט זיך צו גיין מיט דער סטעזשקע, רופט ער זיי צוריק און וואָרטט זיי,

אז שאקאלן זענען אין פעלד און זיי זאלן נישט פארקריכן ווייט. אויף אלעקס מיינונג באשליסן זיי נישט צו גיין.

דאָס רודערן פון די פלאַטפאַרמעס איבערן טייך איז אָפּגעשטעלט, קיי־נער רופט נישט קיינעם, בלויז דער ווינט הודושעט. ניטשענקאָ שלאָפט נישט:

— מען האָט געגנבעט ברויט פון קלימעקל — זאָגט ער אין רוגן און ער מוז זיין וואָך, מען זאָל די קאָבילע נישט פאַרשלעפּן. טורעק איז דרייסט. ער גיט זיך אויס: ער האָט גענומען פון ברויט און געגעבן די שיפלערס. מיט דער סגולה זענען זיי איצט אויף דער זייט טייך.

ניטשענקאָ צלמט זיך:

— ס'איז אַ פאַרברעכן, ס'איז נישט דיין ברויט! די ציין זיינע וואָלט דער שיפלער ביי מיר געציילט! — כעסט ער זיך.

אלעק און נחום בעטן אים ער זאל דאָס פאַרגעסן.

ניטשענקאָ צלמט זיך ווידער. ער שעפטשעט מיט אַ געבראַכענער שטיק:

— האָספּאַדי מילי, האָספּאַדי מילי, אין שלעכטע הענט בין איך.

— איז דען נישט בעסער צו זיין דאָ, אויף דער זייט, און וואָס פּרינער

קומען אין סאָוּכאַז? — רעדט אלעק געלאָסן.

ניטשענקאָ וויקלט מיט די פינגער אַ שפיץ פון דער וואָנצע — ער

פאַרשטייט, און דאָך האָלט ער זיך אין זיינס מיט עקשנות.

— דער שיפלער מוז צוריקגעבן דאָס ברויט! — זאָגט ער נאָך אין

כעס. ער ציט אַרויס אַ קלאָניצע פון וואָגן — ער מוז צוריקגעבן דאָס

ברויט, אַ טויט קאָן איך אים געבן...

אלעק און די פינף כאָפּן זיך אַרויף אויפן וואָגן.

ניטשענקאָ צלמט זיך איבער און שטעלט צוריק אַריין די קלאָניצע.

די לבנה שווימט אַרויס אַ געלע און טובלט זיך אין די שמאַלע,

שטילע טייך־כוואַליעס, ווי אַ שפּרינגענדיקער אָנגעבלאָזענער פענכער.

אלעק זיצט אויפן וואָגן צו גלייך מיט דער חברה אייגעסדרט לענג־אויס

דער לייטער. דאָס שפיגלען זיך פון דער לבנה אינעם טייך ברענגט אים

אין זכרון זיין בלאַנקען אין אַ לבנה־נאַכט מיטן צווייטן פּאַסטעך און דער

קו־סטאדע פון לאַגער אין די טיפע טייגעס. צוואַנציק מעלקיקי, די סטאַ-
דע. אין ליכט פון דער פולער לבנה זעט ער די געלע קו מיט די ווייסע
פלעקן, וואָס גייט אין שפיץ פון דער סטאַדע. ער דאַרף נישט מורא
האַבן, אַז זי וועט פאַרקריכן אין אַ זומפיקן שטח. ער גייט אַריבער איין
בריקל און אַ צווייטס. עס הייבט זיך אָן די געדוכטע טייגע. שאַטנס אין
דער לבנה־שיין — און די ווייסע פלעקן פון דער געלער קו זעט ער נישט.
ער לויפט פאַרויס. ער וויל פאַרהאַלטן די סטאַדע. ער איז שוין אין שפיץ,
זעט ער אַז די בהמות שפּרייזן נישט מער. זיי זיצן. נאָך היינט ווייסט ער
נישט די סיבה דערפון.

די זומערנאַכט איז קורץ, און קירצער איז זי דאָס מאָל ביים ברעג
פון אוראַל. נאָך איז גאַנץ דאָס לבנה־פנים אין הימל, נאָך האָט דער הימל
נישט אָפגעשיילט פון זיך דעם נאַכט־אומעט — און שוין איז ביים ברעג
אַ טומל פון די פּויערים מיט זייערע וועגענער. די פּויערים שפּאַנען די
פערד און די וועגענער, רופן זיך איבער איינער מיטן אַנדערן שוין צו לאָזן
זיך אין וועג, אָבער נישטענקאַ רירט זיך נישט פון אַרט. ער איז וואָך און
רעדט נישט. ער זאָגט נישט וואָס ער מיינט מיט זיין וואָרטן. פון יענער
זייט טייך לאָדן שוין די שיפלערס די פּלאַטפאַרמעס מיט די משאות צום
אַריבערטראַנספּאָרטירן אויף דער זייט טייך — און נישטענקאַ וואָרט. ער
לויפט צו צום בריקל און וואָרט די שיפלערס זאלן אַנקלאַפּן אין בריקל
דאָ. אַלעק לויפט צו צום בריקל, כדי צו זען וואָס נישטענקאַ מיינט צו
טאָן. ווי די פּלאַטפאַרמע קלאַפט אָן אין בריקל, שפּרינגט נישטענקאַ
אַרויף. ער קוקט זיך איין אין די שיפלערס און ער רייסט זיך צוריק אַראָפּ
פון דער פּלאַטפאַרמע. אַלעק שטעלט זיך אים אין וועג.

— נישט די שיפלערס פון נעכטן — זאָגט ער און וואָרפט מיט די
הענט אין רעזיגנאַציע — דאָס ברויט, וואָס דו האָסט געגעבן, איז פאַר-
פאַלן.

דער הימל ווישט פון זיך די גראַקייט, וויקלט זיך אין בלוי. דער
ערשטער טראַנספּאָרט וועגענער און פערד זענען שוין אַראָפּ פון דער
פּלאַטפאַרמע און זיי ציען גלייך אין וועג אַריין. די פּויערים מיט די פערד

און וועגענער פון דער זייט טייך ציען אַרויף אויף דער פּלאַטפּאָרמע צום אַריבערקומען אויף דער צווייטער זייט טייך.

נאָך איז נישט געלאָשן ביי נישטשענקאַן דער צאַרן אויף די שיפלערס, דאָך ציט ער אַראָפּ די טאַרבע פּוּ דער קאַבילעס פּיסק, פּאַרלייגט די דוגע און שפּאַנט זי צו צו די האַלאַבליעס. געענדיקט דאָס איינשפּאַנען די קאַבילע, נעמט ער זי ביי דער קעלזשע און ציט זי פּון זאַמדברעג אַרויף אויף דער סטעזשקע. נאָך אַלץ אין פּאַרעקשנטן שווייגן, כאַפט ער זיך אַרויף אויפן וואַגן. ער נעמט די לייצעס אין ביידע הענט און סיקעט צו דער קאַבילע צו נעמען זיך אין וועג.

אַלעק ווייסט, אַז נישטשענקאַ קאַן נישט פּאַרגעסן טורעקס אַפּשוּחדן די שיפלערס מיט ברויט פּון זיין קלימעקל, און-דאָך וויל ער זיך דורכ-שמועסן מיט אים וואָס שייך דער אַרבעט אין סאַוּכאַז. פּאַלט אים איין צו פּרעגן וועגן וואסער צו טרינקען. ער בייגט זיך נאָר אָן צו נישטשענקאַס אויער און איידער ער באַווייזט צו פּרעגן וועגן אַ טרינק, שרייט צו אים באַלעק קרויטמאַן, אַז ער זאָל פּרעגן מכּוּח אַ מוציאַ ברויט.

נחום איז אַ געוואַגטער:

— פּאַקושאַט נאָדאַ! — רופּט ער מיט זיין טיף קול.

נישטשענקאַ רופּט זיך נישט אַפּ, האַלט דעם קאַפּ שווער אַראַפּגע-ברייגן. ער שלאָפּט.

נחום רופּט ווידער אויפן הויכן קול:

— דיעד נישטשענקאַ! פּאַקושאַט נאָדאַ!

אַלעק ריכט זיך, אַז נישטשענקאַ וועט אַ ברום טאַן אַ שלעכט וואָרט. נישטשענקאַ איז שוין איבערגעוועקט. ער האָט גוט געהערט נחומס רופּן. אַן אומצוקוקן זיך נעמט ער פּון הינטערוויילעכס דאָס קלימעקל און שאַרט עס אַוועק פּון זיך:

— נעמט אייך ברויט. ס'איז אייערס, נאָר געדענקט אין מאַרגן און

אין איבערמאַרגן...

אויף שליאכן און פעלדער

ס'איז שוין גרויסער טאָג. די זון הענגט אַ צעגאַסענע איבער אַלע פעלדער און טריקנט דעם האַלדן. ווי איינגעפרעסט ס'איז די סטעזשקע ערד אין פעלד, זענען דאָך פאַראַן גריבלעך און בערגלעך. דער וואָגן, ווי ער גיט זיך נאָך דעם פערד, הייבט ער זיך און פאַלט, אַ בייג אין אַ זייט און אַ טליק צוריק. נאָך אַ היפּשן מרחק הוידן זיך, קומט די קאַבילע אַרויס אויף אַ שליאַך, אין מיטן אַ ברייטן תּבואה-פעלד. די זאַנגען זענען נאָך נידעריק און גריין, מיט לייכטע קעפּ — קנאַפּ ברויט. ניטשענר קאַ קען אָבער שוין שאַצן די גרויס פון דער גערעטעניש. ער שטעלט אָפּ דאָס פאַרן, שפּרינגט אַראָפּ, רייסט אָפּ עטלעכע קעפּ פון די זאַנגען, צער רייבט די וואַנצעס אויף דער אָפענער האַנט. ער ציילט די קערנער און קרימט מיט דער נאָז. ער קוקט פון הינטערן שטערן צו די חברה אויפן וואָגן, צי זיי קוקן זיך איין אין זיין טאָג. אָבער ער רעדט נישט. ער כאַפט זיך צוריק אַרויף אויפן וואָגן און סמאַטשקעט צו דער קאַבילע, זי ציט דעם וואָגן.

אַלעקן פאַלט איין אַן אופן ווי אַזוי צו מאַכן ניטשענקאַן רעדן:

— איז דאָס פעלד פון דיין סאָוואַז?

— ניין! — ענטפערט ניטשענקאַ קורץ.

— איז צוליב וואָס רייסטו די זאַנגען דאָ?

— ס'איז גוט צו וויסן וואָס ביי אַנדערע.

— אַז וואָס?

— אַז ס'זענען לייכט די זאַנגען־קעפּ, איז שווער דער קאַפּ ביים

פּויער, ווייסט ער שוין ווי אַרעם זיין ברויט וועט זיין. זענען שווער די

זאַנגען־קעפּ, איז לייכט דער קאַפּ ביים פּויער, ער זעט שוין זיין ברויט

אין שפע.

— די אוראלער ערד גיט אַ גרויס גערעטעניש. פאַר וואָס, מיינסטו, איז די תבואה דאָ שיטער? — פרעגט אַלעק.

— מיין קאַפּ קען דיר דאָס נישט דערקלערן פאַר וואָס דווקא איז מלחמה־צייט איז די ערד קאַפּריזונע.

— האָסט געהערט די באַריכטן פון די פּראַנטן?

— לעצטנס עפּן איך נישט דאָס ראַדיאַ־קעסטל.

— הלמאי נישט?

— נישטאָ וואָס צו הערן, אַלע טאָג דאָס אייגענע: אָפּגעטרעטן, פאַר־לאַזט, זיך צוריקגעצויגן. איך בין גערוועזן און שפּיי אַריין אין קעסטל. די כאַזאַיקע שעלט מיך.

נחום דערלאַנגט נישטשענקאַן אַ מוציא ברויט.

— דו גיסט מיר ברויט? מיין ברויט עסט דער שיפלער, די קישקעס זאָלן זיך אים פאַרוויקלען ווי סטרונעס — ציט נישטשענקאַ די קללה, ווי מיט אַ ניגון, און פרעגט:

— געדענקסטו אַז מאַרגן איז אויך אַ טאָג? און איבערמאַרגן?

נחום פרעגט אים, צי ער וויל אַ ציבעלע. נישטשענקאַ זאָגט, אַז די ציבעלעס האַלט ער צו טוישן אין „מאַסלאַזאַוואַד“ אויף קעז, אַדער סער־וועטקע. ווען ער ענדיקט דעם לעצטן ביסן ברויט, צלמט ער זיך איבער און שעפטשעט און רעדט ווי אַ תפילה:

— האָספּאַדי מילי, פיל אָן מיין געמיט מיט וואַרעמקייט...

ווידער אַ סטעזשקע מיט גריבער און בערגלעך. דער וואָגן הוידעט זיך ווי אַ שיפל אויף אַ טייך. ס'איז אַ ברייט פלאַכלאַנד מיט ברויטזאַנגען. ערטערווייז שטאַרן סטויגעס פון אַלטן שניט. דאָס שטרוי האָט שוין אַ שימל. נישטאָ ווער ס'זאָל עס אַראַפּנעמען.

דער טאָג שרימפט זיך. דאָס פאַרן ציט אים איין. אַלעק און די חברים ווייסן שוין, אַז די נאַכט בלייבן זיי אין פעלד.

ס'איז דאָס ערשטע מאָל ווי נישטשענקאַ שלאָגט די קאַבילע. ער וויל צוקומען צום „מאַסלאַזאַוואַד“ נאָך פאַרן פינצטער ווערן. דער „מאַסלאַ־זאַוואַד“ געפינט זיך אין אַ סטאַדאַלע. דאָ שלאָגט מען אויס קעז פון שעפּסן־מילך. דער קעז איז געזאַלצן. עס שטייען פעסער מיט דעם זאַלצ־

קען. קיין פוטער איז נישטאָ און קיין סערוועטקע צו טרינקען — אויך נישט. ניטשענקאָ רעדט מיטן שומר פון דער שטעלע, אָן אינוואָליד אָן אַ האַנט פון דער רעוואָלוציע-צייט. נעכטיקן דאָ — דערלויבט ער, אָבער נישט אין דער שאַפּע. אין דרויסן — ווייזט ער אָן — אויף אַ קופּע שטרוי. פון דעם ברינדזע-קעז, אַז מען וויל, קאָן מען נעמען.

דער אָוונט איז פאַרפלייצט פון פינצטערניש. ניטשענקאָ וואַרפט זיך אויף דער קופּע שטרוי. ער רופט אַלעקן און די חברים זיי זאָלן אויך טאָן דאָס זעלבע. פאַראַן גאָך צו זיין אין וועג אַ טאָג מיט אַ נאַכט. — דאָס פאַרן מיט פערד-און-וואָגן איז דיין שטענדיקע אַרבעט? — פּרעגט אַלעק.

— אַ צייט געאַרבעט ביים אַקערן.

— היינט איז דיר בעסער, דיעד? — פּרעגט אַלעק.

— בעסער פאַרט זיך מיט מעגלעכקייט.

— אויך אין סאָווכאָז איז מעגלעכקייט אַ פּראָבלעם?

— איך זע, אַז דו האַסט אַ קנאַפּע אָנונג וואָס ס'איז אַזוינס סאָור-באָז.

— דערקלער, דיעד, דערקלער! — רופט אַלעק און זיין שטים קלינגט ווייך.

ניטשענקאָ איז איצט גאָר מונטער. ער זעצט זיך. ער רעכנט אויס די צווייגן אין דער סאָווכאָז-ווירטשאַפּט. אַרבעט אין פעלד: אַקערן, זייען, בראַנעווען, דער שניט און דאָס איינשייערן. אין דער באַזע: די מעלמיל, די בהמות-שטאַלן, די בעקעריי, די קוזניע, די טעכנישע וואַרשטאַטן, קינ-דער-יאַסלע, קאַמסאַמאַל-קלוב, "סטאַלאַוואַיאַ", מאַגאַזין און ירקות-גאַרטן. נישט אין יעדער צווייג זענען פאַראַן די זעלבע מעגלעכקייטן.

— כ'פאַרשטיי נישט! — זאָגט אַלעק.

— אַז דו אַרבעסט אין דער בעקעריי, האַסטו אַ מעגלעכקייט צו אַ גאַנץ לעבל ברויט...

— און באַרישניעס זענען פאַראַן? — פּרעגט טורעק.

— זאַלסטו נאָר האַבן צו זיי אַזוי פיל כוח! — זאָגט ניטשענקאָ און לאַכט.

— דיעד ניטשענקא! — וואס טוט מען אין סאָוּכאַז נאָך דער אַר-
בעט? — פרעגט באַלעק.
— ביז דאָ נישט לאַנג בין איך נאָך געווען אַן אַנאַלפּאַבעט. היינט
ווייס איך שוין וואָס אַזויגס ס'איז פייער. היינט בין איך מסוגל צו טראַכטן
און נאָכצוטראַכטן. כ'האָב נאָר נישט אַזוי פיל צייט אויף אַפּצוגעבן דעם
טראַכטן. יעדע פאַרזאַמלונג ציט זיך ביז שפעט און עס בלייבט קנאַפּ צייט
צו שלאָפן.
— איז נישט דאָס פאַרציען די פאַרזאַמלונג, כדי צו לאָזן ווייניק צייט
דעם טראַכטן?
— מען קאָן מיינען אויך אַזוי.
— און דו, דיעד?
— איך בין אָפט אויפן וואַגן אין וועג.
— דו צלמסט זיך. ביסט אַ גלויביקער?
— אַן דעם בין איך אַ הוילע שישקע... אָפט טוט מיר אַ קיצל אין נאָז
און איך ווער שלעכט. טוט מיר אַ שלאָג אין קאָפּ און איך קני און בעט:
אויב איך קאָן זיין גוט, הלמאי נישט באַטראַכטן זיך באַצייטנס?...
מיט אַ מאָל טוט ניטשענקא אַ פרעג:
— איר זענט נישט קיין פּאַליאַקן, נישט אַזוי?
— יעוורעי! — זאָגט אַלעק און פרעגט:
— זענען אין סאָוּכאַז פאַראַן יידן?
— פאַראַן. אַבראַשאַ, אַ מאַסקווער. אין דעם קאַנטאַר זיצט ער. נישט
קיין גוטער בחור.
— מיט וואָס איז ער נישט קיין גוטער?
— ער טרויט נישט קיינעם. ער גלייבט נישט אַפילו אויף אַ שבועה.
דערלאַנגסט אים אַ באַריכט, נעמט ער דיך אויף אַ פאַרהער. אַ חשדן אַזאָ,
וואָס נאָך קיינער.
— אַבראַשאַ איז אַ שטענדיקער אין סאָוּכאַז?
— עטלעכע חדשים, און שוין ווי אַ קאַמיסאַר, אין סודות מיטן פּאַליט-
רוק — רעדט ניטשענקא כאַרכלדיק. ער ציט זיך אויס און שוין שנאַרכט
ער אַ פאַרכאַפטער פון שלאָף.

✱

די נאכט איז ניטשענקא גוט געשלאפן, און אין קלארן באגינען מוז דער שומר פון דער שאפע אים וועקן. ער וויל, אז ניטשענקא זאל שוין אוועק. די פארוואלטערין זאל אים נישט זען דא. טרעפט זי פרעמדע, איז זי חושד אין אוועקשלעפן פון קעז. זי פארטרעט דעם מאן, וואס איז מאביליזירט, און עס ברענט אויף איר די הויט...

דער הימל אן וואלקנס. ניטשענקא כאפט די קאבילע און שפאנט זי איין אין וואגן. ער פירט זי ארויס אויפן שליאך. ער גייט צו צום שומר און לייגט ארויף ביידע הענט אויפן שומרס אקסל. ער טרייסלט אים א ביסל, אויף א גוטברודערישן אופן, און זאגט:

— דאס מאל טו איך דיר צוליב — איך פאר אוועק, נאר הער מיין עצה: אז די פארוואלטערין גלייבט דיר נישט — נעם, הייב אויף איר קליידל, רייב איר אן דעם הינטן אויף רויט, מאך איר שווער דאס זיצן, זי זאל געדענקען ווער דו ביסט...

דער שומר אן דער האנט לאכט מיט א צעעפנט מויל.
נאך העכער לאכט ניטשענקא. ער לויפט צום וואגן און רופט צום שומר:

— זיי א כוואט! אז מ'פאטשט אין געזעס, גייט אין קאפ אריין!
אלעק ווישט זיך דעם שלאף פון די אויגן. נחום און די פיר חברה ווילן נאך שלאפן. ניטשענקא לאכט נאך פון זיין עצהגען דעם שומר. ער איז שוין א היפשן מהלך פון דער שאפע און דאך קוקט ער זיך אום צי די פרוי פארוואלטערין איז שוין דארט.

די זון איז ארויס פון איר פוטערפאס. דער טאג שטעלט זיך מיט גרויס היץ. אלעק איז שוין מונטער. ער דערמאנט זיך אין אבראשא פון סאווכאז. פאר וואס האלט ניטשענקא, אז אבראשא איז נישט קיין גוטער בחור. אלעק פרעגט:

— אבראשא איז א יונגער, אדער אן עלטערער מענטש?

— נישט קיין אלטער, א בחור ווי דו.

— א באווייבטער?

— אין סאָוכאַז אָן אַ ווייב.

ווידער ציט די קאַבילע אין אַ געדיכט ברויטפעלד. די זאַנגענקעפּ
זעען אויס פאַרריסן ווי אין גאווה, אין אַ געלבליעכקייט פאַרצויגן. געפעלט
דאָס נישטשענקאַן און ער פאַרהאַלט די קאַבילע. ער שטעלט זיך אויף,
קוקט און קוקט. ער אַטעמט מיט אַן אָפּן מויל, שטוינט און זאַגט:

— שיין! שיין! אַ פעלד מיט ברויט איז תמיד שיין!...

אַלעק זוכט אין לעאַנס קעשענע. ער וויל נאָך אַ מאָל זען דאָס שפיי-
געלע מיט מאַרצעלאַס פאַטאַגראַפיע, אָבער עס געלונגט אים נישט. דאָס
שפיגעלע האַלט באַלעק, לעאַנס ברודער. לעאַן לאַכט.

ניטשענקאַ מיינט, אַז ער לאַכט פון זיין באַווונדערן דאָס פעלד:

— איר זענט „פאַנעס“, דערפאַר ווייסט איר נישט ווי שיין ס'איז אַ

פעלד מיט ברויט — זאַגט ער און אין זיין שטים קלינגט איראַניע.

עס סקריפען די רעדער. ער דאַרף אַנפעטסן די אַקסן. די קאַבילע ציט
אַרויס פונעם ברויטפעלד, טרעט אַרויף אויף אַ צעאַקערטן וועג און דאָס
פאַרן ווערט שווערער. ניטשענקאַ שטעלט אָפּ די קאַבילע. ער באַשליסט
אַנצושמירן די אַקסן. מען דאַרף אַראַפּרוקן די רעדער פון די אַקסן.
טורעק זאַגט, אַז ער ווייסט ווי אַזוי דאָס צו טאָן.

ניטשענקאַ קוקט זיך איין אין טורעקן:

— דו ווילסט כּיזאַל פאַרגעסן אין דיין גנבענען ברויט. דיינע אויגן

זענען קליין, אָבער דער גלאַנץ אין זיי איז גרויס. כּווייס נישט ווער
פון אונדז איז מער נאַר, נאַר קום, דאַוואַי! — רופט ניטשענקאַ אין הייטער-
קייט און וואַרפט מיטן קאַפּ, ווי מספּים מיט עפעס אַ געדאַנק.

אויך אַלעק און די ברידער קרויטמאַן קאַנען די אַרבעט נאָך פון
לאַגער. זיי טיילן זיך איין: צוויי נעמען אַראַפּציען די רעדער פון די
אַקסן, צוויי שמירן די אַקסן מיט פעטס, און אויף דער אַנווייזונג פון
ניטשענקאַ רוקן זיי צוריק די רעדער.

ניטשענקאַ רייבט זיך די הענט — אין אים דערוועקט זיך צוריק זיין

מוט. ער דערמאַנט זיך, אַז די קאַבילע דאַרף אַ טרונק און בייזערט זיך
אויף זיך, וואָס אַזוי שפּעט זיך דערמאַנט. צו אַ ברונעם איז נאָך אַ היפש
שטיק וועג צו פאַרן.

טורעק שלאָגט פאַר גיין צו פוס, מאַכן לייכטער דעם וואָגן. ניטשענקאָ
קוקט אויף אים, ווי ער וואָלט מעסטן, צי ער איז ביי די קלאַרע געדאַנקען.
— אַ בחור מיט איינפאַלן — זאָגט ער ווי צו זיך. אַ צופרידענער
שמייכל פאַרפליסט איבער זיין פנים, אָבער ער איז נישט מספּים אויף
טורעקס פאַרשלאָגן. ער יאָגט די קאַבילע:
— דער טייוול וועט דיך אַזוי שנעל נישט נעמען! — שרייט ניטשענ-
קאָ צו דער קאַבילע און ער אַליין דעכעט שווער.
אַלעק פרעגט צי זיי זענען שוין נאָענט צו דער בורטע? ניטשענקאָ
וואַרפט מיטן קאָפּ אויף ניין. די נאַכט וועט ער פאַרן אָן אַן איבעררייס.

*

ווי שווער ס'איז די נאַכט מיט איר פינצטערניש, איז זי נאָך שווער-
רער מיט איר הוילקייט, מיט דער טיפער פוסטייט, ווי אין אַ תהום.
דאָס ווינטל, ווי לינד עס זאָל נישט זיין, פאַכעט עס דאָך פאַרן פנים ווי
שמיצן פון ריטלעך.

נחום שלאָפט נישט. ער רעדט זיך איבער מיט אַלעקן אַז זיי זאָלן
זיך שטאַרגען איינער דעם צווייטן, פּדי צו דערוואַרעמען זיך און זיין
פאַרטאָגן, נישט פילן די צייט.

ניטשענקאָ דעכעט אָפּ: ער וויל זיי זאָלן רעדן, אַז ער זאָל פאַרשטיין.
אין ליכטיקן באַגינען שטעלט זיך אַלעק אויף, פּדי צו זען דעם אַרום.
ער דערזעט די בורטע.

ניטשענקאָ שפּרינגט אויף און עטעמט מיט אַן אָפּן מויל. ער האָט
אָפּגעטאָן אַ שווערע אַרבעט. דאָס וואַסער אין טייכל שטייט ווי אין אַ
בעקן. נישטאָ דאָס בריקל. ער ווייסט אַז דאָס וואַסער איז פלאַך, אַז מען
קאָן שפּרייזן. אַלעק און די גרופע פינף שפּרינגען אַראָפּ פונעם וואָגן.
זיי ווילן גערן גיין אין וואַסער.

ניטשענקאָ צלמט זיך: אַ חסד דערלעבט. ער מוז נישט שלעפּן די
קאַבילע איבערן טייכל. דער וועג איז איר היימיש און זי ציט צו דער
שטאַל.

אויף דער צווייטער זייט בורטע שטעלט נישטענקאָ אָפּ דאָס פּאַרן. לעבן דער ערשטער געביידע, וווּ ס'איז די סאָוּכאָז-קאָנטאַר, שטעלט ער זיך און קוקט אַרײַן אין אַ פענצטער, צי ס'איז דאָרט ווער פאַראַן. ער וויל מעלדן זײַן קומען, אָבער קײנער איז נישטאָ. ער צלמט זיך איבער און שעפטשעט :

— זיי געלויבט, ליבער גאָט, פאַרן כּוח אין מיר צו פאַרטרייבן בײַזע

כוונות...

נישטענקאָ וויל נישט אויפהאַלטן די קאַבילע. זי קען שוין זײַן אין שטאַל. ער צלמט זיך ווידער איבער און זאָגט אַלעקן, אַז ער מיט די חברים דאַרפן וואַרטן דאָ — אַוודאי וועט אַבראַשאַ באַלד קומען.

✦

די סאָוּכאָז-ביראָ איז די ערשטע געביידע פון בורטע-ברעג — אַ הילצערנע פאַרטער-געביידע מיט אַ האַלבן פּליגל אין איין עק. אויך אין דעם טײל איז דער אַרײַנגאַנג דורך דעם אַלגעמײנעם קאַרידאַר, וואָס אין פּראַנט-פּליגל.

אין ברייטן תּחום פון דער סאָוּכאָז-באַזע געפֿינען זיך: די מעלמיל, די קוּזניע, די טעכנישע וואַרשטאַטן, דער מאַגאַזין, די בעקעריי, דער קאַמסאַמאַל-קלוב; אויך די שולע, די יאַסלע, די „סטאַלאַוואַיאַ“ און די דירות פון די אַרבעטער-משפּחות.

זיצט אַלעק און די גרופע פון פּינף אויף די שטיגלעך צום אַרײַנגאַנג אין סאָוּכאָז-ביראָ און זיי וואַרטן — דער סאָוּכאָז-פאַרוואַלטער דאַרף קומען. ביי אַלעקן איז דאָס וואַרטן איצט אַן אָפּקומעניש. ער קוקט זיך איין אין לעאַן קרויטמאַן. ער דערמאַנט זיך אין פּרײלין מאַרצעלאַ און אין דער פּאַטאַגראַפיע מיטן שפּיגעלע, וואָס ביי לעאַנען. עס איז אים איצט אַ גרויס רעטעניש, וואָס די פּאַטאַגראַפיע מאַרצעלאַס איז ביי לעאַנען. ער זעט נישט אין לעאַנען, נישט אין די תּכּוונות, נישט אין אויסזען, וואָס זאָל זײַן אין מאַרצעלאַס טעם. לעאַן איז אַ שיקלדיקער, אַ שוים קלעפט אים אין די מוילזוינגלען. נישט אַנדערש נאָר לעאַן האָט ביי איר גענומען דאָס

שפיגעלע און דאס איר נישט צוריקגעגעבן, אדער ער האט דאס געפונען בעתן זיין מיט איר אין איין אויספלוג און ער רעדט זיך איין, און זי איז זיין ליבע. ער וויל דאס הערן פון לעאנען דעם אמת מיט דער פאטאגראפיע. מיט א מאל רייסט אלעק זיך אפ פון ארט. ער גלייכט זיך אויס, ווי אויסצופרווון זיין פוח. ער נעמט לעאנען אונטערן ארעם צו זיין נאענט אים מיטן אויער. ער ציט אים אַוועק פון די חברים, ער שפאנט מיט אים אַוועק אין דער ריכטונג פון טייכל:

— ווען האסטו לעצטנס געזען די פריילין מארצעלא? אין ביאליסטאק ווייס איך, און נישט, איז ווען? — פרעגט אלעק אן שהיות. אויף לעאנען איז אנגעלאפן א שטראם פון היץ, און ווי דורך א דרוק פון עמעצן — שטעלט ער זיך אפ און מיט פארווונדערונג קוקט ער אלעקן אין פנים. ער גורט זיך אן מיט דרייסט:

— מוז איך דיר זאגן?

אלעק שטרעקט אויס צו לעאנען ביידע הענט: ער איז נישט אויסן קיין שלעכטס. לעאן איז אבער דאך אין תרעומות. ער שטעלט זיך, מעשה וווילער יונג, מיט די הענט אויף די באקעס:

— און און איך וועל דיר נישט זאגן? — פרעגט ער. אלעקן באשלאגט א רוגו. ער ווארפט די הענט אין לעאנס פנים:

— גיי זיך, גיי... — ער בלאזט אן די באקן אויסצודעכען דעם פאר-
דראס.

אלעק קומט צוריק צום ערשטן בנין, טרעפט ער די חברים צעלייגט איבער די טרעפלעך פון אריינגאנג אין סאוכאז-בירא. זיי זענען מיד און הונגעריק. ניטשענקא איז געווען. ער זוכט דעם „זאוו“. ער ווייסט, און דער „זאוו“ וועט געבן טאלאנען אויף ברויט. און נאר דא זאלן זיי ווארטן.

אַ בראַשאַ

דער סאָוואַנאַ-פאַרוואַלטער וווינט אין אַ הייזקע לעבן דער בורטע. אויך אַבראַשאַ וווינט דאָרט. אַלעקס בליק איז געוואָנדן אין דער זייט. אפשר וואָסן זיי זיך אין דעם טייכל.

די בורטע איז אַ טייכל נאָר אין פּרילינגצייט, ווען דער שניי צעגייט אויף די פעלדער און דאָס וואַסער פליסט אַראָפּ פון דער שפּוע. תחילת פאַלט דאָס וואַסער אין טייכל מיט אַ שטאַרקן שטראָם. דער אימפעט טראַגט אָן אויפן וואַסער טעפּלעך, טעלערס און פּושקעס פון קאַנסערוון — אַלץ וואָס די אַרבעטער לאָזן אין פעלד.

בלויז אַ קורצע צייט לעבט דער טייל בורטע מיטן אַנפלוס. פאַרן שטעלן זיך פון היישניט פאַלט דער צופלוס. דאָס וואַסער אין דעם טייל טייכל שטעלט זיך און טריקנט פון טאָג צו טאָג. אין דער צייט ווערט אַפילו איבעריק דאָס בריקל איבערן טייכל — אַוודאי נישטאָ קיין אַרט צום באַדן. דער פאַרוואַלטער און אַבראַשאַ זענען נישט דאָרט.

אַ נידעריק־וווקסיקער, אַנגעטאָן אין אַ זעלנערישער בלוזע, אין אַ וועלאַסיפעדן־היטל מיט אַ ברייטן דאַשעק, דערנענטערט זיך צום בנין פון דער ביוראַ. ער טראַגט ברילן מיט ברייטע האַרענע רעמלעך. זיין לאַנג פנים ווייזט מילדקייט, אָבער די שוואַרצע געדיכטע ברעמען ווייזן דעם היפּוך. דער ערשטער איז ער צו דער אַרבעט אין ביוראַ. הוסטנדיק און איינגעבויגן פון שווערן הוסטן קומט ער צום אַריינגאַנג אין ביוראַ. היות די טרעפּלעך זענען באַזעצט דורך דער גרופּע, פאַרהאַלט ער זיך און באַגריסט:

— זדראַסטווויטיע!

— זדראַסטווויטיע! — באַגריסן אַלע ווי אין אַ כאַר.

— פון טשקאלאוו? דאָס זענט איר די פּאַליאַקן? — פּרעגט ער היי-
מיש און לאַכט — יידן זענען מיר! — רופט ער אויס און רייבט זיך די
הענט ווי פון גרויס נחת — פון יידישע טאַטע-מאַמע! אַבראַשאַ רופט
מען מיך! אייך אַוודאי: משה, חיים, יענקל! — רעדט ער האַסטיק און
פאַרהוסט זיך, אַזש בלאַ ווערט זיין פנים.

אַלעק וואַרט ביז אַבראַשאַ איז גובר זיין הוסט. ער קוקט זיך איין
אין זיין לאַנגן פנים. ער שאַצט אים: זעט אויס אַ מילדער כאַראַקטער.
ער ווונדערט זיך וואָס ניטשענקאַ האַט אים נישט ליב. ער זעט אים אויס
חברישי, גאַרנישט קאַמיסאַריש ווי ניטשענקאַ האַלט.

— חבר אַבראַשאַ איז דאָ אין סאַווכאַז פון דער אַנפירערשאַפט? —
פּרעגט אַלעק.

— אַנפירערשאַפט! איך ווייס נישט. איך אַרבעט. אַוודאי זאַג איך וואָס
איך האָב צו זאַגן. איר דערקענט אין מיר אַן אַנפירער? — פּרעגט
אַבראַשאַ און ציט איין דעם האַלדז אין אַן אויסדרוק פון ביטול. ער פאַר-
שטעלט זיך מיט דער האַנט דאָס מויל, ווי צו באַהערשן זיך אין הוסטן.
— ברויט קענט איר געבן? — פּרעגט נחום.

— צום באַדויערן וואַרט איך אויך מען זאָל מיר געבן.

— איז מיט וואָס זענט איר וויכטיק, חבר אַבראַשאַ? — שלאַגט אַלעק
אין איראַניע.

אַבראַשאַ איז נישט געפלעפט. ער נעמט אַלעקן און נחומען פאַר די
הענט און ציט זיי אַריין מיט זיך אין קאַרידאָר אַריין. ער פירט זיי צו
דער מזרח-וואַנט, ווו עס הענגט אַ טאַול מיט דיאַגראַמעס, ציפערן, געמען
און געמעלן.

— דאָס איז אַ באַריכט פון אַ פאַרמעסט צווישן די אַרבעטער —
דערקלערט אַבראַשאַ.

די רשימה האַט געמען, און אין ראַנד — צייכענונגען פון: אַן עראַ-
פלאַן, אַ האַז, אַ פּערד, אַן אַקס, אַ טשערעפּאַכע.

— דאָס איז מיין טוען — זאַגט אַבראַשאַ — דאָס רעדט...

— מיט שטום-לשון קען מען אויך שעלטן — זאַגט אַלעק.

— די הינטערשטעליקע אין פארמעסט, אָז זיי זעען זיך אויף דער רשי-
מה, בייסן זיי זיך די פינגער. אַכצן בראַך צו די, וואָס בלייבן מיט פאַר-
שוואַרצטע פנימער, נאָר דאָס איז שוין דעם פּאַליטרוקס אַ זאָרג. פּוילאַקעס
מוז מען אַ שנעל טאָן פאַר דער נאָז — גרויסט זיך אַבראַשאַ מיט זיין אויפטו.
אַבראַשאַ דערזעט אַריינקומען אַ הויכווקסיקן, לאַזט ער אַלעקן שטיין
און גייט נאָך דעם הויכווקסיקן, אַבער ער קומט באַלד צוריק. ס'איז דער
הויפט-בוכהאַלטער — דערקלערט אַבראַשאַ — אַז דער „זאָוו“ ווייזט זיך
נישט, קען דער הויפט-בוכהאַלטער געבן טאַלאַנען אין דער „סטאַלאַוואַיאַ“.
— קען די „זאָוו-סטאַלאַוואַיאַ“ אונדז נישט טרויען און מיר זאָלן
שפעטער אָפגעבן די טאַלאַנען? — פּרעגט אַלעק.

— די „זאָוו-סטאַלאַוואַיאַ“ קאָן זיך נישט איינשטעלן אויף אַ ספּק
— דערקלערט אַבראַשאַ און פאַרהוסט זיך שטאַרק. דער הוסט האָט זיך
צוגעטשעפעט צו אים אין קעלער ביי די קאַדרען, אין דער „גאַלדטשינע-
צייט“.

די גאַלדטשינע איז געווען דער רוף צו די בירגער אָפצוגעבן דער
רעגירונג אַלץ וואָס איז פון גאַלד. זענען יידן עקשנים און כאַפּן זיך נישט
צום געבן, נעמט מען זיי אין קעלער, פּדי זיי אַ ביסל ווייכער צו מאַכן —
דערציילט אַבראַשאַ. ער זעט זיך נאָך בעת דער אויפגאַבע: ער איז מיט
די יידן אין קעלער. ער רעדט צו זיי, צו זייער געוויסן, זיי זאָלן זיין גוטע
בירגער און אָפגעבן דאָס גאַלד. יידן וויינען, שעלטן. די ווענט זענען אָנגע-
זאַפט מיט קללות. ער געדענקט זיי נאָך, אויסטערלישע קללות: „אַ דונער
דיר אין די ציינער — זאָלסט מיינען, אַז דו קנאַקסט וועלשענע ניס“,
„די אויגן זאָלן דיר אַריין אין האַלדן, וועסטו האָבן אַ ליכטיקע שטימע“,
„ס'זאָל דיר קאַפען פון דער נאָז און זאָלסט נישט קאָנען זי דערווישן“.
איין קללה איז געבליבן מיט אים — „ער זאָל קריגן אַ הוסט און
מיינען, אַז ער ניסט“. דאָס איז דער הוסט. ער גלויבט נישט אין קיין
פישוף, אַבער אין יידישע קללות — יאָ.

— ווער פון אייך קען די סטאַלין-קאָנסטיטוציע?

— איך — רופט זיך אָפּ נחום און גיט אַ טייטש: — תורה איז די

בעסטע סחורה, זאָגט אַבער דער פּסוק: „אַם אַיִן קמח אין תורה!...“

אַבראַשאַ לאַכט. ער איז נישט געניט אין פסוקים, אָבער אַט דעם פסוק קען ער גוט. ער באַווייזט טאַקע, אַז ער קען:

— איז דאָ טאַלאַנען, איז דאָ ברויט, איז נישטאָ קיין טאַלאַנען, איז נישטאָ קיין ברויט! יאָ, יאָ! דער „זאַוו“-פאַרוואַלטער דאָ איז אַ ווינטש-פינגערל. דער כאַכאַל האַלט חשבון, אַז די צייט גייט ווערט מען עלטער און מען ווערט קעלטער. וואָס ווייניקער ער וועט געבן, אַלץ מער וועט זיך אים קלעפּן... ביי מיר איז ער אַ טריפהגע בריאה. נישט איינער איז ער פון די אַקטיאָרן דאָ; וואָס ער טוט, איז אַלץ אויף פּוץ... ער ווייסט, אַז היינט קאָן ער אייך נישט שטעלן צו דער אַרבעט, האַלט ער זיך אין דער קאָנסטיטוציע: „ווער עס אַרבעט דער עסט“...

— ביי אונדז זאָגט זיך: ביז דער קרעטשמע דאַרף מען אויך אַ טרונק בראַנפן — זאָגט אַלעק.

— מען זאָגט דאָס אויך דאָ.

— חכמות זאָגט מען — און קיין טאַלאַנען זעט מען נישט! — זאָגט נחום און ער קוקט צו די ברידער קרויטמאַן, ווי ער וואַלט פּרעגן צי ער האַט גוט געזאָגט.

— חברים! די טאַלאַנען זענען נישט ביי מיר.

— איר האַט אַ גוט האַרץ, אַבראַשאַ!

— איך האָב אַ הנאה צו רעדן מיט אייך יידיש. — זאָגט אַבראַשאַ. ער רוקט זיך צום גיין און גייט נישט. ער פאַרהוסט זיך. ער וויל גובר זיין דעם אַטאַק, האַלט זיך מיט די פּויסטן, אָבער פאַרגייט זיך דאָך ווי אין אַ קייכן. די אויגן שווימען אים אין אַנפלוס פון טרערן. ס'איז דאָך די אַרבעט-שעהען און ער שפּאַנט אַריין אין ביוראַ.

*

אין די ביוראַ-צימערן קלאַפן די באַאַמטע אויף די רעכנ-ברעטלעך, ווער שנעל, ווער מיט ישוב-הדעת.

אַלעק קוקט אַריין צו אַבראַשאַן:

— געדולד איז אַ סגולה צו שלעכטע צייטן. פאַראַן אַזאָ ווערטל, אַז די שלעכטע צייטן ציען זיך אָן אַן אויפהער, ווי גרויס דאַרף זיין דאָס

געדולד? — רעדט אַלעק לעבן פענצטער צו אַבראַשאַן — דער פאַרוואַל-
טער האָט דאָך אַ כאַטע, זאָגט וווּ, און איך גיי צו אים.

— נאָך אַלץ נישט געווען?

— ניין!

— איך שטעל אויף זיין באַריכט-בויגן אַ פּרעגצייכן!...

— איר סטראַשעט נישט די גענדז, אַבראַשאַ?

— ס'וועט אים פאַרגיין ביז אין דער זיבעטער ריפּ...
ווי אַנגעיאַגט דורך אַ ווינט לויפט אַן דער „זאָוו“.

הויך און ברייט-
פלייציק איז ער, דער „זאָוו“ — אַ הערקולעס. אַ געלער קאַפּ האָר און
צעפלאַשעט. זיין רונדיק לבנה-פנים איז צעהיצט. אַ שראַם, פון אַ שניט
אַפנים, איז אים געבליבן אויף זיין ברייטער נאָז.

אַבראַשאַ רופט אים:

— סערגעי סערגיעוויטש!

דער „זאָוו“ גייט צו אים, און נאָך אין דער צעהיצטקייט קומט ער
אַרויס, בלייבט שטיין ביי די טרעפלעך פון אַריינגאַנג. ער האַלט אין האַנט
אַ בלאַק טאַלאַנען. אַלעק איז אים אונטער דער האַנט. ער ווייסט שוין ווער
די גרופע איז און ער גיט אַלעקן די טאַלאַנען פאַר אַלע זעקס. ער זאָגט,
אַז זיי דאַרפן מאַרגן באַגינען וואַרטן פאַר דער מעלמיל און זיי וועלן
אַרויספאַרן אין פעלד צו דער בריגאַדע. מיטן זעלבן אימפעט גייט ער
אַוועק. ביי אַלעקן זענען די טאַלאַנען, אַבער ס'איז שוין אַ צייט נאָך פריש-
טיק, צי איז די „סטאַלאַוואַיאַ“ נאָך טעטיק?

דער בנין, וווּ די „סטאַלאַוואַיאַ“, איז אַנטקעגן דעם סאַווכאַז-ביראַ.
די „סטאַלאַוואַיאַ“ איז נישט טעטיק, דאָך נישט געשלאַסן. נחום זאָגט:
„הונגער ברעכט אייזן“ און זיי זאָלן זיך ווענדן צו דער „זאָוו-סטאַלאַ-
וואַיאַ“ און וואַרפנדיק מיט די הענט ווייזט ער זיי זאָלן אים נאַכגיין.

✱

די „סטאַלאַוואַיאַ“ איז לאַנג און שמאַל. צוויי שורות טישן שטייען אין
דער לענג פונעם זאָל. די טישן זענען נישט געדעקט. די האַלצפלאַטעס
זענען גלאַטיק אַפּגעהיבלעוועט, אַבער אַן אַ גלאַנץ, רוי, ווי ס'איז דער

אַרט האַליץ. ס'זענען בולט די אַדערן און די סענקעס. די ווענט זענען באַהאַנגען מיט בילדער פון מאַרקס, לענין און סטאַלין. אַרום די ווענט זענען צעהאַנגען רויטע לענטעס מיט אויפּשריפטן, לאַזונגען אין גרויסע ווייסע אותיות: „חבר! האַלט אָן דעם פאַרמעסט! אונדזער פּראַצענט-נאַרמע איז כּבוד און רום!“ „חבר! אַפּגעגעסן — דער פּלאַץ איז שוין נישט דיינער!“

לענג-אויס די טישן שטייען בענק אָן אַן אַבלען. שטיל איז אין דעם עסזאַל. קיין ילוד אשה איז נישטאָ. ס'איז קלאַר ביי חברה, אַז פאַר פּריש-טיק איז צו שפּעט און צו מיטאַג — צו פּרי.

אויף אַלעקס רוף צעהוסטן זיך אַלע ווי איינער. זיי רוקן די בענק, די טישן און מאַכן טומל, און אויסן זענען זיי דערמיט — אויב ס'איז ווער דאָ, זאָל ער זיך אַפּרופן און באַווייזן.

באַווייזט זיך טאַקע אַ פּרוי, ווי אַריינגעשוועבט. אין אַ וויסן כּאַלאַט איז זי, אין אַ וויסן טשיפּיק אויפן קאַפּ. אַ פּולע פיגור, אין ברילן מיט מעטאַל-רעמעלעך. זי שטייט אָן איבערראַשטע:

— וויטשאַם דיעלאַ? — פּרעגט זי אויפן הויכן קול.

אַלעק מיט די טאַלאַנען גייט איר אַנטקעגן. די פּרוי נעמט נישט די טאַלאַנען. זי קען זייער קאַליר. זי שטייט שטייף, ציט איין די ליפּן אין אַ זייטיקן שמייכל, פּדי דער שמייכל זאָל זיך נישט אָנזען. זי, דער „זאָוו-סטאַלאַוואַיאַ“ און קיך, ווייסט נישט וועגן זייער קומען. זי האַט נישט קיין פּראָדוקטן פאַר אַזאַ צאַל חברים. אַז מען שיקט נישט פון מאַגאַזין, איז נישטאָ...

אַלעק לויפט צו אַבראַשאַ. ער רופּט אים אַרויסצוגיין. אַבראַשאַ איז דערשראַקן — צי איז עפּעס שלעכטס געשען? זיין פנים איז בלאַס. מיט אַ בלעזליקער שטים פּרעגט ער:

— איז ווער פון אייך אַוועקגעפאַלן?

אַלעק דערציילט אים די טענה פון דער „זאָוו-סטאַלאַוואַיאַ“.

— אַבי נישט קיין פאַרפאַל! — באַרויקט זיך אַבראַשאַ און באַרויקט אויך אַלעקן — דער סערגיעוויטש, ווי הויך ער איז, אַזוי גרויס בלאַפּער איז ער. אָן אַרטיסט! סיי ער גייט, סיי ער שטייט, וואַרפט ער מיט די הענט

און פלאַפלט — מען זאָל מיינען, אָז ער איז שטאַרק פאַרנומען. אַ פּאַזיאַר. זיין פאַרוואַלטן איז ווערט אַ שישקע פּולווער. ער שרייט, טומלט, כאַפּט די פּיש פאַר דער נעץ. דאָס זענען אַקטיאַרישע שטיק... אין דער דייעלאָ מיט אייערע טאַלאַנטן, זייט זיכער, אָז איך שטעל אין זיין באַריכט־בוּיגן אַ פּרעגצייכן... ס'איז אויך פּדאי צו דערלאַנגען דעם ענין דעם פּאַליטרוק. אַ קאַפּיטשקע געדולד, חבר! — רופּט אַבראַשאָ. ער דערמאַנט זיך אין עפעס און גייט אַוועק.

זעצט זיך אַלעק אויף אַ טרעפל פון אַריינגאַנג אין ביוּראָ און וואַרט אָפּ אַבראַשאָן.

באַלעק קרויטמאַן שלאָגט פאַר: האַלטן די טאַלאַנטן פאַר אַ זכר און אַוועקגיין פון סאַוּכאַז.

מיט אַ מאָל באַווייזט זיך אַבראַשאָ. פון גרויס אימפעט האַלט ער די בריילן אין די הענט און פּוצט די גלעזלעך.

— שוין ברענג איך אייך ברויט! — רופּט ער און לויפט. ער קערט זיך נישט דירעקט אין מאַגאַזין. דער פאַרוואַלטער פון מאַגאַזין איז מאַבי־ליזירט, פאַרטרעט אים זיין כאַזאַיקע. אַבראַשאָ גייט צו איר אין דער כאַטע. ער האָט אונטערגעשריבן דורך דעם הויפּט־בוכהאַלטער צו קריגן ברויט און עפעס פון גרינס. עס דויערט נישט לאַנג און אַבראַשאָ קומט מיט ברויט און אוגעקעס און אַ טרוקן קעזל. אַ טריוּמף־פּרייד איז פאַר־צויגן אויף זיין קליין פנים:

— איך האַלט, אָז איר דאַרפט אויך עפעס צום טרינקען — זאַגט ער געמיטלעך און ער שלאָגט זיי פאַר זויערע מילך — די קאַזאַקעס רופן דאָס יאַגאַרט. איך האָב קרעדיט ביי די קאַזאַקעס.

— אַ קראַנקן פּרעגט מען, אַ געזונטן גיט מען — זאַגט אַלעק.

*

די קאַזאַכישע משפּחות אין סאַוּכאַז וווינען אַלע אין איין קוואַרטל, וואָס מען רופּט מיטן נאָמען „קאַזאַכיש קוואַרטל“. דער קוואַרטל באַ־שטייט פון עטלעכע הילצערנע כאַטקעס, וועלכע זענען צוזאַמענגעשטעלט פון בעלקעס, און די שפּאַרעס זענען פאַרשטאַפט מיט מאָך און גראָן. אויף

טייל ערטער, אין מאך, שפראצן געלע שוואמען. אין דער דרויסנזייט זע-
נען די בעלקעס נישט געקאלכט און נישט געפארבט. קיין גרויסע ליכט
קומט נישט אריין דורך די קליינע פענצטערלעך און די שמאלע נידעריקע
טירלעך. ווי פארעלטערט עס זענען נישט די כאטקעס פון דער דרויסנ-
זייט, קומט דאס נישט צו דעם אינעווייניק: האלבע ווענט זענען באהאנגען
מיט קילעמס, די אנדערע העלפט איז געקאלכט מיט עטלעכע פארבן:
בלא, געל און ראזע. דאס מעבל באשטייט בלויז פון א טאפטשאן, וואס
איז אויך באדעקט מיט א קילעם; נישט קיין טיש, נישט קיין בעט. אויף
דער פאדלאגע זענען צעשפרייט געפלאכטענע ראגאזשעס. אויף זיי שלאפט
מען און אויף זיי עסט מען. חוץ די קילעמס זענען אויף די ווענט צעהאנגען
קופערנע פלים: טעפלעך, קווארטן, טשייניקעס און פענדלעך, קריגלעך
מיט לאנגע שנאבלען און גרויסע אויערן. די קאזאכישע פרוי אין סאוואז
פארדעקט נישט איר פנים און די הענט, נאר אין גאנצן איז זי באהאנגען
פון קיטלען און ס'איז זיך נישט פונאנדערצוקלויבן אין דער פארב, סיי
צוליב דער אלטקייט און סיי דורך דער אפגעשאסנקייט פון דער זון.
זומערצייט זענען זייערע פיס בארוועס, ווינטערצייט — אין שטרויענע
לאפטשעס.

די קאזאכן, מענער, זענען אלע מיט געדיכטע בערד און ברייטע
וואנצעס. זיי שערן זיך אליין מיט דער שער, מיט וועלכער עס ווערן גע-
שוירן די שעפסן. די וואשבאד איז זיי נישט ניחא. תמיד שלאגט פון קאזאך
א זייערער ריח פון שווייס. דער קאזאך איז פארלייזיקט און ער עסט זיינע
לייז, אבער נאר זיינע, ס'איז זיין בלוט — זאגט ער. און מען וויל, ווייזט
ער ווי אזוי ער מאכט דאס. ער שטעקט אריין די האנט אין בוועם, נעמט
זיך ארויס א שפאר ביסל לייז אין דער פויסט, און פדי ס'זאל אים זיין
באטעמט, לייגט ער זיי אויף א קופערן שטערצל, שטעלט דאס ארויף אויף
געגליטע קוילן צום פרעגלען. ער קנייפט אפ א שטיקל פון דעם פלעצל,
טונקט איין אין דעם געפרעגלעכץ און עסט און אין פולן תענוג באלעקט
ער די פינגער.

אבראשא איז היימיש מיט די קאזאקעס, אבער אין דער כאטע אריינ-
צוגיין, אז דער קאזאך איז נישטא, וואגט ער נישט. ער בלייבט שטיין אין

דרויסן לעבן פענצטער. די קאזאכקע ווייסט שוין נאך וואס ער קומט. זי דערלאנגט אים דורכן פענצטער אַ שיסל מיט יאגארט און שעלעכלעך. דער יאגארט זעט אויס ווי געזעצטע מילך. קאלט פון שטיין אין קעלער. קיין איינער פון זיי זעקס, איז זיך נישט משער, אַז ער טרינקט נישט קיין קעפיר, ווי געדענקט פון דער היים. זיי טרינקען אַבער שנעל, פדי נישט חרטה צו האָבן אין מיטן פון טרינקען.

אַבראַשאַ וויל דאָך זיין אויפריכטיק, זאָגט ער זיי, אַז דער באַטעמטער געטראַנק איז פון קעמלמילך, אַבער זיי האַלטן, אַז ער שפּאַסט...

טורעק וויל אַרבעטן ביי זיין פּאָך — פּריזירער. דער „זאַוסאַוּכאַז“ איז נישטאַ און ער האָט נישט מיט וועמען צו רעדן. ער וועט מוזן ווי אַלע אַרויספאַרן אין פעלד צו דער בריגאַדע, און ער וויל דאָס נישט.

אַלעק געפינט פאַר אים אַן עצה: ראַזירן יעדן איינעם פון זיי. די באַאַמטע פון ביראַ זאָלן דאָס זען און זיין באַוווּסט.

טורעק איז מספּים, אַבער ער האָט נישט קיין גוטע בריטווע.

אַלעק פרעגט ביי אַבראַשאַ, צי האָט ער נישט אַ גאַלמעסער?

די באַאַמטע דערהערן — אַ פּריזירער פאַראַן, ווערט אַ רעש: וווּ

זענען די פּלים פון דעם פּריזירער, וואָס איז מאַביליזירט?

— ביים פאַרוואַלטער!

— ביים פּאַליטרוק!

— אין קאַמסאַמאַל-קלוב!

— ביים מאַגאַזינער!

דער הויפּט-בוכהאַלטער הייבט אויף דעם קאַפּ פון די פּאַפּירן און

זאָגט, אַז ביי דער פּוילישער, וועמען וואַניאַ, דער טראַקטאָריסט, האָט זי

זיך געברענגט אַהער, איז פאַראַן וואַניאַס גאַלמעסער. וואַניאַ האָט דאָס

נישט גענומען מיט זיך.

אַלעק, דערהערנדיק, אַז אַ פּוילישע פּרוי איז פאַראַן אין סאַוּכאַז,

האָט עס אים אַ פּיק געטאַן אונטערן האַרץ — אפּשר אַ היימישע? ס'איז

נישט דאָס ערשטע מאָל ווי ס'גיט אַלעקן אַ פּיק אונטערן האַרץ. אפּט אויס

הונגער, אויס בענקשאַפט צו דער היים, פּרוי און קינד. ער וואַלט שוין

גאַרנישט געוואַלט וויסן, אַבער דאָס מאָל האָבן די רייד פון הויפּט-בוכ-

ד. זאקאליק

האלטער אים נישט אפגעלאזט פון טראכטן וועגן דער פוילישער, און ער שטייט צו צו אבראשאן — צי ווייסט ער נישט וואס וועגן דער פרוי, די פוילישע?

אבראשא ווייסט, אז ס'איז פאראן א פוילישע. זי איז שוין פון א צייט אין סאוואקא, לאנג נאך פאר זיין קומען. ער האט זי שוין נישט איין מאל געזען, די גרינאוויגיקע. זי ארבעט אין פעלד מיט דער בריגאדע. אויף ביי נאכט קומט זי אין דער סאוואקא-באזע. זי וויינט מיט קאטיא די לערערקע, די פארוואלטערין פון קאמסאמאל-קלוב. ער געדענקט נישט איר נאמען, אבער אז אלעק וויל דאך וויסן, וועט ער נאכזען אין די רשימות. אלעק קען פרעגן ביים פאליטרוק — וויזט אבראשא אים אן — דער פאליטרוק וועט זיכער באלד קומען אין ביורא. ער פירט זיך, אז ווען ס'קומען אין סאוואקא אריין נייע ארבעטער, קומט ער זיך באקענען מיט זיי.

פּאַפּאָו דער פּאָליטרוק

פּאַפּאָו, דער פּאָליטרוק, איז יונג. ערשט עטלעכע יאָר ווי ער גע-
פינט זיך דאָ אין סאַזאָנאָ. דער סאַזאָנאָ ביי דער בורטע איז זיין ערשטע
פּלאַצוווקע. ער איז דער אָפיציאַל, דאָס צינגל אין דער וואַגשאַל, דער
משגיח איבער פּשרות אין דער ליניע; ער איז דאָס אויג, דאָס אויער,
דער פּוסק-אחרון...

פּאַפּאָו איז הויכווקסיק, בלאַנדהאַריק, האָט מאַטגראַע אויגן. פּאַפּאָוס
ליפּן זענען רויט, ווי קאַרמינירט מיט אַ שטיפט. ער האָט אויך חן-גריב-
לעך אין די פּולכנע באַקן — אַ שיינער. זינט דעם אָנהויב פּון זיין קאַריערע
איז פּאַפּאָו מקפּיד אין הערן און אַבסערווירן. אויף יעדער פּאַרזאַמלונג
פּון די אַרבעטער לאָזט ער רעדן יעדן איינעם, ווער עס וויל. פּון די
רעדערייען אַריענטירט ער זיך: ווער, וווּ און וואָס, אויף וועמען צו שטעלן
דעם טראַפּ. ער האָט גערן זיך צוצוהערן צו פּאַרוורפּן און קריגערייען.
שטעלט ער עמעצן אונטער אַ פּרעגצייכן, האַלט ער אים אויף די פּאַדיום-
ברעטער ביז יענער דערקלערט זיך צו אַ פּאַרמעסט מיט די שלאַגלעך.
פּאַפּאָו האָט נישט ליב די שלוה. — „רו, זאַרגלאַזיקייט, איז אַ באַווייז פּון
גלייכגילט און אַן אַפּשטעלן דעם דראַנג צו העכערס“ — דערקלערט ער.
ביים סוף פּון יעדער פּאַרזאַמלונג רופּט ער:

— חברים, נעמט זיך אין די הענט ווערט צו זיין די אויסצייכענונגען.
זיי וואַרטן, די אויסצייכענונגען, זיי ליגן אין אייערע הענט!

פּאַפּאָו, דער פּאָליטרוק, האַלט זיך נישט אָפּגעזונדערט. קליין און
גרויס קאָן אים אַפּשטעלן און אים אַ טשעפּע טאָן: אַנשטאַט פּאַפּאָו, רופּט
מען אים פּאַפּ, אַן אַנדייטונג אויף אַ פּאַפּ אין צערקווע. ער נעמט אַן דעם
הומאַר און פּאַדערט אַפּילו נישט קיין רעספּעקט.

אין אלע ענינים האָט ער צוויי צוגאַנגען: פרייהייט און חשד. געפינט ער אין עמעצנס אויפפירונג אַ פגם, וואָס פּסלֵט זיין טרייהייט און יענער קאָן זיך ביי אים נישט כּשר מאַכן — פאַרבעט ער אים צו זיך און נאָך האַלבער נאָכט ווייסן שוין נישט זיינע נאָענטע וווּ אים צו זוכן. טראָגט מען אים צו וועגן אַ בירגער, וואָס האַלט זיך נישט לויט דער ליביע — נעמט ער אים אויף אַ פאַרהער און חשד, ביז ער דערגייט דעם אמת, דעם פּרעגצייכן מעקט ער דאָך נישט אויס.

פאַפּאוּ, דער פּאָליטרוק, ווייסט שוין וועגן דעם אַנקומען פון אַ גרופּע פּוילישע פון טשקאַלאַוו. לויט זיין פּאַזיציע, דאַרף ער נישט וואַרטן דער באַרג זאָל קומען צו מחמדן.

אַלעק, ווי ער דערזעט נאָר דעם שיינעם מאַנצפּאַרשוין, נישט אין קיין אַרבעט־בגדים, איז ער זיך באַלד משער אַז דאָס איז דער פּאָליטרוק. פאַפּאוּ איז דרייסט:

— פּאָליאַקי? — פּרעגט ער, שמייכלט צו און וואַרפט מיטן קאָפּ אין אומגלויבן.

— יידן זענען מיר, פּליטים פון פּוילן. פון טשקאַלאַוו קומען מיר. אַרבעטן דאָ — דערקלערט אַלעק.

— איר קומט פון אויסבעסערונגס־לאַגער, נישט אַזוי? — פּרעגט פאַפּאוּ און קוקט פון הינטערן שטערן.

— פון דער אַרמיי. נישט איינגעגלידערט — זאָגט אַלעק צו גענויער אינפּאַרמאַציע.

— נישט פון לאַגער? — פּרעגט פאַפּאוּ מיט אַ טאָן פון אומגלויבן. — אויך פון לאַגער.

— באַפרייט דורך אַמנעסטיע, אָבער נישט פון שולד — ווייזט פאַפּאוּ, אַז ער איז גוט אינפּאַרמירט.

— די באַשולדיקונג איז אַ טעות — ווענדט אַלעק אָפּ.

— דער טעות איז אייערער, נישט פון דער מאַכט — זאָגט פאַפּאוּ אין אַ זיכערן טאָן.

דער לעצטער זאָג פון פּאָליטרוק טוט אַלעקן ווי אַ ברי, און נישט נאָר אים — אויך נחומען. ער שטעלט זיך פאַרן פּאָליטרוק, ער וויל רעדן.

דער פאליטרוק טוט אַ וואַרף מיט דער האַנט. ער ווייזט אים ער זאָל זיך אַנידערזעצן. אויך ער זעצט זיך אויפן טרעפל. אַלעק זאָגט ווידער, אַז ער איז נישט גענוי אינפאַרמירט אין דער דיעלאַ.

פאַפּאַו איז דאָך נישט געפלעפט פון אַלעקס היצן זיך. ער האַלט זיך קאַלט, באַהערשט, ווייזט מיט ביידע הענט מען זאָל אים הערן: — איר, פליטים, זענט געקומען אַהער דאָ, לאַמיר זאָגן — נישט צו דער מאַמען, נאָר צו זען זיך מיט דער „פּלה“. די „פּלה“ איז די שענסטע אין דער וועלט, און איר האַט זי פאַרשעמט ביי איר אין הויז. זיך איינגע-קוקט אין איר, וואָס פאַראַ מייטקעס זי טראַגט און געדרייט מיט דער נאָז, אַפּגעוואַרפן דאָס פאַרבינדן זיך מיט איר. איז וועמענס ווערדע איז געשלאָגן געוואָרן, אויב נישט דער פּלהס? זייט אויפריכטיק!

— אדרבה, גראַזשדאַנין! — רופט זיך אַפּ נחום, דער אויסטויגער אין רוסיש. ער שטעלט זיך אויף, אַנצוווייזן אויף כבוד צו דעם פּאָליטרוק — נישט איין מאָל טרעפט, אַז די פּלה איז נישט צום האַרץ, און זאָל זי זיין די שענסטע, אויב נישט צום האַרץ, מוז מען זיך פאַרקנסן? אדרבה, זייט איר אויפריכטיק!

— איך זע, ביסט בלאַס געוואָרן. שרעק זיך נישט. איך בין נישט אויסן צו פאַרשן דיך. דיין מאַטיווירונג איז אַ פּלאַנטער פון האַרציקייט און לאַגיק. אין דעם גייסט ביסטו דערצויגן געוואָרן. ביי מיר, אַ קאַמו-ניסט, איז דאָ אַן אַפּקלויב אין די באַגריפן: האַרץ מאַנט — סענטימענט; לאַגיק — נעגירט עמפינדלעכקייט. קאַמוניזם איז אַבסאָלוטע גלייכהייט; האַרץ האַט נישט די אייגנשאַפט. פּאַלט ביי דיר דער דופק — ביסטו שוואַך, שטייגט ביי דיר דער דופק — ביסטו אויף ס'ניי שוואַך. נעם און אַנאַליזיר: ביסט אַנטלאַפן פון דיין פּאַלשאַ — דיקטירט דורך דער לאַגיק — דאַרט איז שלעכט. די היטלעריסטן זענען פאַרברעכערס. דאָ אין דער נייער וועלט, קאָן דיר גוט זיין. דאָס אַלץ איז לאַגיק. אַנאַליזיר דעם צווייטן באַגריף — סענטימענט. ס'האַרץ ציט, צאַפּלט. נישט די פּלה איז אין אַ רעם, נאָר די געזעלשאַפט. דו דאַרפסט געהערן דער געזעלשאַפט. דאַרפסט אַראַפּלאַזן די פּליגל, ווייל די פּלה וויל דיך אַ גאַנצן, האַבן איבער דיר

ד. זאקאליק

די קאנטראל, איבער דיין טראכטן, איבער דיין באוועגונג, און דו זאגסט — מוחל טובות...

— ס'וילט זיך דעם נדן אן דער פלה — רייסט נחום איבער פאפאָוס רעדן און לאַכט.

— דיין רייסן זיך צוריק אין דיין פאלשאַ האַט דיר דיקטירט סענטי-מענט, נישט אזוי? — זאָגט פאפאָו און וויל ממשיך זיין אַנאַליזירן.
— טיילווייז יאָ.

— וואָס מיינט טיילווייז?

— די היים, קודם פל.

— וועלכע היים?

— וווּ מיר זענען אַ מאָל געווען.

— ווער זענט איר דאָרט געווען? ביי וואָס באַשעפטיקט?

טורעק שטעלט אָן זיין גוידער:

— איך בין געווען אַ פריזירער.

— איך — אין אַ מעלניצע — ווייזט נחום אויף זיך.

— איך — אַ שניידער! — רופט זיך אָפּ משה.

פאפאָו ציט איין דאָס מויל ווי אין שטוינונג. דער קנייטש אין דער גאַמבע ווערט אים גרעסער. מיט פאַרזשמורעטע אויגן קוקט ער זיך אין אין באַלעק קרויטמאַן.

באַלעק קרויטמאַן דערכאַפט פאפאָווס בליק, וואָרט ער נישט אויף פרעגן. ער ווייזט מיט דער האַנט אויף זיין ברודער און זאָגט מיט גאוה:
— צינאָגראַפיער!

אַלעק באַווייזט נישט אַרויסצורעדן קיין וואָרט, ווי פאפאָו זאָגט:

— אַלע אַרבעטער! קיין איין קופיעץ! יידן — און נישט קיין סוחרים!

— רופט ער אויף אַ הויכן קול, לאַכט און וואָרפט מיטן קאַפּ. ער גלייבט נישט, ער ווערט ערנסט:

— פאַקושאַלי? (געגעסן) — פרעגט פאפאָו.

— יאָ! — ענטפערט אַלעק, אַבער מיר האָבן נאָך נישט קיין קוואַרטיר.

— אין פעלד צו דער בריגאַדע פאַרט איר נישט?

— וועגן אַ געלעגער אויף היינט איז אונדזער זאַרג.

— בודיעט! (ס'וועט זיין) — טוט ער לייכט אַ וואַרף מיט דער האַנט, ווי צו זאָגן, נישט פון די וויכטיקייטן — יידן, פליטים — רעדט ער צו זיך. ס'איז קענטלעך, אַז ער פלאַנטערט זיך נאָך אין אַן איבערלעכן וויכוח.

★

אַלעק און נחום זעצן זיך צוריק אויף די טרעפּלעך. זיי זענען אַנט-שלאַסן נישט צו רעדן מער מיט פּאַפּאַוון וועגן, ווי ער זאָגט — פליטים-פּראַבלעם. זיי ווייסן פון פּאַרויס, אַז זיי וועלן פּאַפּאַוון נישט איבעררעדן. פּאַפּאַו רירט זיך נישט צום אַוועקגיין. ער ציילט די פינגער פון זיין האַנט. נחומען איז שוין פּריקערע פּאַפּאַווס צושטיין. ער זאָגט צו אַלעקן:

— זיין זיצן צעטראַגט מיך.

מיט אַ מאַל נעמט פּאַפּאַו אַן טורעקן ביים אַקסל:

— דערצייל מיר וועגן דיין שטייגער לעבן אין דיין פּאַלשאַ.

טורעק שטעלט אַן זיין גוידער. ער איז צעטומלט פון דער ווענדונג. אַלעק קוקט זיך איבער מיט נחומען, ווי צו פּרעגן: צו וואָס ווידער אַ שמועס וועגן נעכטיקע טעג?

נחום ווייזט מיט אַ קאַפּ-באַוועגונג — ער וועט רעדן.

— גראַזשדאַנין! טורעק פּאַרשטייט נישט. ער קען נישט גוט רוסיש.

איך קאָן דיר דערציילן וועגן זיך און מיין היים.

— לאַדנאַ! לאַדנאַ, דאַוואַי! (פּיין, פּיין, דערצייל).

— די מעלמיל, מיין שווערס — זאָגט נחום מיט באַטאַנונג, און ער שילדערט די געביידע, געבויט פון רויטע ציגל, מיט אַ הויכן קוימען. ער געדענקט דעם גרויסן הויף, וואָס האָט אַריינגענומען וועגענער און פּלאַט-פּאַרמעס — די מעלמיל האָט געאַרבעט אַן איבעררייס פולע מעת-לעתן. וועגענער מיט תבואה אַריין, און אַרויס מיט מעל. פּרייטיק צו האַלבן טאַג איז אַפּגעשטעלט געוואָרן דאָס מאַלן, כדי די אַרבעט זאָל זיך נישט פּאַר-ציען אין שבת אַריין.

— שבת אַרבעט מען נישט — דאָס ווייסט פּאַפּאַו.

— דעם שווערס וווינונג — פינף צימערן. אַלע פיר טעכטער — חתונה-געהאַטע. איין טאַכטער, אַן קינדער, ווינט מיט טאַטע-מאַמע —

דאָס בין איך איר מאַן און זי מיין ווייב. דאָס מעבל אין די שטובן: שענק
פאַר קליידער, פאַר וועש, קרעדענצן פאַר געפעס, עטאַזשערקעס פאַר
גלאַזוואַרג, פאַר וואַזעס, קאַמאַדעס פאַר געשיר, אַלמערלעך פאַר געטראַג-
קען — וויין, ליקער און וואַדקאַ.

— וואַדקאַ?! — פרעגט פאַפּאַוו.

— יאָ, וואַדקאַ 95ער. די קיך מיט צווייערליי קיכגעשירן: אויף יום-
טוב, און באַזונדער אויף וואַכנטעג. חוץ טעפּ, פאַנען, פאַטעלניעס, קריג-
לעך און טשייניקעס, אויך טעלערס, טעלערלעך, פּולמיסקעס, וואַזעס,
שיסלעך און פּיליזשאַנקעס. די שוויגער האָט געהאַט אַ געהילף, אַ פּרוי
פון דער שטאָט. צו די פּרייטיק־צונאַכט־סעודה'ס זענען אויך געווען די
טעכטער, אַנגעטוענע אין זיידענע קליידער, „שאַלקאַויע פּלאַטיע“ —
שטרייכט נחום אונטער דעם מין שטאַף.

— שאַלקאַויע פּלאַטיע? ביסט זיך נישט טועה? — פרעגט פאַפּאַוו
און שאַקלט מיטן קאַפּ אין צווייפל.

— שאַלקאַויע, זיידענע, ווי איך זאָג — גיט נחום צו מיט אַ באַ-
זונדערן טאַן. ער פּילט זיך פּריי אין רעדן. ער שילדערט אים דעם שווער
און די איידעם אין די אַטלאַסענע קאַפּאַטעס און דאָס קומען פון דער
שול מיט געזאַנג.

— און דו מיט זיי?

— יאָ!

פאַפּאַוו קוקט אים אין פנים, ווי צו פאַרזיכערן זיך אַ געדאַנק. נחום
שילדערט אים די ליכטיקייט אין די שטובן, די מעשענע הענגלייכטער,
די געניקלטע קאַנדעלאַברעס, די הויכע זילבערנע לייכטער אויפן טיש,
געדעקט מיט פּל טוב, די צוויי גרויסע חלות, דעם זילבערנעם בעכער מיט
וויין, איבער וועלכן דער טאַטע־שווער האָט געמאַכט דעם קידוש, אויך
פאַר די איידעם זענען גרייט געווען בעכערס מיט וויין. די פּרויען זענען
ביי דער זייט פון די מענער. דער מאַן מאַכט קידוש, זאָגן די פּרויען —
אַמן.

פאַפּאַוו לאַכט. דאָס וואַרט אַמן קען ער.

נחום ווארט א וויילע, כדי צו זען, צי פאפאוו וויל נאך הערן. אז פאפאוו רירט זיך נישט, איז ער ממשיך דערציילן: אויפן טיש א פולמיסיק מיט פיש, א וואזע מיט יוד, בעת די שוויגער טיילט יעדן איינעם א פארציע פיש אין זיין טעלער, זינגט דער שווער א ניגון, וואס איז לויטער הייטערקייט. אלע ביים טיש העלפן אים זינגען. ס'איז ווי א כאר.

— דער שטייגער איז אויך דא. ווען א פראדניק, איז וואדקא, א געפרעגלעכק, געזאנג.

נחום לאזט זיך נישט צעמישן:

— ביי אונדז איז נישט דער עיקר געווען דאס עסן. דערהויפט איז געווען אפצוהיטן דעם פבוד פון שבת. צו מארגנס איז מען ווידער גע-ווען אין שול. אין האלבן טאג — צוריק פון שול צוזאמען מיט פריינד צו נעמען א פוסע וויין און פארבייסן פון עפלוקוכן. די פארבעטענע זענען אוועק, האט מען זיך געזעצט צום טיש, ווי נעכטן: די איידעמס מיט די פרויען און די קינדערלעך. אויפן טיש טעלערס און טעלערלעך. געהאקטע לעבערלעך מיט ציבעלעס, און פיש, און טשאלענט מיט קישקע, און לאקשן-קוגל און עטלעכע ערליי פליישן: גענדזענע פולקעס, געדעמפטן לעקער, געפעקלט רינדפלייש און א מייערן-צימעס.

— ביי אונדז אין א פראדניק עסט מען אויף א האלבן חזיר.

— שבת-צו-נאכטס איז אויך א סעודה — איז נחום ממשיך און קוקט אויף פאפאוו.

— איך הער, איך הער! — מוטיקט אים פאפאוו.

— די סעודה שבת-צו-נאכטס פלעגט זיך אנהייבן מיט א שנאפס. דאס פארבייסעכץ — געפעפערטער הערינג, געבראטענע קארטאשקעס, און דערצו גוטע געטראנקען: מעד און ביר. אלע יידן אין שטאט פלעגן מיט אזא פבוד אויפנעמען די נייע וואך.

— אלע יידן? — פרעגט פאפאוו און אין זיין שטים קלינגט צווייפל. נחום כאפט דעם אטעם:

— יעדער ייד איז איין מאל אין יאר א "קאראל" — זאגט נחום.

— קאראל? ! — פרעגט פאפאוו.

— קארעאל, קארעאל! — חזרט נחום איבער אין גאוה — נישט קיין
באטיושקא צאר — זאגט נחום אים צו בארויקן.
— פאניאל! פאניאל! (פארשטאנען, פארשטאנען).
— דאס איינע מאל איז אין יום-טוב פסח — פאסכא.
— פאסכא, כ'קען, כ'זוייס — זאגט פאפאוו. ער ווייסט: יידן עסן
מצות. ס'איז געווען אַ בייליס-פראצעס.
נחום פארשאצט דעם שטערן, ישובט זיך פון וואָס אַנצוהייבן. ער
הייבט אָן פון ערב יום-טוב. דאָס מאל נישט ביים שווער, נאָר ביים
פעטער. ער שילדערט דעם אָנהייב פּרילינג, די שנייען זענען שוין צעגאַנ-
גען. דער פעטער האָט געלאָזט קאַלכן די וווינונג, אַלץ וואָס אין די שענק
— אַרויסגעלייגט צום לופטערן; אויך דאָס בעטגעוואַנט, די ספרים. מ'האַט
געוואָשן די פענצטער, געריבן די פּאָדלאָגעס, דאָס גלאַזוואַרג אַריינגע-
לייגט אין קעסלען מיט וואַסער.
— נאַרישקייטן! — רופט אויס פּאָפּאָוו און לאַכט.
— נישט קיין נאַרישקייטן — ווענדט אָפּ נחום — אַזאַ איז דער מינהג
אַפצוהיטן די טראַדיציע.
נחום ווייסט, אַז ער וועט ביים פּאַליטרוק פּאָפּאָוו נישט געווינען קיין
חן צו זיין שילדערן, אָבער אים איז ניחא דאָס רעדן.
פּאָפּאָוו וויל דאָך הערן ווען ווערט נחוםס פעטער אַ „קאַרעאל“.
— אין דער יום-טוב-נאַכט — הייבט נחום ווידער אָן מיט אַ רעצי-
טאַציע-טאַן — פלעגן אין אַלע צימערן ברענען די לעמפלעך אין די
זשיראַנדאַלן, קאַנדעלאַברעס. איבער דער קאַנאַפּע און בעטן זענען פּאַר-
צויגן געווען פלושענע דעקעס; איבער די פענצטער — טיולענע פּאַר-
האַנגען, געהאַפטענע מיט בלומען. די מומע אָנגעטאַן אין אַ סאַמעט-קלייד
מיט אַ זשאַבאַט פון קאַראַנקעס, אויסגעצירט אין אַ שניר פּערל, לאַנגע
אויערנינגלעך, פינגערלעך און בראַנזעלעטן. דער טיש איז געווען געדעקט
מיט אַ בלאַנקענדיק ווייס טישטעך. ס'זענען צעשטעלט געווען פוסות און
קאַראַפּעס מיט וויין. די מצות זענען געלעגן אין אַ ספעציעלן מצה-טאַש.
דער פעטער, אָנגעטאַן אין אַ ווייס קיטל, אין אַ סאַמעטן היטל, האָט זיך
אַנידערגעזעצט אויפן ברייטן פּאַטעל, וואָס איז דאָס מאל געווען אַרומגע-

לייגט מיט קישנס, זיין שווארצער באָרד — ברייט צעקעמט, און ער פלעגט אַרויסשיינען פון פאַטעל ווי אַ „קאַראַל“ און די זיצנדיקע אַרום טיש פלעגן וואַרטן אויף זיין וואַרט.

— אויף באַפעלן? — פרעגט שטיל פאַפּאָוו.

— ער איז געווען דער קיסר אָן צו באַפעלן. ער האָט געהאַט פאַר זיך דאָס געשיכטע־העפט און פון דעם געלייענט די געשיכטע וועגן די יידן און זייער קנעכטשאַפט אין מצרים ביי דעם הערשער פרעה.

— דיין שילדערן דעם פּראָזאָדיק איז טעאַטער. דערצייל ווי דאָס לעבן האָט אויסגעזען אין דער וואַכן. פּראָזאָדיקעס זענען געציילטע טעג אין יאָר. אין דיין פּאַלשאַ האָבן די אַרבעטער געלעבט אין קעלערס. דער פּויער האָט נישט געהאַט אויף צו קויפן נאַפט פאַר זיין קאַניצל.

— גראַזשדאַנין פּאַליטרוק ווייסט טאַקע אַ סך, אָבער נישט גענוי — מישט זיך אַריין לעאָן קרויטמאַן און ער לאָזט נישט נחומען רעדן — נישט אַלע אַרבעטער האָבן געלעבט אין קעלערס, נישט אַלע אַרבעטער האָבן געלעבט בריווח, אָבער נישט אין נויט. אָן אַרבעטער האָט פאַר זיין לויך דאָך געהאַט צו קויפן זיך אַ מלבוש, שיך.

— נישט תמיד!

— איז דען דאָ אַנדערש? זינט מיר זענען דאָ, זענען מיר נישט דערעסענע.

טורעק איז אומגעדולדיק, שפּרינגט אויף:

— איך בין אַ פּריזירער און דער „זאָוו“ שיקט מיך אין פעלד.
— איך געדענק, איך געדענק, אַז דו ביסט אַ פּאַכמאַן — באַרויקט אים פּאַפּאָוו — ער באַנעצט זיך די ליפּן מיט דער צונג. ער וויל עפעס זאָגן און ישובט זיך. מיט אַ מאָל טוט ער מיט צוויי פינגער אַ שנעל, ווי צו געבן זיך דעם טאָן:

— און איך גלייב נישט אין אייער ווילשטאַנד אין אייער פּאַלשאַ!
אַלעק און נחום שאַקלען מיט די קעפּ, ווי אין שוידער, קוקן מיט צעעפנטע אויגן, ווי אין שטוינונג, און וואַרטן.

פּאַפּאָוו באַמערקט זייער שטוינען. ער וואַרפט מיט די הענט, ווי בעטן געדולד: ער האָט געלייענט דעם שרייבער שלום עליכם. דאָס לעבן

פון די יידן איז דאָרט געשילדערט אַנדערש: דחקות, אומבאַהאַלפֿנקייט. דער שניידער חלומט וועגן אוצרות. דער האַרעפֿאַשניק ראַנגלט זיך, מען זינקט אין אַ זומפֿ פֿון צרות. ס'איז דאָ אַ סך ברויט, אָבער ס'זענען נישטאָ די רובֿלס עס צו קויפֿן. דער הומאַר איז טראַגיק, דער העלד איז נעבעכ־דיק און צום באַדויערן. דעם שרייבער גלייבט ער.

— ליענט אייער שרייבער! — רופֿט פֿאַפֿאַוו אויס אין אַ הויכן טאָן — נישט אַלץ, וואָס מען זעט נישט, איז צו באַדויערן — רופֿט ער ווידער אַ מאָל און גיט נאָך צו — נישט אַלץ, וואָס מען ווייסט איז נישט אָפֿצו־ווענדן!...

פֿאַפֿאַוו, דער פֿאַליטרוק, שטעלט זיך אויף:

— איך בין נישט קיין קריטיקער — זאָגט ער און פֿאַרשאַרצט דעם שטערן אין פֿאַלדן. ער געזעגנט זיך נישט. ער גייט אַריין אין קאַרידאָר, וווּ די ביוראָ־צימערן.

אַלעק דערמאַנט זיך צו פרעגן ביי פֿאַפֿאַוו וועגן דער פּוילישער, לויפט ער אים נאָך. פֿאַפֿאַוו ווייסט, אַז זי איז די „גאַריוטשע“־פּירערין פֿאַר די טראַקטאָרס. ס'קאָן זיין ער זאָל זי טרעפֿן ביי די ציסטערנעס, ווען זי קומט נעמען דעם ברענשטאָף. אויב נישט זאָל ער וואַרטן לעבן דער קוזניע און דער מעלמיל, וועט ער אים נעמען אין פעלד. זי רופֿט זיך — מאַרצעלינאַ.

די קאנטשאפט מיט דער קוזניע

מיטאגזייט, ווען די באַאמטע פון ביוראָ גייען אַוועק, גייט אויך אַוועק אַבראַשאַ. פּאַפּאַוו, דער פּאַליטרוק, איז פּאַרשווונדן. אַלעק שטייט ווידער פאַר דעם פּראַבלעם — אַ קוואַרטיר פאַר נאַכטלעגער, און נישטאָ וועמען צו פרעגן.

אַן אַרבע־וואַגן מיט מעבלשטיק שטייט פאַר דער הייזקע פון פרעד־סעדאַטעל. די כאַזאַיקע שטייט פאַר דער טיר. זי פרייט זיך מיט דעם נייעם מעבל, נאָר זי איז אין אַ פּאַרלעגנהייט — נישטאָ ווער ס'זאָל דאָס מעבל אַראָפּנעמען פון דער אַרבע און אַריינטראַגן אין דער וווינונג. זי דערזעט די גרופּע מיט אַלעקן. זי שלאָגט זיי פאַר די אַרבעט. ס'איז דאָך פאַר דעם פּרעדסעדאַטעל און אַ געלעגנהייט צו רעדן מיטן פּרעדסעדאַטעל, כאַפּן זיי זיך אָן אין דער געלעגנהייט, און אָן ספּעציעלע הכנות, נעמען זיך די פינג צו דער אַרבעט. זיי נעמען אַראָפּ דעם טאַפּטשאַן, דעם טיש, די שטולן, די עטאַזשערקע. ביים טראַגן די מעבלשטיק קוקן זיי זיך אַרום אין דער וווינונג: צי איז ער דאָ, דער פּרעדסעדאַטעל? נישטאָ, דער פּרעדסעדאַטעל. ער איז אין טשקאַלאָוו. אַלעק איז ביי דער באַזע פון די נאַפּט־ציסטערנעס. ער פרעגט ביים „זאַוו“ ווען די פירערין פון דעם ברענשטאָף פאַר דער בריגאַדע קומט? — זי איז שוין געווען — דער־קלערט אים דער פּאַרוואַלטער. אַלעק לויפט העלפּן אַראָפּטראַגן די מעבל־שטיק פאַר דעם פּרעדסעדאַטעל. ער כאַפּט עפעס אָן עלמערל און טראַגט עס אַריין צו דער כאַזאַיקע. די כאַזאַיקע וויל דאָך זיי מיט עפעס באַ־לוינען. זי פּאַרענטפּערט זיך, אַז פאַר זעקס האָט זי נישט אַזוי פיל זופּ. אַלעק באַשטייט זי זאָל געבן ברויט. זי פּאַרענטפּערט זיך ווידער, אַז פאַר זעקס האָט זי נישט. זי זאָגט זיי צו צו געדענקען אין זיי...

אבראשאַ וויל נישט דאָס מאָל געניסן פון דער שעה מנוחה. זינט אַלעק מיט די חברים זענען דאָ טראַגט אים אָן אומרו. ער געדענקט, אַז מאַרגן דאַרפן זיי שוין זיין אין פעלד מיט דער בריגאָדע און ער וויל דאָך זיין מיט זיי. ער ווענדט זיך צו זיי ווי אין פאַרטרויען. ער האָט אַ ביטע: נישט אָפּשטיין אין דער אַרבעט. זיי זענען דורך אים פאַרגעשטעלט ווי דיסציפלינירטע, אַז דער בריגאָדיר באַקומט מיט זיי אַ פּוּח אין אַלע אַר-בעט-צווייגן, אַז מיט זייער אַרבעט קאָן די בריגאָדע דערגרייכן אויסצו-פירן דעם פּלאַן, ווי עס פּאָדערט זיך. פּאַפּאָו רעכנט זיך ערנסט מיט זייע אָפּשאַצונגען. ער בעט זיי נישט קאַלע צו מאַכן אים זיין מערכה. נישט אַרונטעררייסן דעם קרעדיט, וואָס ער עפּנט זיי. ער האַלט פון געבן דעם אַרבעטער קרעדיט. אויף דער טעמע פירט ער שמועסן מיט פּאַפּאָו. ער האַלט נאָך אין פאַרשן די סיבה פון גלייכגילט ביי דער אַרבעט. די לאַזונג, אַז כּמות איז וויכטיקער פון איכות איז דער גורם פון אַלע דורכפאַלן. אַז ס'איז נישטאָ קיין סדר און גאַנצקייט, איז ווי די זאָך זאָל נישט אויס-קומען — אַן אַבסורד. די פאַרמעסטונגען זענען אַ צוועק נישט אַנצושפּאַרן זיך אויף רוטיין, נאָר אין פּראַגרעס. בלייבט מען אין דער רוטיין, איז אַ באַווייז, אַז די געזעלשאַפט איז נאָך נישט דערוואַקסן צום אָפּשאַצן זיך.

— און פּאַפּאָו ווי האַלט? — פּרעגט אַלעק.

— פּאַפּאָו? ער פאַרשט. ער לאַזט רעדן און שווייגט. זיין שווייגן איז אַבער וואַגיקער ווי דעם אַנדערנס רעדן. ער געדענקט אייך אין אָפּמשלען אַ לאַקשן-קוגל, ער איז אַבער נישט משלים מיט זיך אין פאַרשטיין דעם טעם. איר אַלע געפּעלט אים.

אבראשאַ איז צופרידן מיט זיין רעדן, און נאָך מער אַז מען הערט אים. ער זאָגט אַלעקן צו צו טאָן וועגן אַן אַרט אויף צו שלאָפן ביי נאַכט. ער גייט אַוועק, פּדי זיך אַרומצוקוקן צווישן די הייזקעס.

שטיל און ליידיק איז די סאַוכאַז-באַזע. די אַרבעט גייט אָן אין פעלד. חוץ דאָס רוישן פון דער מעלמיל, קלינגט דאָס העמערל פון דעם שמיד אין דער קוזניע. יעדער קלאַפּ פונעם העמערל איז ווי אַ ציפּ אין אַ סטרונע.

מען קאן מעסטן דעם טאקט, דעם אימפעט, און די וויבראציע פון אן אָפּקלאַנג. עס קומען אויך האַרטע קלעפּ, אַ ברום, אַ געשריי און ווי אַ שטויס פון אַ שפּרינג. דער שמיד פירט אַ שפּיל מיטן העמערל. ער פרוווט אויס דעם קלאַפּ, דעם קלאַנג און דעם ציטער. ער וואַרט און הייבט ווידער אָן. ער זינגט, און דער קלאַפּ מיטן העמערל אין דער קאָואַדלע איז ווי זיין אַטעם.

אַלעק דערמאָנט זיך, אַז ער האָט צו וואַרטן לעבן דער קוזניע און דער מעלמיל, וועט פּאַפּאָוו, דער פּאַליטרוק, אים נעמען אין פעלד, כדי צו זען זיך מיט דער פּוילישער. שפּאַנט ער צו צו דער קוזניע.

אין פּראָנט פון דעם ברייטן סאַוּכאַז-פּלאַץ איז די קוזניע, נאָר אַפּ-געזונדערט פון אַלע הייזקעס. עס שטייט אַ שאַפּע און אַרום דער שאַפּע איז אַנגעשטעלט און אַנגעלייגט: אַקער-אייזנס, זריעה-מאַשינען, בראַנעס, רע-דער; וועגענער אויף רעדער און וועגענער אָן רעדער. די שאַפּע איז אָן אַ טויער, בלויז דריי זייטן ווענט.

שטייט אַלעק אין דעם ברייטן חלל-אַריינגאַנג פון דער קוזניע און קוקט אַריין אין איר. די קוזניע האָט נישט קיין מאַדערנע טעכנישע פּליים. דאָס פייער אין גליאוויין ווערט צעבלאָזן דורך אַ הענגענדיקן בלאַזזאַק, גערודערט מיט אַ לאַנגן שטעקן. ווי ברייט ס'איז דער קוימען איבערן פייער איינצושלינגען דעם רויך, איז דאָך דער רויך ווי אַ וואַלקן צעשפּרייט איבער דער קוזניע. צו איין וואַנט איז צוגעשפּאַנט אַ ברייט ברעט און אויף אים די מכשירים: צוואַנגען, דליטעס, שרויפן, פּיילן. אויך דער שווערער שרובשטיק איז צוגעשרויפט צום ברעט. אין מיטן דער קוזניע שטייט אַ דיקער קלאַץ, אַ וואַרצל פון אַ גראַבן בוים. אויפן קלאַץ — די קאָואַדלע, וואָס איז אַנזעעוודיק מיט דער משא. אויף דער קאָואַדלע — אַ קליין העמערל — וואָס איז ווי די האַנט פון דער שמיד. לעבן דעם קלאַץ ליגט אַ גרויסער, שווערער האַמער מיט אַ לאַנג, גראַב הענטל.

דער שמיד, אַ מיטלווקסיקער, ברייט-אַקסלדיקער, האָט אויף זיך אַ האַלב לעדערן פּאַרטעד פון רויטלעכן קאַליר, שוין מיט אַ סך פּלעקן פון סאַזשע. דאָס פּאַרטעד הענגט אויף אים ווי עפעס אַ פּלאַקאַט. ער אַליין ציט דאָס מאַל דעם שטעקן פון בלאַזזאַק, הגם דאָס פייער איז העליש. ער האָט נישט קיין געהילף און ער פּרעגט אַלעקן:

— ווילסט ארבעטן דא?

אלעק הייבט מיט די אקסלען.

דער שמיד פייפט, ווינקט מיט די אויגן. ער רופט אלעקן צוצוגיין
נענטער צו אים. אלעק שטעלט זיך פאר אים. דער שמיד קוקט אים אויפן
פליך און אין פנים:

— איך דארף א מאלאטאָבאָיעץ, א גוטע אַרבעט.

— וואָס טוט אַ מאלאטאָבאָיעץ?

דער שמיד לאָזט אָפּ דאָס רודערן דעם בלאַזזאָק און ער ווייזט אָן
אויף דעם גרויסן האַמער, וואָס ליגט לעבן קלאַץ מיט דער קאָוואַדלע.

אלעק ציט איין די ליפן אין אַ שנאַבל:

— אַ שווערער האַמער — זאָגט ער אין איין אַטעם — איך האָב נאָך

קיין מאָל אַזאַ האַמער אין האַנט נישט געהאַלטן.

דער שמיד לאַכט:

— דער מאלאטאָבאָיעץ, וואָס איז מאַביליזירט אין דער רויטער אַרמיי,

האַט די ערשטע טעג אויך נישט געקאַנט.

— וויפל טעג?

— וואָס איז דיר וויכטיק? אַ מאלאטאָבאָיעץ איז דער, וועמען איך

וויל, אַז ער זאָל זיין אַ מאלאטאָבאָיעץ. די פייקע ברויט איז אַ היפשע,

טאַלאַנען אין דער סטאַלאַוואַיאַ אויך נישט קיין געוויינלעכע. אין פעלד

ביי דער בריגאַדע וועסטו אַזעלכעס נישט האָבן.

אלעק הערט ווי דער שמיד רעדט וועגן ברויט — ווערט אים הייס.

ער וויל שוין זאָגן, אַז ער באַשטייט, אָבער ער האַלט זיך דאָך אָפּ. עפעס

איז ער ווי צעשטרייט.

— כ'ווייס נישט, צי איך וועל באַגרייפן די אַרבעט.

— איך וועל דיך לערנען אויך לידער זינגען.

— איך האָב נישט קיין שטימע צו זינגען.

— זאָג אַ פאַר ווערטער: טרי טאַנקיסטאַ, טרי וועסאַליך דרוגאַ!...

אלעק זאָגט אים נאָך.

דער שמיד לאַכט.

— שלעכט?

— פון אַ פּאָס איז דער ווידערקול ריינער, אָבער מיט מיר וועסטו זינגען.

אַלעק קוקט זיך אום צום מעלמיל-בנין, צי וואָרט נישט פּאַפּאָוו? ער זעט נישט קיינעם, קערט ער זיך צוריק אין דער ריכטונג פון סאַוּכאַז-ביראַ, און גאָך פון דער ווייטן זעט ער שטיין אַ וואָגן מיט פעסלעך. עס טוט אים ווידער אַ פּיק אונטערן האַרץ, — אַוּדאי די פּוילישע, וועלכע פירט די „גאַריוטשע“ פאַר די טראַקטאָרס. ער לויפט. האַלט אַרויפגעריסן דעם קאַפּ, נישט אַפּצולאָזן פון בליק דעם וואָגן מיט די פעסלעך. גאַענט דעם ביראַ שטעלט ער זיך, ווי עס וואַלט אים עמעץ אַ זעץ געטאַן. אויפן וואָגן זיצט לעאַן קרויטמאַן אַרומגעהאַלדוט מיט דער פּוילישער. אויף נחומס רופן אים, קוקט זי זיך אום צו אים און שפּרינגט אַראָפּ פון וואָגן, און זי פאַלט אַלעקן אין די אַרעמס. זי איז מאַרצעלאַ. לאַנגע וויילעס שטייען זיי אַרומגעהאַלדוט און שווייגן, און ביידנס טרערן מישן זיך אויס אויף זייערע באַקן.

פּריער פון אַלעקן באַהערשט זיך מאַרצעלאַ. זי וואָרפט דאָך נישט אַראָפּ אַלעקס האַנט פון איר נאַקן. זי ציט אים צו גיין. זי דערציילט אים: בעתן גיין פון ביאַליסטאָק צוריק קיין וואַרשע, פּדי צוריק צוקומען מיט רחלען און קינד, האָט דער גייער זי געלאָזט איינע אַליין. די גרענעץ־וואַך האָט זי פאַרהאַלטן און זי צוריקגעפירט קיין סעמיאַטיטש. ווען די דייטשן זענען אָנגעפאַלן אויף דעם ראַטן־פאַרבאַנד, און די רויטע אַרמיי האָט זיך צוריקגעצויגן פון די ווייס־רוסישע געביטן און זי איז געלאָפּן, האָט אַ רויט־אַרמייער זי אַרויפגענומען אויף זיין טאַנק. ער האָט זי געברענגט אַהער אין סאַוּכאַז אַריין. ער הייסט וואַניאַ. אַ טראַקטאָריסט. ער איז צוריק אויפן פּראָנט.

אַלעק איז גאָך אין שטוינונג פון דער באַגעגעניש. ער רעדט נישט, ווי ס'וואַלט אים אָפּגענומען געוואָרן דאָס לשון. ער פרעגט אַפילו נישט וואָס עס בינדט זי מיט לעאַן קרויטמאַן. זי מוז צוריקפאַרן אין פעלד.

✱

דער אַוונט הילט איין די סאַוּכאַז־באַזע אין אַ פינצטערניש. ווי אין אַ ברונעם. די כאַטקעס זענען בלויז שאַטנס. אויך דאָ פאַרפליכט די

מלחמה-פארשריפטן — פארטונקעלונג. קיין פונק ליכט זעט מען נישט אין די כאטעס. די ארבעטער אין דער בריגאדע בלייבן אויף ביינאכט אין פעלד. זינט דעם אויסברוך פון דער מלחמה פירט נישט פאפאז קיין פאר-זאמלונגען און עס קומען נישט פאר קיין אפענע באריכטן וועגן דער אר-בעט. שטיל און הויל איז דער ארום, ווי ס'וואלט דא גאר קיין לעבן נישט זיין.

דער קלוב פון די קאמסאמאלן געפינט זיך אין א גרויסן זאל. די פענצטער-שויבן מאט פון שטויב. עס פינקלט א פיטשינקע זשארווקע, ווי א נר-תמיד ביי אן איקאנע. אין די היינטיקע טעג איז נישטא קיין טעטי-קייט פון קאמסאמאל. די יוגנט, וואס איז נישט מאביליזירט אין דער ארמיי, ארבעט אין פעלד מיט דער בריגאדע.

— זיי ציט בעסער צו בלייבן אין פעלד מיט די טראקטאריסטינס — דערקלערט אבראשא. ער זאגט אלעקן און די חברים, אז זיי זאלן שלאפן דא די נאכט, אבער ער וויל נישט זיי זאלן אים אויסגעבן, אז דאס איז זיין איינפאל. די פארוואלטערין פון קלוב קאן אריינפאלן אויף קאנטראל. דער קאמסאמאל-קלוב איז כמעט א לידיקער זאל. פאראן בלויז א טיש איבערגעצויגן מיט א רויטן געוואנט. דאס איז דער "קראסני אוגא-לאק". דאס געלעגער דארף זיין די פאדלאגע. לויט דעם, ווי דער שטויב רייבט זיך אונטער די פיסטריט, איז קענטלעך, אז די פאדלאגע איז שוין א צייט נישט געוואשן.

טורעק ציט אראפ דאס רויטע טישטעך פון טיש — ווערט אויס "קראסני אוגאלאק". ער צעשפרייט דאס טישטעך איבער דער פאדלאגע. ס'איז פאראן ארט נאר פאר דריי. ער נעמט צו זיך די ברידער קרויטמאן. אלעק נעמט דאס ביסל זשורנאלן, וואס ליגן אויפן שענקל און טיילט זיך מיט נחומען און משהן. זיי צעלייגן די זשורנאלן איבער דער פאדלאגע. פאר אלעקן איז נישט אויסטערליש דאס געלעגער. ער איז שוין געשלאפן אין שניי. ער איז מיד, מיינט ער, אז באלד וועט ער איינשלאפן, אבער ער שלאפט נישט. דער גרויסער האמער און א היפשע פייקע ברויט מישט זיך אים אין דמיון, און די באגעגעניש מיט מארצעלאן ליגט אים אונ-טערן הארץ...

אויך לעצן קרויטמאן שלאפט נישט. ער רעדט נישט. ער האלט דאס שפיגעלע און קושט די מארצעלא-פאטאגראפיע. באלעק דערציילט, אז אבראשא האלט אין צושאנצן אים צו זיין א פאסטער. די ארבעט איז בלויז נאכצוגיין די בהמות. מען קאן דערביי אפילו ליינענען א בוך. ער דארף נאר געזונט זיין אויף די פיס:

— גיי דערצייל אים, אז פון גיין ווערן מיר די פיס געשוואלן, לויפן-
אויף ווי צוויי רערן. איך וויל אים נישט אפערעקן.

— באלעק זאל אפילו וועלן, וועל איך נישט באשטיין — רופט זיך אפ לעצן — אבראשא קאן אונדז נישט פארנארן אין דעם תוהו-ובוהו. משה שניידער, וועלכער האלט, אז ער האט ווייניק וואס צו זאגן, רייסט זיך דאס מאל אפ אין געבייזער: הלמאי מען דערמאנט נישט די היימען און די אייגענע דארט? און צי זעט ווער א סוף צו דער מלחמה? שטיל. אלעמענס אטעם ווערט ווי פארקלאפט.

אלע שלאפן. א שווער געמיט שוועבט.

נחום בלעזלט מיט די ליפן. ער רעדט זיך איבער מיט עמעצן אין חלום. אלעק איז שוין איינגעלעבט מיט דער טונקלקייט, קומט אים דאס קארגע ליכט איצט אויס העלער. ער פארמאכט די אויגן. אויסטערלישע רעיונות שווימען אים אן: לויפן! לויפן! ער איז נישט זיכער צי עס דאכט זיך אים נישט. קיינער האלט אים נישט, פאר וואס זשע לויפט ער נישט?

דמיונות וויקלען זיך:

די שרפה-נאכט אין ווארשע. פייער-שלאנגען און קנולן רויך. הייזער ווערן פארשלונגען אין רויך. קוישן און קישנס פליען פון פענצטער. א המון שטופט זיך, וויל זיך ארויסרייסן פון די וואלקנס. ביימערצווייגן פאלן ברענענדיק. ער לויפט מיטן קינד. א פערד פאלט אין לויף... א מאלאטאבאיעץ שפרינגט אים אנטקעגן. דער גרויסער האמער איז אים לייכט אין די הענט ווי א פעדער. מארצעלא האלדזט זיך מיט לעאנען. זי איז נאך שענער ווי געווען. זי זיצט רייטנדיק אויף א פעסל און שווימט אין דער בורטע. לעאן, לעאן, צו זיינע אפענע ארעמס ציט זי. און נאך בילדער:

ד. זאקאליק

א טעצל מיט ברויט וויגט זיך ווי אויף כוואליעס. א רויך וויקלט זיך אים פון אויער. ער ווונדערט זיך און ווייסט נישט ווו ער איז. ער וויל זיך דערמאנען א קלאנג, דעם קלאנג פון שמידס העמערל. ער וויברירט, ציט זיך ווי אויף א דינעם פאדעם, וויקלט זיך ארום זיין שטערן ווי עפעס א טאשמע. א ניגון בלעזלט אים אין אויער: קוזניע, שמיד, „טרי טאנקיסטא“... מארצעלא קומט אויף ביי נאכט אין דער באזע. וואניא, דער טראקטאריסט, איז נישט מיט איר. זאל ער נישט בלייבן מאלאטאבאיען און בלייבן אין דער באזע? ...

קאזמאטין

דער נאכט־אומעט הענגט נאך ווי א שווערער זאק, און די לבנה האלט זיך נאך אין זילבערגלאַנץ. נאך פינקלען אומצאָליקע קרענצלעך שטערן, און דאָך איז אין דער סאַוּכאַז־באַזע שוין גרויס די באַוועגונג: וועגענער מיט איינגעשפּאַנטע אַקסן, קעמלען ציען אַרויס אויף די שליאַכן, פאַרכאַפּן דאָס אויפגיין פון טאַג. די אַנטרייבערס ווייסן, אַז די בריגאַדע אין פעלד וואַרט.

נחום איז שוין אויף די פיס, אָבער אַנגעכמורעט — עפעס אַ נישט סימפּאַטישער חלום האָט אים געשפּאַנט: אַ רייטער אויף אַ פּערד שלעפט אים אַ צוגעבונדענעם צום זאַטל...

ס'איז די צייט צו שטעלן זיך לעבן דער מעלמיל צום אַרויספאַרן צו דער בריגאַדע. די ברידער קרויטמאַן ווישן זיך נאָך דעם שלאָף פון די אויגן. זיי גייען — דאָך אין איילעניש. לעאָן וויל זיך זען מיט מאַרצעלאָן. ער וויל זיין דאָרט וווּ זי איז ביי דער אַרבעט. ער האָט דאָס געזאַגט דעם ברודער זיינעם, אויסהיטנדיק זיך פאַר אַלעקן ער זאל נישט הערן, און אַלעק האָט דאָך געהערט. טורעק זוכט דעם פּאַליטרוק. ער וויל בלייבן פריזירער דאָ אין דער באַזע.

פאַר דער מעלמיל שטייט דער וואַגן און צוויי פּערד שוין איינגע־שפּאַנט. ניטשענקאָ דאַרף מיט זיי פאַרן. דער שמיד קומט מיט ניטשענקאָ. ער נעמט אַלעקן ביי דער האַנט — ער וועט זיין מאַלאַטאַבאַיעץ. ס'איז אין הספּם מיטן „זאָוו“. אויך טורעק בלייבט — אויף דער אַנווייזונג פון פּאַליטרוק.

אלעק זעט נישט קיין שלעכטס צו בלייבן מיטן שמיד, בפרט ווען אין די אַוונטן וועט ער קאַנען זיין מיט מאַרצעלאַן. נחום אָבער לאַכט אין די פּויסטן, וואָס ער גייט ווערן מאַלאַטאַבאָיען. ער זאָגט:

— אַז גאָט וויל, שיסט אַ בעזעם אויך...

*

אין דער קוּניע איז שוין אויפגעבלאַזן דאָס פייער אין גליאוויין. דער ריח פון קאַקס־קוילן דרינגט אַריין אַלעקן אין האַלדן, אָבער ער וויל דאָס נישט ווייזן פאַרן שמיד, יענער האַלט, אַז ער טוט פאַר אים זיך אייני־שטעלן ביים סאַוכאַז־פאַרוואַלטער. דער שמיד טוט זיך אָן דעם לעדערנעם פאַרטעך. ער ווייזט אַלעקן אַנצונעמען דעם שטעקן, וואָס איז געבונדן מיטן בלאַזזאַק, און צו רודערן אַראָפּ און אַרויף. אַראָפּ — פּוישט זיך אָן דער זאַק, לאַזט ער דעם שטעקן פריי, אַרויף — דעכעט דער זאַק אויס די לופט און דאָס פייער גייט אויף העלישער.

— נישט ציען מיט כוח, אָן אימפעט. נישט רייסן, נאָר לאַנגזאַם, רעגלמעסיק, ווי עס זאָגט זיך — „טישע יעדיש, דאַלשע בודיעש“ (וועסט לאַנגזאַם פאַרן, וועסטו אַנקומען ווייטער) — דערקלערט אים דער שמיד. — דאָס רודערן מיטן שטעקן איז גודנע. זאָל דיך דאָס נישט טשעפן. דו פייף זיך צו אַ מעלאָדיע, וואָס דו קענסט פון דיין פאַלשאַ — רעדט דער שמיד. ער גייט צו צו דער קאַוואַדלע, נעמט זיין העמערל, טוט אַ לייכטן קלאַפּ אין דער קאַוואַדלע — אַ צייכן, אַז די אַרבעט איז אין גאַנג. אַלעקן איז דאָך אומעטיק. עס דערמאַנט אים די אויפגעצווונגענע אַרבעט אין לאַגער.

— וואָס אַזוי אומעטיק? — פּרעגט דער שמיד. ער לייגט אַריין אָן אייזערנער שטאַבקע צווישן די צעגליטע קוילן, און ווי זיך דערמאַנט אין עפעס — גיי עסן! — ער מיינט, אַז דאָס וואָס אַלעק איז נאָך פאַר פריש־טיק, איז די סיבה פון דעם אומעט.

אַלעק האָט נאָך נישט קיין טאַלאַנען, פירט אים דער שמיד אין דער סטאַלאַוואַיאַ. ער דאַרף אים עפענען קרעדיט.

טורעק איז שוין אין דער סטאַלאַוואַיאַ מיט פּאַפּאַוו, דעם פּאַליטרוק. טורעק דערציילט, אַז פּאַפּאַוו זאָגט אים צו אַ צעטל אין מאַגאַזין אַרײַן צו קריגן שטעקלאַטשן, פּדי אויסצוהיטן די פּיס פון געשוואַלן ווערן בעתן שטיין ביי דער אַרבעט.

דער פּרישטיק באַשטייט פון אַ קרויטזופּ און אַ פּענעצל ברויט. אַלעק עסט דאָס שנעל אויף און בלייבט הונגעריק. ער זאָגט דעם שמיד, אַז אין לאַגער האָט ער געקריגן דריי מאַל אַזוי פּיל ברויט. אויך דאָס איז געווען ווייניק.

— ס'וועט זיין מער — פּאַרוזיכערט דער שמיד.

אַלעק קוקט דעם שמיד אין פנים, פּדי צו זען די ערנסטקייט פון צוזאָג.

דער שמיד ווינקט צו מיט די אויגן, ווי אַ פּאַרוזיכערונג, אַז ער זאָל נישט צווייפלען. נישט אַבי וועמען שטעלט ער צו פּאַר אַ מאַלאַטאַבאַיעץ.

דער שמיד ווייזט אַלעקן וואָס אַ מאַלאַטאַבאַיעץ האָט צו טאָן: רודערן דעם בלאַזזאַק און אַז ער, דער שמיד, כאַפט אַרויס די אַנגעגליטע שטאַבקע פון פּיער און וואַרפט דאָס אויף דער קאָוואַדלע, דאַרף אַלעק אַ כאַפּ טאָן דעם גרויסן האַמער; וווּ ער, דער שמיד, קלאַפט מיט זיין העמערל, דאַרף אַלעק טאָן אַ זבענק מיטן האַמער אין דער שטאַבקע, אַזוי איינס, איינס. ער אַ קלאַפּ, ער אַ זבענק. און דרייסט, מיט אַפּענע אויגן, חלילה, נישט צו זבענקען אין דער קאָוואַדלע. ווען יאָ — שפּרינגט דער האַמער אָפּ און קען טרעפּן אין קאַפּ. נאָך ווייזט ער אים: ער דאַרף האַלטן דעם האַמער אַזוי, אַז דאָס הענטל זאָל אים אויסקומען אונטערן אַרעם, נישט צווישן די פּיס — אַנדערש זענען די אייער אים אין ספּנה. אַלעק קוקט זיך איין אין האַמער — ווי מגושמדיק גרויס! מיט מורא איז ער זיך משער די וואָג.

— וויפל וועגט דער האַמער? — פּרעגט ער.

— ווי שווער ער איז, מוז ער דיר אין דער אַרבעט זיין לייכט און נאַכגיביק. דיין ווילן מוז באַהערשן די האַרטקייט אַפּילו פון אייזן. דער

האמער אין דיינע הענט מוז טאן וואס דו ווילסט. מיט ווילן איז מען גובר אלע שוועריקייטן. אויך איך בין נישט געבוירן געווארן א שמיד, געמיינט, אַז כוועל נישט באהערשן די משא פון דעם האמער, און איך האב אים שוין מיט איין האנט אויפגעהויבן, אים געדרייט ארום קאפ עלעהי א שפענדל און אים צוגעלייגט צו די ליפן א קוש צו טאן אין דער פלאכער זייט. דאס איז דער „דיפלאם“ פאר א מאלאטאבאיעץ.

— איך וועל זיך נישט פארמעסטן צו אזא דיפלאם — זאגט אלעק.

— ביז צו א דיפלאם האסטו נאך א סך צו לערנען.

*

אלעק ווייסט שוין ווי צו רודערן דעם בלאַזאָק. ער דארף האַלטן אויג אויף אַלעם וואָס ער, דער שמיד טוט: די שטאַבקע אין פייער קריגט אַ ווייסלעכע מראה, נעמט דער שמיד די לאַנגע צוואַנג. ער כאַפט אַרויס די שטאַבקע פון פייער, וואַרפט זי אַרויף אויף דער קאַוואַלדע. ער גיט אַ קלאַפּ מיט זיין העמערל. אלעק שפּרינגט צו צום קלאַץ, כאַפט דעם גרויסן האַמער און גיט אַ זבענק. דער שמיד טוט נאָך אַ קלאַפּ מיט זיין העמערל, אלעק טוט ווידער אַ זבענק — איינס, איינס.

די שטאַבקע האַט שוין אַן אַנדער פנים און דער שמיד פאַרשטעקט זי ווידער צווישן די קוילן אין אויוון. אלעק רודערט ווידער דעם בלאַזאָק — אַראָפּ דעם שטעקן, אַרויף דעם שטעקן.

— מאַך מיט לעבן! זינג! זינג! — רופט דער שמיד.

אלעק נוצעט דעם ניגון פון אקדמות: „אקדמות מילין ושריות שותא“... דער שמיד שפיצט אָן די אויערן. ער קוקט אַלעקן אין פנים — צי ער איז פריילעך?

— פאַר דיין שטימע איז פאַסיק דער טאָן — לאַכט דער שמיד. ער פרוּוט ציען ווי אַלעק, ער פילט אַבער אַן נישט גענוי — דו פעלסט! — זאָגט דער שמיד — נאָר צי ווייטער און מיט מער לעבן — ער כאַפט דעם שטעקן, רודערט דעם בלאַזאָק מיט מער טאַקט — אַזוי און נאָר אַזוי!

די שטאַבקע איז שוין גוט אָנגעגליט. דער שמיד נעמט די לאַנגע צוואַנג, כאַפט אַרויס די שטאַבקע פון פייער, וואַרפט זי אויף דער קאָוואַדלע. אַלעק שפּרינגט צו צום קלאַץ, כאַפט דעם גרויסן האַמער. דער שמיד קלאַפט מיט זיין העמערל. אַלעק פאַרמעסט זיך מיטן האַמער אין ציל. דער שמיד ציילט די קלעפּ: איינס, איינס — און ער הערט אויף:

— ס'איז נישט געקלאַפט.

— נאָר וואָס?

— געגלעט.

— וואַרפן אַזאַ משאַ מיט פּוח הייסט גלעטן? — פּרעגט אַלעק ברוגז-לעך.

— אין דער קוזניע רעדט זיך אַזוי — זאַגט דער שמיד צו לינדערן זיין באַצייכענונג.

אַלעק נעמט ווידער דעם שטעקן און רודערט דעם בלאַזזאַק.

דער שמיד פילט, אַז דאָס רודערן איז נישט רעגלמעסיק:

— גיב ריטעם! זינג, זינג! זאַל זיין דיין ליד, נאָר גיב לעבן! —

בעט זיך ביי אים דער שמיד און ער גיט דעם טאָן: „טרי טאַנקיסטאַ, טרי וועסאַליך דרוגאַ“...

דער שמיד ווייזט אַלעקן ווי אַזוי צו האַלטן דעם האַמער — דאָס הענטל זאַל זיין לייכט אין די הענט. דער האַמער דאַרף זיין לייכט, נאָר דער קלאַפּ שווער.

— פּראַקוראַ! — זאַגט דער שמיד. ער נעמט זיך וויקלען אַ פּאַפּיראַס פון מאַכאַרקע.

*

ניקאָליי פּיאַדאַראַוויטש קאָזמאַטין איז דער נאָמען פון דעם שמיד. ער האָט ליב, אַז מען רופט אים ביי אַלע דריי נעמען. אויף זיין ברייט פנים צעגיסט זיך דאָן אַ צופּרידנקייט. אָבער זעלטן טוט מען אים צוליב, און מען רופט אים נאָר מיטן פּאַמיליע-נאָמען — קאָזמאַטין. דאָן פאַר-דריסט עס אים און ביי זיינע שליפן פאַרקלעמען זיך די אַדערן, ווי עפעס

פון א ווייטיק. ער פרעסט צו די ליפן ווי גובר צו זיין א ביטערן טעם. כל-זמן דער מענטש, וועלכער רופט אים קאזמאטין שטייט לעבן אים, איז ער אָנגעשטייפט עלעהיי פאַרטעמפט אין דער שמיעה. אַז יענער קערט זיך אָפּ און גייט אַוועק, בלאַזט ער אָן די בעק און ער שפייט אויס, ווי באַפרייט זיך פון אַ קלעמעניש.

קאזמאטין האָט לאַנגע הענט און אויגן פון גראַען אַש-קאַליר. אויך די הויט פון פנים איז ביי אים גראַלעך, ווי דער רויך פון דער מאַכאַרקע, פון אייגענער פלאַנצונג, וואָס ער רייכערט אַ סך. די ציינער זענען אים שוין געל פון רויכערן די מאַכאַרקע, אָבער נישט אַפגעגעסן פון דער שאַרפּקייט. ער האָט אַ שראַם אויף דער נאָז — אַ פאַרבליבעניש נאָך אַ שפּריץ פון אַ פּונק. די אונטערשטע ליפּ איז אים דיקער. דאָס איז ביי אים, ווי אַ פּגם, און דאָך ליגט אַ שמייכל אויף זיינע ליפּן.

שוין צו מאַרגנס ווייזט אַלעק קאזמאטינען, אַז ער מיינט ערנסט צו בלייבן מאַלאַטאַבאַיעץ: נאָך איידער קאזמאטין קומט, צעבלאָזט ער דאָס פייער אין גליאוויזן. ער ווייסט נישט וואָס קאזמאטין דאַרף און מיינט צו טאָן, דאָך לייגט ער אַריין אין פייער אַ שטאַבקע צום אַנגלעזן. קאזמאטין, ווען ער קומט אַריין און דערזעט ווי דאָס פייער אין גליאוויזן איז העליש צעפלאַקערט, בליצט אויף אין זיינע אויגן אַ טריומף-בליאַסק. ער האָט אַפילו נישט בדעה געהאַט צו אַרבעטן ביי דער קאָוואַדלע, אָבער ווייל אַלעק סטאַרעט זיך צו באַווייזן ווי אַ מאַלאַטאַבאַיעץ, נעמט ער די לאַנגע צוואַנג, ציט אַרויס די שטאַבקע און וואַרפט זי אויף דער קאָוואַדלע. אַלעק שפּרינגט צו צום קלאַק, כאַפט דעם גרויסן האַמער. ער שטייט אין דער פּאָזע ווי קאזמאטין ווייזט אים. קאזמאטין קלאַפט מיט זיין העמערל און אַלעק קומט אים נאָך מיטן האַמער — אַ זבענק נאָך אַ זבענק. נאָך עטלעכע קלעפּ פילט ער, אַז די אַדערן זענען אים אַנגעצויגן און אַט אַט פאַלט אים דער האַמער אַרויס פון די הענט. קאזמאטין דערפילט דאָס און כאַפט אָן דאָס הענטל פונעם האַמער און טוט אַ זאָג:

— פּראַקוראַ! — ער דרייט זיך אַוועק, פּדי אַלעק זאָל נישט זען זיין דערשראָקנקייט.

אַלעקן איז אָבער קלאַר די סיבה פון איבעררייס:

— פאַר וואָס זיך פּרֿיער נישט איינאייבן מיט אַ קלענערן האַמער ? —
פרעגט אַלעק.

— שווימען לערנט מען נישט אויף גראַז — זאָגט קאָזמאַטין. ער אַליין
ווייל נישט רויכערן, אָבער ער וויל נישט אויסגעבן זיך אין זיין דערשראָקנ-
קייט. ער נעמט אַרויס דאָס זעקעלע מאַכאַרקע, לייגט דאָס אויף דער
קאָזאַדלע און ווייזט אַלעקן, אַז ער זאָל זיך פאַרוויקלען אַ פּאַפּיראַס.
— איך וועל גיין אין פעלד צו דער בריגאַדע — זאָגט אַלעק.
— ניין, איך האָב דיך גענומען, וועסטו ווערן וואָס איך וויל און דאַרף.
פלינק ביסטו גענוג — מוטיקט קאָזמאַטין אַלעקן און ער בלאָזט דעם רויך
ווי דורך אַ רערל.

— דער גרויסער האַמער פּאָדערט מער פּוח ווי איך האָב.
— דו זאָג וואָס איך זאָג: דער האַמער איז אַ פעדער און גייט נאָך
דיין אימפעט.

— מיך טראָגט נישט קיין אימפעט.
— אין אונדזער אַרבעט איז דאָ ריטעם. דאַרפסט זינגען.
— איך בין האַרט אין געהער.
— מיט מיר וועסטו עס פילן.
קאָזמאַטין נעמט אָן אַן אָנגעגליט לאַנג פּרענטל, לייגט דאָס אויף דער
קאָזאַדלע. אַלעק שטעלט זיך מיטן גרויסן האַמער. קאָזמאַטין קלאַפט מיט
זיין העמערל און זינגט:

— „יעסלי זאָוטראַ וואַינאַ, יעסלי זאָוטראַ וו'פּאַכאַד...“
אַלעקן איז די מעלאָדיע באַקאַנט. ער ציט נאָך קאָזמאַטינס טאָן.
— גוט! — שרייט קאָזמאַטין. אַ פּרייד שיינט אויף אין זיינע אויגן.

★

צו דער אַרבעט אין דער קוּזניע ליגן צוגעגרייט: אויסגעקרימטע
גאַפּלען, צעדרייטע קאַסעס צו די לאַבאַגרעיקעס, שטויסן מאַטיקעס, קאָז-
מאַטין האָט נישט קיין נאָרמע אין דער אַרבעט, דאָך מוז ער אָפהיטן נישט
סתר צו פאַרשלעפּן די צייט. ער הייבט אָן די אַרבעט מיט אימפעט און
געזאַנג.

טרעפט, אן אלעק איז נישט טריי דער מעלאדיע, אדער דעם טעקסט, לייגט קאזמאטין אוועק זיין העמערל, זעצט זיך אויף דער קאוואלדע, ציט צו זיך צו אלעקן, און רעדט אים אריין אין פנים דעם גענויעם טעקסט פונעם ליד. ער הייסט אלעקן נאכזאגן מיט אים די ווערטער און נאך א מאל שוין מיטן ניגון, אן ווען ער האלט פאר גענוג, שטעלט ער זיך צוריק צו דער ארבעט און זינגט.

קאזמאטין איז אין התפעלות פון זיך מיט זיין זינגען. ער פרייט זיך ווען אלעק פעלשט נישט. ער איז גוטמוטיק אפילו ווען אלעקס קלאפן מיטן האמער קרימט אויס דאס אייזן. ער פארמרוזשעט אן אויג און מיט זיין העמערל טוט ער עס אליין אויסגלייכן.

קאזמאטינס זינגען טראגט זיך ארויס פון דער קוזניע מיט א טיפן עכא. דער מילגער, וועלכער איז אין שכנות פון דער קוזניע, קומט צו און שפארט זיך אן אין א זריעה-מאשין. ער רעדט נישט, נאר שטייט מיט אן אפן מויל און אויף זיין ברייט פנים פארציט זיך אן אויסדרוק פון תענוג.

אויך פאפאוו, דער פאליטרוק, ווי ער גייט נאר פארביי דער קוזניע, ציט אים קאזמאטינס געזאנג. ער שטעלט זיך אפ, לאכט אריין צו קאזמאט-טיגען און שאקלט צו מיטן קאפ אין אן אויסדרוק פון אנערקענונג. ער זאגט :

— ביסט אין ברען פון ארבעט, קאזמאטין, איך פארציין דאס... קאזמאטין טראגט אבער א ביזו הארץ אויף דעם פאליטרוק, הגם פא-פאוס ווארט — „פארצייןנט“ איז פון א וויכטיקער באדייטונג, דער בא-ריכט וועגן אן ארבעטער באשטימט זיין גורל און אויסצייכענונג, פילט דאך קאזמאטין אן אפשיי צו פאפאוו. כל-זמן ער שטייט פאר אים, איז קאזמאטין צו אים קארעקט, אבער ווי נאר פאפאוו גייט אוועק, פארמרו-זשעט ער די אויגן און די אייבערשטע ליפ שפארט ער צו דער נאז. מיט דעם דריקט ער אויס זיין ולזול צו דער פערזאן פאפאוו. עס ברענט אים נאך דער שטאך פון פאפאווס ווערטלעך: „אמת הילט מען ארום מיט פעדערן... דער ליגן פירט אין קעלערן...“ קאטיא די לערערקע, די סעקרע-טארשע און פארוואלטערין פון קאמסאמאל-קלוב, זי איז די וואס צינדט אן

דאָס פייער אַרום אים: „אַז קאַזמאַטין, דער שמיד, איז ווייט נישט קיין פאַטריאַט פון סאַוועטסקי סאַיוז“...

קאַזמאַטין געדענקט מיט אַלע פרטים, ווי אַקערשט, דעם פאַרלויף: עס איז דער יום-טוב פון פאַרענדיקן דעם היישינט. וואַדקאַ — וויפל איינעם גלוסט זיך. ער, קאַזמאַטין, טרינקט פון פלעשל און זינגט. קאַטיאַ האָט ליב זיין זינגען. זיי זונדערן זיך אָפּ פון דער חברה, און בלייבן טיף אין פעלד. קאַטיאַ איז אָנגעשפאַרט אין אים. חוץ פון דער וואַדקאַ, איז ער בגילופין פון איר וואַרעמקייט, פון איר אַטעם, פונעם ריח פון אירע האַר. ער זינגט די לידער וואָס זי וויל. זי איז איינגעטוליעט אין אים און שעפֿט טשעט אים אין אויער — „זיסער, זיסער“. ער רייסט נישט די שטים. ער ציט דעם טאַן שטופנווייז, ווי דאָס אויפגיין פון טאַג. קאַטיאַס פנים שיינט ווי אַן איקאַנע.

נאָך מאַרגן ביז שפעט אין דער נאַכט, איז ער יום-טובדיק אויפגע-רוימט. מיט אַ מאָל — פאַפּאַו רופט אים צו זיך און פרעגט נישט מער נישט וויניקער: הלמאי טוט ער, קאַזמאַטין, פעלשן דעם טעקסט פון ליד: אַנשטאַט „גדיע טאַק וואַלנאַ דישעט טשעלאָוויעק“, זינגט ער: „גדיע טאַק באַלנאַ צישעט ראַבאַטשעק“... דאָס איז אַ פאַרשוועכן דעם כבוד פון סאַ-וועטישן פראַגרעס! — רופט אויס פאַפּאַו און ער, ניקאַליי קאַזמאַטין, שטייט אַ געליימטער, קיין וואַרט דורכן האַלדז נישט אַרויסצוברענגען, ווי ס'וואַלט אים אָפענומען דאָס לשון.

— קאַטיאַ איז אַן עדות — זאָגט פאַפּאַו און לאָזט אים גיין. ער איז פריי און דאָך נעמט אים נישט דער שלאָף. פחד וויקלט זיך אים צווישן די ציין. דאָס העמערל קומט אים אויס ווי אַ פינגער און טייטלט אים פאַר דער גאַז, ווי מיט אַ רוף: „מען פאַרבעט דיך, מען פאַרבעט דיך“... קאַזמאַטין, אַז ער דערמאָנט דעם נאַמען קאַטיאַ — זיפצט ער שווער אָפּ.

— קאַטיאַ, קאַטיאַ! הימל און ערד זענען עדות — מיט ברכות אין דער יום-טוב-נאַכט האָב איך דיך באַגלייט...

*

היינט איז דאס ערשטע מאל ווי אלעק זעט קאטיא, די לערערקע, די סעקרעטארשע און פארוואלטערין פונעם קאמסאמאל-קלוב. זי איז בלאַנד-האַריק, אַ שלאַנקע. זי גייט פאַרביי דער קוּזניע. קאַזמאַטין דערזעט זי, וואַרפט ער אַוועק דאָס העמערל, שפּרינגט אַרויס פון דער קוּזניע און קוקט זיך איין ווי זי גייט. ער האַלט, אַז זי איז עפעס אויסן מיטן פאַרבייגיין פאַר דער קוּזניע; זי קאָן גיין צו זיך אין דער כאַטע דורך אַ נענטערן וועג. ער האַלט, אַז זי וויל דאָך נישט ער זאָל ברוגז זיין. די ווונד אין האַרץ איז נאָך אָפן, אָבער קאטיא איז שיין און ער קאָן נישט זיין שלעכט צו שיינ-קייט. ווי שלעכט זי איז, דאָך וויל ער זי... מאַדנע זעט איצט אויס קאַז-מאַטינס פנים. ער לאַכט, ווי אין ווייטיק און דאָך פאַרבענקט. פּלוצלינג טוט זיך קאַזמאַטין אַ פאַטש אין שטערן, ווי אין עפעס פאַר-געסן. ער שפּרינגט צו צו דער קאַוואַדלע, נעמט אַרבעטן און זינגט:

— „טרי טאַנקיסטאַ, טרי וועסאַליך דרוגאַ“...

*

זינט היטלער איז באַפאַלן דעם ראַטן-פאַרבאַנד איז דער אַוונט אין סאַוּכאַז, אַפילו ביי אַ פולער לבנה, איינגעהילט אין אומעט. דער סאַוּכאַז-שטח איז ווי אַ תהום. עס בושעוועט אַ שטילקייט. טורעק איז לעצטנס נישטאַ, פאַרשוונדן. אלעק ווייסט נישט די סיבה. דער אומעט פאַרשטאַפט אים די אויערן. ער ווייסט אויך נישט פאַר וואָס מאַרצעלאַ קומט נישט אויף ביי נאַכט אין סאַוּכאַז. ער האָט שוין עטלעכע מאל זיך צוגעכאַפט אַפּוואַרטן זי ביי די ציסטערנעס-באַזע, ווען זי דאַרף קומען נעמען נאַפט פאַר די טראַקטאָרס, און ער זעט זי נישט. אויך די סיבה קען ער זיך נישט אויפקלערן.

אַלעקס שלאַפּעט — די פּאַדלאַגע אין קאַמסאמאל-קלוב. צו שלאַפּן איז נאָך פרי. שפּאַנען אין דער הוילקייט פון דער סאַוּכאַז-באַזע — איז אַ פּחד.

אַבראַשאַ געפינט אים אויפן וועג צום קלוב. ער וויל וויסן צי קאטיא, די פארוואלטערין פון קלוב, ווייסט שוין וועגן אלעקס שלאַפּן דאָרט. אַבראַשאַ ווייסט צו דערציילן: קאטיא איז שיין און שלעכט. זי קאָן נישט

באַשטיין אויף אַלעקס שלאָפן אין דעם קלוב. קאַטיאַ האָט שוין דעם דריטן מאָן. דער ערשטער — אַ חבר פון דער שולבאַנק. אַ רוגזניק, אַ שיפור, אַ שעדיקער. קאַטיאַ וויסט נישט וווּ זיין געביין איז אַהינגעקומען. דער צווייטער טער מאָן — אַן עלטערער פון איר, אויך אַ לערער. אין זיין ליבע צו איר איז ער גרייט געווען זיך מקריב צו זיין. מאַכט זיך, אַז קאַטיאַ פאַלט אַריין אין אַ קראַנקייט. מען שיקט זי אין אַ סאַנאַטאָריע, און ער, פּדי צו זיין מיט איר, איז זיך גורם די קראַנקייט און קומט אין דער סאַנאַטאָריע. קאַטיאַ קומט צוריק, אָבער ער — נישט... דער דריטער מאָן, דער לעצטער, איז אַ טעכניקער אין די טעכנישע וואַרשטאַטן. איז מאַביליזירט אין דער רויטער אַרמיי, אָבער שוין אַ צייט ווי זי האָט נישט פון אים קיין ידיעה. זי איז איינזאַם און לאָזט נישט רעדן צו זיך. אַ סברה, ווייל אַלע ווייסן וועגן איר ביטערן גורל און יעדער וויל זיך וואַרעמען אין איר — די געשלאָגענע...

— קאַזמאַטין, דער שמיד, האָט אַ סך צו זאָגן וועגן קאַטיאַ. ער האַלט אַז זי איז אַן איין און איינציקע דאָ אין סאַווכאַז — זאָגט אַלעק.
— מיט איר שיינקייט — איינע.

פון אַבראַשאַס רייך איז אַלעק זיך משער, אַז ער האָט נישט קיין סימפּאַטיע פאַר קאַזמאַטינען, דעם שמיד. ער דערמאָנט זיך אויך, אַז קאַזמאַטין באַצייכנט אַבראַשאַן ווי „דער דאַרן אין סאַווכאַז“... אַלעקן דוכט זיך, אַז אויך אַבראַשאַ זוכט די נאַענטקייט פון קאַטיאַ.

אַז טורעק איז נישט מער אין סאַווכאַז, וויסט אַבראַשאַ, אָבער שווייגט. איין פּרימאַרגן וואַרט ער אָפּ אַלעקן ביי דער „סטאַלאָוואַיאַ“. אויף זיין פנים איז צעגאַסן אַ צעטראַגנקייט.

— דיינע חברים האָבן מיך פאַרשעמט — זאָגט אַבראַשאַ און זיין שטים ציטערט.

— מיט וואָס פאַרשעמט ?

— אויך זיי זענען אַוועק פון דער בריגאַדע אין פעלד. איך בין גע- בליבן צו נאַר מיטן לויבן זיי. מיט זיי איז אויך אַוועק די פּוילישע, די גרינאוויגיקע, וועמען וואַנאַ, דער טראַקטאָריסט, האָט זי זיך געברענגט אַהער. קאַטיאַ איז איר געווען ווי אַ שוועסטער. ס'איז פאַר קאַטיאַ אַ שווע-

רער קלאפ. וואניא וועט זיך דערוויסן, קאן ער זיך נאך א מעשה אפטאן — רעדט אבראשא נאך מיט ציטער אין דער שטים. ער פארגייט זיך אין א הוסטן און עס דויערט ביז ער איז עס גובר. אלעק נעמט אים אריין אין דער „סטאלאוואיא“. ער וויל הערן וואס אבראשא מיינט, צי איז מארצעלא אוועק צוזאמען מיט די ברידער קרויטמאן? אבראשא האלט, אז משה שניידער ווייסט און אלעק זאל זען זיך מיט משהן. ער וויל, אז אלעק זאל אים צוזאגן און אפרעדן מיט משהן, אז זיי ביידע בלייבן אין סאוואקא, כדי זיין פנים זאל נישט בלייבן פארשווארצט.

קאזמאטין הערט, אז אלעק גרייט זיך ארויסצופארן צו דער בריגאדע, באפאלט אים א חשד-געדאנק — צי וויל ער נישט טאן ווי טורעק. ער זאגט:

— איך פאדער פאר דיר מילך ווי עס קומט א מאלאטאבאיעץ.
— א דאנק, א דאנק, טאווארישטש ניקאלי — זאגט אלעק מיט א צעצויגענעם אטעם.

קאזמאטין פילט דאך, אז אלעקס דאנק איז אן ווארעמקייט. ער ווישט זיך אפ די הענט אין פארטעך, נעמט אלעקן פארן אקסל און קוקט אים אין פנים:

— טראכסט אוועקצוגיין פון מיר?
אלעק שווייגט.

— באטראכט זיך גוט. חברים זענען נישט בעסער ווי ווייבער. פל-זמן זיי האבן פון דיר, וואס זיי ווילן, זענען זיי גוט און פרום — רעדט קאזמאטין און דערלאנגט אלעקן דעם שטעקן צו רודערן דעם בלאזזאק — היינט זינגען מיר עפעס נייע:

נא זאקאטיע כאדיט פארען
וואזליע דאמא מאיעווא,
פאווערניאטסיא או קאליטקי
אי נייע סקאזשעט ניטשעווא,
אי קטא יעווא זנאיעט
נא טשטא נאמיעקאיעט,
נא טשטא נאמיעקאיעט...!

דעם רעפריין זינגט קאזמאטין אויף אַ העכערער אַקטאָווע.
אַלעק זינגט נישט. קאזמאטין לאַזט נישט אָפּ, אַלעק מוז זינגען. ער
העלפט אים זיך איינצואיבן אין רעפריין:
אי קטאָ יעוואַ זנאָיעט
נאָ טשטאָ נאַמיעקאָיעט!...

אויף קאזמאטיןס פנים צעגיסט זיך אַ צופרידנקייט און ער קלאַפט
מיטן העמערל אין דער קאָוואַדלע אַלץ מער הייטער און הייטער. אַלעק
אַבער איז דאָך אַנטשלאָסן אַרויסצופאַרן אין פעלד און צו זען זיך מיט
משה שניידער.

ק א ט י א

קאטיא איז מיטלזווקסיק, שמאל אין געבוי. די בלאַנדע האַר אירע זענען צוגעקעמט מיט אַ שאַרפן שרונט אין מיטן פון קאַפֿ־שיידל. די צוויי העלפטן האַר, נישט געשוירן, פאַלן איר אין די זייטן ווי צוויי פאַרהענג־לעך. איר העלהייטיק פנים איז גלאַטיק און ווי באַזאַל־בט מיט חן און ווייב־לעכער סובטעלקייט. אירע רויטע ליפן זענען פול מיט גאַרונג. די לעפלעך ביי איר שמאַלער נאַז זענען ראַזאַווע ביז דורכזיכטיק. זי האָט קליינע אויגן, אַבער די שוואַרצאַפֿלעך בלישטשען. זי איז אַנגעטאַן אין אַ ספּודניצע פון ברוינעם ליינען־שטאַף מיט בלומען און אַ בלוזקע פון דינעם לייזונט אַן באַפּוצונג און לויז אויף אירע אַקסלען. דאָס זענען אירע וואַכ־מלבושים אַז זי אַרבעט נישט. אויך מיט דעם שייִדט זי זיך אויס פון אַנדערע אין די סאַראַפּאַנען.

ס'איז איצט דאָס ערשטע מאָל ווי אַלעק קאַן זיך איינזאָקן אין איר. זי איז געקומען אין דער קוזניע מיט צוויי צעבויגענע מאַטיקעס אין די הענט און זי וויל, אַז קאַזמאַטין זאָל זיי אויסגלייכן. זי וויל באַאַרבעטן איר גערטנדל.

קאַזמאַטין זעצט זיך אויף דער קאַוואַדלע. אין די אויגן שיינט אים אַ פלעמל. ער רעדט נישט. ער נעמט די מאַטיקעס, באַקוקט זיי, ציט איין די ליפן, מאַכט העוויזות, אַז ס'איז אַן אַרבעט אויף שעהען אַוועק. נאָר אַט איז ער שוין באַהערשט און זאַגט:

— אויב קאטיא וויל כ'זאָל דאָס שוין טאָן, דאַרף קאטיא דאָ וואַרטן. אין קעגנזאַרט פון אַ קראַסאַוויצע צעהיצן זיך די בליטן, איז פאַראַן מער געשיקטקייט אין די הענט, מער אימפעט און חשק... און די צייט לויפט.

קאטיא לאַכט. זי שפאַרט זיך אָן אין קאָזמאָטינס אַקסל און לאַכט
האַסטיק. קאָזמאָטין נעמט זי אַרום :
— שוין נעם איך אויסריכטן די מאַטיקעס. געזאַגט און געטאַן.
— נאָר שנעל — זאַגט קאטיא.
קאָזמאָטין פאַרמרוזשעט אָן אויג :
— שנעל, נישט. נישט אָפט קומט קאטיא אין דער קוּזניע. נישט
אָפט איז דאָ די געלעגנהייט זיך איינצוקוקן אין אַ שיינהייט.
— ווילסט נישט, דאַרף מען נישט! — זאַגט קאטיא איינציענדיק די
ליפּן ווי אין ברוגז און זי וויל די מאַטיקעס.
קאָזמאָטין שעפּטשעט עפעס ווי צו זיך. און מיט אַ מאָל כאַפט ער זיך
צו לערנען אַלעקן אַ ניי ליד. ער גלייכט די צעקרימטע מאַטיקעס פאַר
קאטיא און זינגט :

וו'דאָליאַקי פוט טאָוואַרישטש אוליעטאַיעט,
ראַדניע וועטרי וו'סליעד זאָ נים לעטיאַט.
לובימי גאַראַד וו'סינעי דימקי טאַיעט —
זנאַקאַמי דאַם, זעליאַני סאַד אי נעזשני ווזגלאַד.

קאָזמאָטין זינגט נאָך אַ סטראַפּע און נאָך אַ סטראַפּע, און דער עיקר
חזרט ער איבער די שורה :
ליובימי גאַראַד מאָזשעש ספּאַט ספּאַקאַינאַ...
קאטיא הערט זיך איין מיט שפּאַנונג אין קאָזמאָטינס זינגען. מיט אַ
קאַפּ-באַוועגונג ווייזט זי איר עמפּינדלעכקייט אויף אַ שלעכטן טאָן, וואָס
אַלעק נעמט. זי איז גרייט, אַז קאָזמאָטין זאָל אַפּלייגן דאַס פאַרריכטן די
מאַטיקעס און זאָל אַליין זינגען, אָבער זי זאַגט דאַס נישט.
קאָזמאָטין גיט קאטיאָן די אויסגעריכטע מאַטיקעס. ער בייגט זיך
אָן זי צו קושן. קאטיא שטעלט אָן איר באַק און גיט אים אַ לייכטן שטויס
אין אַקסל, וואָס דריקט אויס אַ דאַנק. ביי קאָזמאָטינען איז דער שטויס
אין אַקסל מער ווי אַ דאַנק... קאטיא גייט אַוועק, שטעלט ער זיך אין דרויסן
און קוקט נאָך איר גיין. ער באַוועגט דעם קאַפּ מיט באַוונדערונג און באַ-
גער, ער זינגט :

ליובימא קאטיא מאזשעש ספאט ספאקאינא...

און הגם קאטיא איז שוין ווייט פון קאזמאטינס אויג, רירט ער זיך
נישט פון ארט. ער זעט זי...
צו אונט צו. קאזמאטין האלט נאך נישט ביים פארענדיקן די ארבעט.
אלעק איז אבער מיד און ער בעט ביי קאזמאטינען ער זאל אים לאזן גיין
זיך אפרוען.

★

אלעק, ווי מיד און דערשעפט ער איז, קאן ער דאך נישט איינ-
זיצן אין דער פוסטיק פון קאמסאמאל-קלוב. ער קאן נישט פארגעסן אין
דעם אוועקגיין פון מארצעלא מיט די ברידער קרויטמאן, מיט לעאן קרויט-
מאן, וועלכער קושט איר פאטאגראפיע. ער גייט ארויס צו דער באזע פון
די ציסטערנעס, אפשר איז נישט אמת, אז מארצעלא איז אוועק מיט לעא-
נען? אפשר וועט ער זי טרעפן ווו זי קומט נעמען נאפט פאר די טראק-
טארס? ביי די ציסטערנעס איז קיינער נישטא. ער גייט אין דער ריכטונג
פון דער קוזניע — אפשר קומט מארצעלא אים זען? ער איז שוין נאענט
דער מעלמיל און בלייבט שטיין.

די מעלמיל גייט אויף שטיינער. דאס מאל ארבעט זי אויך אין אונט.
דער רויש ווערט צעפלאסן אין דער שטילקייט פון ברייטן סאווכאז-שטח
ווי א זשומען פון א געווייטער און וואסערפאל. ער דערמאנט זיך אין נחומען.
אים איז נישט קלאר די סיבה פון זיין פארלאזן די ארבעט אין פעלד:
זאל זיין אז די ארבעט איז א מאטערניש? אפשר איז קליין די פייקע
ברויט? אפשר איז אים נישט צום הארץ דאס ארט לעבן ביי דער בריגא-
דע? דער רויש פון דער מעלמיל צעשטרייט אים, און ער גייט צוריק
אין קאמסאמאל-קלוב. ער האט נישט קיין בעט. אפילו אויפן אויסגעשפרייטן
געוואנט איז די פאדלאגע נישט ווייניקער הארט. ער לייגט אפ דאס לייגן
זיך. ער שפאנט היין און צוריק איבערן זאל. אים איז שוין פריקרע דאס
אייניקוקן זיך אין די בילדער פון לענין, סטאלין און מארקס, וועלכע הענ-
גען אויף דער וואנט פון „קראסני אוגאלאק“. ער נעמט זשורנאלן, בלע-
טערט, קוקט זיך איין אין די אילוסטראציעס. אויך דאס ווערט אים פריי-

קרע. בילדער פון דער היים קומען אים אין דמיון. ער קאָן זיך נישט אויס-
מאלן ווי ס'איז איצט דאָרט מיט זיינע אייגענע. אפשר וועט אַבראַשאַ זיך
באַווייזן — קומט אויף אַ געדאַנק.

פלוצלונג עפנט זיך די טיר און קאַטיאַ באַווייזט זיך. זי שטייט ווי
אין יישובן זיך. אויך ער שטייט אָן איבערראַשטער:
— פאַזשאַלויסטאַ! — רופט ער צו איר.

קאַטיאַ שטעלט זיך לעבן אים, קוקט אים אָן ווי אַפצומעסטן אים ווי
גרויס ער איז און צי איז זי זיך נישט טועה:
— מאַלאַטאַבאַיעץ? — פרעגט זי.

— מאַלאַטאַבאַיעץ — ענטפערט אַלעק שטיל.

— וואָס טוסטו דאָ? ווער האָט דיר דערלויבט דאָ צו שלאָפן? דאָ איז
דער קאַמסאַמאַל-קלוב! — אין איר שטים קלינגט אַ וואַרענונג.

— אַבראַשאַ! — כאַפט אַלעק זיך אַרויס מיטן נאַמען און האָט ער
שוין געזאָגט דעם נאַמען, גיט ער שוין צו — אַבראַשאַ פון ביוראַ.

— אַבראַשאַ? אויך דאָ פאַרוואַרפט ער זיינע פליגל! דאָ איז נישט
קיין אַרט צו שלאָפן! דער קלוב איז נישט קיין אַכסניאַ, דער קלוב איז
אונטער מיין אויפזיכט.

— זייער אַנגענעם.

— דאָ איז נישט קיין אַכסניאַ און טראָג זיך אַרויס!

— ווייז מיר אָן ווהיין צו גיין, אדרבה.

— נישט מיין זאָך! ווער ס'האַט דיך געברענגט, דער זאָל דיך טראָגן!

— מאַרגן, גראַזשאַדאַנקאַ. קאַזמאַטיק, דער שמיד, וועט זיכער געפינען

אָן אַרט פאַר מיר — ער צעהוסט זיך.

קאַטיאַ מיינט, אַז ער לאַכט.

— דו לאַך נישט און ריר זיך.

— דיין באַפעל, גראַזשאַדאַנקאַ, איז ערנסט, אַבער זאָגן וויל איך, אָן

דיין שטים קלינגט נישט אַזוי דראַענדיק ווי דו ווילסט. איך פיל, אַז דיין

שטרענגקייט איז אַפֿיציעל. איך קען דיינע אויגן — אַ גוטמוטיקייט איז

אין זיי. איך גלייב נישט אַז דו ווילסט כּזאָל ליגן אין דרויסן. איך האָב

זיך נישט אריינגעריסן אהער, גראַזשדאַנקאַ. ס'איז דאָ נישט אַזוי באַקוועם,
אַז איך זאָל נישט וועלן דאָס טוישן. היינט מוז איך שוין בלייבן דאָ.

— ס'איז נישט שייך צו טאָן אָן צו פרעגן.

— וואָס איז שייך, קאָן נישט זיין שלעכט, און דו ביסט דאָך אַ שיינע.

— איך בין גענוג שטאַרק צו באַזייטיקן דיך. מיין נאַמען איז קאַטיאַ.

— אַ שיינער נאַמען, ווי דו אליין.

— דו ביסט ראַפּינירט אין מאַכן קאַמפּלימענטן, אַבער מיך איבער-

ראַשסטו נישט. מיט גוטן זאַג איך דיר, גיי פון דאַנען, אַנדערש וועסטו
שלעכט אַרויס פון אַ פאַרמעסט מיט מיר.

— איך בין גרייט איינצושטעלן — שלאָגט אַלעק אָפּ און ער וואַרט

נישט אויף קיין ענטפּער, ער כאַפט זי אַרום. זיינע הענט זענען איצט ווי
צוואַנגען.

— וועסט נישט! וועסט נישט!... — רעדט קאַטיאַ, אַבער זי ווערט

זיך נישט שטאַרק. אַלעק איז איצט ווילד. ער רייסט זיך צו אירע ליפּן,

קלעפט זיך אין איר, קושט זי. קאַטיאַ איז שטיל, אַבער נישט נאַכגיביק.

אין אַמפּערן זיך מיט איר פאַלט ער מיט איר. ער וויקלט זיך איין מיט

קאַטיאַן אינעם רויטן געוואַנט. קאַטיאַ ווערט נאַכגיביק...

*

לויט דעם ליכט אין די פענצטער, וואָס זענען אַפילו מאַט פון טוי,

איז אַלעק זיך משער ווי ווייט ס'איז שוין אין טאַג. ער ווישט זיך די

אויגן און דאָך איז אים שווער וואַך צו זיין. ער ווייסט נישט ווען קאַטיאַ

איז אַזוועק. אין אָן אַקראַבאַטישן הייב שטעלט ער זיך אויף די פיס, נעמט

דאָס טישטעך, פאַרוואַרפט דאָס איבערן טיש — און ס'איז צוריק דער

„קראַסני אוגאַלאַק“.

לויט דער גראַקייט פון הימל ווייסט ער נאָך אַלץ נישט די שעה. ער

הערט נישט קיין קלאַנג פון דער קווניע, מיינט ער, אַז קאַזמאַטין איז נאָך

נישטאַ ביי דער אַרבעט. ער לויפט אין דער סטאַלאַוואַיאַ. די טישן זענען

באַזעצט, באַרויקט ער זיך — נאָך נישט פאַרשפּעטיקט. ער שטעלט זיך

אין דער ריי צו דער ברויט-טיילערין. מיטן ברויט אין דער האַנט שטעלט

ער זיך אין דער ריי צום קיך־פענצטער. ער גיט אריין זיין טאלאן און נעמט איבער אַ טעלער זופ און אַ טעלערל מיט קאַשע. ביים טיש איז שוין דאָ אַרט, זעצט ער זיך. ער קוקט אויף יעדן וואָס קומט נאָר אַריין. ער וויל זען אַבראַשאַן, ער וויל הערן פון אים, צי ווייסט ער עפעס פון קאַטיאַ. אין דרויסן ליגט די זון איבערן גאַנצן אַרום. ער הערט נישט קיין קלאַנג פון דער קונויע, לויפט ער, כדי צו זיין דאָרט פּרֿיער פון קאַזמאַטי־נען. ווי ער דערנענטערט זיך צו דער קונויע דערפילט ער דעם ריח פון די קאַקס־קוילן — קאַזמאַטין איז שוין דאָרט. ער פאַלט אַריין אין דער קונויע מיט פאַרענטפערן זיך פאַר דעם פאַרשפּעטיקן:

— דער נעפל האָט מיך פאַרפירט אין דער צייט — זאָגט ער און נעמט פון קאַזמאַטינען דעם שטעקן צו רודערן דעם בלאַזאָק.

— נאָך גאַרנישט פאַרשפּעטיקט — זאָגט קאַזמאַטין און לאַכט הייטער־דיק. אַלעק וויל נישט פרעגן וואָס ער באַהאַלט אין זיין לאַכן.

— די פּאָדלאָגע אין קלוב איז דאָך נישט קיין געלעגער אויף צו שלאָפן יעדע נאַכט — זאָגט אַלעק ווי אַ תנאי פאַר זיין בלייבן דאָ.

קאַזמאַטין, צי ער מאַכט זיך נישט הערן, צי ער פאַרשטייט נישט, ענטפערט נישט אויף אַלעקס רייד. ער פאַררעדט זיך גאָר וועגן אַ גרויסער אַרבעט וואָס וואָרט: רעדער איבערציען, טריבן צו שווייסן.

אַלעק ווייסט, אַז קאַזמאַטין האָט נישט ליב מען זאָל אים אַריינגיין אין זיין רעדן, וואָרט ער מיט איבערצוחורן זיין תנאי וועגן אַ געלעגער אויף ביינאַכט. דערווייל איז שוין אַנגעגליט אַ רייף צום איבערציען אויף אַ ראָד און קאַזמאַטין טאָר נישט וואָרטן — דאָס אייזן קאָן זיך שמעלצן. ער כאַפט מיט צוויי לאַנגע צוואַנגען אַרויס די רייף פון פייער, פאַרוואַרפט זי אויפן ראָד און ביידע מוזן זיי שנעל, פּל־ומן די רייף איז אַנגעגליט, אַריבערציען זי אויפן ראָד. קאַזמאַטין זינגט:

— אי קטאָ יעוואָ זנאיעט...

קאַזמאַטין, ווי ער איז פאַרטאָן, דערכאַפט, אַז אַלעק שלינגט איין די ווערטער, אָבער ער איז נישט מוותר, ער לאָזט נישט אָפּ: אַלעק מוז איבער־חורן די סטראַפע.

שוין איבערגעצויגן עטלעכע רעדער, דערקלערט קאַזמאַטין:

— צייט צו רויכערן!

אלעק נוצט אויס די צייט. ער האט עפעס צו מאַנען: קאָזמאַטין קריגט ווייך, מאַלט דאָס אויף מעל און האַט מער ברויט, וויל ער אויך אַזוי. די סאַזוכאַז-אַרבעטער קריגן צוגעטיילט שטיקלעך ערד-שטח צו פאַרזייען פאַר זיך קאַרטאַפּל, וויל ער אויך זיין גלייך מיט אַלע אַרבעטער. אַ מאַלאַטאַ-באַיעץ דאַרף טרינקען מילך, וויל ער מילך.

דאַכט זיך אַלעקן, אַז קאָזמאַטין הערט זיך איין וואָס ער מאַנט, אַבער באַלד ווייזט זיך אַרויס, אַז קאָזמאַטינען פּיקן אַנדערע געדאַנקען.

— איז קאַטיאַ אַ גוטע, אַדער אַ שלעכטע? — פּרעגט קאָזמאַטין און בלאַזט געמיטלעך דעם רויך.

אלעק קוקט אים אָן פאַרווונדערט. ער פאַרהאַקט זיך נישט. ער ענט-פערט:

— זי איז נישט מסכים איך זאָל שלאָפן אין קלוב.

— אַז קאַטיאַ וויל... — רופט אויס קאָזמאַטין און פאַרענדיקט נישט דעם זאַץ.

— טאָוואַרישטש קאָזמאַטין, האָב איך נישט קיין קוואַרטיר, פאַר איך אין פעלד צו דער בריגאַדע — זאַגט אַלעק אַנטשלאָסן.

— אַ קוואַרטיר וועט זיין. נאָר זאַג מיר, אַז קאַטיאַ זאָל זיין מיט דיר, וואָלסטו געשלאָפן מיט איר?...

אלעק קוקט אין קאָזמאַטינס צעהיצטע אויגן. ער האַט מורא צו ענט-פערן, אַ שווייגנדיקער לאַזט ער אַראָפּ דעם קאַפּ, און דאָס בכוון, פּדי קאַז-מאַטין זאָל אים נישט קוקן אין פנים אַריין.

— דו טוסט גוט מיטן שווייגן, ווייל וואָס דו זאַלסט נישט זאַגן, וועל איך דיר נישט גלייבן.

אלעק קוקט פון הינטערן שטערן.

קאָזמאַטין נעמט אָן מיט צוויי פינגער אַלעקן ביי דער קין. ער רייסט אים אַרויף דעם קאַפּ און קוקט אַריין אין זיין פנים. מיט אַ קאַפּ-באַוועגונג באַשטעטיקט ער זיך זיין טראַכטן:

— דו, מאַלאַטאַבאַיעץ מיינער, און איך טיפּש, פּרעגט...

אלעק שווייגט.

קאזמאטינס אויגן גלאנצן מיט א וואסערגלאנץ. תמיד, אז עס גייט אים
איבער דער כעס, שווימען זיינע אויגן אין א נעץ. ראפטעם גליטשט ער זיך
אראפ פון דער קאוואדלע :

— צו דער ארבעט ! — רופט ער אויס. ער נעמט די לאנגע צוואנגען
און זינגט :

— אי קטא יעווא זנאיעט...

צו אונט צו ווארט אבראשא אפ אלקען. ער האט פאר אים א גוטע
בשורה — ער האט פאר אים א צימער.

*

אלעק דארף שוין נישט שלאפן אין קלוב פון קאמסאמאל. ער האט א
צימער אין קארידאר פון סאוכאז-ביורא, און נאר דורך אבראשאס מי,
און נישט ווייל ער האט ליב אלקען, נאר צוליב זיין פרעסטיזש ביים „זאו“
און פאליטרוק.

דאס צימער האט נישט קיין באזונדערע מעלות. אויך דא איז נישטא
קיין בעט. די פאדלאגע נישט געוואשן און דאס זאמד רייבט זיך אונטער
די טריט. אבראשא זאגט אים צו א בעט און אויסצולייען א קילעם ביי
א קאזאך :

— דא האט קאטיא נישט צו זאגן — זאגט אבראשא די מעלה פון דעם
צימער.

אלעק האלט זיך אפ פון רעדן וועגן קאטיא, דאך פרעגט ער :

— קאן קאטיא וויסן, אז דא ? ...

אבראשא, דער פיפיקער, כאפט זיך אן אין אלקעס פראגע :

— דו ווילסט זי זאל וויסן ? דארף זי דיד זוכן ?

— ניין ! כ'מיין — פדאי זי זאל וויסן, אז אויב נישט אין איר קלוב,

בין איך דאך נישט אין דרויסן.

אבראשא שטייט דאך נישט אפ :

— איך קאן טרעפן צו איר, אז דו ווילסט.

— ניין ! — זאגט אלעק קאטעגאריש.

אַבראַשאַ שטויסט אַרויס די אונטערשטע ליפּ — אַז נישט דאַרף מען
נישט — און ער גייט צום קאַזאַך אויסלייען אַ קילעם.
אַלעק וויל נאָך נישט שלאָפן. ער גייט אַראָפּ צו דער בורטע.

*

דאָס וואַסער אין דער בורטע שטייט ווי פאַרגליווערט. שוין אַ צייט
איז זי אַן אַ שטראַם. אַלעק שפּאַנט לענג-אויס דעם ברעג. ער זוכט אַן
אַרט וווּ זיך אַנידערצוועצן. די לבנה איז אין האַלבן עיגול. שווער צו אונ-
טערשיידן אין זאַמד-שטח אַ בערגל און ער קלאַפט זיך אָן אין אַ שטיין.
ער בייגט זיך אָן, טאַפט מיט די הענט: ס'איז אַ מילשטיין. ער זעצט זיך,
קוקט אויף דער אָפּשפיגלונג פון דער לבנה אין דעם שטייענדיקן וואַסער.
עס שלאַגט אים אויף אַ געדאַנק, אַז ער געפינט זיך אין אַ פּלאַנטער פון
קאַזמאַטין, אַבראַשאַ און קאַטיאַ. ער איז זיכער, אַז קאַזמאַטין ווייסט וועגן
זיין נאַענטקייט מיט קאַטיאַ. אויך אַבראַשאַ קלעפט זיך אין דער השערה. ער
איז נישט זיכער, אַלעק, צי קאַזמאַטין שפירט אים נישט נאָך. אַבראַשאַ,
די וועווערקע, קאָן זיך אַנשטויסן. ווי קאַזמאַטין, לויערט ער אויך אויף
לייטזעליקייט פון קאַטיאַ. צי דאַרף ער קאַטיאַן נישט אַנווייזן אויף דעם?
אַדער צוואַרטן און זען צי דער אַנומלט איז נישט ביי איר אַן עפינאָד?...
די אויגן זענען אַלעקן שוין מיד פון קוקן אין וואַסער. עס לויפט אַן
אַ געדאַנק: ער דאַרף אַוועק, אַרויס פונעם פּלאַנטער — קאַזמאַטין, אַבראַ-
שאַ, קאַטיאַ. ווי אַבראַשאַ מיינט איז אויך פאַפּאָוו, דעם פּאַליטרוק, קאַטיאַ
אין אויג. ער מוז אַרויס פון פּלאַנטער.

פּלוצלינג דערכאַפט זיין געהער אַ שאַרכן פון טריט. דער אַטעם און
די טריט ווערן דייטלעכער און נאַענט. ער שטעלט זיך. ער באַווייזט נישט
נאָך איין שפּאַן צו טאָן און קאַטיאַ נעמט אים אַרום. זי פליסטערט:
— איך בין אַרויס פון קלוב אַ צעטומלטע. נאַענט פון ברונעם, נישט
ווייט פון מיינ כאַטע, שטעלט אַבראַשאַ זיך מיר אין וועג: צי איך גיי צו
דער בורטע, פּרעגט ער. האָב איך פאַרשטאַנען, וווּ דו ביסט.
אַלעק שווייגט. ער נעמט זי אַרום, קאַטיאַ לענט זיך אָן אין זיין אַקסל
און רעדט אים אין אויער:

— אויך מיט דיין שווייגן ווילסטו מיך...

שטיל איז אַרום. די שטילקייט רעדט מיט דער שפעטער שעה. דער סאַווכאַז שלאָפט. אויך די מעלמיל איז פאַרשטומט. קאַטיאַ באַשטייט אַלעק זאָל זי צופירן ביזן ברונעם. פון דאָרט קאָן ער זען, אַז זי גייט אַריין אין איר כאַטע...

*

דער פרימאַרגן בלייבט זיך אַ מאַטער. די פענצטער־שויבן זענען פאַר־צויגן מיט טוי. ס'איז נישט די צייט צו זיין אין דער קוזניע, אָבער אַלעק שטייט שוין גרייט צו גיין. אָן אומרו טראַגט אים. ער לויפט אַראָפּ צו דער בורטע באַדן זיך, איז דאָס וואַסער פלאַך, דאָך וואַשט ער זיך ווי מעגלעך. די זון ליגט ווי אַ פייערפאַן אין טייכל. אַלעקן פאַלט איין צו זען, צי ס'זענען קענטלעך זיינע טריט אין דעם זאַמד. ער דערקענט קאַטיאַס טריט און אויך עפעס פרעמדע. זיין השערה — קאַזמאַטין.

פון דער קוזניע טראַגט זיך אַ זינגען.

אַלעק פרוּווט זיך אויס אין געמיט: ער גייט געלאַסן ווי ער וואַלט ציילן די טריט. ער וויל זיך פאַרשפעטיקן צו דער אַרבעט — אויספרוּוון קאַזמאַטינען, צי ער איז אין פעס. ער גייט אין דער סטאַלאַוואַיאַ און איילט זיך נישט ביים עסן. ער וויל זיך ווייזן אַבראַשאַן, אָבער ער זעט אים נישט, גייט ער אין דער קוזניע, און גלייך צום גליאוויין. ער נעמט דעם שטעקן צו רודערן דעם בלאַזוואַק.

— אַ גוט מאַרגן דיר! — באַגריסט אים קאַזמאַטין. ער רעדט נישט און זינגט נישט. עפעס נישט דער גוטמוטיקער קאַזמאַטין. ער קוקט צו אים גאָר מיט איין אויג, דאָס צווייטע פאַרקלאַפט. נעמט אַלעק זינגען אַ ליד און פעלשט, פּדי צו זען ווי קאַזמאַטין איז געשטימט צו רעאַגירן. קאַזמאַטין קרימט זיך.

אַלעקן שפאַנט נייגער — ס'איז נישט דער מילדער קאַזמאַטין — זאָגט ער זיך. פאַלט אים איין אַנצוצייען קאַזמאַטינען:

— טאַוואַרישטש קאַזמאַטין, די נאַכט האָט זיך מיר געחלומט, אַז מיר שווימען אין דער בורטע און פאַרמעסטן זיך.

קאזמאטין דריגעט מיט די אקסלען, עלעהיי אין א קעלט.

— איך שלאף שוין נישט אין קלוב פון די קאמסאמאלן.

— כ'ווייס. דיך געזוכט נעמען טרינקען טשיי.

— כ'בין געווען ביי דער בורטע.

— איך ווייס, איך ווייס — זאגט קאזמאטין און ווינקט אן מיט די אויגן

אויף עפעס א רמז.

אלעקן איז שוין קלאר, אז זיין השערה וועגן דער דריטער פאר פיס אין זאמד, איז א ווירקלעכקייט. עס באשטעטיקט זיין חשד, אז קאזמאטין שפירט אים נאך, און ער וויל דערפירן צו א רייד וועגן קאטיא. קומט ער מיט א פראגע:

— איז אמת, אז דער פאליטרוק ווערט מאביליזירט צו קעמפן אויפן

סטאלינגראדער פראנט, ווי עס זאגט אבראשא?

— דיין אבראשא האט גרויסע אויערן. וואס קיינער הערט נישט —

הערט ער. ער וויל פאפאון זען אויף דער צווייטער זייט בורטע, אבער פאפאון איז „בראגירט“ (אומבארירלעך), קיין רוז קאן אים נישט נעמען. זאג נישט נאך וואס איז זאג. דער מאסקוויטש האט א לאנגע צונג — רעדט קאזמאטין מיט פארדראס און שפייט אויס, ווי זיין שטייגער ביים אויסדריקן אפשיי.

ס'איז דאס ערשטע מאל ווי אלעק זעט קאזמאטינען אין צעטראגנקייט און געקרענקט. קאזמאטין ארבעט מיט די ליפן, ווי ער וואלט האלטן עפעס א ביטערן פיל אין מויל. אלעק יישובט זיך: פרעגן צי ער איז א באַ-עוולטער דורך אבראשא, אדער בעסער נישט פארברייטערן דעם שמועס, נישט אויפקאכן קיין קאשע, אין וועלכער ער זאל זיין פארמישט. ער דער-מאנט זיך זיין טאטנס א ווארט: „אז דו זעסט ווי צוויי רייבן זיך די פלייצע אין איין קלאץ, קוק נישט אויפן קלאץ, נאר אויף דער פלייצע“ — ביידנס זענען נישט ריין...

אלעק כאפט, אז קאזמאטין האט נאך נישט דערקלערט קיין רויכערן-

איבערייס. ער פרעגט:

— היינט רויכערט מען נישט?

— גוט, דו געדענקסט! — רופט זיך אָפּ קאָזמאַטין און וואַרפט אַוועק זיין העמערל.

דאָס רויכערן איז דאָס מאָל אַנדערש. קאָזמאַטין זעצט זיך נישט אויף דער קאָוואַדלע. ער וואַרפט דאָס זעקעלע מאַכאַרקע אויפן קלאַץ. ער פאַר-וויקלט זיך אַ פאַפּיראַסל און דרייט זיך אַוועק פון אַלעקן. אַלעק באַשטייט נישט אויף אַזאַ פיבוד און רירט נישט פון דער מאַ-כאַרקע. אויך ער דרייט זיך אַוועק פון קאָזמאַטיגען.

פלוצלינג קערט זיך קאָזמאַטין אום צו אַלעקן און כאַפט אים אָן פאַר די אַקסלען. קאָזמאַטינס אויגן זענען אין היץ:

— זאַג, מאַלאַטאַבאַיעץ מיינער, זאַג, ביסט געשלאָפן מיט קאַטיאַ? זאַג...

אַלעק שווייגט.

קאָזמאַטין וואַרפט אַוועק דאָס רויכערן. ער באַקוקט זיינע הענט — אויסגעשמירטע מיט סאַדזשע. ווי בגילופין כאַפט ער אָן אַלעקן פאַר דער נאַז. ווען ער זעט אַז זי איז שוין גוט איינגעריכט פון דער סאַדזשע, צע-לאַכט ער זיך, ווי אין אַ פאַרקייכונג. ער דרייט זיך אויף איין פוס, עטלעכע מאָל אויף לינקס, עטלעכע מאָל אויף רעכטס, ווי ער וואַלט אויסגיסן די קרענקעניש, און ער צעזינגט זיך.

אין פעלד מיט דער בריגאדע

אלעק, ווי ער האט דאס מאָל זיך פאַרנומען אַראָפּצוגיין צו דער בורטע, באַהאַלט ער זיך נישט פאַר קאַזמאַטינען, וועלכער ווייסט שוין וווּ ס'ליגט דער מילשטיין. אויך אַבראַשאַ און פּאַפּאַוו ווייסן, אַז דאָרט טרעפט ער זיך מיט קאַטיאַן. ווען ער קומט דאָס מאָל צו צום מילשטיין זעט ער — אַבראַשאַ זיצט.

— קאַטיאַ קאַן נישט קומען — זאַגט אַבראַשאַ ווי אים אויסצולאַכן. אַלעק שטייט ווי אָן אַן אַטעם.

— זי איז מיט דער בריגאדע אין פעלד — זאַגט אַבראַשאַ ווידער אין טאַן פון חווק.

— אַז זי איז, איז זי — זאַגט אַלעק אין גלייכגילט.
— פון ביכער־שענקל אין קאַמסאַמאַל־קלוב פעלן ביכער. פאַר זיין זיין דאָרט זענען די ביכער יאָ געווען — זאַגט אַבראַשאַ אין דאגה־טאַן.
— מוז איך וויסן?

— פּאַפּאַוו איז גרייט דיך אויסצופאַרשן — דערקלערט אים אַבראַשאַ נאָך אין דאגה־טאַן.

— וועט ער הערן, אַז איך ווייס נישט — זאַגט אַלעק אין ביטול־טאַן.
— בייזער זיך נישט, איך גיב דיר איבער וואָס עס טוט זיך.
אַלעק זעצט זיך צו צו אַבראַשאַן, דאָך זעט ער נישט אַבראַשאַס פנים, און ער וויל עס זען. ער וויל פרעגן, צי ס'איז גענוג זיין ענטפער וועגן די ביכער, דאָך פרעגט ער נישט, כדי נישט אַרויסצווויזן שרעק.
— מאַשאַ, פּאַפּאַוו ווייב, האָט היינט אַרויסגעשטעלט פאַר דער טיר פּאַפּאַוו שטיוול. זי איז אים חושד אין טשעפען זיך צו אַ טראַקטאָריסטן

— דערציילט אבראשאָ. — זי מיינט, אַז ער ציט צו קאַטיאַ. אויף זיין באַ-
פעל איז קאַטיאַ אין פעלד מיט דער בריגאַדע...

אַלעק שווייגט.

— זיך צו ליבן אין קאַטיאַ איז אַן איבערלעבונג — רעדט אבראשאָ.

כדי אַנצוצייען אַלעקן.

אַלעק באַוועגט זיך צום אויפשטיין, אַוועקצוגיין. ער בלייבט דאָך זיצן

מיט אבראשאָן, כדי נישט צו געבן אים צו טראַכטן מער ווי ער מיינט...

אבראשאָ פאַרוואַרפט אַ האַנט אַרום אַלעקס קאַרק, גוטברודעריש, אַזוי,

און ער פרעגט:

— איז קאַטיאַ געשלאָפן מיט דיר?

אַלעקן איז דערווידער אבראשאָס צושטיין צו אים. ער מאַכט זיך

נישט הערן.

מיט שווערע טריט שפאַנט קאַזמאַטין ביים ברעג פון דער בורטע, אַלעקן

זוכט ער. טיי טרינקען מיט אים וויל ער.

אַלעק וויל גערן טרינקען טיי. ער פאַרשטייט אַבער, אַז קאַזמאַטין

מיינט נישט דווקא אים מהנה צו זיין מיט טיי, נאָר צו טרעפן אים מיט

קאַטיאַ. קאַזמאַטין ווייסט נאָך נישט וואָס פאַפּאַוו האָט אַפּגעטאַן. אבראשאָ

וויל אים דאָס נישט זאָגן, כדי ער זאָל נישט אַפּשטיין אין נאָכשפירן אַלעקן.

ער אַליין קאָן זיך נישט שענקען, וואָס אַלעק פאַרטרויט זיך נישט פאַר אים.

★

אבראשאָ האַלט, אַז אַלעק איז נישט ווי ער צו אים און ער מוז נישט

שלאָפן אויף אַ קילעם. ווען אַלעק איז ביי קאַזמאַטינען אויף טרינקען טיי,

נעמט אבראשאָ דעם קילעם און טראַגט אים צוריק צום קאַזאַך.

פאַראַן אַ בעט אין צימער, איז דאָס בעט אַן אַ מאַטראַץ, און צו ליגן

אויף די פרענטן, איז ווי צווישן צוואַנגען. זאָגט אבראשאָ, אַז אויך אים

געלונגט נישט אַלע מאָל וואָס ער וויל.

אַלעק פאַרשטייט אים.

די פענצטער פון צימער זענען אין מזרח-זייט און מיטן פרימאַרגן איז

די זון שוין צעגאַסן איבער די שוויבן. אַלעק שטייט אויף, הגם דער שלאָף

ליגט אים נאָך אין די אויגן. עפעס איז ער נישט זיכער, אַז ער וועט קאַנען

ד. זאקאליק

האלטן דעם גרויסן האמער. „אפשר ווייל נאך פארן עסן פרישטיק — פיקט זיך אים אזא טראכטן“. אין וועג צו דער סטאלאווואיא קומט אים אנטקעגן אבראשא. ער האט אים צו זאגן: דער „זאוו“ דערווארט אים ביי דער מעלמיל.

לעבן דער מעלמיל שטייט א וואגן שוין איינגעשפאנט מיט א פערד. דער „זאוו“, דער געלער קאפ, שטייט אין אריינגאנג פון דער מעלמיל. ער רופט אלעקן צו זיך: אלעק האט צו פארן אין פעלד צו דער בריגאדע. נישטשענקא פארט אהין, קאן ער אים מיטנעמען — דערקלערט אים דער „זאוו“ און גייט אוועק.

אלעק ווייסט, אז ענדערן דעם באשלוס קאן נאר קאזמאטין. צי זאגט ער זיך אפ פון אים? אויב ס'איז מיט קאזמאטינס הסכמה, האלט ער נישט פון לויפן זיך בעטן ביי אים. ארבעטן אין פעלד, איז ווייט אויס שווער, אבער ארבעטן מיטן גרויסן האמער איז אויך נישט לייכט.

ניטשענקא קומט צו צו דער פור, און מיט אים — צוויי קאזאכען און צוויי יינגלעך. נישטשענקא דערקענט אלעקן. אין זיין סמאטשקען מיט די ליפן פילט אלעק זיין ווונדערן זיך וואס ער פארט ארבעטן אין פעלד. קאזמאטין איז נאך נישט אין דער קוואנע. אלעק האט א גרונד צו מיינען, אז מען כאפט אים אוועק פון קאזמאטינען — פונקט אויסגערעכנט אין דער צייט ווען דער שמיד איז נאך נישט אין דער קוואנע. און אפשר צוליבן חושד זיין אים פון פעלן ביכער אין דעם קאמסאמאל-קלוב? אפשר האט דאס אבראשא אזוי אראנזשירט, פדי אים ארויסצוציען פון דעם חשד? ...

דער זומער־פרימארגן איז געמישט מיט ריחות פון מילך נאכן מעלקן די בהמות, מיטן דופט פון פריש־געשניטענעם היי. די שעפסן זענען שוין אין וועג צו דער לאנקע. פון דער בעקעריי לאדנט מען שוין אן ברויטלעך אריינצוגעבן אין סקלאד. אלעק זיצט לעבן נישטשענקא, הימיש. אין וואגן איז איצט נישט געשפאנט קיין שקאפע, נאר א זשוואווע יונג פערדל. דער שליאך איז הארט געפרעסט, די רעדער דרייען זיך לייכט ווי אויף שינעס. — דיר געפעלט יא דער סאווכאז — רעדט נישטשענקא — דו ביסט א כוואט, נישט ווי דיינע חברים, די פוילאקעס. פראווע זיך איין אין פירן א פערד. עס קען דיר צו נוץ קומען.

אלעק איז געניט צו האלטן לייצעס. ער געדענקט ס'פארן מיטן פעסל וואסער פאר דער סטאדע אין לאַגער. אַ היפש שטיק וועג פון שלאַך איז זיגאַנטיק, דאָך טרעט דאָס פערד נישט אַרויס פון פליין.

דער וואַגאַן פאַר דער בריגאַדע זעט זיך אָן נאָך פון ווייט. ער איז ווי פון אַ צירק־רעקוויזיט — אויף הויכע רעדער און שפּרינגפּעדערן. פון דער וואַגאַן־טיר איז צוזאַמענגעשטעלט דער טיש, ער ליגט אויף קאַזלעס. עטלעכע שפּאַן פון טיש איז די קיך, צוויי קעסלען הענגען אויף אַן אייזער־נער שטאַנג איבער אַ שייטער. אויפן טיש ליגן נאָך פּיצלעך ברויט, גישט דערעסענע, האַלבע מייערן און רעטעכלעך. די קאַזאַכן פאַלן צו צום טיש, כאַפּן וואָס זיי זעען. אין אַן אַרבע־וועגעלע פאַרט אַן דער בריגאַדיר. אַ הינקענדיקער איז ער, האַלט אַ צווייגל. ער ווייסט, אַז די קאַזאַכן זענען שוין אַנגעגעסן פון דער סטאַלאַוואַיאַ אויף דער באַזע, און ער פאַכעט מיטן ריטל איבער די קעפּ פון די קאַזאַכן, אַז זיי זאָלן שוין לויפן צו הילף די טראַקטאָריסטן אין פעלד. ביים וואַגאַן הערט מען דעם גערויש פון די לאַבאַגרעיקעס און די געשרייען פון די לאַבאַגרעיקע־פירערס צו די פּערד. אַלעק ווייסט נאָך נישט צו וואָס ער איז געקומען אַהער. ער מיינט, אַז ער אונטערליגט נישט דעם בריגאַדיר.

אויף אַ ווייס פּערד מיט געלע פּלעקן רייט אַן פּאַפּאוּ, דער פּאַליטרוק, זיצנדיק אויפן פּערד הייסט ער דעם בריגאַדיר צושטעלן אַלעקן צו פירן „גאַריטשע“ (ברענשטאַף) פאַר די טראַקטאָרס. ער גלייכט זיך אויס און רייט אַריין אין פעלד.

דער הינקענדיקער בריגאַדיר נעמט אַלעקן. ער ווייזט אים אַן אויף אַ וואַגן אַן לייטערס, נאָר מיט צוויי בעלקעס אין די זייטן פון די קלאַנג־צעס. צווישן די צוויי קלעצער ליגן צוויי אייזערנע פעסלעך. די ציסטערנעס מיטן ברענשטאַף זענען אין דער סאַווכאַז־באַזע. דער בריגאַדיר ווייזט אים אַן אויף אַ קעמל אין פעלד צום איינשפּאַנען.

אַלעק לויפט צום קעמל, ער ווייסט אַבער נישט ווי זיך אומצוגיין מיט אַ קעמל. שטייט אַ חיה אַן באַוועגונג, ווי אַ שטיק ליים, דער האַלדו אַרויפגעריסן און פון פּיסק רינט אַ גאַווער, אַ וויסער שליים. דער הויקער איז גרעסער פונעם בויך. ער ווייסט נישט ווי אַזוי צו קערן די חיה אין

דער ריכטונג צום וואַגן. ער היקעט, וואַרפט מיט די הענט און די חיה שטייט. עפעס אַ נאַריש לאַכן קומט אים אויף פון זיך אַליין און די חיה נעמט טשלאַפען. אַז זי טשלאַפעט שוין, שרייט ער און שטעלט זיך אין דער זייט, אַז זי זאָל שפּאַנען אין דער צווייטער זייט, אַז דער קעמל איז שוין צווישן די האַלאַבליעס, שטייט אַלעק ווידער אין אַ פּאַרלעגנהייט — ווי אַזוי שפּאַנט מען? ער קאָן אַפילו נישט דערגרייכן צו פּאַרוואַרפן די שלייעס. נישטשענקאָ דערזעט ווי אַלעק דרייט זיך, לויפט ער צו:

— אַז דו וועסט מורא האָבן פאַר דער חיה, קאָן זי זיך איינעקשנען און דו בלייבסט אַ טויגעניכטס — זאָגט ער און פּאַכעט וואַרענענדיק מיט אַ פינגער — אַז דו וועסט וואַרטן די מויד זאָל אַליין זיך לייגן, וועסטו קיין טאַל נישט דערגרייכן... — זאָגט נישטשענקאָ און לאַכט. ער שפּאַנט איין דאָס קעמל און לאַכט שוין נישט. ער רעדט צו אַלעקן ער זאָל זיך צוקוקן, זיך גוט נעמען אין זינען אַריין דעם אופן פון שפּאַנען. ער גיט אים די לייצעס און ער זאָגט אים אַן: אַן פעס און זיכער.

אַלעק דערמאָנט זיך, אַז מאַרצעלאַ איז געווען די „גאַריוטשע“ פירערין. זי איז געפּאַרן מיט דעם וואַגן מיט די פעסלעך און מיטן איינגעשפּאַנטן קעמל, און זי, די געוועזענע דאַמע, די געוועזענע עלעגאַנטקע, האָט עס באַוויזן, זאָל ער נישט טויגן צו דעם? ער ווייסט, אַז ער דאַרף זיך ווייזן מסוגל צו דער אַרבעט. ער כאַפט זיך אַרויף אויפן וואַגן און נעמט זיך אַן מיט מוט און פּאַרט.

✱

דער שליאַך פון דעם בריגאַדע־פּונקט ביז צו דער ציסטערנעס־באַזע, איז נישט געפּלאַסטערט. פּאַראַן ערטער זיגנאַטיקע און מיט גריבלעך. די ליידיקע פעסלעך קלאַפן זיך דנאָ אין דנאָ און די קלאַנגען ווערן אַלעקן דערווידער. ער יאָגט די חיה. זי לויפט אין אימפעט, אַז ער איז שוין לעבן די ציסטערנעס, קאָן ער די חיה נישט אַפּשטעלן. האָט ער מזל — דער „זאָוו“ איבער די ציסטערנעס דערזעט זיין אומבאַהאַלפּנקייט, שפּרינגט ער אַנטקעגן דעם קעמל און פּאַרהאַלט עס. דער „זאָוו“, בכבודו ובעצמו, גיסט אַן די „גאַריוטשע“ אין די פעסער. ער זאָגט אים צו, אַז ביים קומען

ווידער אַ מאָל נאָך „גאַריוטשע“, גיט ער אים אַ פאַרטעך, ווי עס קומט אַ „גאַריוטשע“־פירער, און ער פינטלט מיט די אויגן אויף עפעס אַ רמוז... אַלעק האַלט זיך באַהערשט. פירט די פעסלעך, גיסט איבער דעם נאַפט אין די רעזערוואַרן אין פעלד און ווייזט זיך פאַר נישטענקאַ מיט סאַטיספאַקציע. ביים צווייטן מאָל, ווען ער קומט צו די ציסטערנעס, וואַרט אים אַפּ אַבראַשאַ. ער גיט אים אַ שטענגל פון אַ קערנרוין. ער זאָל מיט דעם מעסטן צי די פעסלעך זענען פול און צו געדענקען וויפל עס פעלט. דער געהילף־„זאָוו“ איז באַשלייערט אין זיין באַריכט מיט אַ פּרעגצייכן וועגן פינקטלעכקייט...

אַבראַשאַ גייט אַוועק דורך אַן אַנדערן וועג. ער מיינט אויס דעם „זאָווס“ אויג... אַלעקן איז שוין קלאַר דעם פירוש פון „זאָווס“ צוזאַג צו געבן אים אַ פאַרטעך — אַז דאָס איז אַ מתנת־יד צו זיין אַפּגעחורשט. צי דאַרף ער דאָס נישט זאָגן אַבראַשאַן?...

ס'איז מיטאַגצייט און לעבן וואַגאַן איז אַ געדיכטער טומל. די חברטע קעכין איז נאָך נישט גרייט מיטן געקעכטס. שוין פאַראַן אַלע טראַקטאַ־ריסטן און טראַקטאָריסטינס. אַלעק ווייסט, אַז קאַטיאַ איז אין דער בריגאַדע און אויך משה שניידער, אַבער ער זעט זיי נישט. אַלעמענס פּני־מער זענען פאַרריסט, אויסגעפעצט מיט אייל און גריס, מיינט ער, אַז צוליב דעם דערקענט ער נישט וועמען ער זוכט.

די טראַקטאָריסטן זיצן אַרום טיש, און ווידער אַ טומל — די חברטע קעכין דערלאַנגט דעם לעפל צוזאַמען מיט דער זופּ, דעם גאַפל צוזאַמען מיטן שטיקל פלייש. זי גיט נישט קיין מעסער, ווייל ס'איז נישטאַ וואָס צו שניידן און זי וויל נישט טראַגן די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַרן געשיר, מחמת קיין מאָל באַקומט זי נישט צוריק די צאָל, וואָס זי האָט צעטיילט.

מיט דער גרופע סקירדעווערס איז אויך דאָ משה, און אים איז אַ ווונדער וואָס אַלעק איז דאָ און נישט אין דער קוזניע. אַלעק וויל וויסן פאַר וואָס איז ער נישט אַוועק מיט די ברידער קרויטמאַן און נחומען, צי

איז מארצעלא טאקע אוועק מיט לעאנען? זיי האבן זיך א סך צו זאגן
און לייגן דאס אפ אויף נאך דער ארבעט.

צוזאמען מיט די לאבאגרעיקעס־פירער־ינס, ברייטגופיקע מיידן, קומט
קאטיא. אלע מיידן זענען פארריסט, נאך קאטיא שיינט מיט איר ליכטיקן
פנים. זי ווייסט, אז אלעק איז דא. זיי דערזען זיך און גייען צו זיך צו.
אויף להכעיס אלע מיידן און זייער קוקן מיט ארויסגעלופטע אויגן, זעצט
זיך קאטיא לעבן טיש מיט אלעקן. אירע אויגן לאכן און טראגן דעם סוד
— זי האט א סך איינגעשטעלט צו זיין קומען דא אהער — זאגט זי און זי
מוז שוין גיין ארבעטן. זי איז א סך הינטערשטעליק אין דער נארמע.

אלעק באווייזט צוויי מאל צו פארן הין און צוריק מיט די פעסער און
דער אוונט־טונקל נידערט. ער גייט אריין אין וואגאן. ער קלויבט זיך אפ
א געלעגער אויף דער ערשטער נארע און ווארפט דארט אוועק זיין זעל־
נערישן שינעל.

אין פעלד איז נישטא קיין ליכט. אויך נישט אין וואגאן. ס'איז אפגע־
שטעלט דער גערויש פון די טראקטארס און לאבאגרעיקעס. די טראקטא־
ריסטן, די העלדן פון טאג, זענען אין דער פינצטערניש אויך נישט מער
ווי שאטנס. זיי ציען זיך אין וואגאן אריין. די יינגלעך און די קאזאכן ווילן
בעסער דאס גראז אונטערן וואגאן. צווישן די טראקטאריסטן האלט אן א
חזקה אין שלאפן מיט די מיידן, אבער די מיידן אנערקענען נישט די
חזקה — סאפיא רופט ניקאליי, נאטאשא רופט איוואנען, וואסיל רופט
אלגאן. זיי ווארפן זיך איבער מיט פרעכע ווערטער:

— מאך זיך נישט פאר קיין גבור, דו האסט נישט מיט וואס!... און
עס גייט אן א פארמעסט פון געניטקייט. סוף־סוף קלייבן זיי זיך צו און
די באציונגען גייען אן מיט אימפעט.

וואסיל און איוואן זענען שוין בארוקט און זיי רעדן זיך איבער וועגן
דער ארבעט: דער טראקטאר איז א שמאטע. די גוטע מאשינען זענען אויפן
פראנט. אין די טעכנישע ווארשטאטן זענען דא בלויז קאליקעס, זיי קענען
נישט דעם מעכאניזם פון דער מאשין. די „בליאדעס“ צינדן אן דעם מאטאר
און שטויסן ארויס דעם טראקטאר מיט פוח. זיי פארבלענדן די אויגן, אז

עפעס וואָס איז אָפּגעטאָן. הענט פון האַלץ האָבן זיי. מיין טראַקטאָר איז מיט אַ פּולן בויך און קוואַפּעט...

ווי אין פּלאַטער קומט קאַטיאַ צום וואַגאַן. זי רופט אַלעקן. זי וויל נישט ער זאל זיין אין וואַגאַן. זי האָט פיינט דעם וואַגאַן. זי ציט צו גיין אין פעלד. אַלעק איז דאָ — ווייל זי איז דאָ. צוליב אירס אַ ווונק צו פּאַפּאַוון איז אַלעק דאָ מיט איר.

— פּאַפּאַוון מיינט מיין וואַרעמקייט...

אַלעק שטעלט זיך אָפּ ווי אין אַ ציטער פאַר עפעס.

קאַטיאַ פילט, אַז ס'האַט אַלעקן אַ ברי געטאָן:

— מיין נאַמען איז קאַטיאַ... — סקאַנדאַלן וויל ער נישט, פּאַפּאַוון...

אַלעק אַטעמט טיף און שווער.

— דער עיקר דו ביסט מיט מיר — זאָגט קאַטיאַ שטיל און לענט

זיך אָן מיטן קאַפּ אין אַלעקס אַקסל.

ס'איז שטיל אין פעלד. אַלעק און קאַטיאַ גייען האַנט ביי האַנט.

— איך בין פאַר דיר... — שעפטשעט קאַטיאַ.

אויף דער לאַבאָרעיקע-פּלאַטע ליגט אַ שפּאַר ביסל היי. עס שלאָגט

דער אַראַמאַט פון פרישן שניט. אַלעק און קאַטיאַ זעצן זיך. דאָס איז די

לאַבאָרעיקע, מיט וועלכער קאַטיאַ שניידט דעם היי. זי ווייסט, אַז קיינער

וועט דאָ נישט צוקומען.

— גיי נישט מער אין וואַגאַן — זאָגט קאַטיאַ — דיינע חברים זענען

אָוועק, איז מיר אַדורך אַ ציטער, צי נישט אויך דו. כ'האַב זיך קוים דער-

האַלטן אויף דער לאַבאָרעיקע.

אַלעק דערציילט איר, אַז עס פעלן ביכער פון דעם שענקל אין קאַמסאַ-

מאַל-קלוב און אַבראַשאַ זאָגט, אַז מען איז אים חושד.

— פּאַפּאַוון האָט דאָס מיר נישט געזאָגט. איך בין פאַראַנטוואָרטלעך.

עמעץ זוכט עפעס קעגן מיר.

— קעגן אונדז...

קאַטיאַ כאַפט אים אַרום:

— דו זיי רויק.

— איך וויל ס'זאל שוין ליכטיק זיין און כ'זאל דיין פנים זען...

— האלט מיך. האלט מיך ווי דו קאנסט...

*

נאך לייכטן די שטערן אין הימל, נאך איז ריין דער לבנה-גלאנץ. אַלעק און קאַטיאַ לויפן פון פעלד דורך צוויי באַזונדערע וועגן, קיינער זאל נישט וויסן וועגן זייער זיין צוזאַמען. אין פעלד זשומען שוין טייל מאַטאַרן ביי די טראַקטאָרס. די טראַקטאָריסטן ליגן אונטער די טראַקטאָר-בייכער: זיי קאָנטראָלירן די טריבן, די שרויפן, זוכן די סיבה צוליב וואָס די מאַשין אַרבעט נישט. אין די וואַרשטאַטן ריכטעט מען אויס פון צוויי איינעם און אויך דער איינער אין טויט. דאָס איז נישט ביי די לאַבאָרעיי-קעס. ביי זיי איז דער מעכאַניזם אַ פשוטער. אַפילו נישט קיין געניטער טעכניקער קאָן זיי צוזאַמענשטעלן, אָבער אַרבעטן בלויז מיט לאַבאָרעיקעס הייסט זיכער הינטערשטעליק זיין אין אויספירן דעם פלאַן.

שוין פאַרלאַשן די שטערן. דער הימל גראַעט זיך, וויקלט זיך אין בלוי, אין ווייס. שוין פיקט זיך די זון. דאָס פעלד ווערט פול מיטן רויש פון די מאַטאַרן, פון די לאַבאָרעיקעס. קאַטיאַ איז די ערשטע ביי דער אַרבעט. די פערד ציען די לאַבאָרעיקעס אין געיעג פון די פירערינס.

אַלעק, שוין מיט רוטין אין שפאַנען דעם קעמל אין וואָגן, פאַרט מיט די ליידיקע פעסלעך צו די ציסטערנעס. דאָס מאַל האָט ער נישט קיין שוועריקייט. דאָס קעמל איז שוין איינגעפראָוועט אין שפאַנען אויף דעם שליאַך. אַלעק האַלט נישט פון פאַרמעסטן זיך. דער עיקר — ער פאַרט, נעמט, ברענגט. אָבער ביים לעצטן מאַל איבערגיסן פון די פעסלעך אין די רעזערווואַרן אין פעלד באַמערקט ער, אַז די פעסלעך זענען נישט פול. ער זעט די פעסלעך זענען אָנגעדרייט, די שפונטן זענען נישטאַ. איבערן שליאַך זעט זיך אַ שוואַרצער פאַס פון נאַפט. דער בריגאַדיר זאָגט, אַז נאָך פון דער באַזע. דער פאַל מוז געפאַרשט ווערן דורך דעם פּאַליטריק. דער גורם מוז אַנטדעקט ווערן...

ס'איז נאָך נישט אָונט און אַלעק פאַרט שוין נישט מער נאָך „גאַ-ריוטשקע“. ער ווייסט נאָך נישט צי ער איז באַשולדיקט אין נאַכלעסיקייט, צי ווער אַנדערש אין סאַבאַטאַזש, ווי עס טענהט דער בריגאַדיר. איינס ווייסט

ער שוין אויף זיכער — זיין אַרט איז צוריק אין דער קוואַנטיע, צוריק אין צימער ביי דעם ביוראָ. משה קומט צו לויפן. ער וויל נישט קיין סך רעדן. זיי מוזן אַוועק און וואָס פּרִיעַר. דער פּאַל מיט ברענגען האַלבע פעסער נאַפּט, איז אַ שווערער חשד... אַלעק איז מיד פון טראַכטן איבער דעם געשעענעם און דער שלאָף נעמט אים נישט. עס עפנט זיך די טיר. אַבראַשאַ שפּרינגט צו אים צו, ער נעמט אים אַרום מיט אַ גוטברודערישן שטייגער: — אַ פּאַרפּאַל געשען מיט קאַטיאַ. זי איז אַראַפּגעפּאַלן פון דער לאַבאַ-גרעיקע בעתן שנעלן גאַלאַפּ פון די פּערד.

אַלעקן איז דער אַטעם ווי פּאַרקלאַפּט.

— קאַטיאַ איז אומגליקלעך געפּאַלן. קאַטיאַ! איך האָב זי ליב גע- האַט. אַלע האָבן זי ליב געהאַט — רעדט אַבראַשאַ און פּאַרהוסט זיך שטאַרק.

*

אין פּרִיעַן באַגינען וועקט זיך אַלעק. דאָס פענצטער איז אָפּן. ער געדענקט נישט, ער זאָל עס נישט האָבן פּאַרמאַכט, אזוי צעטומלט איז ער. ער ווייסט, אַז ער האָט צו גיין אין דער קוואַנטיע, אַבער ער ווייסט נישט צי קאַזמאַטין נעמט אים צוריק.

קאַזמאַטין איז שוין אין דער קוואַנטיע. ער איז אַנגעטאַן אין דעם ברויך-לעדערנעם פּאַרטעך. ער שטייט ביים וואַרשטאַט און פּיילט אַ שטיק אייזן, וואָס איז איינגעשפּאַנט אין שרובשטיק. אין גליאוויזן איז פינצטער. קאַזמאַטין ווייסט שוין וועגן אַלעקס קומען. ער באַגריסט אים מיט אַ קורצן „גוט מאַרגן“ און קערט זיך נישט אום צו אים מיטן פנים. ווונדערט זיך אַלעק אויף דעם גלייכגילט פון דעם שמיד. עס איז פאַר אים פּריקער קאַזמאַטינס האַלטונג. ער קוקט זיך אום, וויל צוריקציען זיך אין דרויסן אַרויס.

— וואָס שטייטו? — פּרעגט קאַזמאַטין.

— איז דער „זאַוו“ דאָ געווען?

— פּאַפּאַוו האָט זיך געפּרעגט וווּ דו ביסט.

— ער דאַרף מיד?

— דאָס האָב איך נישט געפּרעגט.

— און דער „זאוו“? בין איך געמאלדן אין דער סטאלאוואיא?
— וואָס, דו האָסט נאָך נישט געגעסן? — לויף שבעל!
אין דעם רוף פון קאזמאטינען זעט אַלעק, אַז ער האָט נישט קיין
תרעומות, ווי ער מיינט. ער לויפט אין דער סטאלאוואיא. ווי ער קומט
אַרויס נאָכן עסן, טרעפט ער קאזמאטינען וואַרטן. ער נעמט אַלעקן פאַר
דער האַנט:

— קום, מאַך פייער! — זאָגט קאזמאטין אין גוטמוטיקייט.
אין דער קוזניע נעמט אַלעק עטלעכע קינדלעך און צינדט זיי אַן אין
גליאוויין. די קינדלעך צעברענען זיך, פאַרוואַרפט ער אַ ביסל פון די
קאַקסקוילן. ער נעמט דעם שטעקן, וואָס ביים בלאַזזאָק און רודערט צום
צעבלאָזן דאָס פייער. ער וויל צוריק באַנייען די היימישקייט און ער ברומט:
„טרי טאַנקיסטאַ, טרי וועסאַליך דרוגאַ“...

קאזמאטין פאַרמרוזשעט אַן אויג, ווישט זיך די ליפן. אויף זיין פנים
שיינט אויף אַ שמייכל און ער נעמט אַ טאָן:
„אי קטאַ יעוואַ זנאַיעט“...

אַלעקן איז אַ ווונדער וואָס קאזמאטין פרעגט אים נישט וועגן זיין
אַרבעט אין פעלד מיט דער בריגאַדע, וואַרט ער שוין נישט אויף פרעגן
און ער דערציילט אים אויך די סיבה צוליב וואָס ער איז דאָ.
— איך ווייס, איך ווייס! — זאָגט קאזמאטין — נאָר פאַפּאָוו איז נישט
זיכער אין דיינע רייד, און נישט אין די רייד פון „זאָוציסטערנעס“. האָסט
מזל...

— וואָס זאָגט דער „זאָוציסטערנעס“?
— אַז דו האָסט נישט געוואַלט די אַרבעט...
— אַזוי קאָן מען זאָגן וועגן יעדן אַרבעטער.
— פאַפּאָוו פאַרשט.
— אַבראַשאַ ווייסט אַ סך.

דער אַקערמעסער איז אַנגעגליט. קאזמאטין נעמט מיט דער לאַנגער
צוואַנג אַרויס פון פייער דאָס מעסער, וואַרפט דאָס אַרויף אויף דער
קאָוואַדלע. אַלעק כאַפט דעם גרויסן האַמער. קאזמאטין קלאַפט מיט זיין
העמערל. אַלעק טוט אַ זענק מיטן גרויסן האַמער, איינס, איינס — ווי
קאזמאטינס אימפעט.

— קאטיא איז שוין אין שפיטאל — רעדט קאזמאטין.
אלעק מאכט זיך נישט הערן. ער פילט א ציטער אין די הענט און
האט מורא צו הייבן דעם האמער.

— האסט לאנג זיך געשפילט מיט קאטיא? — פרעגט קאזמאטין.
אלעק שווייגט.

— האסט נישט קיין ווערטער, איר ווארעמקייט האט אויך מיך שטום
געמאכט...

אלעק מאכט זיך ווידער נישט הערן. ער נעמט א טאן:
„נא זאקאטיע כאדיט פארין
וואזליע דאמא מאיעווא“...

אויף קאזמאטינס פנים צעגיסט זיך א פרייד. ער קומט מיט א העכערן
טאן:

„אי נייע סקאזשעט ניטשעווא!...“

און ער מיינט, אלעק, אז קאזמאטין, דער שמיד, איז צוריק גוטמוטיק
צו אים. אבער ווען ער קוקט זיך איין אין קאזמאטינס פארמרוזשען אפט
די אויגן, פדי מרמז צו זיין אויף עפעס, איז קענטלעך, אז קאזמאטין איז
אין א וויכוח מיט זיך. ער דערקלערט אפט א רויכערן-צייט און גיט אלעקן
דאס זעקעלע מיט מאכארקע. ער דרייט זיך, ער שטעלט זיך, ער פארציט
טיף דעם רויך און בלאזט אים ארויס ווי א שנירל און זאגט:

— ליבער, שוין צייט זאלסט ווייזן, אז דער שווערער האמער איז אין
דיינע הענט גרינג, ווי א פעדער און צוטרעגן אים מיט איין האנט צום
מויל, אים א קוש טאן, ווי עס איז דער עקזאמען פאר א מאלאטאבאיעץ.

אלעק קוקט קאזמאטינען אין פנים — צי מיינט ער דאס ערנסט?

קאזמאטין פינטלט מיט די אויגן אויף צו מוטיקן. דאך ווונדערט זיך
אלעק — וואס עפעס פלוצלינג אים צו שטעלן פאר אונז נסיון? ער ווייסט
דאך, קאזמאטין, אז ער איז נישט געניט צו שטיין פאר אונז עקזאמען —
מיינט ער, אז ער, אלעק, זאל זיך בעטן ביי אים צו האלטן אים? עפעס
קאכט אין אים און ער פרעגט:

— און אז איך וועל נישט קושן דעם האמער?

ד. זאקאליק

קאזמאטין זעט איין, אז ער האט צו פיל אנגעצויגן דעם שטריק, ציט
ער זיך צוריק:

— נו, נו, לאמיר זינגען:

לובימי גארעד...

דעם אונט קומט משה צו אלעקן: שוין מארגן מוזן זיי אוועק. פאפאוו
פארנעמט זיך אין ביידע פאלן: סיי אין דעם פעלן פון די ביכער, סיי מיטן
פארגיסן דעם נאפט איבערן וועג, איז אלעק אין חשד...

איוואן

גארנישט ווי געוויינלעך אין דער צייט וואָשט זיך אַלעק אין דער בורטע. ער גייט היינט נישט אין דער סטאַלאַוואַיאַ. ער און משה שניידער זענען אַנטשלאָסן — זיי פאַרלאָזן דעם סאַווכאַז.

די זון איז שוין הויך. אַלעק טריקנט זיך נאָכן וואַשן. ער איילט זיך נישט, האָט נישט קיין מורא אַפילו פאַר פאַפּאַוון, דעם פּאַליטרוק, ער איז נישט באַגאַנגען קיין פאַרברעכן. ער איז נישט קיין בעל-חוב דעם סאַווכאַז. ער טראַכט אַפילו נישט צו פרעגן צי עס קומט אים נישט אַ רעשט. ער וויל נישט ווייזן זיך פאַר אַבראַשאַ און אויך נישט פאַר דעם שמיד. ער קען שוין דעם וועג און ווייסט ווי איבערצוהיפּערן די געבענדיקע קאַזאַכישע קיביטקעס.

די אַרבעט אין סאַווכאַז-ביראַ איז שוין אין פולן לויף. דורך די אַפּענע פענצטער הערט זיך דאָס וואַרפן פון די ביינדלעך אויף די שטשאַטניקעס. קאַזאַטין איז שוין אין דער קווניע. אַלעק פילט דעם רויך פון קאַקסקוילן. משה וואַרט ביים אָנהייב פון שליאַך. ער, משה, פאַרלאָזט דעם סאַווכאַז צוליב אַנדערע סיבות. די סקירדעווערס קריצן מיט די ציין מחמת ער שטעלט זיי אויס ווי שוואַכלינגען. תמיד געמט ער אויפן גאַפּל מער ווי זיי. אַבער דער „אויטשאַטשיק“ שרייבט דאָך זיי צו אַ פולע נאַרמע, און אַ פרעמיע — צעטראַגט דאָס אים — „דאַרף ער בויען אַן אויוון פון פוטער, ער זאָל צעגייגן, אַז ער קאַן בויען אַן אויוון פון ציגל, ער זאָל שטיין“...

אַלעק קומט צו צום אַפּגעשמועסטן טרעפּפונקט, און משה איז שוין פול מיט פאַראיבל — הלמאי נישט צו דער צייט. נאָר משה קאַן לאַנג נישט האַלטן קיין ברוגז. ער פאַרגעסט און געמט פלאַנעווען דעם מאַרש. ביידע

ווייסן, אן אין דער זייט בורטע איז נישטאָ קיין ישוב. זיי גייען אין דער ריכטונג פון די גערטנער, און מיט אויסרעכענונג — נישט צו לאָזן פאַר-חלשן די הערצער.

א ליכטיק פעלד. עס גלאַנצן און קוועלן די גרינע קרויט-בלעטער, בוראַקעס, קאַרטאָפּל-קוסטעס. זיי גייען צווישן די בייטן. דאָס פעלד איז אָבער ברייטער ווי טיפער, און אומגעריכט קומען זיי אַרויס אויף אַ פּוסט, אפילו נישט געאַקערט. פעלד. זיי גייען אין אַ ליידיקייט, אָבער זיי ווילן נישט אָפקערן פון פליין — ס'זאָל זיך נישט טרעפן מיט זיי ווי מיטן כעלעמער אויף זיין וועג קיין וואַרשע: ער פאַלט אַ מידער, שלאָפט איין, קומט אָן אַ פאַרבייגייער און קערט אים איבער מיט די פיס אין אַ פאַר-קערטער ריכטונג. ער קומט אָן קיין כעלעם און מיינט, אַז ער איז שוין אין וואַרשע. עס ענדיקט זיך דער פליין און זיי קומען אַרויף אויף אַ גראַ-זיקן פאַשע-פעלד, אָבער זיי זענען נישט זיכער צי זיי האָבן נישט פאַר-בלאַנדזשעט. זיי שטעלן אָן אויג און אויערן — אפשר וועלן זיי דערהערן אַ מעקען פון אַ בהמה.

זיי גייען אָפּ נאָך אַ שטיקל וועג, דערזעען זיי אין האַרזיאַנט שפיצן פון ביימער — אויב ס'איז אַ וואַלד, דאַרפן זיי נישט. אין אַ וואַלד קאַנען זיי זיך פאַרלירן, זיך טועה זיין אין דער ריכטונג. זיי גייען מיט אַרויפגע-ריסענע קעפּ און אַ ברייטערן שפּאַן. מיט אַ מאָל דערזעט אַלעק קאַנטורן, ענלעכע צו קוימענס אויף דעכער — אַוודאי אַ ישוב שוין נישט ווייט. ער באַמערקט נישט, אַז זיי נידערן אין אַ טאַל. אַ שמאַלע סטעזשקע פירט אין אַ דאַרף אַריין, אַ ישוב מיט כאַטקעס, נישט קיין גרויסער ישוב. מיטן אויג זעט זיך די ערשטע און די לעצטע כאַטקעס. ליידיק און שטיל, קיין ילוד אשה, אָבער דאָך אַ ישוב: אַקער-אייזנס, בראַנעס, זריעה-מאַשינקעס, עס זעט זיך באַשיימפערלעך — אַ לאַנדווירטשאַפט.

אויסגעמאַטערט פון גיין, זעצן זיי זיך צו אויף אַ גראַז-באַצויגן פּלעצל. זיי וואַרפן אַראָפּ די שידן פון די פיס, באַקוקן אויף וויפל די הויט פון די פיאַטעס איז אָפגעריבן. עופות שלאַנדרעווען זיך אַרום. פיקן פון די זאַמדן קערנדלעך, ווערעמלעך. אַנטקעגן דעם פּלעצל איז פאַראַן נאָך אַ פּלעצל. דאַרט שטייען וועגענער און ס'ליגט אַ קופע שטאַל-מיסט, אָבער מ'הערט

נישט קיין הירושע פון אַ פּערד און קיין מעקען פון אַ בהמה. אַלץ איז איצט, ווייזט אויס, אין פעלד. פון אַ כאַטקע שלייכט זיך אַ מענטש. אַ הינקענדי-קער, מיט אַ שטעקן העלפט ער זיך אין גיין. אַ שמיילדיקער קומט ער צו צו אַלעקן און משהן. קאַלכאַז ערשטער מאַי — איז דער נאַמען פון דעם ישוב. סך-הכל 18 משפחות.

— איר ווילט אַרבעט? — פּרעגט ער.

אַלעק קוקט זיך איבער מיט משהן, ווי זיך צו זאָגן: גוט.

— דריי פּערטל פון דער צאַל קאַלכאַזניקעס זענען דייטשן.

— דייטשן?! — כאַפט זיך אַלעק אין שטוינונג פאַרן קאַפּ.

— ס'זענען דאָ אויך רוסישע מענטשן — דערקלערט דער הינקענ-דיקער.

— טאַוואַרישטש! — רופט אויס אַלעק — מיר זענען אַנטלאָפּן, כּדי

נישט צו זיין מיט דייטשן. יאָרן זענען מיר אין געוונד צוליב די דייטשן, זאָלן מיר איצט אַרבעטן ביי זיי?

— דאָ זענען נישט קיין נאַצי-דייטשן. פּויערים פון דער וואַלאַג.

וויידער קוקט אַלעק זיך איבער מיט משהן. ביידע הייבן מיט די אַקסלען

— וואָס איז דאָס פאַראַ סאַרט — וואַלאַג-דייטשן? זיי זענען נישט דעצי-דירט צו ענטפּערן.

דער הינקענדיקער לענט זיך אָן בעסער אין שטעקן, מאַכט זיך באַק-

וועמער אין שטיין. איוואַן איז זיין נאַמען, אַ מאַסקווער, אָן עוואַקוירטער.

געאַרבעט דאָרט ביי אַ פּראָקוראַר, איצט אין קאַלכאַז איז ער בוכהאַלטער.

אין קאַלכאַז איז היינט דער היישיניט. אַרבעטסהענט זענען נייטיק, די בריי-

גאַדע אין פעלד — פּרויען און יינגלעך. פינף מאַנצפּאַרשויען זענען היינט

אין קאַלכאַז: דער פּאַסטער, איז ער שוין אַלט און טויג נאָר צו די שעפּסן.

דער פּרעדסעדאַטעל און דער בריגאַדיר זענען בלוזי צום אָנפירן מיט דער

אַרבעט. ער, איוואַן, איז נישט קיין פעלדמענטש. דער איינציקער טראַק-

טאָריסט איז שוין אויך מאַביליזירט.

— דאָ עסט מען ווייצנברויט — גרויסט זיך איוואַן.

אַלעק און משה זענען נאָך אַלץ נישט דעצידירט.

— פאַראַן אין דער געגנט נאָך קאַלכאַז?

- יא, א פערציק קילאמעטער פון דאנען.
— א מהלך.
— אה, יא!
— וואלגא-דייטשן זענען דאך דייטשן — דינגט זיך אַלעק.
— סאָויעטישע בירגער — שפּאַרט אָפּ איוואָן.
משה שניידער האָט נאָך די שראַמען אויף די פיס, וואָס דער ווער-
מאַכט-דייטש האָט אים געמאַכט בעת ער איז געכאַפט געוואָרן צו רייניקן
די פּערד-שטאַלן. ער איז נישט מיטן געמיט צו בלייבן אין דעם קאַלכאַז.
אַפילו דאָס עסן ווייצנברויט לאַקט אים נישט, הגם ער איז פול מיט חשק
צו עסן.
אַלעקן פייניקט אַ ביסל אַ חרטה-געפיל, הלמאי ער האָט פאַרלאָזט
דעם סאָווכאַז. די אַלע גניבה-פאַלן וואָלטן זיך דאָך סוף-סוף אויפגעקלערט,
ער איז נישט שולדיק, און קאַטיאַ וואָלט געזונט געוואָרן. ער זאָגט דאָס
נישט פאַר משה, און ער כאַפט זיך אויך נישט צוריקצוגיין.
איוואָן גלייכט זיך אויס אויפן שטעקן. לויט אים דאַרפן זיי נישט קיין
מורא האָבן:
— אויב דער סעלסאָויעט טרויט דעם דייטש גריגאָרי צו זיין פּרעד-
סעדאַטעל, איז ער נישט קיין היטלער-דייטש. אויסשרייבן ברויט פאַר
איין? — פּרעגט ער און ער וואָרט נישט אויף קיין ענטפער. ער שטעלט
פאַרויס דעם שטעקן, גייט צום סקלאַד און קומט באַלד צוריק מיט אַ
לעבל ברויט. עס גלאַנצט.
משה שניידער הייבט זיך אויף, ווי דערמונטערט:
— אַז דאָס אַרט איז קליין — איז בעסער. אין אַ גרויס אַרט זענען
צוויי פאַר הענט נישט אַנזעעוודיק. ביי אַ קליינער משפּחה רעכנט זיך אויך
איין האַנט. ברויט איז לעבן. לאַמיר פרווון עטלעכע טעג. אויב די דייטש-
סביבה וועט שווערן אויפן געמיט, איז דאָך אַפֿן דער וועג — רעדט משה צו.
אַז זיי זאָלן בלייבן.
אַבער אַלעק שטעלט זיך אויף צו גיין. משה כאַפט אים אָן פאַר די
הענט. ער בעט:
— נאָר צוויי טעג!... וואָס שטעלן מיר איין?

איוואַן ווייסט, אַז דאָס ברויט וועט צו זיי רעדן. ער לייגט אַוועק דאָס
לעבל ברויט. ער אַריענטירט זיך, אַז ער דאַרף זיך דערווייטערן און ער
שאַרט זיך אַוועק אַן אַנצושפּאַרן זיך אין שטעקן.
משה שניידער קניט אַראָפּ צו נעמען דאָס ברויטל. אַלעקן איז שווער
גובר צו זיין דעם נסיון.

אַלעק קאַן עסן טרוקן ברויט, אַן צוטרינקען. דאָס מאַל פאַרגלוסט
זיך דווקא עפעס צוצוטרינקען. ער רופט איוואַנען. ער ווייזט אים מיט
דער האַנט, אַז ער וויל טרינקען. איוואַן ווייזט מיטן שטעקן, אַז ער גייט
און וועט ברענגען.

דיעד סוואַסלאָוו

מיט אַ לייטער־וואַגן, געשלעפט דורך אַקסן, פאַרט אָן פון פעלד דיעד סוואַסלאָוו, דער בריגאָדיר. אויפן וואַגן זיצט אויך אַ יינגל, וואָס שפּרינגט אַראָפּ פון וואַגן, פּדי איינצוהאַלטן די אַקסן. ס'איז נישט קיין געוויינלעך קומען פון בריגאָדיר אין מיטן טאָג פון פעלד. די ווייסע קאַבילע האַלט אין אַפּוואַרפן אַ לאַשיקל. דער בריגאָדיר איז געניט אין די פּאַלן.

דיעד סוואַסלאָוו, דער בריגאָדיר, איז מיטלווקסיק, נישט קיין אַלטער, אָבער איינגעבויען אין דער פּלייצע. די וואַנצעס קויל שוואַרץ, נאָר אין ברייטן בערדל פיקן זיך גראַע הערעלעך. ער איז אַ זשוואַוער אין גיין און שפּרינגט, אַז ער דאַרף. מען רופט אים נישט ביים נאָמען, נאָר „דיעד“, ווייל ער איז גוטמוטיק און אַלע זאַרגן זענען אויף זיינע פּלייצעס. ווי ער דערוועט די צוויי, אַלעקן און משהן, זיצן אויפן גראַזיקן פּלעצל און עסן ווייצנברויט, דערקענט ער, אַז דאָס איז קאַלכאַז־ברויט. ער איז זיך משער, אַז איוואַנס האַנט איז אין דעם. און אַז זיי זענען גרייט צו אַרבעטן דאָ. ער ווונדערט זיך וואָס זיי עסן טרוקן ברויט, רופט ער דעם יינגל און שיקט אים צו דער צענטריפּוגע־מאַשין:

— נעם צוויי קוואַרטן סערוואַנטקע, גיב די טאַוואַרישטשי. דער טעם פון ברויט קומט מיט נאַכטרינקען — דערקלערט ער און שמייכלט וואָס ער קען זיך אין הלכות עסן.

דיעד בריגאָדיר געדענקט, אַז ער איז געקומען צוליב דער קאַבילע, לויפט ער אין שטאַל אַריין, און ער קומט באַלד צוריק אַ לאַכנדיקער — דער לאַשיק שטייט שוין אויף די פּיס... ער וואַרט ביז אַלעק און משה

טרינקען אויס די סערוואנטקע, פדי צו נעמען זיי אין פעלד צו דער בריגאדע.

— שוין געווען דא עטלעכע פאליאקן — זאגט דיעד.

אלעקן קומט און א השערה, און אוודאי די ברידער קרויטמאן, נחום — מסתמא אויך מארצעלא. ער איז זיך משער, און צוליב די דייטשן, זענען זיי אונזעך.

דעם יינגל רופט מען האנזעל. ער רעדט דייטש. ער ווארט שוין צו ריקצופארן מיט די אקסן צו דער בריגאדע אין פעלד. ער האט ליב צו רעדן. ער ארבעט ביים היישיניט פון זינט דעם שליסן די שול. דער טאטע איז נישטא. די מאמע זאגט — ער לעבט. זי זאגט נישט ווו ער איז. ער ווייסט נאר, און דער טאטע איז נישט מאביליזירט אין דער רויטער ארמיי און נישט אין ארבעט-באטאליאן.

דיעד סוואסלאוו ווייסט יא — האנזעלס טאטע איז פארשיקט. דיעד סוואסלאוו איז שוין גרייט ארויסצופארן אין פעלד. ער פרעגט אלעקן צי ער וויל זיין א קאניוד? די פערד רוען אין אונט פון דער ארבעט, דארף מען זיי פארלייגן פעטליעס אויף די פיס און צוהיטן זיי זאלן נישט אריינגאפסלען אין ברויטפעלד.

אלעק האלט זיך אין זיין פרינציפ נישט צו זאגן — ניין. ער באשטייט צו פארלייגן פעטליעס אויף די פערדפיס, אבער צו וואכן גאנצע נעכט, איז ער נישט אנטשלאסן. ער זאגט נאך נישט — ניין.

*

דער וועג צו דער בריגאדע ציט זיך בארג-ארויף. דער שליאך איז און אויסגעטראטענער. די אקסן אין די יארמעס ציען דעם וואגן משלאפענדיק און ווי פארשלאפן. האנזעל נוצט נישט קיין רוט, נאר רופט — „צאפ־צעבע!“ פון ביידע זייטן דעם שליאך צעשפרייט זיך א הויך גראזיק פעלד. דער ריח פון פריש געשניטענעם היי שמעקט מיט א ווארעמען און זיסן אראמאט. דאס פארן מיט די אקסן איז אן אפקומעניש, די לאנגזאמקייט שלע-פערט איין. אלעק פרעגט ביים בריגאדיר וועגן דעם מצב פון קאלכאז. ביי דיעד סוואסלאוו איז גענוג אים א טשעפע צו טאן און אריינציען אין שמועסן.

ער וויל גערן רעדן וועגן קאלכאז. ער דערקלערט אים: — דער קאלכאז איז נישט סאזוכאז. דער קאלכאז-קאלעקטיוו איז אויסגעשטעלט אויף גערעטעניש. איז אַ שפע אין גערעטעניש, האָט דער קאלכאזניק מער מזל ווי שכל. איז אַ בראַך אין דער גערעטעניש, האָט נישט דער קאלכאזניק, נישט קיין שכל, נישט קיין מזל — חובות האָט ער. דער קאלכאזניק זעט נישט קיין מטבע פאַר די אויגן. אים גיט מען נישט צו ציילן, נאָר צו געדענקען די אַרבעטסטעג. ער אַרבעט פון ליכטיק ביז פינצטער. די אַרבעטסטעג פאַרדינט ער זיך לויט די נאַרמעס — מאַכט ער צוויי נאַרמעס — איז צוויי אַרבעטסטעג. האָט ער נישט דעם מינימום אַרבעטסטעג, איז ער אויסערן קאלעקטיוו, ווערט ער אַנערקענט ווי אַ פּוילער, און אַך און וויי צו אים. דער קאלכאזניק האָט אין דער בוכהאַלטעריע אַ קרעדיט און אַ דעביט. ער נעמט פּראָדוקטן אויף חשבון, ברויט אויף חשבון. דער קאלכאז שטעלט צו דעם מעשר פון די תבואה — „גאַספּאַדסטאַווקע“ צו ערשט פון ווייץ, דערנאָך פון קאַרן, מען וועגט אַפּ וויפּל ס'איז נאָך גע- בליבן אין שפייכלער, די בוכהאַלטעריע רעכנט אויס דעם סך-הכל פון די אַרבעטסטעג, און מען שטעלט פעסט וויפּל ס'פאַלט אויס פאַר אַן אַרבעטס- טאַג. איז ווידער אין דער מערכה דאָס מזל: אַ גערעטעניש, צי אַ בראַך — און דער קאלכאזניק בלייבט אַ בעל-חוב דעם קאלכאז. מעשר דער רעגירונג קומט אויך פון מילך, אייער, פוטער, פלייש, פעל. דעם מעשר קאָן מען איבערוואַרפן אויף צו צאָלן מיט תבואה. האָט נישט דער קאלכאזניק קיין עודף אין חשבון, איז ער ממשיך צו נוצן קרעדיט. מיט זיין עודף אין ברויט קאָן דער קאלכאזניק אַרויספאַרן אויפן מאַרק אין ראַיאָן, צי אין טשקאַלאָוו, און פאַרקויפן און קויפן פאַר זיך אַ פאַר שיד, אַ מלבוש, וואָס איז אים נויטיק, אָבער דאָס איז אַ זעלטנקייט. ס'צושטעלן דעם מעשר דער רעגירונג מוז אויסגעפירט ווערן, און דעם קאלכאזניק בלייבט אָפט צו עסן ברויט פון פּלעוועס. ער עלטערט זיך מיטן העמד אויפן לייב. זומער גייט ער באַרוועס, ווינטער אין לאַפטשעס פון שטרוי...

די אַקסן טשלאַפּען, טשלאַפּען, שלעפּערן איין, און דיעד בריגאַדיר ווערט נישט מיד אויפצוקלערן אַלעקן דעם מהות פון קאלכאז:

אַ קאלכאז-משפּחה האָט אַן אינווענטאַר: אַ מילך-קו, אַ צעדליק הינער.

דאס קעבלל פון דער קו גיט ער פאר מעשר, וואס ער איז שולדיק אין פלייש, פעל. די כאטקע איז לכתחילה געבויט מיט א שטאל פאר דער קו. די בהמה גייט אויף פאשע צוגלייך מיט דער קאלכאז-סטאדע.

א קאלכאז-משפחה האט רעכט אויך צו פלעגן זיך א ירקות-גערטל, דער קאלכאזניק פארזייט דארט קארטאפל, ירקות, נישט קיין נאשעריי. עס טרעפט אז אויך אין קארטאפל איז נישט קיין געהויבן גערעטעניש, מוז דער קאלכאזניק אנקומען צום קאלכאז-שפיכלער און פארגרעסערט זיין חוב. דער שליאך ציט זיך אלץ אויף א שארפער שפוע. די אקסן דרייען זיך אין די יארמעס. האנזעלן העלפט שוין נישט ס'רופן „צאפ-צעבע!“ ער שמייסט זיי שוין מיט א דיקער צווייג.

— ביי אייך, אין פאלשא, ארבעט דער פויער אין זיין פעלד אויך מיט אקסן? — פרעגט דיעד סוואסלאוו. ער שאקלט מיטן קאפ, ווי ער ענטפערט זיך אליין — אוודאי ניין.

— מען ארבעט אויך מיט אקסן — זאגט אלעק.
דיעד סוואסלאוו באשטייט נישט:

— אבער דערהויפט ארבעטן מאשינען! — רופט ער אויס אין אפ-ווענדונג.

— מאשינען מוז מען קויפן. זיי קאסטן שיינע געלטער, און אקסן — וואקסן. נישט יעדער פויער האט גענוג געלט צו קויפן מאשינען.

— דער קאלכאז ארבעט אויך מיט מאשינען. די טעכנישע ווארשטאטן ליינען אויס דעם קאלכאז טראקטארס, א קאמביין און דער קאלכאז צאלט אפ מיט ברויט, אלץ פאר ברויט... מען לעבט צוליב ברויט און פאר ברויט... ברויט... ברויט... די מלחמה האט צוגענומען די גוטע פלים. ווארשטאטן רעמאנטירן אויס מאשינען קאליקעס. א רעמאנטירטער קאמביין, כל-זמן ער איז נישט אין לויף, מיינט מען, אז ער איז עפעס, ברענגט מען אים אין פעלד, שטייט א צאצקע — נישט עס נעמט און נישט עס גיט... א רעמאנט-טירטער טראקטאר בלאזט פון זיך דעם רויך און שטייט. אז איך פלעג ארויס אין פעלד מיט א זאק זריעה אנגעהאנגען אויף די לענדן און מיט די הענט געווארפן די קערנער איבער די בייטן, האב איך אפגעטאן עפעס.

ד. זאקאליק

היינט שלעפט דער טראקטאר די זריעה־מאשין און ס'איז קוק מיך אן און
ריר מיך נישט אן, ער זייט נישט.

— איז דאך בעסער זאלסט טאן, ווי אַ מאַל, און ס'זאל דאך עפעס
אַרויסקומען?

— מען טאר נישט צוריקגיין צום אַלטן סיסטעם, פאַרשוועכן דעם
פראַגרעס... ס'יונגוואַרג האָט מיך שוין געלערנט אַלע נייע באַגריפן.

— פאַר דעם איינפירן די קאַלעקטיוויזאַציע איז דעם פויער בעסער
געווען?

— מען דאַרף נישט רעדן וואָס געווען. דער אמת איז נישט געוונטשן.
אַז מען דאַרף בויען אַ נייע געזעלשאַפט מיט אוועקרייסן פון אַלטן, איז עס
פון אַ פרינציפ, און נישט פון געניטקייט.

— מיט וואָס?

— פון גוטן רייסט מען אוועק. פון שלעכטן דאַרף מען נישט אוועק־

רייסן...

— און דו, דיעד, וואָס האָט זיך געלערנט און ווייסט דאָס, האַלטסטו

זיך ווי דו פאַרשטייסט?

— דאָס וועל איך נישט זאָגן.

— הלמאי נישט?

דיעד סוואַסלאָוו שווייגט. עטלעכע מאַל קערט ער זיך מיטן פנים צו
אַלעק, כדי צו זען, צי ער ווונדערט זיך אויף זיין שווייגן, אָבער אַלעק
מיינט נישט, אַז דיעד סוואַסלאָוו שווייגט מיט כוונה. ער האַלט דעם איבער־
רייס פאַר אַ פאַרטראַכטן זיך, און ער מאַנט נישט קיין ענטפער אויף זיין
פרעגן.

— איר זענט נישט קיין פאַליאַקן — זאָגט דיעד סוואַסלאָוו.

— מיר זענען יידן.

— פאַרשטאַנען.

— געווען דאָ פאַליאַקן, געהערט — זאָגט אַלעק.

— פאַליאַקן, ווי איר.

— פאַר וואָס אוועק?

— אייוואַן איז זיי נישט געפעלן.

דאָס מאָל בלייבט אַלעק אין שווייגן.

דיעד סוואַסלאָוו שטעלט זיך אויף די פיס. ער לייגט די האַנטפלאַך איבערן שטערן, כּדי צו פאַרשטעלן פאַר זיך די ברייטע זונשיין. ער קוקט זיך איין אין תּבואה־פעלד:

— שיין! שיין אויפגעאַנגען — רעדט ער — דער אַגראַנאַם זאָל נאָר נישט איבערשאַצן די גערעטעניש, איז צו האַפּן אויף ברויט פאַר די אַר־בעסטעג — דער אַגראַנאַם איז אַבער זיך נישט טועה אויף ווייניקער...
דיעד סוואַסלאָוו זעצט זיך.

— און אַז דער אַגראַנאַם האָט דאָך איבערגעשאַצט? — פּרעגט אַלעק.
— נישט אויפן חשבון פון דער רעגירונג. ס'צושטעלן דעם מעשר גייט תּמיד לויטן אַגראַנאַמס שאַצן.

— נישט צו רעכענען זיך מיט דער ווירקלעכקייט?

— אַזאַ איז שוין דער גורל פון קאַלכאַזניק.

דיעד סוואַסלאָוו לענט זיך אָן מיט די פּלייצעס אין דער לייטער:

— מען דערציילט: אין אַ צירק גייט דער קלאָון אַרויס אויף דער אַרענע, ער דרייט זיך אַרום, פאַטשט זיך, רייבט זיך דעם שטערן. ער איז אין אַ גרויסער דאגה: זיין ווירטשאַפּט הינקט אים. ער אַרבעט פון פינצ־טער ביז פינצטער, אַרבעט, אַרבעט — און דערגיט נישט צו קיין טאַלק. ער איז הינטערשטעליק. קומט אַרויס אַ צווייטער קלאָון, זיין חבר. ער זעט אים אין דער גרויסער זאַרג, פּרעגט ער אים וואָס עס מאַטערט אים? דערציילט ער. ער דאַרף אַן עצה, ער ווייסט נישט ווי אַזוי זיך צו העלפן, ווי אַזוי צו פאַרקלענערן די הוצאות. זאָל ער קויפן אַ פּערד — האָט ער נישט צו געבן אים קיין האַבער. זאָל ער זיך קויפן אַן אייזל — איז עס אַ פּויל באַשעפּעניש און פאַשען אים מוז מען. זאָל ער קויפן אַן אַקס — מוז ער אים אַנשטאַפּן דעם בויד, ווי קאָן ער געבן עסן דעם אַקס, אַז פאַר זיך האָט ער קנאַפּ? גייען די ביידע קלאָונען אַרום און אַרום דער אַרענע, טראַכטן, טראַכטן. מיט אַ מאָל שטעלט זיך אַפּ דער חבר, ער קלאַפט יענעם אין פּלייצע — ער האָט אַן עצה: כּדי צו האַבן דעם אַרבעטס־פּוח און נישט מוזן אים פאַשען, דאַרף ער זיך קויפן אַ קאַלכאַזניק...

ד. זאקאליק

און דיעד סוואסלאוו באצט אויס מיט אַ הויך לאַכן. ער כאַפט אַרום
האַנוועלן, דעם יינגל, פּדי צו מוטיקן אים — ער זאַל נישט באַדויערן זיין
גורל... און ער הייסט אים אַראַפּשפּרינגען, פּדי צו פאַרהאַלטן די אַקסן,
נאָך פאַרן צושפּאַנען צו דער זיעמליאַנקע, וווּ ס'איז דער בריגאַדע-פּונקט.

בריגאדע - מענטשן

די זעמליאנקע אין פעלד, איז אַ גרוב, עטלעכע טרעפלעך טיף. זי האָט אַ שפיץ פון ערד, וואָס איז שוין באַוואַקסן מיט גראַז. אין גרוב זענען איינגעאַרדנט נאַרעס פון ברעטער. דאָ איז די אַכסניה פאַר די בריגאָדע־מענטשן אויף ביינאַכט.

אין דער זעמליאנקע געפינט זיך אויך די קיך — אַ טשוגון אויף אַ דרייפוס. איידער עס צעפלאַקערט זיך דאָס פייער, איז דערווייל אַ געדיכ־טער רויך.

אין דער זעמלאַנקע איז פאַראַן אַרט אויך פאַר אַלעקן און משהן, אָבער זיי ווילן נישט זיין אין דער זעמליאנקע. זיי שטעלן זיך אויף אַ געצעלט — פיר שטעקנס פאַרדעקט מיט צעטרענטע זעק.

אַלעק איז אַ קאַניוך, פאַר נאַכט־צו האָט ער צו פאַרלייגן פעטלעס אויף די פערדפיס. ער דאַרף צוהיטן די פערד זאָלן נישט אַוועקהאַפסלען אין ברויטפעלד. ער ווייסט שוין ווי אַזוי אַנצונעמען אַ פערד ביים פוס און דאָס פערדל זאָל אים נישט דורסן. ער נעמט זיך אָן מיט מוט נישט צו ווייזן קיין פחד. אויב ער וויל עסן ווייצנברויט, מוז ער זיך גאָבר זיין און ווייזן, אַז ער איז מסוגל צו זיין אַ קאַניוך.

דיעד סוואַסלאָו גיט אים צו פאַרשטיין :

— אין צוויי פאַלן העלפט זיך נישט דער פויער: אין צווייפלען און אין איבערשאַצן. ביידע ברענגען אים דורכפאַל. ער, אַלעק דאַרף זיך באַ־הערשן אין צווייפל, פאַרמעסטן זיך מיט אַלעמען. האַלט ער זיך נישט אין דעם פרינציפ, פאַרביטערט ער זיך די צייט. קאָן ער גאָבר זיין — קויפט ער זיך די וועלט — זאָגט דער בריגאָדיר, רעדנדיק אים אין פנים אַריין.

און ביי נאכט דערקלערט ער אים — די חיה איז פילבאר. זי דערשנאפט די שלעכטע פוונה, ווי די גוטע. א שמיד שלאגט אן פאדקאוועס דעם פערד, קלאפט אים אריין טשוועקעס, און ס'פערד לאזט זיך, מחמת מיט די פאד-קאוועס איז אים גוט אין לויפן. ביסטו גוט צו דער חיה, איז זי רויק. קומסטו צו דער חיה מיט פחד — דערפילט זי דאס און ווערט שלעכט. מיט גוטן מוט העלפטו זיך, דאס נעם דיר אין זינען אריין צו געדענקען. ס'איז נישט קיין שווערע ארבעט. א מאל פלעגט דאס טאן די קעכין.

*

אגניס, די קעכין, א בלאַנדהאַריקע, נידעריק-וויקסיקע און מיט א קליין ווייסהויטיק פנים, איז ענלעך צום ברודער, דער פּרעדסעדאַטעל פון קאַל-כאַן. אירע אויגן זענען בלאַע און ברייט צעעפנטע. מיט איר שמאַלן נעזל האָט זי אַ שאַרפן חוש-הריח. איר קליינע פיגור איז ברייט אין די לענדן. זי איז נישט קיין שיינע, אָבער אויך נישט מיאוס. זי איז נאָר אַ בעלת-מום; איין פיסל קירצער. מיט דעם זכות איז זי די קעכין ביי דער בריגאַדע. זי האָט צוויי קינדער, און די יאַסלע איז אין דער היישניט-צייט נישט טעטיק, האַלט זי זיי לעבן זיך אין דער זיעמליאַנקע. דער מאַנצפאַרשויך האָט זיך געטויגט צו איר. לעצטנס לאָזט זי זיך שוין נישט... ווי זי דערפילט דעם ריח פון זיין שווייס, פאַלט זי אַריין אין אַ צאָרן און איז אים נישט לייטזע-ליק... זי קען שוין דעם ריח פון אַלעקס און משהס הויט. ער איז אין איר טעם. אַז אַלעק און משה זענען נישט אין זייער געצעלט, שלייכט זי זיך אַריין ווי צום אויסמעסטן, צי ס'איז דאָ אַרט פאַר דריי.

*

אָונט-צו. אין האַרזיאַנט איז פאַרצויגן אַ ברייטער פּיאַלעט-פאַס און ווי געזיימט מיט רויט און שוואַרץ — דער לעצטער טאַגשיין. שטיל אין פעלד, אַפּגעהאַקט דער רויש פון די טראַקטאָרס, פאַרשטילט דאָס זשומען פון די לאַבאַגרעיקעס און דאָס הירזשען פון די פערד.

די ערשטע קומט פון פעלד די לאבאָגרעיקע־פירערין פעדאָראַ, אַ מויד אין די יאָרן. זי איז ברייטאַקסלדיק. אין אירע קליינע, שפיציקע אויגן איז פאַראַן אַ סך ברען פון קנאה. אין איר ברייט פנים מיט די הויכע קינבאַקן ליגט אַ פאַרביסענע עקשנות און רעזיגנירטקייט. מיט אַרויסשטויסן די אונטערשטע ליפּ איבער דער אויבערשטער ווייזט זי איר חוּזק און ביטול צו די מיידן, וואָס שפּילן זיך מיט די יינגלעך. נאָך מער צעשפּרייט זי איר נאָז באַמערקנדיק ווי די סקירדעווערינס און טראַקטאָריסטינס קוקן זיך איין אין אַלעקן און משהן, ווי צום צוקלויבן זיך מיט וועמען צו שלאָפּן.

צווישן דער גרופּע סקירדעווערינס איז דאָ אַ מאַסקווערין אַן עוואַ־קורטע, מאַריאַ ניקאַלאַיעוואַ. זי איז חנעוודיק־שיין. חוץ אַ סך רעדן קאָן זי אַ סך לאַכן. איר שטים איז אַ קלינגעוודיקע אין עטלעכע טענער. זי איז די איינציקע צווישן די קאַלכאַז־טעכטער, וואָס קאַרמינירט זיך די ליפּן. אַ שוואַרצהאַריקע איז זי און אירע גרויסע שוואַרצע אויגן זענען גוט אייג־גערעמט אין איר רונדיק פנים. דער שפּילעוודיקער חן גלאַנצט איר פון פולן מויל ווייס־בלישטשענדיקע ציינער. זי איז שוין עטלעכע חדשים אין קאַלכאַז, דאָך האַלט זי זיך נאָך אין די גרויסשטאַטישע מאַניערן: שמירט זיך דאָס פנים מיט אַ ספעציעלן קרעם, די הענט — אויך מיט אַ ספעציעלן קרעם. זי האַלט נאָך אַלץ גוט־געפלעגט די לאַנגע מאַניקירטע נעגל. זי ווייסט, אַז אירע פלייצעס רייצן, און זי קומט אַנגעטאַן אין אַ סאַראַפּאַן מיטן טיפּן אויסשניט אויך אין פעלד. כאַטש אין קאַלכאַז זענען נישטאַ פאַר איר קיין מאַנסלייט זי זאָל זיי רייצן, דאָך קליידט זי זיך אַזוי, מחמת זי האָט ליב צו פּילן זיך ווי אין איר מאַסקווע.

נאָך אַן עוואַקורטע איז פאַראַן צווישן די סקירדעווערינס — אַ לענינ־גראַדעריין. זי באַשטייט מ'זאָל זי רופן בלויז — נאַדיאַ. זי איז עלטער פון מאַריאַ ניקאַלאַיעוואַ. זי איז מיט אַ טעכטערל. זי קאָן זיך נישט פאַרמעסטן מיט מאַריאַ ניקאַלאַיעוואַ. זי איז ברייט. אירע ברוינע אויגן — נישט זיי רעדן און נישט זיי זענען אין גלייכוילט. די באַקן אירע זענען אַ ביסל אַראַפּגעלאָזט, אַבער נישט צוליב די יאָרן, נאָר פון צער און פאַרבּענקט־קייט. זי איז נישט ווייניקער שטאַלץ מיט איר לענינגראַד, ווי מאַריאַ ניקאַ־לאַיעוואַ מיט איר מאַסקווע. דאָס געפינען זיך אין קאַלכאַז איז ביי איר ווי

זיין אין א שטייג. אויך אין רעדן איז זי דער היפוך פון מאריא ניקאלא-
יעוונא. נאדיא איז א פלאפלערין. וויפל זי רעדט, האלט זי זיך נישט אויס-
גערעדט. זי קומט צו דער ארבעט אין פעלד אָנגעטאָן אין א קלייד, וואָס
איז שוין לאַנג נישט אין דער מאַדע. די נעגל זענען ביי איר אָפגעשוירן,
כאָטש זי איז פון פאָך אַ מאַניקורזשיסטקע. נישט ווייניקער ווי מאַריא
ניקאלאיעוונאָן ציט זי צו באַרירונג מיט אַ מאַנצביל. ביידע ווייכן אָפּ פון
פעדאָראַ, קרימען זיך אויף אירע באַמערקונגען. ביידע זאָגן זיי צו איר :
— ווער עס קאָן נישט פאַרטראַגן דעם טעם און וויל אים נישט —
דער שניידט זיך אָפּ די יאָרן...

פעדאָראַ ווערט אָבער נישט געפּלעפט. זי האָט אַ הנאה וואָס מען מוז
איר ענטפערן און ס'טרייבט איר אין אַמביציע נאָך שאַרפער זיך צו קריי-
מען אויף דער פירונג סיי פון די מיידן סקירדעווערינס סיי פון די טראַק-
טאָריסטינס.

פון אַלע מיידן איז צום מערסטן אָנגרייפערש צו פעדאָראַן עמאַ, די
טראַקטאָריסטין. זי באַנוגנט זיך נישט מיט רעדן פרעכע רייד, אַז ס'זאָל
פעדאָראַן פאַרגיין אונטער דער זיבעטער ריפּ. זי מאַכט העוויות מיט די
הענט, שטעקט אַרויס די צונג אויף ביטול. עמאַ איז יונג און האָט שוין
דערפאַרונג אין סעקסאַפּיל אויף צו געבן אַנווייוונגען. זי איז הויך און ברייט
אין די לענדן, געזונט זיך צו פאַרמעסטן מיטן טעכניקער פון די טעכנישע
וואַרשטאַטן, וואָס מיטן אַקסל רירט ער אַ טראַקטאָר פון אַרט. אירע בלאַנדע
האַר זענען ווי פּלאַקס, און אויגן האָט זי גרויסע. זי האָט ברייטע מענער-
הענט. אין אירע אַרבעטער-קליידער, אין קאַמבינזאָן און אין בערעט, איז
מען זיך טועה אין איר מין, נאָר די שטימע אירע איז דין און פישטשענ-
דיק. זי איז געניט צו פירן דעם טראַקטאָר, נאָר נישט צו רעמאַנטירן אים.
אַז זי וויל זיך אַ שפּיל טאָן מיטן טעכניקער פון די וואַרשטאַטן, מאַכט זי
אַ קרומען דריי מיטן טראַקטאָר — און שוין איז זי זיכער : דער טעכניקער
איז שוין אין וועג...

*

די פּערד זענען שוין ביי די קאַריטעס. דער אַוונט איז פאַרפּלייצט מיט
פינצטערניש. ס'איז די צייט צו פאַרגלייכן די פעטלעס אויף די פּערדפּיס.

אלעק באקוקט די פעטלעס, ווי אזוי צו עפענען און ווי אזוי צו פארשליסן. זיי זענען נישט קיין קאמפליצירטע מכשירים. ער פרוווט זיי אויס אויף דער אייגענער האנט, דאך שטעלט ער זיך נישט פאר צי דאס קאן אים גע- לונגען צו טאן אויף די פערדפיס. צי קאן טאקע א פערד שטיין געדולדיק און זיך לאזן פענטען? משה זאגט, אז ער וויל שטיין לעבן אים און ער באהערשט זיך, כדי נישט צו לאכן. אלעק נעמט זיך אן מיט מוט און אויפן ערשטן פייער נעמט ער דעם פוס פון קלענסטן פערד. דער שד איז נישט אזוי שרעקלעך ווי מען מאלט זיך, זאגט ער זיך, מען דארף זיין פארזוכ- טיק, געבן דעם פערד דאס געפיל, אז מען מיינט נישט אים קיין שלעכטס צו טאן. ער גלעט אים: „איך מיינ נישט אפצורייסן דיך פון דער קארטיע. איך קאן דיר צושיטן נאך א ביסל האבער, נאר שטייף-אן דיינע פיס“ — און ער ווונדערט זיך, אלעק, וואס עס געלונגט אים. עס בלייבט אים בלויז צו וואכן, אז א פערד, א מזיק זאל, חלילה, זיך נישט אן עצה געבן און אריינהאפטלען אין ברויטפעלד.

✱

משה איז שוין אין געצעלט. אלעק זעצט זיך ביים אריינגאנג אין דער זיעמליאנקע. די מיידן, די יינגלעך, זענען אויף די בארעס. יעדע מויד האלט נעבן זיך א יינגל. עמא האלט האנזלען. ער איז דרייטער פון די אנדערע, און עמא, וואס איז שוין א דערפארענע אין דעם שפילן זיך, שרייט דאך, ער זאל נישט קריכן ווו זי וויל נישט. עמאליא, די צווייטע טראקטאריסטיין, האלט נעבן זיך דעם יינגל פיקל. ער איז נאך א שעמעוודיקער. לערנט אים עמאליא ווו צו האלטן די האנט. קריכט ער אראפ נידעריקער, שעלט זי אים מיט וויסטע קללות.

אלעק איז שוין מיד פון צו קוקן אין דער פוסטקייט פון דעם ארום. די וועס זענען אים שווער. די אויגן בעטן זיך דעם שלאף. ער שלייכט זיך אריין אין געצעלט. ער איז פארטראגן אין אַנמאכט און איז נאָכגיביק דעם שלאף.

אין דער זיעמליאנקע איז שטיל, נאר אַגניס, די קעכין און דער יונג פאָול שלייכן נאך ארום. ס'גייט אן צווישן זיי א קאץ און מויד-געיעג. מיט

איין מאָל פּוּיזט אַגניס אַרײַן אין געצעלט. זי רעדט: — זי וויל זיך נישט
לאָזן פון פּאַולן. זי וויל שוין נישט מער קיין ממזרים...

מיטן גראַען אויף טאַג שרייט האַנזעל אַרײַן אין געצעלט צו אַלעקן:
— דער שוואַרצער אַגער איז נישט ביי דער קאַריטע, אַוודאי אין ברויט-
פעלד! כאַפּט זיך אַלעק אויף, לויפט, קוקט און זוכט, צי איז עס נישט אַ
לצנות פון דעם האַנזעלן, פּדי אים איבערצושרעקן? דער שוואַרצער אַגער
איז נישטאַ. פעדאַראַ שטייט לעבן דער לאַבאַגרעיקע און האַט נישט דעם
אַגער איינצושפּאַנען צו דער אַרבעט. אים איז ביטער, אַלעקן, ער איז
אומבאַהילפיק. האַנזעל עצהט אים:

— כאַפּ זיך אַרויף אויף דער ווייסער קאַבילע, לויף אין פעלד און זוך
דעם אַגער.

ביי האַנזעלן איז רייטן אויף אַ פּערד — אַ שפּילכל, אַבער ביי אַלעקן
איז רייטן אויף אַ פּערד אַ זאַך, וואָס ער האַט מורא איינצושטעלן. ער
שטעלט זיך נישט פּאַר, אַז ער איז מסוגל דאָס צו טאָן, אַפילו מיט האַב-
זעלס הילף. ער זעט, אַז פעדאַראַ איז אומרויק. די צייט רוקט זיך און זי
רעדט אין געבייזער — זי וועט שוין נישט מאַכן די נאַרמע. ווייסן ווייסט
אַלעק, אַז דיעד סוואַסלאָוו וויל דערכאַפּן די פאַרשפּעטיקונג אין דעם היי-
שניט, און ווי גוט ער זאַל זיין צו אים, איז דער פּאַל פון איינשלאַפּן און
גורם זיין, אַז דער אַגער זאַל אַרײַן אין ברויטפעלד — נישט צום פאַרגעבן.
פאַרטראַכט זיך אַלעק: צי איז נישט גלייכער צו כאַפּן די רפואה פאַר דער
מפה און אַוועק פון קאַלכאַז? סיי ווי איז אים נישט צום האַרץ דאָס זיין
מיט די דייטשן. אַבער פון דעסטוועגן, פאַר וואָס נישט פּרוּוון צו רייטן
אויף אַ פּערד? אפשר איז ווידער נישט דער שד אַזוי שרעקלעך ווי ער
מאַלט זיך אים. און אַמביציע האַט דאָך אויך אַ באַדייטונג. ער קוקט צו
האַנזעלן, צום פּערד. די ווייסע קאַבילע איז אַ קליין-געוואַקסיקע, אַפילו ווען
מ'פּאַלט אַראַפּ, איז נישט קיין סכּנה. און האַנזעל זאַגט, אַז עס איז אַ רויק
פּערד, גייט אַלעק צו און כאַפּט זיך אָן אין פּערדס קאַרק. ער ציט זיך
אַרויף, פאַרוואַרפט די פּיס, ווי עס פּירט זיך אַ רייטער. ער קוקט דערביי
צו האַנזעלן, צי ער לאַכט נישט. ער טראַכט צו רופן האַנזעלן אַ טרייב
טאָן, אַבער ער האַלט זיך אַפּ. ער דערמאַנט זיך וואָס רייטער טוען, ווי זיי

האַלטן די קעלזשע-לייטשלעך און טוען מיט די פיס אַ קוועטש, אַ שטאַרגע אין פערדס בויך. ער טוט אַזוי — און היידאָ! די קאַבילע לויפט. ער זיצט נישט אויף קיין זאַטל, נאָר אויפן רוקן, וואָס איז האַרט, און די זון בלענדט די אויגן, שווער צו קוקן אין הוילן פעלד, בייגט ער זיך אַראָפּ און רעדט צום פערד: טייערער תכשיט מיינער, ביסט געדולדיקער פון דיין האַר. זיי אַ כוואַט, טראָג מיך צום שוואַרצן אַגער. כ'באַשטי צו טרייבן פון דיר די פליגן, איך האַלט פון דיר. דו ביסט דאָך נישט סתם אַ שקאַפע. זיי סטאַטעטשנע, אַ שטיקל ברויט האָב איך פאַר דיר, שליידער מיך נישט אַראָפּ.

מיט אַ מאָל הערט ער אַ פייפן. אַלעק גלייכט זיך אויס. דיעד סוואַסלאָוו לויפט אָן רייטנדיק אויפן שוואַרצן אַגער. ווי געניט דיעד סוואַסלאָוו איז אין רייטן אויף אַ פערד, דאָך האַלט ער זיך פעסט אין די לייצן און ער סאַפעט ווי בייגעקומען עפעס אַ געיעג. ער פוצט זיך די וואַנצעס:

— דער אַגער איז די נאַכט געווען אין שטאַל — זאָגט דיעד צו באַ-רויקן אַלעקן — עמעצער האָט דעם אַגער אַרויסגעפירט אויפן שליאַך צום קאַלכאַז און אַז אַ פערד פילט די שטאַל, לויפט ער ווי אַ פיייל פון בויגן. דיעד איז חושד, אַז דאָס איז האַנזעלס אַרבעט. און ער יאָגט דעם אַגער צו צו פּעדאַראַ, וווּ זי שטייט לעבן דער לאַבאַגרעיקע און ער וואַרט ביז אַלעק קומט צו. ער האָט אים אַנצוווייזן אויף אַן אַנדער אַרבעט.

גריגאָרי דער פּרעדסעדאָטעל

מיט אַ זיסן ריח פון פּריש-געשניטענעם היי איז פול דער פּרימאַרגן אין פעלד. דער פעלד-שטח איז פאַרפלייצט מיט אַ גערויש פון די צוויי טראַקטאָרס און די עטלעכע לאַבאָראַטעריקעס. דער גערויש האַלט אָן ווי אַ בריוון פון אַ וואַסערפאַל.

משה איז אין דער גרופע סקירדעווערס. ער איז שוין געניט אין דער אַרבעט נאָך פון זיין מיט דער בריגאַדע אין סאַוּכאַז ביי דער בורטע. ער האַלט גוט דעם גאַפל. ער נעמט אָן שפאַרע הויפּנס געשניטענעם היי און דערלאַנגט דאָס האַנזלען, וואָס שטייט אויפן שפיץ פון סטויג און צע-לייגט די דערלאַנגטע קופּע, פּדי ס'זאָל זיין אַרט אויף נאָך און נאָך. דער סטויג זאָל זיין הויך, און וואָס העכער. אויף וויפל משה איז געניט און איינ-געאיבט אין דעם דערלאַנגען, טרעפט, אַז ס'געלונגט אים נישט אָנצונעמען אויפן גאַפל אָן אָנזעעוודיקע קופּע היי. נישט צו יעדער מינוט דינט אים דער פּוח אין איין מאָס, אָבער האַנזעל מיינט, אַז משה טוט דאָס מיט פּוונה, צעשרייט ער זיך און רופּט משהן:

— סימולאַנט!

לאַזט זיך נישט משה פון האַנזלען. ער רופּט אים צו באַווייזן וואָס ער קאָן. ער וויל זיך וועטן מיט אים, ווער עס וועט לאַכן פון יענעמס אַרבעט. האַנזעל זעט איין, אַז משה חווקט, שיבט ער זיך אַראָפּ פון סטויג. ער וויל נישט מער. זאָל ווער אַנדערש טאָן זיין אַרבעט. קיין איינע פון די מיידן סקירדעווערינס כאַפט זיך נישט אָן אין האַנזעלס פאַרשלאַג.

משה וויל נישט די מחלוקת און איז מוותר אויף זיין פּבוד. ער גייט צו צו האַנזלען, גלעט אים איבערן קעפל. ער בעט איבער זיין פּבוד, ער לויפט זען אַלעקן.

אלעק איז שוין מער נישט קאניוך. ער איז ביי א נייער אַרבעט. ער שלייפט קאסעס צו די לאַבאָראַטעס. צי ער קען, צי נישט ווייסט ער נישט. ער אַרבעט. ס'איז נישט קאמפליצירט. דער שלייפּשטיין איז אַן אַ מעכאַניזם, איינגעריכט אויף אַ פרימיוון צוזאַמענשטעל, לויטן שכל פון דיעד סוואַלאָוו: אַ קעסטל אויף פיר דרענגלעך. דער רונדער שטיין מיט אַ שטאַבקע אין מיטן. די צוויי עקן פון דער שטאַבקע זענען די אַקסן, וואָס ליגן אויף די קעסטל-ווענטלעך. אַ העלפט פון דעם שטיין איז אין קעסטל, וווּ ס'איז פאַראַן אַ ביסל וואָסער. איין עק פון דער שטאַבקע איז אויסגע-בויגן און זי איז די קאַרבע. צו דער קאַרבע איז צוגעשטעפּט אַ לעדער-נער רימען. דער צווייטער עק פון רימען איז אַנגעבונדן אין אַ ברעטל, דאָס איז דער טריט, אויף וועלכן אַלעק האַלט דעם פּוס. אַז ער שפּאַרט דאָס ברעטל אַראָפּ — דרייט זיך דער שלייפּשטיין און ער פירט קאָסע-מעסער-לעך איבער דעם שלייפּשטיין, שאַרפט זיי אין די שיפּע-קאַנטן. צי ס'איז ווי ס'דאַרף צו זיין — ווייסט ער נישט. ער איז זיך משער אַז יאָ — לויט דיעד סוואַלאָווס שמייכל הינטער די וואַנצעס, ווי ער וואַלט זאָגן: — ביסט דער מענטש אויפן ריכטיקן אַרט.

אויך משה זאָגט:

— ס'איז אַן אַרבעט, האַלט זיך. זיי זאָגן צו אַ שטיקל פּוטער צום ברויט, האַלט זיך...

*

די נאַכטפּינצטערניש אין פעלד טראָגט מיט זיך טיפע אימה. אַלע מיידן זענען שוין אין דער זיעמליאַנקע, ליגן אויף די באַרעס און יעדע האַלט לעבן זיך אַ יינגל.

משה וויל נאָך נישט שלאָפן, זיצט ער מיט אַלעקן אויף אַ טרעפל צום אַריינגאַנג אין דער זיעמליאַנקע. לעצטנס וויל משה וואָס ווייניקער ליגן, סיי ווי נעמט אים נישט באַלד דער שלאָף און אין ליגן קומען אים שווערע טראַכטענישן. עס דערוועקט זיך אין אים דער עבר — ווער איז ער געווען און וואָס ער האָט געקאָנט זיין. אַפּט כאַפט אים אַן אַ חשק זיך אויסצו-פאַטשן. ער ווייסט נישט, צי ער איז גערעכט מיט זיין ווילן, אָדער אומ-

גערעכט מיטן ווידערווילן. אפט פאלט ער אריין אין אפאטיע. ער מיינט, אז ער האט פארשפעטיקט צו לעבן. מיט זיינע 28 יאָר האָט ער שוין אַריבערגעשפּאַנט אַ גרויסן טייל פון דער מעגלעכקייט צו געניסן פון לעבן. מיט פעסעלעך, די מאַניקורזשיסטקע, האָט ער שוין געהאַט אַפּגערעדט אַנצוו־הייבן אַ משפּחה־לעבן, איז אויסגעבראַכן די מלחמה. ער איז אַנטלאָפּן און אַפּגעשניטן זיך די יאָרן. אַפט קומט אים פעסעלע אין דמיון און עמעצער טייטלט אים אין די אויגן: משה, האָסט פאַרשפעטיקט! איז דען נישט אַזוי? — פּרעגט ער אַלעקן און נעמט ס'פנים אין די הענט.

— דו ביסט נישט איינער — זאָגט אַלעק אים צו מוטיקן.

מיט דער שפעטער שעה איז שוין שטיל אין דער זיעמליאַנקע. אַלעק גייט אַריין אין געצעלט. משה בלייבט דאָך זיצן. אַגנים, די קעכין, איז דאָך נאַכגיביק דעם יונג פּאָל. ער שטייט נישט אַפּ. ער פירט זי אַרויס פון דער זיעמליאַנקע טיף אין פעלד אַריין.

*

אַלעק, אז ער לייגט זיך, שלאָפט ער באַלד איין און איז ווי פאַרכאַפט אין אַ טיפּן שלאָף. דאָס מאַל האַלט אים אַ וויפּוח צווישן דיעד סוואַסלאָוו און אַגנים, דער קעכין — דיעד סוואַסלאָוו וויל זי זאָל באַשטיין, אַז אַלעק זאָל פירן די עווידענץ פון די פּראָדוקטן, וואָס זי קריגט פאַר דער קיך. אַגנים זעט נישט אין דעם איר טובה: דער סקלאַד פאַרשרייבט, צו וואָס צוויי מאַל?

— קאַנטראַל פאַר ביידע — דערקלערט דיעד סוואַסלאָוו.

— אַלע יאָרן איז גוט געווען ווי ס'איז, וואָס היינט?...

— ס'דאַרף זיין...

— איז זאָל זיין פּאָל דער אַוטשאַטיק, נישט אַלעק דער...

און עס דאַכט זיך אים, אַלעקן, אַז אין פאַרכלינעטן רעדן זאָגט זי —

„דער יעוורעיטישיק“.

— פּאָל איז שוין מאַביליזירט און אַלעק איז אויפן אַרט — זאָגט

דיעד סוואַסלאָוו, און גיט צו — אַזוי וויל דער פּרעדיסעדאַטעל.

— ס'קאן נישט זיין! — ברוגזט זיך אַגניס.
דיעד סוואַסלאָוו זאָגט איר צו צו ברענגען דעם פרעדסעדאָטעל.

✱

אין פרימאַרגן וועקט משה אַלעקן און פרעגט אים וואָס ער וואַרטשעט. אַלעק איז אין אַ שווערן געמיט. עס האַלט אים נאָך דער שטילער פאַר-כלינעטער שעפטש אַגניס צום דיעד סוואַסלאָוו — „יעוורעיטשיק“. אייוואַנס זאָגן, אַז די וואַלגאַ-דייטשן זענען נישט די רייכס-דייטשן, איז פאַנטאַזיע. ער באַדויערט וואָס ער האָט זיך נאָכגעגעבן דעם רייך פון וויצנברויט. עס פאַלט אים איין צו נעמען דעם וועג. ער זאָגט דאָס משהן.

משה, דערהערט דעם אויספיר פון וויכוח צווישן אַגניס און דיעד סוואַסלאָוו, כאַפט ער זיין קלימעקל, ער דערלאַנגט אַלעקן דעם שינעל און ער איז שוין גרייט צו גיין, אָבער מיט אַ מאַל רוקט ער זיך צוריק, וואַרפט אַוועק דאָס קלימעקל:

— גיין! — אויף צעפיקעניש איר, בלייבן מיר! — רופט ער אויס — און דו זיי איבער איר דער אוטשאַטשיק — רעדט משה ווי אין געבייזער. אַ שוים קומט אים אויף די ליפן. אויף זיינע מאַגערע באַקן שלאָגט זיך אַרויס אַ ראַזעוודיקייט. ער רייסט אַרויס דעם שינעל פון אַלעקס הענט. אַלעק שטייט נאָך אין צעטומלעניש. ער ווישט זיך מיט די הענט די ליסינע און ער גיט נאָך משהן צו בלייבן.

נאָך פאַר מיטאַג פאַרט אָן פאַר דער זיעמליאַנקע דער פרעדסעדאָטעל אין אַ קויש-וועגעלע. אַלעק ווייסט, אַז אויף דעם פאַרלאַנג פון דיעד סוואַס-לאָוו איז ער דאָ, אָבער אָן דעם דיעד סוואַסלאָוו. אַלעק איז זיכער, אַז ער גייט שוין אַראָפּ צו די קעכין אַגניס אין דער זיעמליאַנקע, אָבער ניין, ער גייט גאָר אין פעלד צו די טראַקטאָריסטינס און די לאַבאַגרעיקע-פירע-רינס. דער שניט איז אים בילכער.

ס'איז דאָס ערשטע מאַל ווי אַלעק זעט אים און ער באַווייזט דאָך צו זען זיין לאַנג פנים, זיינע גראַע אויגן און רויטלעכע וויעס. מיטלווקסיק איז ער, אין שטיוועלעך מיט האַלבע כאַלעווקעס. איז פלינק אין טאָן. אַלעק ווייסט, אַז ער האָט צוויי נעמען: גריגאָרי און טאַמאַס. ער האָט נישט ליב

דעם צווייטן נאמען. ער איז א טאטע פון פיר טעכטער. ער וויל נישט זיין אנדערש פון די אנדערע מיטגלידער אין קאלעקטיוו. פארמאגט אויך נישט מער ווי איין קו אין זיין ווירטשאפט און די טעכטער ארבעטן ביים היי-שניט. נאָר בערטאָ זיין ווייב קומט נישט אין דער בריגאדע, כאָטש זי איז נאָך יונג, אָבער זי איז אַ שוואַכע אויף די פיס און ער לאָזט זי נישט אָן אַרבעט. זי מוז דאָך פאַרדיגען זיך די 150 אַרבעסטעג — באַקט זי דאָס ברויט פאַר דער בריגאדע. פון דיעד סוואַסלאָו ווייסט אַלעק, אַז גריגאָרי האַלט צוויי פּויסטן ערד אין אַ סלאָי, אַ זכר פון זיין פעלד. אַז ער פילט אַ דרוק אין אַטעם, עפנט ער דעם סלאָי און ציט אין זיך איין דעם ריח. ער האָט נישט קיין אילוזיע צוריקצוקערן זיך צו דער פאַרלאָזטער ווירט-שאַפט, אָבער ער איז נאָך נישט אַנטוויינט פון בענקשאַפט. דיעד סוואַסלאָו ווייסט, אַז גריגאָרי האָט בעתן אַראַפּגיין פון זיין פעלד זיך אַנגעהאַנגען אויף דער ברוסט ס'בילד לענין, אויף דער פלייצע — דאָס בילד סטאַלין און נישט געכאַפט קיין קלעפּ. אין סעלסטאַויעט ווייסט מען, אַז ער איז געטריי דעם רעזשים, טרויט מען אים צו פירן די קאַלכאַז-ווירטשאַפט און צוהיטן דאָס צושטעלן דעם מעשר — די „גאַספּאַדסטאַווקע“.

פון פעלד רייסן זיך קולות און דראַנגען:

— די נאַרמע, בליאַדי! טראַגט זיך, אַדער ציט אויס די קאַפיטעס!...
אַזוי שרייט פעדאַראַ צו די פערד און פאַרענטפערט זיך פאַר גריגאָרין:
— רייסט דעם האַלדז, שלעפסט מיט דאָס האַרץ. העלף זיך, אַז דו רעדסטט צו אַ תחת!...

גריגאָרי קומט צוריק פון פעלד און לאַכט. ער שטעלט זיך צו צו

אַלעקן:

— דאָס ערשטע מאַל, אַז דו שלייפסט קאַסעס?

— יא, דאָס ערשטע מאַל.

— ביי לאַנדווירטשאַפט נישט געאַרבעט?

— ניין.

— דו ביסט אַנטלאָפן פון פוילן שוין אין קריג?

— נאָכן אַריינמאַרש פון די דייטשן.

— און אַז דו ביסט איצט מיט דייטשן, ווייסטו?

- יא, כ'וויס — וואָלגאַ-דייטשן.
- די נאַציש זענען שלעכטע דייטשן, זאָגט מען.
- שרייבן דען נישט די צייטונגען ?
- מען שרייבט, און מען זאָגט, אַז נישט אַלץ...
- די נאַציש זענען גרויזאַמע דייטשן.
- אַזוי קומט עס אַרויס אין צייטונג.
- אַזוי איז עס אין דער ווירקלעכקייט.
- שווער צו גלויבן, אַז דאָס איז אמת.
- דער נאַמען באַרבאַרן איז גאַר נישט לגבי די גרויזאַמקייטן פון זייערע מעשים.

— די נאַציש זענען דאָך נישט דאָס גאַנצע פּאָלק.
אַלעק וויל שוין איבעררייסן ס'רעדן מיט גריגאָרין. אים איז שוין קלאַר, אַז ער וויל זיך האַלטן אין זיין שטאַם. ער זעט איין אין זיינע אויגן אַ פונק פון גאַווה מיט זיין געהערן צום דייטשישן פּאָלק. און ער איז צו-פרידן, אַלעק, וואָס אַגניס, די קעכין, קומט צו און זי וויל רעדן מיטן פרעד-סעדאַטעל, איר ברודער. אַזוי איז במילא געוואָרן אויס שמועס צווישן אַלעקן און גריגאָרין.

דאָס מאָל שטייט זי פאַרן ברודער אַן שטעקן, כאַטש זי איז גוט קרום אין שטיין. זי רעדט באַלד אַרויס דעם עיקר פונעם ענין: איר איז נישט קלאַר דער זין פון שטעלן אַן אוטשאַטשיק פאַר די קיך-פּראָדוקטן. צוויי מאָל פירן איין רעכענונג, אין סקלאַד און ביי דער קיך, קאָן ברענגען צו אומפינקטלעכקייט.

- רעכענונג איז אַרדענונג — זאָגט גריגאָרין און שמייכלט.
- דומהייט! — רופט אויס אַגניס און בלאַזט אַן איר גוידער.
- אַרדענונג מיינט נישט דיר שלעכט צו טאָן.
- שוין קיין מאָל וועל איך זיך נישט דערשלאָגן צו אַ סאַראַפּאַן און צו שיכלעך פאַר די קינדער אויף ווינטער.
- דו ביסט אין קאַלעקטיוו, ווי עס איז פאַר אַלע, אַזוי אויך פאַר דיר און דינע קינדער.
- פּאָול וויל פאַרן מיט מיר זיך רעגיסטרירן אין "זאַגס".

— דו ביסט שוין פול מיט אים?... — פרעגט גריגארי און צעשפרייט די ליפן אין א שמייכל.

— ער איז אָנגעצויגן, דער פּאָל, באַשטייט ער צו רעגיסטרירן.

— פּאָל איז שוין מאַביליזירט. ער וועט דיך אָנפילן און...

— דאָס מיינ איך. ער זאָל זיין אַ טאַטע.

גריגארי, דער פרעסעדאטעל, אַגניס ברודער, איז צופרידן וואָס זי וויל נישט מער קיין ממזרים. ער זאָגט איר נישט אָפּ איר ביטע און ער זאָגט איר נישט צו נאָכצוקומען, נאָר מיט ווינקען פון די אויגן און אייבי-ציען די ליפן אין אַ שנאָבל זעט זי, אַז זי האָט געפּוּעלט, און פון צופרידנ-קייט האַלט זי מיט די הענט זיך אונטער די בריסטן און האַפּסלט אַוועק. דער פרעסעדאטעל, וו ער וואַלט זיך דערמאַנט אין עפּעס, קערט זיך צוריק צו אַלעקן:

— זענען די נאַצי־דייטשן טאַקע ווילדע טייוולאַנים? מען רעדט אין סעלסאָוועט, אַז די נאַצי־דייטשן פּייניקן, שיסן אומשולדיקע בירגער, ברע-נען הייזער, כאַפּן מענטשן פון די גאַסן. ווי די דייטשישע אַרמיי דערנעבן טערט זיך צו אַ שטאַט, אַנטלויפן די איינוווינער. אויף די וועגן ציען מחנות פליטים, ווער ס'האָט עפּעס אַ וועגעלע, לייגט אויף דעם אַרויף אַ קישן, אַן איבערבעט. טייל מאָל הערט ער, אַז נישט אַלץ איז ווי מען שילדערט, אַז די גרויל-שילדערונגען זענען גרויל-פּראַפּאָגאַנדע, נישט אַזוי?

אַלעק קוקט דעם פרעסעדאטעל אין פנים. לויט זיין ציען דעם אַטעם איז ער נישט זיכער, צי גריגארי גלייבט נישט די ווערסיע וועגן גרויל-פּראַפּאָגאַנדע. און אַלעק פּאַרטראַכט זיך: צי איז נישט גריגארי פון יענע בירגער, וואָס דערוואַרטן דעם אַריינמאַרש פון די נאַצי־דייטשן? פּאַראַן קאַלכאַזניקעס, וואָס מיינען, אַז די נאַצי־דייטשן קאַנען זיי צוריקשטעלן אויף זייער ערד, און זיי וועלן ווערן אויס קנעכט אין דעם קאַלכאַז-קאַלעק-טיוו. אַלעק לייגט אַוועק די קאַסע. ער גלעטיקט זיך דאָס ביסל האַר איבער דער ליסינע, נעמט זיך אַן מיט דרייסטיקייט און פרעגט:

— טאַוואַרישטש פרעסעדאטעל! ווען די נאַצי־דייטשן האַלטן ביי אַריינמאַרשירן דאָ אין קאַלכאַז, צי וואַלטן די קאַלכאַזניקעס געבליבן אויפן אַרט?...?

— דאָס איז נישט אין מיינע באַגריפן! — וואָרפט גריגאָרי אָפּ, ער פאַרבייסט די ליפּן, פּויסט אָן די הענט און שפּרייזט אַוועק צו דעם קויש־וועגעלע. ער כאַפט זיך פּלינק אַרויף און פאַרט אַרויס אויפן שליאַך, כדי אַנטקעגן צו פאַרן דעם אַגראַנאַם, וואָס האָט שוין געדאַרפט דאָ זיין.

איוואַנאַוואַ דער אַגראַנאַם

אויף אַ צוויי־דער־בריטשקע, איינגעשפּאַנט מיט אַ געל פּערד, פּאַרט אַן פּאַר דער זיעמליאַנקע איוואַנאַוואַ, דער אַגראַנאַם. באַלד פּאַרט אַן גריי־גאַרי דער פּרעדסעדאַטעל. ער שפּרינגט צו און מיט ביידע הענט העלפט ער איר אויסשטייגן. איוואַנאַוואַ קומט נישט אומגעריכט און דאָך זענען ביי גריגאַרין צעשפּילט אַלע חושים. די קליינע אויגן זיינע ווייסן נישט אויף וואָס פּרײַער צו קוקן. די שפּיץ נאָז איז אים ראַזאַווע. ער איז צע־שטרייט, און דאָס האָט גאַרנישט צום ענין פון דער גערעטעניש. די גע־שטאַלט איוואַנאַוואַ, איר ליכטיק פנים, אירע פולע אַקסלען, אירע סאַמעט־שוואַרצע אויגן, אירע פולכנע הענט — ברענגען אים אין גרויס אימפעט. ער איז נישט קאַרעקט אין זיין רוסיש רעדן, איז ער אין זיין ווענדן זיך צו איר אויסגערעכנט אויף יעדן וואָרט, כאַטש טייל מאַל מאַכט ער ספּע־ציעל אַ פעלער, כדי צו זען זי אַ לאַכנדיקע.

איוואַנאַוואַ זעט אויס יינגער ווי אויף אירע יאָרן. איר לענגלעך ליכטיק פנים שפרודלט מיט חן און ווייבלעכקייט. אירע שוואַרצע אויגן זענען פול מיט בענקשאַפט. זי איז אין דעם געביט ערשט דאָס צווייטע יאָר. זי פירט אַליין אַן מיטן פּערד. דער קאַלכאַז איז ווייט פון ראַיאָן און אין וועג טרעפט זי אָפט וועלף, האָט זי אויף דער בריטשקע אַ ביקס. זי איז אחריותדיק אין איר פּראַפעסיע. זי וואָרט נישט, אַז גריגאַרי זאָל זי פירן אין ברויט־פעלד. זי גייט און גריגאַרי מוז איר נאַכגיין. זי באַשטימט ווען אַנצור־הויבן דעם שניט. זי שטעלט פעסט די צאַל ברויט פון אַ העקטאַר. זי קומט צוריק פון פעלד מיט אַ בינטל תבואה־זאָנגען. זי זעצט זיך לעבן טיש, שרייבט עפעס אין נאָטיץ־העפטל. גריגאַרי און דיעד סוואַסלאָו גייען אין

קאווענעס-פעלד. גריגארי ווייסט, אַז אַן צו געזעגענען זיך מיט אים פאַר-
לאַזט נישט איוואַנאוואַ דעם קאַלכאַז. ער האָט איר צו געבן אַ טייגל
פוטער, אָבער ער איילט זיך נישט.

איוואַנאוואַ ווייסט שוין, אַז יידן פון פוילן אַרבעטן דאָ. אַגניס, די
קעכין, ווייזט איר אַן אויף אַלעקן און זי קומט צו אים מיט אַ פראַגע:

— געפעלט דיר די אַרבעט?

— ווער ס'אַרבעט נישט — דער עסט נישט... — ענטפערט אַלעק.

— זייער פּיין דיין געדענקען.

— דער אמת...

— געפעלט דיר די אַרבעט ביי לאַנדווירטשאַפט? דאָס ענדערן די

פראַפעסיע איז אַפט צום גוטן — האַלט די איוואַנאוואַ זיך נישט אָפּ פון
רעדן.

— איך בין תמיד געווען אַ שלייפער — זאָגט אַלעק מיט איראַניע.

— מיינסטו נישט צו בלייבן דאָ?

— דאָרף איך זיין אויפריכטיק?

— איך בין נישט אויסן זיך צו פאַרשן.

— זאָג איך: ניין!

איוואַנאוואַ שווייגט, האַלט פאַרשפאַרט די ליפּן. זי קוקט זיך אַרום,
צי קומט נישט אַן דער פּרעסעדאַטעל, אָבער זי קערט זיך דאָך נישט
אַוועקצוגיין.

אַלעק קוקט זיך איין אין דער איוואַנאוואַ. אין איר שמאַל מויל, אין
די שוואַרצע אויגן, וואָס ביי איר, אַ בלאַנדהאַריקע און וויסהויטיקע,
שפּריצן זיי מיט שאַרפּן קאַנטראַסט. אין אויגנבליק קומט אים אַ געדאַנק:
אפשר האָט איוואַנאוואַ געהערט אין סעלסאַויעט עפעס אַ פּלאַן פאַר די
פוילישע בירגער, דערפאַר רעדט זי וועגן זיין צוקונפט. ער פּרעגט פון
וואַנען זי קומט דאָ אַהער אין דעם העק, אַז זי איז דאָ ערשט צוויי יאָר?
איוואַנאוואַ איז אַ לענינגראַדערין. איר טאַטע — אַ ייד, איז לעצטנס
נישט אין גאַנצן געזונט. ווי ער וועט זיך פּילן גוט, קומט זי אַהער און
נעמט אים צום טאַטן. ער לייענט ביכער פון יידישע שרייבער. זי קען
לעמבערג פון יאָר 1940.

אלעק דערהערט, אַז יידיש בלוט ריזלט אין איר, וויל ער איר צוטיילן
כבוד, און פרעגט, צי זי האָט נישט פאַראיבל אויף זיינע לאַקאַנישע
ענטפערס.

— ניין — זאָגט זי — קיין פאַראיבל — זי פאַרשטייט אים, ווייזט זי
זי אים מיט אַ לייכטן באַוועגן מיטן קאָפּ. זי גייט צו צו איר ברייטשקע,
נעמט אַרויס פון איר בייטל צוויי סענדוויטשן, פון איינעם גיט זי אַ ביס.
זי גייט צו צו אַלעקן און לייגט אים פאַר ער זאָל נעמען דעם צווייטן
סענדוויטש.

אַלעק קאָן איר נישט אַפּזאָגן. ער נעמט דעם סענדוויטש און דאַנקט.
איוואַנאָוואַ ווייזט אים ווידער מיט אַ קאָפּ-באַוועגונג, אַז זי פאַרשטייט אים.
אַלעקן פליסט אַן אין האַרץ אַ וואַרעמקייט. ער ווייסט שוין, אַז איר טאַטע
איז אַ ייד און ער בעט זי דערציילן וועגן זיך. ער פאַרשטייט אויך, אַז די
מאַמע איז אַ רוסיין.

די מאַמע לעבט נישט. דער טאַטע איז אַ געוועזענער מאַטראַס. דורך
אַן אומגליקלעכן פאַל אַן אַנערקענטער אינוואַליד. ער האָט פאַרדינסטן אין
דער פאַרטיי-אַרבעט, איז ער אַ געהילף-„זאָוו“ אין אַ בריקנבויו-פאַבריק.
זי איז איינאיינציקע. איז יאָרן געווען מיט דער באַבען. מיטן זיידן איז
עפעס געשען און דער פאַפּאָ וועט אים דערציילן. דער פאַפּאָ איז איינער
אַליין. איר מאַן איז אינזשעניר, מאַביליזירט. ער איז אין לענינגראַד. דער
פאַפּאָ איז דאָ-הי צוליב איר.

— דיר געפעלט נישט ראַטן-פאַרבאַנד, פאַר וואָס? — פרעגט איוואַ-
נאָוואַ.

- איך האָב דאָס נישט געזאָגט.
- דו מיינסט דאָך נישט צו בלייבן דאָ.
- איך האָב אַ היים, אַ פרוי און אַ קינד.
- ביסטו אַזוי שטאַרק אויסגעבענקט?
- איז בענקשאַפט פרעמד פאַר אייך?
- פרעמד נישט, נאָר די צייט פרעמדט אַפּ.
- אייער פאַפּאָ באַשטייט צו זיין איינער אַליין, איז דאָס נישט די

בענקשאַפט?

— ניין! ער האלט זיך שולדיק און באשטראפט זיך.
— ער בארעכטיקט זיך זיין אפגעשיידקייט?
— איך פרעג נישט. איך פארשטיי בלויז אזוי און פרעג ביי זיך: ווו איז
ער געווען יענע נאכט, ווען די מאמא איז געלאפן אים זוכן און דער שטורעמ-
ווינט האט געהוידערט די שיף?
גריגארי דער פּרעֶדסֶדאָטעל און דיעד סוואַסלאָוו זענען שוין געקומען
צוריק פון קאווענעס-פעלד. איוואַנאוואַ קערט זיך צו די אַנגעקומענע. גרי-
גאָרי גייט צו צום וועגעלע. ער נעמט אַ פעקעלע איינגעוויקלט אין לייזונט
— ס'איז אַ שפּאַר טייגל פּוטער — די מתנה פאַר דער אַגראַנאַמין. ער
גייט צו צו דער בריטשקע, וווּ די איוואַנאוואַ זיצט גרייט צום אַפּפּאַרן און
ער לייגט די מתנה אַריין אין איר גרויסן האַנטטאַש. זי דאַנקט אים, נעמט
די לייצעס אַ טרייב צו טאָן דעם פּערד. ווי אין דערמאָנען זיך וויכטיקס,
שטעלט זי זיך אַ וויילע און רופט צו אַלעקן:
— איך וועל דיך פירן צום פּאַפּאָ!

מאַריאַ ניקאַלאַיעוונאַ

געענדיקט דער היישיט. אַ יום-טוב אין קאַלכאַז. אַ יום-טוב אָן אַרבעט. אין סקלאַד איז שוין דאָ וואַדקאַ, עכטע, צוגעטיילט דורך דעם אַפראָוויאַ-ציע-אַפטייל פון ראַיאָן. דער יום-טוב איז באַשטעטיקט דורך דעם סעל-סאָויעט.

אויף דער יום-טוב-צייט איז די בריגאַדע געקומען אין דער קאַלכאַז-באַזע. די זיעמליאַנקע אין פעלד — אַ פוסטער גרוב. אויך אַלעק און משה געפינען זיך אין דער באַזע, פדי צו באַטייליקן זיך אין יום-טוב. אין פעלד איז שטיל, אָבער אין דער קאַלכאַז-ווירטשאַפּט איז גאָר מער רעש. די פערד זענען אין שטאַל. אַלעק העלפט דער כאַזאַיקע, וואָס האָט די אויפזיכט איבער דער שטאַל, צו דערלאַנגען פאַר די פערד אַבריק. פדי נישט צו פירן די פערד צום ברונעם, גרייטן זיי אָן קאַנען מיט וואַסער. די בהמות זענען אויפן פאַשעפעלד. ס'אַרבעט אָבער די צענטריפוגע און ביי איר זענען באַשעפטיקט אַ גרויסע טייל פון די כאַזאַיקעס; טייל ביים דורכלאָזן די מילך, טייל ביי אויסקלאַפן פוטער. משה איז מיט די כאַזאַיקעס. ער ברענגט זיי צו די קאַנען, טראַגט אַוועק די קאַנען. ס'איז נאָך נישט אויסגערופן די שעה פון דער פייערונג, טוען כאַזאַיקעס אין זייער ווירטשאַפּט; רוימען, וואַשן, רייניקן די קושטאַלן, צעהענגען די אויסגעוואַשענע סאַראַפאַנען.

די זון שטייט שוין הויך. די כאַטקעס זענען ווי איבערגעצויגן אין געלב-לעכקיט. די דריי יינגלעך: האַנזעל, פיקל און לעאַן שפרינגען אַרום ווי צעבריקעטע לאַשעקלעך. זיי זענען שוין אַנגעטאַן אין יום-טוב-בגדים און אין העמדער פון זייערע טאַטעס. די העמדער זענען ברייט און לאַנג, איז פדי צו קירצן זיי, וויקלען זיך די יינגלעך אַרום אין די גאַרטלען מיט לייצעס פון

פערדשטאל און זיי זעען אויס ווי אין קיטלען, עלעהיי כאַר־יינגלעך פון אַ צערקווע בעת אַ פּראַצעסיע. זיי זענען נישט אָפּגערעדט וואָס צו טאָן, שטיפּן זיי סתּם — זיי שרייען, רופּן, נישט אַלע דריי מיט איין אויסרוף, נאָר וואָס יעדן פון זיי פּאַלט איין. האַנזעל רופּט: — „משה, נאָדאָ ראַבאַטאַט באַלשע!“ ער וואָרפט מיט די הענט, זשעסטיקולירט ווי אין רעגירן מיט די סקירדע־ווערס. האַנזעל האָט נאָך נישט פּאַרגעסן זיין קידער־ווידער מיט משהן ביים סטויג היי.

האַנזעל איז נידעריקער ווי פּיקל, און לעאַן איז דער העכסטער פון זיי ביידע. האַנזעל איז ענלעך צו זיין מאַמען מיט דער ברייט פון פנים, קאַנטי־קער קין און גראַע אויגן, מיטן בלאַנד־האַריקן קעפל איז ער דעם טאַנסט. די מאַמע דערמאַנט אים אין טאַטן נאָר ווען זי רופּט אים „בלאַנד־טאַטע־קעפל!“ האַנזעל האָט קרומע פּיסלעך און אַ הויך בייכל, ווי ער וואָלט האָבן די ענגלישע קרענק. צוליב דעם שעלט זיך די מאַמע זיינע, וואָס זי האָט אים געבוירן. האַנזעל אַליין קוועלט פון זיך. ער איז פלינק און געשיקט, אַז פּיקל, וואָס איז אַן חסרונות, קאָן זיך דאָך צו אים נישט גלייכן.

פּיקל איז פון אַ מאַמען אַ דייטשקע. אין דייטש איז דער באַטייט פון וואָרט פּיקל — פאַרונקל, פאַקן. אַז די מאַמע האָט אים געבוירן, איז ער איר געווען ווי אַ מפה אונטערן אַרעם, האָט זי אים געגעבן דעם נאָמען פּיקל. זי האָט נאָך היינט אַ פּנימל פון אַ לאַלקע, אָבער שוין שטאַרק צע־וואַקסן אין דער ברייט. דאָך האַלט זי דעם יאָט ווי אַ טייערן אוצר און אַז זי וויל דאָך זיך אַנטאָן נחת־רוח — רופּט זי אים ממזר. פּיקל איז אין די זעלבע יאָרן ווי האַנזעל, אָבער דאָך העכער. ער האָט אַ קאָפּ געדיכט־שוואַרצע האָר, שטייפּע ווי דער פּאַנצער ביי אַ יעזש. ער האָט קליינע שוואַרצע אויגן און זיין רונדיק פנים פאַרמאַגט די טעמפּקייט פון אַ סאַווע. נישט ער לאַכט, נישט ער איז ברוגז. ער איז נישט פלינק ביי דער אַרבעט, ווי ער וואָלט געהאַט צוויי לינקע הענט, אָבער שטאַרק איז ער ווי אַן אייזל. ער געפינט נישט קיין אופן ווי צו קונדסן, ער וויל אָבער דאָך זיך ווייזן ווי אַ קונדס, שפּרינגט ער נאָך האַנזעלען. די מאַמע קוועלט פון זיין שטיפּעריי. זי ווייסט אַפילו, אַז ער רייסט זיך צו די מיידן. אויך פון דעם שעפּט זי נחת. זי זאָגט: אַז ער קאָן שוין — זאָל ער...

אויב פיקל איז ערשט לעצטנס געווארן ביי די מיידן אַ מאַנצפאַרשוין, האָט לעאַן שוין אַ סך פּרײַער זיך דערהויבן צו דער מדרגה.

לעאַן איז בלויז מיט צוויי יאָר עלטער פון פיקל און האַנזלען. ער איז קליינקעפּלדיק מיט אַן אויסגעצויגן פנים ווי אַ באַק און אַ שיקלדיקער. קיין מאָל איז קיינער נישט זיכער צי ער קוקט אים אין פנים. אויף זיינע באַקן ליגט אַ תּמעוואַטע אומעטיקייט. מיט דעם אויסזען איז ער ענלעך צו דער מאַמען. זינט די ענקאוועדע האָט פאַרבעטן איר ניקיטאַן, האָלט זי פאַרביסן די ליפּן — אַ רענדל אַ וואַרט. לעאַן ווייסט יאָ וווּ זיין טאַטע איז און ער קען אַפילו דעם פאַראַגראַף. לעאַן האָט אַ פאַר לאַנגע הענט און לאַנגע פיס, דינע ווי ביי אַ באַטשאַן. קיין שיך האָט ער נישט, אַפילו נישט קיין שטרוילאַפּטשעס. ס'איז זומער און ער גייט אַרום אין זאַקן מיט לאַטעס. ביי עמאַליאַ די טראַקטאָריסטין איז ער אַ דערוואַקסענער זכר, און ווייל ער איז תּמעוואַטע האָט זי אין דער זיעמליאַנקע די חזקה אים צו האַבן לעבן זיך. ביים סקירדעווען איז נישטאַ אַ גלייכן צו אים. האַנזעל האָלט זיך ווי אַ הערשער איבער פיקלען און לעאַנען, אויף זיין אויפהייבן אַ פינגער שפּרינגען זיי איינער איבערן אַנדערן, קוקן אַריין אין די פענצ-טער צום דיעד סוואַסלאָוו, ווי ער איז בודק דעם קאַפּ האָר דער כאַזאַיי-קע זיינער. דורך פאַרשידענע הוועיות פרעגן זיי, צי ער וועט מאַכן די נאַרמע...

דיעד סוואַסלאָוו איז דווקא אַן אַנהענגער פון טרייבן לצנות. ער רופט זיי אַריינצוגיין אים העלפּן. האַנזעל וויל בעסער בלייבן אין דרויסן.

דיעד סוואַסלאָוו קומט אַרויס צו די יינגלעך. ער האָט פאַר זיי אַ שפּיל און זיי וועלן דערביי נאָך פאַרדינען אַ האַלבן אַרבעטסטאַג. ער האָט צו קוילענען אַ חזיר. יעדע כאַזאַיקע קאַז באַקומען סאַלע און מאַכן אַ זשאַרקאיע (געפּרעגלעכץ) פון קאַרטאַפּל. ס'איז יום-טובּ היינט. ער לייגט זיי פאַר אַ געוועזען: איין קלאַפּ מיט דער האַק — און דער חזיר ליגט. חוץ דעם האַלבן אַרבעטסטאַג גיט ער צו אַ טעלערל בלוט פון חזיר. די יינגלעך זענען נאָך נישט געפרוּווט געוואַרן מיט אַזאַ אַרבעט, נאָר אַז דיעד סוואַסלאָוו זאָגט, זענען זיי אַנגעצויגן צו זען אַזאַ געשעעניש. דיעד סוואַסלאָוו גייט אַריין אין שטאַל, קלויבט אויס אַ פעטן חזיר און יאָגט

אים אַרויס צו די יינגלעך אויפן גראַזיקן פּלעצל. דער דיעד ברענגט אַרויס אַ האַק און אַ שיסל אויפן בלוט. ער ווייזט זיי אָן וווּ, אין וועלכן אָרט פון קאַפּ אַראָפּצולאָזן דעם קלאַפּ. דער ערשטער כאַפּט לעאַן די האַק. דער חזיר שטייט נישט אויף איין אָרט, דרייט ער זיך אַרום, פּדי צו פאַרנאַרן דעם חזיר. ער טרעפט נישט און וואַרפט אַוועק די האַק — ער וויל נישט מער. שפּרינגט צו פּיקל און כאַפּט די האַק. ער האַלט זי הינטערן רוקן, שפּאַנט געלאַסן, ווי בלוז אויף פאַרבייגיין און פּהרף-עין ציט ער אויס די האַנט מיט דער האַק און טוט אַ זעץ אין חזירס קאַפּ. דער חזיר קוויט-טשעט און לייגט זיך, פּאַלט האַנזעל צו מיטן מעסער. ער שעכט אויף דער אַנווייזונג פון דיעד סוואַסלאָוו. אין דעם קומט צו מאַריאַ ניקאַלאַיעוונאַ — זי דאַרף די יינגלעך צום איינאייבן זיי אין טאַנצן.

*

מאַריאַ ניקאַלאַיעוונאַ, אַן עוואַקוירטע פון מאַסקווע, ציילט שוין באַלד אַ האַלב שאַק מיט יאָרן. זי איז אַ פּוללייביקע, אַבער נישט צעגאַסן, אַ שוואַרצהאַריקע מיט גרויסע שוואַרצע אויגן און אַ שיינ מויל בלישטשענ-דיקע ציין. אַ געוועזענע פּאַסט-באַאַמטע — איז זי נאָך אַלץ די גרויסשטאַ-טישע, האַלט נאָך אין קאַרמינירן די ליפּן, צושמירן די ברעמען אין האַלבע לבנהס. זי מאַנקירט די נעגל, אַרבעט אין הענטשקעס. צום יום-טוב איז זי אַנגעטאַן אין אַ רויט קלייד מיט אַ טיפּן דעקאַלט און אַ ברייט-אַפּענער פלייצע. זי האַט דאָ אַלץ, וואָס אין מאַסקווע, חוץ דאָס ברייטע בעט און דעם רויטאַרמיער.

גריגאָרין דעם פּרעדסעדאַטעל איז מאַריאַ גרויס אין די אויגן. איר הויכער בוזעם צעשטרייט אים. ער מאַכט זיך נישט פּעסט שטיין אויף די פּיס, פּדי אַנצולענען זיך אין איר. מאַריאַ קען זיך אויף אַזעלכע טריקן. פּלוצלינג דערמאַנט זי זיך אין עפּעס וויכטיקס און זי לויפט אַוועק, פּדי זיך צו באַרוקן און גריגאָרין אַפּצוקילן...

מאַריאַ קאָן אַנפירן מיט טענץ און ווייסט ווי איינצושטעלן די קאַל-כאַז-טעכטער צום טאַנצן. אין דערוואַרטן אויף דעם צוזאַמענקומען פון די קאַלכאַז-טעכטער מאַכט זי דערווייל רעפּעטיציע מיט זיך אַליין. ביי יעדן

טריט ברומט זי זיך צו א מעלאַדיע, מאַכט אַ קרייז אויף איין פּוס, ביי וועלכן טאַקט זיך אַנצובייגן. זי ווייסט אַפילו, אַז ווי זי זאָל נישט טאָן, קאָן קיינער פון די קאַלכאַז־טעכטער איר נישט זאָגן אַנדערש. זי וויל דאָך זיין טריי צו זיך און אַ באַהאַונטע אין די אויגן פון נאַדיאַ קיסילאַוו, וואָס איז אויך אַ גרויסשטאַטישע.

*

נאַדיאַ קיסילאַוו איז אַ לענינגראַדערין, אויך אַן עוואַקוּרטע. זי איז מיטלוווקסיק, ברייט אין געבוי. אירע בעקלעך זענען איינגעפאַלן, דאָך פאַרצויגן מיט ראַזעוודיקייט און אירע בלאַע אויגן זענען ברייט צעעפנט. זי ווייסט, אַז איר שטערן איז אַן פאַלבן, קעמט זי זיך די האַר, כּדי דער שטערן זאָל זיין פריי. איר דאגה איז וואָס צוליב דעם אויסמאַגערן זיך פון די בעקלעך, זענען פאַרשוונדן אירע חן־גריבלעך. זי איז אַ געוועזענע מאַניקורזשיסטקע אין אַ פּריזיר־אַרטעל, ווייסט זי וואָס פאַראַ שמירעכצן עס טויגן צו פּלעגן די הויט, סיי פון פנים, סיי פון די הענט, דערפאַר האָט איר פנים דעם גלאַנץ פון אַ פּרישן עפּל. הגם זי איז שוין עטלעכע חדשים עוואַקוּרט, האַלט זי, אַז אַט, אַט איז דער שונא אַפּגעשטופּט פון לענינגראַד און זי איז צוריק אויף איר שטעלע. ווי מאַריאַ ניקאַלאַיעוונאַ טוט זי אַן אויך ביי דער אַרבעט אין פּעלד הענטשקעס מיט אַפּגעשניטענע שפיצן פאַר די פינגער, און הגם עס באַשווערט איר דאָס אַרבעטן, וויל זי דאָך דערגרייכן די נאַרמע און נישט זיין הינטערשטעליק אין די אַרבעטסטעג. נאַדיאַ איז אַ פּרוי מיט ניין מאָס רייד. זי האָט ליב רעדן. איר הויפּ־רעדן וויקלט זיך אַרום איר ליבע מיט ניאַמקען — אַ ייד, וואָס אַלעק איז אים דער פּראַטאַטיפּ, סיי אין וווקס, סיי מיטן שטיקל פּלד. אַלעק שפּילט נישט אויף קיין באַלאַליקע, שיפט זיך נישט מיט איר אויף דער נעוואַ און רופּט זי נישט „סאַלנישקאַ“. די בענקשאַפט איז איר האַרב, זי איז אַבער אַ שטאַרקער כאַראַקטער און קאָן אויסטראַגן נסיונות.

נאַדיאַ האָט ליב צו ווייזן זיך אין טאַנצן. ווי זי דערזעט מאַריאַן מאַכן פּראַבע מיט די יינגלעך, שטייט זי צו צו העלפּן מאַריאַ. זי שטעלט זיך

אויף אן איבערגעקערטער באַליע און די יינגלעך מאַכן רונדעס אַרום איר
ווען זי שטייט מיט אן אַרױפגעשאַרצטער ספּודניצע און דעקט אָפּ אירע
שיינע פיס ביז די קניען, עלעהיי אַ באַלעטניצע אין אן עקסטאַזיקן ווירױאַר.
טאַטיאַנאַ די לערערקע איז נישט מסכים אויף צו ברענגען דעם נומער
אין דעם פּיערונג־פּראָגראַם — „זי זעט נישט אין דעם קיין עסטעטיק“.
מאַריאַ האַלט דווקא יאָ פון איינשליסן דעם נומער:
— דאָס איז אַ סקעטש מיט סאַטירע — זאַגט זי.

טאַטיאַנאַ און פעדאַראַ

טאַטיאַנאַ און פעדאַראַ האָבן זיך נישט ליב. טאַטיאַנאַ זעט זיך ווי די געניטע אין הלכות עטיק. זי די געבילדעטע, האַלט פון איר וואָרט און איר איינזען. ווער ס'איז נישט איינשטימיק מיט איר מיינונג — אינגאָר רירט זי אים. זינט דעם היישיגט פירט נישט טאַטיאַנאַ די שול, דאָך ליגט אַ מידיקייט איר אין די אויגן. איר געשטופלט פנים — בלאַס, ווי פון אַנעמע. נאָך בולטער ווערט די בלאַסקייט, ווען זי קאַרמינירט זיך אָן די ליפן מיטן רויטן שטיפט. זי איז אַן איינזאַמע. שוין ביי די דרייסיק, און קיין איוואָן, אַדער קאַסטיאַ קלעפט זיך נישט אין איר. זי איז נישט אַפֿ-שטויסנדיק, אַפילו גוטמוטיק, לאַזט זיך אַרומכאַפן פון אַ טראַקטאַריסט, אויך שפילן זיך אין יאַגעניש מיט אים, אַבער אויף מער וואָרנט זי: „נישט וואָגן!“ זי האָט אַ צעלאַזענע צונג, אַבער נישט סתם אויף שיטן געפֿע-פערטע רייד. זי האַלט, אַז אַ פרעך וואָרט אָן אַ צוזאַמענהאַנג איז ווי אַ פאַרפּוילטער צאַן אין מויל. זי האָט נישט ליב דעם ביטערן טראַפן, אַבער אַנצוגיין ווי אַ בגילופינדיקע — וויל זי. אין בגילופינדיקייט איז מעגלעך צו זיין נישט קרעמפּירט פון קאַנווענאַנסן און בושה. זי איז אַ פשוטע, אַפֿנ-האַרציקע, און אַליין וויקלט זי זיך אין קאַמפּליצירטקייטן, אין איר האַס מיט פעדאַראַן.

פעדאַראַ אַלעקסעיעוונאַ — אין איר ברייט פנים מיט די הויכע קינבאַקן ליגט אַ פאַרביסענע עקשנות, און הגם זי האָט נאָך אַ פול מויל ציין, איז דאָך איר מויל איינגעפאַלן. אַפט קומט איר שמייכל אויס ווי אַ גענעץ; און זי איז, חלילה, נישט קיין קריפל: אירע גראַע אויגן האָבן נאָך אַ וואַרע-מען גלאַנץ אַ שטיף צו טאָן און זי איז נישט משלים מיט איר פאַרזעסנ-

קייט. דיעד סוואסלאָוו, וואָס האָט ליב צו איראַניזירן, רופט זי „די יונגע פעדאַראַ“, קרימט זי זיך נישט אויף דעם שפּאַס. עס געפּעלט איר אַפּילו די איראַניע, זי נעמט אויף דעם רוף מיט אַ קאַפּ-באַוועגונג פון צופּרידנ-קייט.

פעדאַראַ אַלעקסעיעוונאַ וויל נישט דעם טאַטנס נאַמען, נישט זיין יחוס. אַ שיכור און זיך געכאַפט אַפּצוטאַן מעשה לזט. דאָס ווייסן אַלע אין דאַרף. זי ווייסט נישט ס׳יאַר פון איר געבוירן. וויפל מאָל די מאַמע ברענגט איר דאַטעס, שטימט קיין מאָל נישט די לעצטע צו דער ערשטער. ווי עס זאָל נישט זיין, קומט זי אויס קעגן טאַטיאַנאַ אַ פאַרשפּעטיקטע, אַפּגעשטאַ-נענע. זי קען קוים לייענען און דאָך איז זי גענוג דרייסט זיך קעגנצור-שטעלן טאַטיאַנען די לערערקע און איר וויסן. זי טראַגט אַ האָס אויף טאַטיאַנען פאַר וואָס זי רעדט נישט אַפּ ראַזיטאַן, אַז זי זאָל נישט חתונה האָבן מיט איוואַנען, דעם הינקענדיקן. זי שרייט — „ראַזיטאַ איז אַ יונג קעלבל און האָט זיך געלאָזט פאַרנאַרן דורך אַ קאַליקע“...

טאַטיאַנאַ האַלט, אַז ראַזיטאַ פּאַלט נישט דורך. ראַזיטאַ איז טאַקע יונג, איר קליין פּנימל איז קינדיש. זי קען נישט מער ווי דאָס ביסל אַלטע מענטשן פון קאַלכאַז, דאָס לעבן דערווייטערט זיך שוין פון זיי. איוואַן איז געלערנט. נאָך דער מלחמה פאַרט ער צוריק אין זיין מאַסקווע. פאַר ראַזי-טאַן עפנט זיך אַ ברייטע וועלט, אַנדערע הימלען, אַן אַנדערע ליכט, וואָס, איוואַן איז אַ בעל-מום? — מיט יעדן געזונטן מענטש קאָן זיך טרעפּן אַ פאַרפּאַל און ער זאָל בלייבן אַ בעל-מום: גייט אַ געזונטער בחור אין דער אַרמיי און ער קומט צוריק אַן אַ האַנט, אַדער אַן אַ פּוס — איז ער שוין אויס מענטש?

פעדאַראַ בלייבט אַבער נישט געפּלעפט:

— דאָך דאַרף מען זי אַפהאַלטן.

*

ס׳איז דאָס ערשטע מאָל ווי משה האַלט זיך לעבן טאַטיאַנאַ. ער קוקט זיך איין אין איר פנים און מאַכט איר קאַמפּלימענטן. טאַטיאַנאַ כאַפט זיך אַן אין דעם דערפּאַלג און זי וויל מיט עפּעס אים מכבד זיין. פּאַלט איר

איין חרטה צו האבן וואָס זי האָט זיך אָפגעזאָגט פון איר חלק וואָדאָקאָ לטובת איוואָנען. גייט זי מיט משהן צו דער סקלאַדניצע, נעמט איר פּאָר-ציע וואָדאָקאָ און גיט אָפּ משהן. דאָס מאָל איז אויף אירע בלאַסע באַקן פאַרצויגן אַ ראַזעוודיקייט. זי וויל זיך ווייזן פאַר מאַריאַ ווי משה, דער מאַנפאַרשוין, האַלט זיך אין איר. זי ווענדט זיך צו אים ווי אין ממשיך זיין אַ שמועס :

— די דייטשן דאָ זענען אַלע מיט געהאַקטע צינגער אין רוסיש. דו וועסט קומען צו מיר, וועל איד דייך לערנען רוסיש.

משה זעט, אַז מיט מאַכן איר אַ קאַמפּלימענט קויפט ער זיך די גאַנצע וועלט, פּאַלט אים איין צו זאָגן, אַז אַחוץ וואָס זי איז אַ גוטמוטיקע, איז זי אויך סימפּאַטיש, טאַטיאַנאַ צעעפנט ברייט אירע בלאַע אויגן, זי האָט נאָך נישט דאָס פּאַסיקע וואָרט אים צו זאָגן. זי קוקט זיך אַרום, ווי אַנצוכאַפּן זיך אין עפעס, דערזעט זי איר שילערין נינאַ, לאָזט זי שטיין משהן און גייט צו צו נינאַ, ווי יענע וואָלט איר פאַרשטעלט דעם וועג.

נינאַ איז הויכוויסקי, איבערגעוואָקסן אירע 14 יאָר ; זי איז שוין אַ רייפע פרוי מיט אַ הויכן בוועם, אַבער אירע שוואַרצע האָר מיט אַ סאַ-מעטגלאַנץ האַלט זי געשוירן קינדיש, מיט אַ גריווע איבערן שטערן. תמיד זענען אירע בעקלעך רויט און אין די שוואַרצע נוסנאויגן איז פאַראַן אַ גלאַנץ, ווי אַ פונק. זי איז אַנגעטאַן צום יום-טוב אין אַ נייעם סאַראַפּאַן פון אַ געבלימטן שטאַף, נישט ניי איז דער שטאַף, אַבער טאַטיאַנאַ זעט זי ס'ערשטע מאָל אין דעם סאַראַפּאַן. זי באַטאַפט דעם שטאַף, אַטעמט איין זיין ריח אויף אַפּצושאַצן ווי אַלט ער איז. ווי עס זאָל נישט זיין איז זי איבערראַשט פון זען נינאַ אין דעם נייעם סאַראַפּאַן, וואָס ליגט אויף איר מיט שטאַטישן שיק. טאַטיאַנאַ ווייסט, אַז זי קאַן זיך נישט פאַרגלייכן צו נינאַ, סיי מיט די יאָרן און סיי מיט דער שיינקייט, אַבער דאָך איז זי מקנא... זי דערמאַנט זיך אין משהן, זי קוקט זיך אַרום, צי ער וואָרט נאָך אויף איר. משה איז מיט אַלעקן.

*

אלעק איז ביים דיעד סוואסלאָוו אין דער כאַטע. דיעד סוואַסלאָוו האָט ליב צו טרינקען מיט אַ פאַרטנער. שוין די צווייטע פּוסע וואָדקאַ גיסט דיעד אָן פאַר אַלעקן. אַלעק איז נישט געווינט צו טרינקען, אָבער אַפּזאָגן זיך פּון פּיבוד קאָן ער נישט, נעמט ער אַ זופּ און נאָך אַ זופּ. ער פּילט, אַז ער פּאַלט, דאָך זאָגט ער נישט אָפּ סוואַסלאָוו. ערשט מיט משהס אַריינקומען כאַפּט ער זיך ווי שווער אים איז. ער גיט משהן איבער דאָס טרינקען די וואָדקאַ און ער ציט זיך אויס אויף דער באַנק. ער שלאָפּט נישט, און פאַרשידענע בילדער שווימען אויף אין דמיון און זיי מישן זיך אויס אין אַ פּלאַנטער: דער סאַדיק ביים וואַקזאַל אין טאַשקענט. די אַטשערעד צום ביידל נאָך ברויט, די שול פּול מיט פּליטים אין ביאַלי-סטאַק, די פּעק און קישנס, וואָס די פּליטים האָבן אַרום זיך, אין צווישן וויקלט זיך אַריין די קו־סטאַדע אין לאַגער ביים שוואַרצן טייכל. מיט אַ מאָל זעט ער זיך אַ גייענדיקן ביי די הייזער-ווענט אין וואַרשע. קוילן פּליצן, שווישטשען אין דער לופּט, דייטשישע אַעראַפּלאַנען שיטן פּייער, אַ טאַטע לויפט מיט אַ קינד אויף דער האַנט, דאָס קינד איז פאַרווונדערט... און דאָ גיט זיך אַ מיש די פאַרשטאַט אַייקינג. ער דערוואַרט די שיף און אַ שלאַקסרעגן פּאַלט, די טראַפּנס זענען שווערע ווי שטיינער. אַט באַ-ווייזט זיך אים בוימגאַרטן ביי חיימקען אין שטוב. און ווידער איז ער אין וואַרשע אין צירקל-הויף אויף לוביעצקעגאַ גאַס; אַ פּאַליציאַנט האָט אים געכאַפּט צו גראַבן אַקאַפּעס. עס שפּרינגט אים אין בליק גרינבערג, דער געוועזענער זיפּוידער, אַ נאַקעטער איז ער, „באַאַרבעט“ דורך די זשוליי-קעס פּון דער טייַהאַלע ביים עוואַקאַפּונקט אין טאַשקענט, אַפּילו דאָס היטל האָט ער נישט. און אַט ציט פאַרביי אַ לענטע פּון וואַגאַנעס אין נע־ונד אויף די וועגן פּון סאַראַטאָוו, קויבישאָוו, מחנות פּליטים ציען פּון די דערפער, קי און שאַף טרייבן זיי, ציען, לויפן פּון גיהנום, דער פּראַנט דערנעבן-טערט זיך צו די דערפער פּון דער געגנט. אין דמיון קומט ווידער אַ צוג מיט וואַגאַנעס. ער כאַפּט זיך אַרויף אין לויף אויף אַ וואַגאַנשוועל. גראַ-זיקע פעלדער שיינען אויף. אין זיין בליק העלט זיך טאַגליכט...

ס'איז שטיל אין דיעד סוואַסלאָווס כאַטע. אַלעק עפּנט די אויגן. נישטאַ דער דיעד. נישטאַ משה. אין שטעלעכל ביי דער כאַטע איז די קו

שוין דא צוריק פון דער פאשע. אַלעק שפּרינגט אויף. ער גייט אַרויס פון דער כאַטע. אויפן שליאַך ציען נאָך בהמות צוריק פון פאַשעפעלד. פאַר דער כאַטע וווּ די קאַנטאַר שטייט אַ לאַנגער טיש. טאַטיאַנאַ פאַרציט איבער דעם טיש אַ רויט געוואַנט. זי צעשטעלט גלעזער, טעצעלעך. טאַטיאַנאַ דערציילט פעדאַראַן, אַז ראַזיטאַ האָט פאַר איוואַנען אַ ווייס העמד. אויף ראַזיטאַס ביטע גייט איוואַן אַן דעם שטעקן. ער איז גאַרנישט אַזאַ שווערער בעל-מום ווי עס האַלט פעדאַראַ. אויף ראַזיטאַס פאַרלאַנג טרינקט ער נישט פון דער וואַדקאַ, כדי ער זאָל געדענקען נישט צו שלעפּן דעם קורצן פוס — „אַט וואָס אַ גוט מיידל קאַן אַלץ!...“

פעדאַראַ האַלט אַנגעבלאַזן איר גוידער:

— אויסשטריקן אַ זאָק קאַן זי נישט.

דער יום־טוב פון ענדיקן דעם היישינט ווערט ווי פּראַקלאַמירט מיט דעם צעשטיילן די וואַדקאַ. די פייערונג פון ענדיקן דעם היישינט הייבט זיך אַן מיטן טועם זיין פון דער וואַדקאַ. טייל כאַזאַיקעס האָבן נאָך צו ביס־לעך אין די פּלעשלעך און זיי וואַרטן צו טרינקען צוזאַמען מיטן פרעד־סעדאַטעל, און צוליב דעם גרייט טאַטיאַנאַ דעם טיש. דער פרעדסעדאַטעל אַליין איז נאָך נישט גרייט צו פאַרנעמען זיין אַרט ביים טיש. די פיר טעכטער זיינע זענען שוין יאָ אין די בגדי־חג. די קליידער זענען ענג אויף זיי, מחמת זיי וואַקסן מיט די יאָרן, און די קליידער קאַן מען נישט לענגער און נישט ברייטער מאַכן, מוזן זיי גוט זיין ווי זיי זענען. מאַריאַ ניקאַלאַיעוואַ באַשטייט נישט, אַז דעם פרעדסעדאַטעלס טעכטער זאָלן זיך נישט אַנזען מיט עפעס אַ ספעציעלן שלייער. זיי זענען פיר בלאַנדהאַריקע קעפלעך און ווייסהויטיקע לענגלעכע פנימער מיט טיפע חן־גריבלעך אין די בעקלעך און מיט לאַנגע העלדזלעך, פאַלט איר איין בולט צו מאַכן זייערע העלדזלעך, נעמט זי די טאַשמעס, מיט וועלכע זיי האָבן פאַרבונדן די האַר, און בינדט זיי אַרום אויף זייערע העלדזלעך. פון די עקן קניפט זי אויס שליפלעך, און כדי די האַר זאָלן אויך זיין באַשלייערט, שטרייפט זי זיי אויס מיט בלימלעך זיי זאָלן ליגן ביז די שלייען. מאַריאַ האָט ליב צו זיין צווישן פרויען, וואָס זענען געפּוצט אין בונטע פאַרבן. זי דערזעט די טראַקטאָריסטינס עמאַ און עמאַליאַ אין גראַנאַטענע סאַראַ-

פאָנען אָן באַפּוּצונג, פּאַלט זי צו זיי צו, אַז זיי זאָלן זיך אַרומגאַרטלען מיט פּאַסקעס. איי זיי האָבן נישט — זאָלן זיי אַרומבינדן זיך מיט די רויטע סטענגעס פּון דער פּאַן און אַנקניפּן אַ סך געלע קערנרויזלעך. דער איינ-פּאַל געפּעלט זיי און די יינגלעך העלפּן זיי צו אויסשלייערן זיך אין דעם. אויך טאַטיאַנאַ איז איבערגעגעבן דעם אויספּוּצן די יונגע מיידלעך אויף דער פייערונג. נינאַן שפּילעט זי בלויז אויס אַ ביסל טיפּער דעם דעקאַלט. ראַזיטאַן, די כּלה, בינדט זי אויס אַ קרענצל בלימלעך און טוט איר דאָס אָן אויפּן קאַפּ ווי אַ קרוינדל. זי ווייזט זיך מיט ראַזיטאַן פאַר פּעדאַראַן, זי זאָל זאָגן צי זי זעט נישט אויס פּרעכטיק?

פּעדאַראַ בלאַזט אָן איר גוידער. זי זאָגט עפּעס אַ גלייכווערטל, וואָס מיינט מער-ווייניקער: יונג און שייך, דאַרף מיט אַ מאַן אַ קאַליקע אין בעט צו גיין...

אַנדערש פּון מאַריאַן און טאַטיאַנאַ איז נאַדיאַ, די לענינגראַדערין. זי מיט זיך נישט אין קיינעם אויסזען. זי איז אַנגעטאַן אין אַ ברוינער קאַרבירטער ספּודניצע, אין אַ געל בלוזקעלע פּון קרעפּדעשיין-שטאַף, מיט אַ ווייס שטייף קעלנערל הויך אַרום האַלדז. זי גייט נישט, נאָר זי שוועבט; אַ ביסעלע צוגעשמירט אונטער די אויגן, ווי מיט אַ זייטיקן קוק פּון גאוּוה: לענינגראַד איז אַ גרויסע שטאַט...

★

אַן אַן אַנזאָג וועגן זיין קומען פּאַלט גריגאָרי דער פּרעסעדאַטעל צו צום טיש, וואָס איז איבערגעדעקט מיטן רויטן געוואַנט-טישטעך. ער איז שוין אַ ביסל אַנגעוואַרעמט פּון אַ טרונק וואַדקאַ. ער איז אַבער גע-וווינט צום ביטערן טראַפּן, האַלט ער נאָך דעם קאַפּ אַרויפּגעריסן, מען זאָל מיינען, אַז ער באַוונדערט וואָס עס טוט זיך צווישן די מיידן אין זייער גרייטן זיך צום טאַנצן. ער איז אַנגעטאַן אין אַ העמדל מיט אַ שטייף קעלנערל ענג צום האַלדז. מיט דער מערכה פּון זיין נעט געקליידט האָט ער גרויס אַנזען אין סעלסאָויעט. ער ווייסט, אַז ווערן אויס פּרעסעדאַ-טעל איז ווי אַ פינטל טאָן מיטן אויג. ער ווייסט מיט וואָס צו זיין וויכטיק אין סעלסאָויעט — „גאַספּאַדסטאַווקע“ — אויספירן דעם פּלאַן. ער רעכנט

נישט, צי דעם קאלכאזניק וועט עפעס בלייבן פון דער גערעטעניש פאר זיינע ארבעטסטעג. דער עיקר — אפגעבן דעם מעשר דער מאכט. ער איז גענוג קלוג צו געווינען זיך צוטרוי פון די מיטגלידער אין קאלכאז; זיין לעבל ברויט איז נישט גרעסער פון א צווייטנס; דעם טיטל-נאמען — פּרעֶדסעדאַטעל — איז נאָר פאַר דעם סעלסאָויעט, אין קאַלכאַז איז ער — גריגאָרי. איצט טראָגן די כאַזאַיקעס זיך אַרום מיט פּלעשלעך וואָדקאַ, נאָר אַ דאַנק זיין באַריכטן אין סעלסאָויעט וועגן דער דערגרייכונג פון פּרײַצען ענדיקן דעם היישיניט. אין אַנדערע קאַלכאַזן ווייסט מען נאָך נישט צי זיי דערנענטערן זיך צום פאַרענדיקן. אויב עמעצער אין קאַלכאַז ווייסט עס נישט, האָט ער אַ ווייב בערטאַ — און זי טראָגט עס שוין צו אַלעמען. גריגאָרין ליגט איצט נישט אין זינען זיין בערטאַ, וואָס איז שוין אַן אויסגענוצטע און קוים זי האַלט זיך אויף די געשוואַלענע פּיס. מאַריאַ ניקאַלאַיעוונאַ זוכט ער, פּדי נאָך איין מאַל אַ גלעט צו טאָן אירע פּולע פּלייצעס. ער פּילט נאָך דעם טעם פון איר וואַרעמקייט. דאָס בלוט טוט אים שנעל אַ ריזל...

מאַריאַ איז מיט טאַטיאַנאַ אין איר שטוב. פּעדאַראַ, ווילנדיק מפיִיס זיין טאַטיאַנאַ, צוריק ווערן חברטעס, האָט אין אַרומכאַפּן זי און צודריקן זיך צו איר, צערִיסן טאַטיאַנען די שלייקעס פון סאַראַפּאַן, העלפט איר מאַריאַ צוצוגייען צוריק די שלייקעס. חוץ דעם איילט זיך נישט מאַריאַ צום צוועצן זיך לעבן טיש, וווּ גריגאָרי. זי ווייסט, אַן בויקאַ איז נאָך נישטאַ צוריק מיט די שעפּסן פון דער פּאַשע, און אַן בויקאַ וויל נישט גריגאָרי אָנהייבן די פּייערונג.

נאך געסט — יידן

דאָס בערגל, וואָס פירט אַרויס פון קאַלכאַז „1טער מאָי“ אין סטעפּ צום ראַיאָן, איז נאָך באַדעקט מיט גאַלד־וונשיין. די קאַלכאַז־כאַטקעס אין ביידע זייטן שליאַך זעען דאָס מאָל אויס ווי פּריש אָפּגעשווענקטע מיט אַן אַש־קאַליר. אין די כאַטקעס איז איצט קיינער נישטאַ. אַלע כאַזאַיקעס זיצן אַרום טיש, וווּ דער פּרעסעדאַטעל. ער האָט צו רעדן און האַלט זיך אָפּ ווייל בויקאַ איז נאָך נישטאַ. פאַר אַלעמען איז קלאָר דאָס אָפּהאַלטן זיך פון בויקאַ אַנטיילצונעמען אין דער פייערונג. דאָס זיצן פון פּרעסע־דאַטעל און די כאַזאַיקעס אַרום טיש איז דערווייל נישט אָן אינהאַלט. דיעד סוואַסלאַוו אינפאַרמירט וועגן דער ווייטערדיקער אַרבעט, אָו נאָך פאַרן אָנהייבן דעם ברויטשניט, איז דאָ צו מאַכן דעם קיזאַק. ער רעדט און די כאַזאַיקעס הערן אָן אינטערעס. פאַראַן דאָ וואַדקאַ אויסער זייערע ראַציעס, איז אַ שאַד צו איבערלאָזן — און זיי טרינקען. כאַזאַיקעס ברענ־גען צו בעקנס געפּרעגלטע קאַרטאַפּל אויף חזיר־שמאַלץ. אויסגעליידיקט איין בעקן, ברענגט אָן אַנדערע צו אַ פּרישן, נאָר וואָס פון פייער אַראַפּ. מאַריאַ לאַזט גרינגאַרין גלעטן איר די פּלייצעס. זי לאַכט מיט אַ פּול מויל. זי וויל שוין איינשטעלן די קאַלכאַז־טעכטער אין די טענץ, אָבער דער פּרעסעדאַטעל האַלט איר נאָך אָפּ פון גיין. ער ווייזט איר אָן אויף גינגאַן, בויקאַס טאַכטער, זי זאָל זען, צי דער טאַטע אירער איז שוין אין וועג. גינגאַן לויפט אַרויס אויפן שליאַך. זי קערט זיך באַלד צוריק און מיט אַ קאַפּ־באַוועגונג ווייזט זי מאַריאַן, אָו זי זעט אים נישט. עמאַליאַ די טראַקטאָריסטין שפּאַנט אַרום מיט דער באַלאַלייקע. זי זיפט די סטרונעס איין מאָל לייכט, אַ צווייט מאָל שטאַרקער, ווי איינצו־

איבן זיך די טאקטן. איוואן האלט לעבן זיך ראזיטא און שפילט אויף א מויל-הארמאניקע. ער נעמט איין מאָל אַ ניגון און הערט אויף, נעמט ווידער אַ ניגון און האַקט אָפּ.

גריגאָרי דער פּרעסעדאַטעל, אַן צו זאָגן פאַר וואָס, רייסט זיך אַוועק פון טיש. די עד סוואַסלאָוו וויסט, אַז גריגאָרי איז צעטראַגן צוליבן אויפֿ-האַלטן זיך פון בויקאָ מיט קומען צו דער פייערונג. ער וויסט אויך, אַז גריגאָרי גרייט זיך אין זיין רעדע צו מאַכן בויקאָ אַ פאַרוורף, וואָס קאָז האָבן אַן אַפּקלאַנג אין סעלסאַויעט. די עד סוואַסלאָוו וויל אויסמיידן די אומאַנגענעמעלעכקייט. ער באַמיט זיך, אַז גריגאָרי זאָל צוריק זיין לעבן טיש, און ווייל ער האָט מורא, אַז גריגאָרי זאָל נישט פאַרשווייגן דעם זילזול פון בויקאָ, כאַפּט ער זיך אַנצושיפורן גריגאָרין, פאַרגיסן אים די רעיונות, און שטעלט אים צו אַ פּריש פּלעשל וואַדקאַ. ער שטייט הינטער די פּלייצעס און מונטערט אים, מוטיקט אים ער זאָל נישט אַפּשטיין. ער איז אים אויך געטריי און איז משפּיע אויף מאַריאַ ניקאָלאַיעוואַ, אַז זי זאָל נישט אַראַפּוואַרפּן גריגאָריס האַנט פון אירע פּלייצעס...

*

אַלעק און משה זענען אַפּגעזונדערט פון די זיצנדיקע לעבן טיש מיט גריגאָרין. דריי יידישע יונגעלייט, אויך באַפּרייטע פון די לאַגערן, מיט אויסגעטריקנטע, דאַרע פּנימער און שפּיציקע גאַרגל-קנעפּ, זענען זייערע געסט. פון אַ קאַלכאַז קומען זיי. שוין דאָס צווייטע יאָר איז דאָרט אַ בראַך אין גערעטעניש. עס זעט זיך נישט פאַר, אַז היי-יאָר זאָל זיין בע-סער. אַלעק זאָגט זיי, אַז דאָ עסט מען ווייצינברויט. די דריי קוקן זיך איבער אין שטוינונג. הגם זיי זאָגן נישט אַרויס זייער ווילן צו בלייבן דאָ, אָבער אַלעק דרינגט, אַז דאָס ברויט רעדט צו זיי. ער איז זיכער, אַז די עד סוואַסלאָוו וועט זיך אַנכאַפּן אין זיי. ער טראַכט צי דאַרף ער זיי זאָגן, אַז די קאַלכאַזניקעס דאָ זענען דייטשן? צוויי פון די דריי זענען פון איין שטאָט אין פּוילן, ביידע מיטלווקסיקע, שוואַרצהאַריקע. איינער רופט זיך סעוועק, דער צווייטער איציק. סעוועקס פנים איז לענגער און קנאַכיקער. איציק איז ברייטאַקסלדיק און האָט געדיכטע, הויכע ברעמען.

דער דריטער הייסט אַבוש, שטאַמט פון גאַליציע, אַ בלאַנד־האַריקער, ברייטביינערדיקער און פון אונטער זיין הויכן שטערן זענען זיך קוים אַרויס קליינע גראַע אויגן טיף איינגעפאַסטע אין קאַפּשיידל. אים פעלן עטלעכע ציינער פון פאַרנט. אין לאַגער איז ער געכאַפט געוואָרן פון דער צינגאַ-קרענק. צופעליק האָט ער אויפן טאַלטשאַק אין קערמינע, אין וועג צו דער אַנדערס-אַרמיי, אַנגעטראַפן זיך אויף איציקן און סעוועקן. זיי דריי זענען אין העמדלעך פון טיף-גרינעם קאַליר. ס'הייסט ביי זיי אַ „קוואַרטאַלניק“ — צו טראַגן אָן צו וואַשן איין מאָל אין דריי חדשים. אַבוש איז געגאַרטלט מיט אַ לעדערנעם מיליטערישן פאַסעק.

ביים טיש, וווּ ס'זיצן די כּאָזאַיקעס מיטן פּרעדסעדאַטעל און דיעד סוואַסלאָוו, איז שטיל. זיי דערוואַרטן נאָך אַלץ בויקאַס קומען. דיעד סוואַס-לאָוו וויל אָנהאַלטן אָן אַפיציעלע צערעמאָניע, בעט ער די כּאָזאַיקעס, זיי זאָלן נישט כאַפן די געפּרעגלטע קאַרטאַפּל פון בעקן, נאָר וואַרטן אויף זיין צוטיילן. אַלעק און משה זענען, אַז דיעד סוואַסלאָוו איז שטאַרק פאַר-טאָן און קאָן נישט צוקומען צו זיי, גייען זיי צו צום טיש, פּדי צו נעמען ביסלעך פון געפּרעגלעכץ, פאַלט זיי איין, פאַר איין וועגס, זאָגן דעם דיעד, אַז די דריי ווילן אַרבעט, און סעוועק, איציק מיט אַבושן זאָלן דערווייל טועם זיין פון דעם געפּרעגלעכץ, פילן דעם יום-טוב.

דיעד סוואַסלאָוו, ווי ער הערט פון אַלעקן אַז זיינע דריי חברים ווילן אַרבעט, שיט ער אים אָן אַ טעלער מיט געפּרעגלטע קאַרטאַפּל. ער ווישט זיך די וואַנצעס מיט ביידע הענט, ווי אויסצוציען זיי. ער רייסט זיך אַרויס פון קרענצל כּאָזאַיקעס און גייט מיט אַלעקן. ווי ער קומט צו צו די דריי, קוקט ער זיך אַפילו נישט איין אין זיי. ער כאַפט זיי היימישלעך אַרום, עלעהיי זיינע אייגענע, און פון גרויס פרייד הענגט ער זיך אָן אויף איציק און סעוועקס אַקסלען. ער פּרעגט איין מאָל און נאָך איין מאָל — „שוין געגעסן? הונגעריק?“

אַ וואַגן מיט צוויי פּערד פאַרט אָן צו דער קאַנטאַר-כאַטקע און דיעד סוואַסלאָוו לויפט זען — ווער האָט פּלוצלינג אַריינגעבאַצט אין יום-טוב? מער ווי סעוועק און איציק, איז אַבוש ווי בגילופין פון דיעד סוואַס-לאָווס אויפנעמען זיי. זיי אַלע צווייפלען שוין נישט, אַז זיי בלייבן דאָ אַרבעטן.

ד. זאקאליק

פאלט אלעקן איין אויסצופרווון זייער רעאגירן ווען זיי וועלן זיך דערוויסן, אז די קאלכאזניקעס זענען דייטשן:
— 18 משפחות זענען דא אין קאלכאז. 3/4 פון זיי זענען דייטשן.
נאך מער ווי סעוועק און איציק דריגעט אפ אבוש, ווי אפגעצוואנגן מיט קאלטס.
— איך בלייב נישט! — זאגט ער מיט א ציטער אין קול און דרייט זיך אויף איין פוס.
— מיר גייען מיט אבושן — זאגט איציק שוין אויך פאר סעוועקן און גיט צו — צו די ווונדן נאך נעמען א דייטשישן פלאסטער? ניין!
אלעק געדענקט, אז נאר צוליב נאכגעבן משהס איינרעדן איז ער דא, און ער וויל נישט משפיע זיין אויף אבושן צו בלייבן.
משה שטייט און לאכט זיי אין די אויגן. ער האלט זיך ביי זיינס — די וואלגא-דייטשן זענען נישט קיין היטלער-דייטשן. ער וויל משפיע זיין זיי זאלן בלייבן. ער זאגט:
— מוותר זיין פון עסן וויצנברויט מיט פוטער איז נישט פארלירן א קנעפל...
אבוש ציט זיך איין אין די אקסלען. ער ווייזט אבער נישט ארויס קיין אנטשלאסנקייט.

*

מיטן אנפארן פון דעם וואגן ווערט א צעמישעניש צווישן די כאזאיי-קעס. זיי רייסן זיך אוועק פון טיש, פאלן צו צום וואגאן. זיי מיינען, אז עפעס זעלטנס איז צוגעשיקט געווארן פון סעלסאוועט צו דער פייערונג. דער פורמאן שטופט זיך דורך דעם געזעמל כאזאיקעס צום פרעדסעדא-טעל. אויפן וואגן זיצט א פארל, א פרוי און א מאן. די כאזאיקעס ברויזן ארויס מיט א געלעכטער און ווי אין א מהומה לויפן זיי צוריק צום טיש. גריגארי איז מיטן שליח, דעם פורמאן, אין קאנטאר. דער פורמאן גיט איבער גריגאריין די אנווייזונג פון סעלסאוועט איינצוגלידערן דאס פארל אין קאלכאז. זיי זענען עלטערע מענטשן. דיעד סוואסלאוו האלט, אז עלטערע מענטשן זענען דעם קאלכאז א לאסט, אבער גריגארי קאן

נישט אפּוואַרפן די אַנווייזונג פון סעלסאָויעט. ער קומט אַרויס פון קאַב-טאָר און ווענדט זיך צו די יינגלעך: האַנזעל און פיקלען, זיי זאָלן העלפן דעם פאַרל אויסשטייגן און אַריינפירן צו בויקאָ אין דער כאַטע.

אַלעק איז נייגעריק צו וויסן ווער דאָס פאַרל איז. ער גייט צו און באַקענט זיך מיט זיי. דאָס זענען עלטערע מענטשן, עוואַקוירטע. ער, סאָלאַמאַן דאָוידאָוויטש און זי, סאַניאַ סאָלאַמאַנאָוואַ. ער איז אַ ביסל אייב-געבויגן אין דער פליצע, די אויגן טיף איינגעפאלן מיט טרערן-קיישעלעך. אַ קלימפעלע גראַע האָר ליגט אים צוגעפלאַטשט אויפן שפיץ קאָפּ. די באַקן הענגען ביי אים ווי זעקעלעך. סאַניאַ, זיין ווייב, איז קליינוווקסיק, מיט אַ קליין פּנימל. זי וואַרפט מיט די אויגן, ווי מיט איין מאָל אויפצו-נעמען אַלץ וואָס אַרום. זיי האָבן פאַרדינסטן אַז דער סעלסאָויעט זאָל זיי איינאַרדענען: זייערע צוויי זין זענען אויפן לענינגראַדער פּראַנט. דער ייד שעפטשעט עפעס אַ תפילה פאַרן געזונט פון די קינדער. ער געדענקט נישט אַלע ווערטער, נעמט ער אַרויס פון וועסטל-קעשענע אַ שטיקל פאַ-פיר, קוקט אַריין און שעפטשעט די תפילה אויף סיני פון אַנהייב, דערביי כאַפט ער אַ בליק צו זיין סאַניען, וואָס גייט שנעלער און פּריער פאַר אים, צי זי הערט זיך נישט איין אין זיין מורמלען. ער וויל נישט, אַז סאַניע זאָל דערקענען, ווי זיין האַרץ צאַפלט פאַרן לעבן פון די קינדער, וואָס זענען אין פייער און אין סכנה. ער זעט זי איז מונטער, שפאַנט ער צו, פּדי צו זיין לעבן איר און איר בטחון זאָל אויך זיין אים אַ טרייסט. ער קוקט זיך איין אין אירע קליינע אויגן, וואָס זעען אים אויס ברייט צעעפנט, פול מיט זיכערקייט און האַפענונג. ער זאָגט איר, אַז די פאַרפלאַכטענע צעפ-לעך אירע אַרומגעלייגט אַרום שטערן זעען אויס ווי אַ שנירל קרעלן.

— איך האָב פאַרגעפילט, אַז דאָ איז אַ יום-טוב — זאָגט סאַניע און פאַררייסט איר קעפּל.

— ס'זאָל אונדז נאָר נישט פאַרשטערט ווערן — ענטפערט סאָלאַמאַן און שפּרייזט דער ערשטער אַריין אין בויקאָס כאַטע.

בויקאָ טאַנצט

בויקאָ, וואָס ווייסט, אָז גריגאָרי וואַרט אויף זיין אַנטייל אין דער פּייערונג, זעט אין דעם אַריינשיקן צו אים דאָס פּאַרל איינצוקוואַרטירן אין זיין כאַטע, ווי אַ דרוק אויף אים — שוין צו קומען. אים ווילט זיך אַ שפּיי טאַן גריגאָרין פּאַר דער נאַז, ווייזן אים, אָז ער, בויקאָ, איז נישט דאָס נעבעכל צו בעטן זיך, ער זאָל דאָס פּאַרל איינקוואַרטירן וווּ אַנדערש. ער טוט אָן דאָס העמד אין פּאַסן, וואָס איז לאַנג אויף זיין שלאַנקן גוף און ער זעט אויס אין דעם ווי אַ פּאַפּ אין אַ קיטל. ער גייט אַרויס פון דער כאַטע און בלייבט שטיין, ווי זיך דערמאָנט אין עפעס: נישט פּדאי צו ברודן זיך. זיין גלייכגילט קען ערשט רעכט גריגאָרין אַ דריי טאַן אין די געדערעם. שפּאַנט ער, בויקאָ, טראַט ביי טראַט, ווי צו מעסטן און ציילן זיי, אויף להכעיס גריגאָרין, וואָס וויל ער זאָל זיך איילן.

בויקאָ איז הויכווקסיק און הגם ער איז עלטער פון דיעד סוואַסלאָוו, איז ער דאָך נישט געבויגן אין דער פּלייצע ווי דער דיעד. ער האַלט זיך גלייך, שטייף. זיינע האַר זענען שוין גראַ און ציען זיך אין ווייס, איז עס אויך ביי אים אַ גאווה. וואַכנטאַג טראַגט ער אַ קאַמבינזאַן ווי די טראַקטאָריסטן און שטרוילאַפּטשעס. די שיך שאַנעוועט ער, זיי זאָלן זיין אין אַ גוטן צושטאַנד צו האַרבסט צו. בעתן טרייבן די שעפעלעך אין פעלד אויף דער פּאַשע, האַלט ער אַ לאַנגן שטעקן און ער זעט אויס ווי אַן אַפּאַסטאַל. זיין האַזן-פנים האַט קנייטשן נאָר ביי די שליפן, זיינע באַקן זענען נאָך מיט אַ ראַזווער פּאַרב. אין שפּיץ פון זיין קאַרטאַפּלי-נאַז שפּראַצן עטלעכע הערעלעך. אָז ער דערמאָנט דעם נאָמען לענין, שטייפן זיך אים אָן די הערעלעך ווי דרעטלעך. ער האַלט, אָז לענין איז דער גורם אין זיין מצב,

וועלכן ער פארשעלט. די היינטיקע פייערונג האלט ער פאר אַ בלאַף. דאָס פאַרענדיקן דעם היינטיגן איז נישט אין איבערשטייגן די צייט, נאָר פשוט — פאַרענדיקט, נישטאָ מער קיין שטח. זיי פייערן אַ בלאַף — שטופט אים צו לאַכן. דאָס גיין לאַנגזאַם איז מיט אויסרעכענונג: ער זאָל וואָס לענגער הנאה האָבן פון לאַכן...

אַלעק איז היימיש מיט בויקאָ. ווי נאָר בויקאָ טרייבט אַריין די שעפּסן אין דער שטאַל אַריין, גייט ער נישט צו זיך אין דער כאַטע, נאָר אין פעלד צו דער בריגאַדע. ער וואַרפט בלויז אַ בליק אַריין אין דער זיעמ-ליאַנקע, אַ סמאַטשקע מיט די ליפּן, ווי באַשטעטיקט אַ געדאַנק — און גייט גלייך צו צו אַלעקן, וואָס שטייט ביים שליפּן די קאַסעס צו די לאַבאַ-גרעיקעס. ער קוקט זיך איין ווי אַלעק אַרבעט און פרעגט:

— אַזאַ אַרבעט האָסטו געטאַן אין פּאַלשאַ?

— ניין. — ענטפערט אַלעק קורץ.

— דאָרט זענען נישטאָ קיין קאַלכאַזן. די פּאַליאַקן איז נישט אַרייַן-

צונאַרן אין זאַק...

— דער שטייגער ווירטשאַפט איז פאַראַן נאָר דאָ — זאַגט אַלעק.

— דאָרט האָט איר נישט געהאַט קיין לענין...

— נאָר דער ראַטן-פאַרבאַנד האָט געהאַט די זכיה — זאַגט אַלעק.

— אַ זכיה, זאַגסט דו? אַ בראַך! אַ קאַטאַסטראַפע! — ברומט בויקאָ

און קערט זיך אָפּ צום גיין.

אַלעק איז זיכער: בויקאָ איז שוין איבערצייגט, אַז ער האָט נישט

אין אים קיין פאַרטנער אין זיין מיינונג און ער איז אים שוין זיינע

פּטור, אָבער בויקאָ גייט דאָך נישט אַוועק:

— אין פּאַלשאַ אַרבעט נישט דער פּויער מיט אַקסן — זאַגט בויקאָ

ווי איבערצייגט.

— מען אַרבעט מיט אַקסן און אויך מיט מאַשינען.

— דו שפּאַסט נישט?

— איך זאָג ווי עס איז דער אמת.

— קאַלכאַז איז נישט קיין געלונגענער אויפטו אין דער ווירטשאַפט

— שטייט בויקאָ צו.

— הלמאי נישט ?
— אלץ גייט קאפויער דער אויסרעכענונג.
— איך קען זיך נישט אויף דעם.
— זאג איך דיר... דער פלאן איז אן אויסגעבלאזן איי.
— איך זע אן די ווירטשאפט פראספערירט, בויט זיך.
— פראספערירט נישט ווי דו מיינסט, זי עקסיסטרירט און נישט מער.
— דו ביסט דאך נישט פארשקלאפט ווי אמאל.
— מיט וואס נישט ?
— היינט ארבעט די מאשין, דער טראקטאר, דער קאמביין.
— אויך אַ בראך. אַרום דעם טראַקטאָר איז מער אַרבעט ווי אַן אים.
ביי אייך צייט איז געלט. דאָ איז צייט — אַ פּרעסמאַשין. פּל־זמן ס'איז
ליכטיק — שטיי נישט אָפּ !
— דער קאלכאָז גיט דאך דעם מיטגליד זיין חלק, נישט אזוי ?
— דער קאלכאָז איז אַלעמענס און קיינעמס נישט. מען אַרבעט פאַר
מאַסקווע. די „גאַספּאַדסטאַווקע“ שוימט אָפּ דאָס פעטע און צום צוטיילן
בלייבט פּסולת. גאַרנישט איז דיין. דער מעשר איז מפּלומרשט אַ חלק,
אַבער בעצם — אין גאַנצן. דיעד סוואַסלאָוו האָט אַ גוט וואָרט — „קאַל־
כאַזניק, קוויק זיך און שטיק זיך“...
— וואָס מער אַרבעטסטעג איז דאך דער חלק גרעסער, נישט אזוי ?
— דער ביטערער טעם בלייבט תמיד פון אויבן...
אַלעק איז געוואָגט :
— טאַוואַרישטש בויקאָ ! אַז דער קאַלכאָז גיט דיר נישט וואָס דו
דאַרפסט, פאַר וואָס פאַרלאַנגסטו נישט קיין אַנדער אַרבעט ?
בויקאָס אויגן שווימען, ווי אין אַ וואַסער. ער פאַרבייסט די ליפּן און
שפּאַנט אַוועק, פּדי אַלעק זאָל נישט זען אים אַ געקרענקטן.
איצט זעט ער אים גיין צו דער פייערונג פון פאַרענדיקן דעם היישינט.

✱

בויקאָ איז שוין דאָ. לפּבוד דער געשעעניש טרינקט דער דיעד מיט
אים פון פלעשל. אויך גריגאָרי דערלאַנגט אים אַ גלאַז וואַדקאַ און בויקאָ

קאָן נישט אָפּזאָגן. אַזוי ווי ער איז צווישן די כאָזאַיקעס, שטופט זיך יעדע מיט אים אָנקלאַפּן איר גלאַז וואָדקאַ אין בויקאַס גלאַז און טרינקט וויפל עס לאָזט זיך. ס'איז אויך רעשיק צווישן די קאַלאַז-מיידלעך, גרייטע צום טאַנצן. מאַראַגאַ, ראַזיטאַס מאַמע, שרייט, אַז דער טאַנץ זאָל זיך פירן אַרום איר טאַכטער. פעדאַראַ — אַרום אַלגאַ, טאַטיאַנאַ — אַרום בערטאַ, אַדער אַרום נאַדיאַ.

פּלוצלינג רייסט זיך אָפּ די ברייט-גופיקע סאַפּיאַ מיט אימפעט. ווי פון אַ ווינט אָנגעיאַגט פּאַלט זי אַריין צווישן די טענצערינס. זי שטייט די הענט פאַרלייגט אויף די לענדן און שרייט אויס אַ ליד. זי קען נישט זינגען, קוויטשעט זי און שטייט נישט אָפּ. די כאָזאַיקעס, אין אירע יאַרן: פּאַני, אַלגאַ, יעפּימאַוואַ, דערלאַזן נישט סאַפּיאַ זאָל בלייבן פאַרשעמט. פּאַטשן זיי מיט די הענט, העלפן סאַפּיאַן אויסשרייען דאָס ליד און מוטיקן זי מיט רופן — סאַפּיאַ! סאַפּיאַ! אַהאַ! אַהאַ!

מאַריאַ ניקאַלאַיעוואַ וויל דאָך נישט בלייבן אַן אַנזען, גיט זי נאָך די רופּערייען פון כאָזאַיקעס. זי ווייזט אַן עמאַליען צו שפּילן אויף דער באַלאַלייקע, און די טענצערינס נעמען זיך פאַר די הענט, פאַרגייען זיך אין אַ רונדטאַנץ, מער מיט געשרייען ווי מיט זינגען. מאַריאַ וויל אָנהאַלטן מער סטאַטישקייט, אָבער זי גיט נאָך די ספּאַנטאַנישקייט, וואָס עס צע-וואַרעמט אויך בויקאַן.

ראַפטעם טוט בויקאַ אַ וואַרף די פּלאַש און ווי אַן אָנגערייצטער שפּרינגט ער צו צום רעדל טענצערינס. ער צערייסט די געשלאַסענע הענט פון נינאַ און נאַדיאַ. ער פּאַלט צו צו סאַפּיאַ, כאַפט זי אַן ווי עפעס אַ שפּענדל און שטעלט זי אַרויס פון דעם עיגול. ער גיט זיך אַ קער אין צענטער און פאַרטראַגט זיך אין אַ קאָזאַטשאַק-טאַנץ. ער קניט און שטעלט זיך אויף איין פּוס, דרייט זיך ווי אַ ווירבלווינט. ער וואַרפט זיך פון איין פּוס אויף דעם צווייטן, איז פאַרטראַגן ווי אין אַ ווירואַר און ווידער אויף איין פּוס מיט אַ ווילדן אימפעט. ער אַטעמט מיט אַן אָפּן מויל און סאַפעט. דער דייעד שטייט אין שרעק — בויקאַ זאָל נישט פּאַלן, אָבער בויקאַ איז אין עקסטאַז, דער דייעד וואַגט נישט צוצוגיין און איינהאַלטן אים.

פלוצלינג — באַן! בויקא זיצט. א פאַרעאַטעם שפּאַרט אים פון מויל.
דיעד סוואַסלאָו פאַרברעכט די הענט — בויקא איז געענדיקט! רייסט זיך
דיעד אַרײַן אין רעדל, כדי צו העלפן אים, אָבער ער לאַזט זיך נישט אָנ-
רירן. ער שפּרינגט אויף, שטייט מיט אַן אַרױפּגעריסענעם קאַפּ. די טענ-
צערײַנס פּאַטשן אים בראַוואַ. בויקא פאַרנויגט זיך אַרטיסטיש און גייט.
ער שפּאַנט אַרויס פון רעדל, ווי עס וואַלט עמעצער אים אַ יאָג טאַן.
ער שפּרינגט אַרויס אויפן שליאַך צו זײַן כאַטע. ער דערזעט אַלעקן, לייגט
ער אַרױף אַ האַנט אויף אַלעקס אַקסל. אַלעק איז דערשראָקן פון בויקאָס
האַסטיקן דרוק. ער וויל זיך באַפּרייען, אָבער בויקאָ לאַזט אים נישט אָפּ.
דיעד סוואַסלאָו שרייט צו אַלעקן ער זאָל זיך האַלטן — „גיב אים אַן
אַנשפּאַר!“ בויקאָ האָט נאָך נישט קײן אַטעם צו רעדן און שפּאַנט. משה
שפּרינגט צו, כדי צו העלפן אַלעקן. בויקאָ לייגט די צווייטע האַנט אויף
משהס אַקסל און ער ציט זיי ביידע צו שפּאַנען מיט אים. נאָענט פאַר זײַן
כאַטע שטעלט ער זיך און מיטן פנים צו אַלעקן פּרעגט ער:

— דו מיינסט אַוודאי, אַז פּרייד האָט מיך צעטראַגן?...

— גענוי ווי דו זאָגסט, טאַוואַרישטש בויקאָ!

— ביסטו אין טעות?...

אַלעק און משה שווייגן. זיי לאַזן זיך פירן פון בויקאָן. ער ציט צו
דער שוועל פון זײַן כאַטע. ער זעצט זיך. ער ווייזט אַלעקן און משהן, אַז
אויך זיי זאָלן זיך אַנידערזעצן.

— וואָס אַן אמת — זאָגט בויקאָ און דעכעט קוים — אַ ביסל צו פיל
געזשלאַקעט פון דער וואַדקאַ דאַרטן. גריגאָרי וואַלט גערן מיר געזען
ליגן אַן אויסגעצויגענער מיט די קאַפּיטעס. דער קאַפּ איז שווער... אַ קרענק
אים דאַרט צו וויסן... סיי איוואַן ווי גריגאָרי, און סיי לענין זייער „באַ-
טיושקאַ“. איך קאָן זיי נישט ווינטשן זיי זאָלן פוילן ווי לענין, ווייל לענין
פוילט נישט, ער איז באַלזאַמירט. נאָר דאָס וואָס זיי ווילן זען אין מיר —
זאָל איך זען אין זיי... איך פאַרגין זיי אַזאָ סוף ווי לענינס... דער טאַנץ
איז מיר נישט געלונגען, איז אָבער זיי געלונגען צו זען מיר אַן אויסגע-
צויגענעם... לענין איז באַלזאַמירט און דער ריח פאַרטושט אַלעמען די

מוחות... איר שווייגט. אייערע האַבן אַ גוטע טבע — באַהערשן זיך אין שווייגן. דער קאַלכאַזניק האָט אַ פּולן מאַגן מיט שווייגעניש... אַלעק גיט משהן אַ שטאַרג אין עלנבויגן, צי ער פאַרשטייט בויקאַס באַצייכענונג „אייערע“ — אַז ער מיינט אַ טשעפע צו טאָן יידן. משה הוסט אָפּ, אַנצודייטן, אַז אויך ער האַלט אַזוי. אַלעק באַוועגט זיך אויפצושטעלן און גיין, אָבער בויקאַ לייגט ווידער אַרויף זיין האַנט אויף אַלעקס אַקסל. ער לאָזט אים נישט אַוועק. עס לויפט אָן נינאַ און די מוטער. זיי ווילן ער זאָל אַרײַנגיין אין דער כאַטע, נאָר בויקאַ לאָזט זיך נישט: — אין דרויסן איז בעסער, דער קאַפּ לופטערט זיך שנעלער. נינאַ און די מוטער לויפן צוריק צום געזעמל מיטן פּרעסעדאַטעל און דיעד סוואַסלאָוו.

— ביידע קומט איר פון קאַטאַרגע־לאַגער, ווייס איך — זאָגט בויקאַ. ער וויל זיי ווייזן, אַז ער האָט דעם קאַפּ אויפן קאַרק. — יאָ, גענוי ווי דו זאָגסט, טאַוואַרישטש בויקאַ. — „באַטיושקאַ“ סטאַלין האַלט, אַז אַלע מענטשן דאַרפן זיין אויף קאַטאַרגע. קאַלכאַז — אויך אַ לאַגער. וואַלט ער כאַטש געלעבט, דער לענין, און געזען ווי גרויס די בראַך איז. אַ זעלטענער מענטש געווען, דער לענין, און נעבעך צו קבורה נישט געקומען... קאַלכאַז — די מאַ־דערנע פּרעסמאַשין אויפן פויער. אַרבעט ביז דערשעפונג, אָבער די „גאַס־פּאַדסטאַווקע“ פיר אויס. בויקאַס העמד עלטערט זיך מיט אים. קויפן אַ נייע יופיצע — וואַרט אויף אַ גוט גערעטעניש, אויף אַ נס! דאָך זענען זיי די חכמים, און בויקאַ — דער דוראַק! ווען דאָס אַלץ קאָן פאַרברענט ווערן — ווייזט ער אָן אויף דער כאַטע זיינער און גייט אַרײַן.

אַלעק און משה גייען זיך זען מיט די דריי: סעוועק, איציק און אַבוש. דיעד סוואַסלאָוו איז מיט זיי. דיעד סוואַסלאָוו איז גוט געשטימט. זיי באַשטייען צו בלייבן אַרבעטן. ער האָט ווערטלעך אין גראַמען, וואַס איינס פון זיי איז אַלעקן לייכט צו פאַרשטיין — „דער טעם פון ביטערע טרערן, קרימט אויס די נאָז און פאַלדעוועט דעם שטערן“. ער ווייסט, אַז בויקאַן איז שווער געווען „ראַזקאַלאַטשען“¹. ער איז עטלעכע טעג געווען

¹ מאַכן פאַר אויס קולאַק — בעת דער צוואַנגס־קאַלעקטיוויזאַציע.

ד. זאקאליק

איבערגעטאן אין דער כאזאיקעס יופיצע און איז געפאקט געווארן ליגנ-
דיק אויף דער כאזאיקע...
דיעד רעדט, דערציילט און האלט קאפ, אז ער דארף זיך געפינען לעבן
דעם פרעסעדאטעל בעתן האלטן די רעדע.

*

הינטערן בערגל וויקלט זיך דער פלאם פון זונפארגאנג. די הינער
ציען שוין אויף דער גושענדע. מאריא ניקאלאיעוונא, נאדיא, די כאזאיקעס
מיט זייערע טעכטער און יינגלעך זיצן ארום טיש. זיי דערווארטן גריגא-
ריס רעדע. עמאליא ציפט אויף די באלאלייקע-סטרונעס דעם ניגון פון
„יא דרוגאי טאקאי סטראני ניע זנאיו“... דיעד סוואסלאוו און איוואן דינ-
גען זיך מיט גריגארין, ער זאל נישט רעדן וועגן דעם אקערשט געקומע-
נעם פארל סאלאמאן. ער אבער קרימט זיך און איז נישט דעצידירט. ער
שטעלט זיך אויף, קלאפט פלאש אין פלאש.
אלע שווייגן.

— טאווארישטשי! — ווענדט זיך גריגארי און רייבט זיך די הענט,
די אויגן, כדי צו כאפן געדאנק — טאווארישטשי! די חברטע אגראנאם איז
פאר אנהויבן דעם ברויטשניט. דער סעלסאויעט האלט אין באריכטן דעם
חבר סטאלין! — שרייט ער אויס, פאטשט זיך בראווא.
איוואן און די כאזאיקעס פאטשן בראווא.

— אויספירן דעם פלאן און דאס צושטעלן דעם מעשר, איז אונדזער
קיום. — גריגארי שמייכלט און פאטשט זיך בראווא.
דאס מאל בלייבט ער איינער אין דעם פאטשן.
— דער עיקר דערגרייכונג פון אונדזער קאלכאז — דער טעמפא אין
דער ארבעט.

די קאלכאזניצעס אטעמען שווער.
גריגארי ווארפט מיט די הענט. ער האט נאך וואס צו זאגן:
— די מלחמה קאן פאדערן מער ברויט, פארגרעסערן די „גאספאד-
סטאווקע“!

א געדיכט מורמלען צווישן די כאזאיקעס.
דיעד סוואסלאוו כאפט אן גריגאָרין פאר דער האַנט ער זאל זיך נישט
פאַטשן בראַוואָ.
אומגעריכט פאַלט בויקאָ צו צו גריגאָרין, נעמט אים אָן פאַר דער
שפיץ גאַמבע און רעדט אים אַריין אין פנים :
— דו וויסט, אַז די כאַטע מיינע איז קליין, קוים וואָס מען קאָן זיך
באַוועגן, טיילסטו מיר נאָך צו אַ פאַרפאַלק, פרעמדע. איך וויל זיי נישט
ביי מיר, נעם דיר צו די בירגער סאַלאַמאַן ! — רופט בויקאָ אויס, קערט
זיך אום צו גריגאָרין מיט די פלייצעס, רייסט אַרויף דעם קאַפ און שפאַנט
אַוועק.

קיזאק - ציגל

די דריי — איציק, סעוועק און אבוש — האבן שוין געגעסן פון וויצנברויט און אָן וואַקלענישן בלייבן זיי אַרבעטן אין קאַלכאַז „ערשטער מאַי“, וואָס עס איז פאַר אַלעקן אַ דערמוטיקונג אין זיין האַלטן זיך צווישן די וואַלגע־דייטשן.

די זיעמליאַנקע אין פעלד איז פריי, אויך דער געצעלט אַלעקס און משהס איז גאַנץ. דאָך וויל אַלעק בלייבן נעכטיקן אין דער קאַלכאַז־באַזע. ער וויל נאָך רעדן מיטן פאַרל סאַלאַמאַן, צי זיי בלייבן ביי בויקאָ אין זיין כאַטע. עס איז נישטאָ צו קלויבן זיך אַ נאַכט־געלעגער, בלייבט צו שלאָפן אין קאַנטאַר.

דעם פּרעדסעדאַטעלס רוף אַנצוהייבן דעם ברויטשניט, איז דערווייל נאָר אַ ווונטש. דער קאַמביין, וואָס די טעכנישע וואַרשטאַטן דאַרפן אויס־לייען, איז נאָך נישט אויסרעמאַנטירט. דיעד סוואַסלאָוו איז צופרידן וואָס זיין מיינונג אַפּצולייגן דעם ברויטשניט איז אַנערקענט דורך דעם פּרעד־סעדאַטעל. ער האָט אַנדערע אַרבעט — קיזאַק.

און דיעד סוואַסלאָוו, אַז מען גיט אים גערעכט אין זיין דעה, גורט ער זיך אָן מיט מער מוט. אַפילו ווען ער קאָן זיך באַהעלפן מיט אַנדערע, נוצט ער זיין כוח. האָט ער באַשטימט מאַכן קיזאַק, לויפט ער אַרום איבערן קאַלכאַז. קלאַפט אין אַלע פענצטער, וועקט, רופט די כאַזאַיקעס, די מייזן, די יינגלעך צו דער אַרבעט — מאַכן קיזאַק־ציגל.

קיזאַק־ציגל איז אַ צוזאַמענשטעל פון שטאַלמיסט מיט שטרוי. נישט קיין פריש שטרוי. צו ערשט נעמט מען אַרויס שטאַלמיסט און מען צע־שפרייט עס איבערן פלעצל. דאָס איז די ערשטע שיכט. אויף אַט דעם

שיכט ווערט צעוואָרפֿן אַ שיכט שטרוי און דאָס ווערט ווידער געדעקט מיט שטאַלמיסט. דאָן קומען די יינגלעך רייטנדיק אויף פּערד און לאַנגזאַם טרעטן די פּערד איין די מאַסע, ביז דאָס איז שוין גוט דורכגעוואָרפֿן אין איין געמויזעכץ. אָבער מען דאַרף עס נאָך איינקעטן, פירן די יינגלעך אַראָפֿ די פּערד, ס'קומען די קאַלכאַזניקעס, און מיט באַרוועסע פּיס טאַפֿ-טשען זיי אין דעם געמויזעכץ עטלעכע צענדליק מאָל, ביז עס ווערט אַ מאַסע צום פּרעסן און איז שוין ווערט דעם נאַמען — קיזאַק. עס ווערן אויסגעלייגט ציגל־פּאַרמיקע רעמלעך און מען פּילט זיי אָן מיט דער מאַסע. ביז די לעצטע רעמלעך ווערן אָנגעפּילט, איז די מאַסע אין די ערשטע רעמלעך שוין אַ ביסל שטייף, נעמט מען אַוועק די רעמלעך און מען פּילט זיי ווידער אָן מיט דער מאַסע. אַזוי חזרט זיך די אַרבעט איבער ביז זונפאַרגאַנג. אויף צו מאַרגנס ווערן די שטייפּע קיזאַק־ציגל איינגע־סדרט אין שטויסן צו טריקענען אונטער דער זון, און ווידער הייבט מען אָן מאַכן דעם קיזאַק אין אָנגענומענעם פּראַצעס. אויך אַלעק און די חברים אַרבעטן צו גלייך מיט די כאַזאַיקעס, אָבער זיי קאַנען נישט אויסהאַלטן ס'טרעטן אין געמויזעכץ. דער שטרוי שטעכט זיי אין די פּיאַטעס, אַז די אויגן ווערן פּול מיט טרערן. זיי ווילן דאָך נישט ווייזן זייער פּיין פאַר די כאַזאַיקעס, באַצווינגען זיי זיך נישט אָפּצושטיין, אָבער זייער טרעטן קומט אויס, ווי אויף הייסע קוילן. די קאַלכאַזניצעס לאַכן און האַלטן זיך פאַר די באַקעס. אַלעק רעדט זיך איבער מיט משהן און די חברים — נישט אָפּצושטיין און איבערשטייגן די כאַזאַיקעס אין זייער געלעכטער.

פּלוצלינג שפּרינגט אַבוש אַוועק — ער קאַן שוין נישט מער.

— פּראַקורקאַ! — דערקלערט ער זיך.

די פּולפּליישיקע סאַפּיאַ, וואָס איז תּמיד דרייסט צו זאָגן מיט דער צונג וואָס אויף דער לונג, פאַרדריסט אויף אבושס רויכערן. זי רופט אין איר דייטש:

— ווען אַלע מאַכן, איז גוט דעם פּוילער צו לאַכן!...

אויף סאַפּיאַס אַנרופן אַבושן — פּוילער, לויפּט אַלעק, משה, איציק און סעוועק אַוועק פּון טרעטן דעם קיזאַק. אויך זיי דערקלערן:

— פּראַקורקאַ!

סאפיא בלייבט דאך נישט געפלעפט. זי צעשרייט זיך :

— צו קוקן איז אָנגענעמער ווי צו קניקן!...

קומט דיעד סוואַסלאָוו, דער בריגאָדיר :

— ווי געשיקט זיך „יפניצעס“ זאָלן זיין אויסהאַלטעוודיקער ווי מאַנצ-

פאַרשויןען ?

אַלעק און אָבּוש הייבן אויף די פּיס — זע, ביז בלוט צעשטאַכן !

דיעד סוואַסלאָוו ווישט זיך די וואַנצעס. ער ווייסט, אַז די פּאַליאַקן זענען עקשנים. די פּיס זענען זיי מיאוס צעשטאַכן. ער קאָן נישט צווינגען זיי צו דער אַרבעט, מאַרגן בלייבט ער אָן אַ מאַנצפּאַרשוין. ער גייט צו צו סאָפיאַ. ער ווייזט איר אויף דער האַנט אַ צייכן — נאָך אַ האַלבן אַר- בעטסטאָג פאַר איר שווייגן.

ביז שפעט אין אָונט איז דיעד סוואַסלאָוו מיט אַלעקן און די חברים,

כדי צו דערמוטיקן זיי. ער דערקלערט די נוצלעכקייט פון קיזאַק.

— די צאָל קיזאַק-בלאַקן ווערט צעטיילט לויט די אַרבעטסעגן. נישטאַ

קיינ „גאַספּאַדסטאַווקע“ פון קיזאַק. ריינער ריווח. מיט קיזאַק-בלאַקן בויט מען אַ כאַטע. צו ברענגען ליים-ציגל, וואַלט דאָס ברויט פון גערעטעניש נישט געסטייעט. קיזאַק איז אויך אַ גוטער ברענשטאַף צום קאַכן, צום הייצן דעם קעסל אין באַד. ווי מיאוס ס'איז די אַרבעט ביי קיזאַק, זאָגט זיך דאָך קיינ קאַלכאַז-מיטגליד נישט אָפּ, ווייל דאָס איז פאַר אים — אין גאַנצן פאַר אים...

צו דער מאַרגנדיקער אַרבעט ביים קיזאַק שטעלט ער שוין נישט

אַלעקן און די חברים צום טאַפטשען אין געמויזעכץ, נאָר צום אַרויספירן דאָס מיסט פון דער שטאַל און עס צעוואַרפן איבערן פּלעצל. ער האָט צוגעטראַכט אָן אויסרייד — נישט מחמת זיי טויגן נישט צו דער אַרבעט, ניערט די קאַלכאַזניצעס זענען נישט מסוגל צו דעם :

— „יפניצעס“ פאַרגיסן מער ווי זיי נעמען אויף — דערקלערט דער

דיעד און ווישט זיך די וואַנצעס אין הנאה פון זיינע ווערטלעך. ער האָט נאָך וואָס צו זאָגן, אָבער ער שיט נישט אויס אַלץ אויף איין מאָל. ער גיט זיי נאָר אַנצוגעהערן, אַז ס'פאַרפאַלק סאַלאַמאַן איז מסכים צו אַרבעטן מיט זיי.

דאס פארפאלק סאלאמאן ארבעט, און דאך גייט נאך אן א דינגעניש צווישן בויקא און איוואנען. בויקא וויל נישט האלטן דאס פארפאלק אין זיין כאטע. איוואן האלט, אז אלע אָנגעשלאָסענע אין דער קאלכאָווירט-שאפט האָבן רעכט אויף אלעם וואָס ס'געהערט דער ווירטשאַפט. צי דאָס פארפאלק בלייבט ביי בויקאָן, צי נישט, איז גריגאָרין צו אַנטשיידן.

גריגאָרי, דער פרעסעדאָטעל, איז שוין דאָ צוריק פון סעלסאָויעט — דאָס פארפאלק בלייבט אין קאלכאָן און קיין ענדערונג.

בויקא באַשטייט נישט. ער שאַקלט מיטן קאָפּ ווי צו זאָגן: — כ'ווייס שוין וואָס כ'דאַרף טאָן...

אין אָונט זעצן זיך די יינגלעך אַוועק הינטערן פענצטער פון די סאלאמאָנס און זינגען. זיי קאָנען נישט זינגען, ריטשען זיי. אויך דאָס איז צו אומעטיק, נעמען זיי זיך וואַרפן מיט אַ באַלעם. איין מאָל פאַלט דער באַלעם אַריין דורכן פענצטער אויפן בעט פון דער פרוי סאַניע. מיינט סאלאמאָן אָ אַ צופאַל, נעמט ער דעם באַלעם און גיט אים צוריק האַנזלען. די יינגלעך פאַרפירן צווישן זיך אַ קריגעריי, אַ שפאַרעניש — צי אַ באַק מוז זיין מיט אַ באַרד. זיי שטייגן זיך איבער איינער דעם אַנדערן מיט טומלען און זידלען זיך. כאַפט זיך שוין סאלאמאָן, אַז זיי טוען דאָס מיט כוונה, בעט ער זיך ביי זיי — קינדער! נאָך פארן אויפשטיין פון דער זון איז די צייט פון אַרבעט, און איר לאַזט נישט שלאָפן, און פאַר אייך איז דאָך אויך צייט צו שלאָפן! אַבער זיי מאַכן זיך נישט הערן, שטייען נישט אָפּ און שרייען און רופן, און חזקן איינער פון דעם אַנדערן מיט פרעכע ווערטער. סאלאמאָן שטייט אומבאַהאַלפן, ווי אַזוי דאָך אַוועקצוטרייבן די יינגלעך. ער נעמט די שעפּ מיט וואַסער און גיסט אַריס דורכן פענצטער. די יינגלעך הייבן אויף אַ געוואַלד — זיי יאָמען ווי קעץ. האַנזעל לויפט און קומט צוריק מיט דער מאַמען. די פולפליישיקע סאַפּיאַ צעשרייט זיך מיט איר הייזערקער שטים: „עלטערע מענטשן גיסן הייסע וואַסער אויף קינדער!“ סאלאמאָן ווייזט, אַז ער האָט נישט קיין פייער אין אייוועלע. ער האָט אַ שפּריץ געטאָן אַ ביסל קאַלט וואַסער און נישט אויף די קינדער,

נאר זיי אפצושרעקן, זיי זאלן אפשטיין. אויב די קינדער זענען איבער-געשראקן, האָט ער חרטה און בעט זיי זאלן אים מוחל זיין. סאָפיאַ כאַפּט זיך פאַרן קאַפּ, ברומט ווי אַ קו און לויפט אַ צעווילדע-וועטע איבערן שליאַך — אַלע קאַלכאַזניצעס זאלן הערן. קומט גריגאָרי, רופט געלאָסן די יינגלעך, טאַפט זייערע קעפלעך, די העמדלעך — אַלץ איז טרוקן, קיין שפּאַר נישט פון וואַסער, אָבער ער זאָגט נישט קיין וואָרט. ער גייט צו צו סאָפיאַ, ער גיט איר אַ פּליאַסק אין הינטן, אַז סאָפיאַ קוויטשעט, ווי אַן אַפּגעברייט חזיר. דערהערט האַנזעל די מאַמע קוויטשעט, קומט ער צו לויפן, איז גריי-גאַרי אויך אים מכבד מיט אַ פּליאַסק אין הינטן און הייסט אים שטיל זיין. סאָפיאַ איז אַ ביסל פאַרשעמט, יאָגט זי איר האַנזעלען צו גיין שלאָפן, און זי וויל ווייזן איר תקיפות קעגן דעם פּרעדסעדאַטעל. זי וואָרט ביז גריגאָ-רי גייט אַוועק, אַז ער איז שוין ווייט פון איר, שפייט זי אויס אַ פול מויל שפייטעך, מיט אַ קלאַנג, אַז גריגאָרי זאַל הערן. איר ביז אויג קוקט נאָך צו דער כאַטע פון פאַרפאַלק סאַלאַמאַן. עפעס האָט זי פאַרטראַכט.

נאָדיאַ די לענינגראַדערין האָט צוגעגרייט וואַרעניקעס געפילט מיט קאַרטאַפּל און ריישעכץ. היינט איז איר געבוירן־טאָג. זי ברענגט אַ שפּאַר ביסל פאַר אַלעקן און משהן מיט די חברים, וואָס זענען געבליבן אויף נאַכטלעגער אין קאַנטאַר. זי וויל מען זאַל איר ווינטשן בקרוב צו זיין צוריק אין לענינגראַד. מען מעג זיך קושן מיט איר, מיינען מיינט זי דער עיקר אַלעקן, וועלכער דערמאַנט זי אין ניאַמקען, אָבער צום קושן כאַפּן זיך אַלע. זי שטייט מיט פאַרמאַכטע אויגן. פון די קושן פאַלט דער ראַזע-ווער פודער פון אירע מאַגערע בעקלעך און איר ברוסט הייבט זיך אין האַסטיקן עטעמען. ווי שמאַל עס איז די באַנק, מאַכן זיי דאָך אַן אַרט פאַר איר זיך צו זעצן.

— ווילסט זיין אין לענינגראַד ? — פּרעגט זי אַלעקן.

— מיט דיר ? אַפילו שוין — זאָגט אַלעק.

נאָדיאָן געפעלט אַלעקס שנעלע הסכמה. אין אירע מאַגערע בעקלעך טיפן זיך חן־גריבלעך :

— וועל איך היינט האָבן זיסע חלומות — זאָגט זי און גיט אַ ווונק צו אַלעקן צו באַגלייטן זי.

דאָס שטיפן פון האַנזלען הינטער סאַלאַמאַנס פענצטער לאָזט אַלעקן נישט שלאָפן. סאַפּיאַ איז אַ דייטשקע. ער איז נישט זיכער צי נישט פון די נאַצי־דייטשן. האַנזעל פאַרמאָגט אירע אייגנשאַפטן. ער דערמאַנט זיך אין האַנזעלס רוגו צו משהן. ער איז אויך נישט זיכער צי די אַנדערע דייטשקעס דאָ אין קאַלכאַז זענען נישט ווי סאַפּיאַ. ער באַדויערט וואָס ער איז נישט מיט סאַלאַמאַנען. ער איז גרייט צוצולויפן זען צי סאַלאַמאַן און סאַניע זענען דאָ, צי זענען זיי נישט אין שרעק. אפשר דאַרפן זיי זיין הילף.

אין מיטן נאַכט וועקט אויף אַלעקן אַ גערודער אין דרויסן. ער שפּרינגט אַרויס. אַ קרענצל כאַזאַיקעס רעדן זיך אויס די שרעק. דיעד סוואַסלאָוו, איוואַן, בויקאָ און דער פּרעדסעדאַטעל רעדן אויפגערגעט — בויקאָס כאַטע איז שיער נישט פאַרכאַפט געוואָרן פון אַ פייער. אַ גליַענ־דיק שטיק קינאַק פאַרוויקלט אין אַ ראַגאַזשע און פאַרלייגט מיט אַ קופּע שטרוי אין דאַרט אונטערגעלייגט געוואָרן. נישט אַנדערש, אַז דאָס האָט סאַלאַמאַן געטאַן. סאַלאַמאַן שווערט זיך ביי די קינדער — זיי זאָלן אַזוי געזונטע צוריקקומען פון פּראַנט — אַז ער האָט פּלל נישט גענוצט קיין פייער.

— איז ווער האָט געוואָלט אַ שריפה? — פּרעגט איוואַן.

— אַלע יאָרן איז נישט געווען אַזאַ פּאַל, נאָר איצט מיט סאַלאַמאַנס קומען — רעדט בויקאָ.

— זאַל גריגאָרי דאָס פאַרשטעלן אין סעלסאָוועט — רופט זיך אָפּ דיעד סוואַסלאָוו

— און איך זאָג, אַז סאַלאַמאַן האָט דעם גליַענדיקן קינאַק נישט אונ־

טערגעלייגט! — רופט גריגאָרי אין אַ בייזן טאָן.

— נאָר ווער? — פּרעגט איוואַן.

— דו האַסט דערפאַרונג, פאַרש! — וואַרפט גריגאָרי אים צו.

באגינען, ס'זענען נאך נישט אויסגעלאזשן די שטערן אין הימל, און שוין ווידער א גערודער אויפן הויף. א קריגעריי צווישן דיעד סוואסלאוו און איוואנען. איוואן וויל דורכויס נעמען דעם שווארצן אַגער צום פאַרן אין ראַיאָן מיטן פאַרפאַלק, סאַלאַמאַן און סאַניע. סוואַסלאַוו האַלט, אַז צו דער נסיעה זענען גענוג די אַקסן.

ווען אַלעק און די חברים דערהערן, אַז סאַלאַמאַן ווערט צוריקגע- שיקט אין ראַיאָן צום סעלסאַויעט, באַשליסט אַלעק זיך קעגנצושטעלן דעם פאַרן. איוואַן זאַגט, אַז ער פרעגט נישט אַלעקס דעה. אַלעק און די חברים שטעלן זיך לעבן דער פּור — זיי פאַרן מיט! — דערקלערט אַלעק. איוואַן באַשטייט צו נעמען אויך אַלעקן. ער מוז אַבער האַבן אַ גרע- סערן וואַגן מיט צוויי פּערד. הינקענדיק, אַן צו העלפן זיך מיטן שטעקן, משלאַפעט ער זיך צו צו דיעד סוואַסלאַוו און בעט אַ דערלויבעניש צו נעמען צוויי פּערד. דיעד סוואַסלאַוו דערהערט וואַס איוואַן וויל, כאַפט ער זיך פאַרן קאַפּ:

— דו ווייסט זיי דעם וועג צו אַנטלויפן! די פּאַליאַקן וועלן נישט צוריקקומען! דו רייסט אַוועק פון קאַלכאַז דעם אַרבעטס-פּוח! — שרייט דער דיעד און שטופט אים די געפּויסטע הענט אין פנים. ער לויפט צום פּרעסדעאָטעל און באַלד קומט ער צוריק מיט גריגאָרין צו דער פּור, וווּ ס'שטייען אַלעק און די חברים.

— וו'טשאַם דיעלאַ? — פרעגט ער.

— מיר ווילן זיין מיט סאַלאַמאַן אין סעלסאַויעט — דערקלערט אַלעק אין נאַמען פון אַלע.

גריגאָרי קוקט דעם דיעד אין פנים אַריין. דעם דיעדס אויגן רעדן — „נישט באַשטיין“. גריגאָרי זאַגט נישט קיין וואַרט, ער קערט זיך אַפּ און גייט צו בויקאַ.

דער הימל איז שוין אַפּגעווישט פון נאַכט און בלאַ. צויטנדיקע וואַלקנס וואַלגערן זיך אין ווייטן האַריזאָנט. כאַזאַיקעס טראַגן קאַנען מילך צו דער צענטריפּוגע-מאַשין. זיי ווייסן אין וואַס פאַר אַ שליחות איוואַן פאַרט און זיי ווינטשן אים הצלחה.

סאלאמאן און סאניע ווארטן פאר דער כאטע. איוואן דארף זיי אויפ־
נעמען בעתן פארבייפארן. אלעק און די חברים זעצן זיך אריין אין וואגן.
איוואן פירט שוין דאס צווייטע פערד צום איינשפאנען. פון קאנטאר
קומט ארויס גריגארי און דיעד סוואסלאוו. ביידע קומען זיי צו צום וואגן:
— קינדער! — ווענדט זיך גריגארי צו אלעקן און די חברים — וואס

ווילט איר וויסן אין סעלסאוועט?

— גארנישט.

— איז צו וואס פארן?

— סאלאמאן האט נישט אנגעצונדן קיין פייער — דערקלערט אלעק.

— בויקא שווערט, אז ער האט געזען.

אלעק וויל נישט זאגן, אז ס'איז אַ ליגן, אויסגעטראכט.

— געזען, אַ קו איז געפלוין איבערן דאך — זאגט ער.

מיט אַ מאָל דערהערט זיך אַ געשריי פון הינטער די כאטקעס:

— זשדאט! (ווארטן).

ס'באווייזט זיך בויקא. ער לויפט מיט אַ פאַרכאַפטן אַטעם און סאַפעט.
ער פאַלט צו צו גריגאָרין. ער הייבט די הענט ווי אין געבעט — „נישט
פאַרן, נישט פאַרן!“ — ס'איז אים אַקערשט קלאָר געוואָרן די ביינאַכטיקע
געשעעניש: ער גייט טאָן אַ מענטשלעכע באַדערפעניש און עפעס ווי אַ
שפרונג פון אַ קאַץ קומט אים פאר די אויגן. די געשטאַלט איז האַנזעל. ער
קומט אַקערשט פון פאַרשן דעם האַנזעלען. ער לייקנט נישט. ער האָט אונ־
טערגעלייגט דעם גליַענדיקן שטיק קיזאַק. סאַפּיאַ, די מאַמע זיינע, האָט
אים געשיקט. ער בעט אַלע צוגיין מיט אים און בעטן מחילה ביי דעם
פאַרפאַלק סאלאמאן און סאניע...

אין געלאַסנקייט פאַרט אַן פאַרן קאַנטאַר אַ וועגעלע, וואָס מיט צוויי
פערד איינגעשפּאַנט. אויפן וועגעלע זיצן צוויי פרויען מיט צוויי קינדער.
ווידער מיט אַן אַנווייזונג פון סעלסאוועט אין ראַיאָן. קאַלכאַזניצעס קומען,
רינגלען אַרום די געקומענע, ווי זיי וואַלטן פאַרשטעלט דעם וועג פון
אויסשטייגן.

אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ

הויך און שלאַנק איז אַלגאַ, העל און ליכטיק איז איר פנים, רויט-פלאַמיק איז איר קאַפּ האַר און די עקן זענען איינגעדרייט אין אַ קעקסל, וואָס ליגט איר אויפן קאַרק ווי אַ קנאַפּ. זי האָט בלאַע, ריינע אויגן און די ברעמען צוגעשמירט אין האַלבע בויגנס, ציען זיך אַראָפּ ביי די שליפן. אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ קומט פון לענינגראַד — אַן עוואַקוירטע מיט צוויי פּיצלעך קינדער — אַ צווילינג, און איר מאַמע. זי איז פון פּאָך אַ בוכהאַלטערין. זי האָט דאָ צו פירן די בוכהאַלטעריע-ביכער פון קאַלכאַז. זי איז נישט סתם אַ בירגערין, נאָר אַ פרוי פון אַן אַפיציר, אינושעניר-מעכאַניקער אין דער טאַנקען-איינהייט. אַזוי איז געשריבן אין בריוו פון סעלסאַויעט צום פּרעסעדאַטעל גריגאָרי. די פּאַר שורות רעדן ווי אַ פּאַדערונג אויף דרך-ארץ.

אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ האָט נישט קיין גרויסן באַגאַזש — צוויי קווישלעך, נישט פון קיין גרויסן פּאַרנעם. זי מוז נישט האָבן קיין גרויסע דירה, אָבער מיט צוויי קינדער און אַ מוטער — דאַרף זי מער ווי איין צימער. דער פּרעסעדאַטעל קען אַלע כאַטקעס אין קאַלכאַז און ער געפינט נישט אַזאַ גערוים אַרט. דאָך שיקט ער איוואַנען פּרעגן ביי קאַלכאַזניצעס, צי קאָן ווער פון זיי אַרייננעמען אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ מיט דער משפּחה. קומט איוואַן צוריק — ער געפינט נישט. איז גריגאָרי זיך אַליין מטריח. ער איז אַזוי איבערגענומען מיט דעם ענין, אַז ער איז אַזש גרייט צו צעוואַרפן די טעכטער זיינע צווישן די קאַלכאַזניצעס און אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ אַריינ-נעמען צו זיך אין זיין כאַטע.

— דומהייט! — שרייט אים בערטאַ אין פנים, און אין דער זייט, ווי צו זיך — געפאַלן אים אין אויג אַ פּריש ווייבל.

גריגאָרי וויל דאָך ווייזן, אַז ער איז אַ פּרעדסעדאַטעל, באַשליסט ער — אַלעקן און די חברים אַרויסצונעמען פון קאַנטאָר און זיי איבערפירן אין דער זיעמליאַנקע, סיי ווי מוז מען אָנהייבן דעם ברויטשניט, און אויף זייער אָרט איינקוואַרטירן אַלגאַן מיט דער משפּחה.

אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ איז אַ באַשיידענע. זי איז אַריענטירט אין מצב און האָט נישט קיין גרויסע פּאָדערונגען. זי ווייסט, אַז איר זיין דאָ איז צייטווייליק און זי איז מסכים אויף יעדן פּאַרשלאָג. גריגאָרי איז אָבער נאָך נישט זיכער, צי אַלעק און די חברים נעמען אָן זיין פּראַיעקט, און ער גיט דאָס איבער דעם דיעד סוואַסלאָוו דורכצופירן. מאַכט זיך גראַד — עס קומט אַ ידיעה פון די טעכנישע וואַרשטאַטן, אַז דער קאַמביין איז אין וועג צו די פעלדער פון קאַלכאַוו. די בשורה העלפט סוואַסלאָוו איבער-צופירן אַלעקן און די חברים אין דער זיעמליאַנקע און ער דאַרף זיך נישט פּאַרענטפערן אויף דער ענדערונג. ער רופט אַלע קאַלכאַווניצעס צום אָנהייבן דעם ברויטשניט.

אַלעק און די חברים פּאַרן די ערשטע אַרויס אין פעלד. אויף דער נאַכט קומט דער גאַנצער צוזאַמענשטעל פון דער בריגאַדע: די טראַקטאָר-ריסטינס, די לאַבאָרעיקע-פירערינס און אַגניס די קעכיין. די זיעמליאַנקע איז פול. די מיידן האָבן חזקה צו ליגן אויף די פּריטשעס. אַלעק און משה האָבן נאָך זייער געצעלט אין פעלד, נאָר פאַר די חברים איז נישטאָ קיין ווינקל. דיעד סוואַסלאָוו שרייט — עס מוז זיין אַן אָרט פאַר די דריי!

— פאַר די יינגלעך וואָלט געווען? — פּרעגט ער.

— יאָ! — ענטפערן די מיידן.

פּעדאַראַ זאַגט, אַז זי האָט נישט קיין מורא. זי קאַן ליגן צווישן קאַ-וואַלירן. נאָר איין אַבוש איז מסכים. און ווי ער ציט זיך אויס אויפן געלע-גער, פּאַלט ער אַריין אין אַ האַרטן שלאָף. ער כראַפעט מיט אַן אָפן מויל, און ציט איין דאָס כראַפען מיט דער נאָז. ער שפילט אויף צוויי אינסטרור-מענטן. די מיידן קאַנען נישט שלאָפן און וויקלען זיך ווי די ווערעם. זיי ציען זיך אַראָפּ פון די פּריטשעס, שלעפן אַראָפּ פּעדאַראַן — זיי שלאָפן נישט, זאָל אויך זי, פּעדאַראַ, פילן דעם טעם — און זיי לויפן אַרויס פון דער זיעמליאַנקע. זיי שפּרינגען און שרייען, ווי אין עפעס אַ שדימ-טאַנץ.

אלעק און משה וועקן זיך. זיי גייען ארויס פון געצעלט. און זיי דערהערן די סיבה פאר וואס די מיידן זענען אין דרויסן, שלעפן זיי ארויס סעוועקן און איציקן און גייען שלאפן אין דער זיעמליאנקע.

באגינען, ווען אגניס גרייט די געקעכצן, זאגט זי, אז פעדארא כראפעט נישט ווייניקער ווי אבוש, און אבוש זאגט, אז צוליב פעדאראס כראפען איז ער נישט געשלאפן, האט ער געמאכט זיך כראפען, אז פעדארא זאל אנטלויפן. די מיידן ווילן נישט פארשעמען פעדאראן און זיי שווייגן. די טראקטאריסטינס מיט די געהילפן צעלויפן זיך אין פעלד צו דער ארבעט. די לאבאגריעקע-פירערינס ווארטן אויף די יינגלעך, זיי זאלן ברענגען די פערד. ווי נאר ס'קומען אן די פערד, ווערן זיי איינגעשפאנט אין די לאבא-גרעיקעס און די פירערינס פארן ארויס אין פעלד צום ברויטשניט. דיעד סוואסלאוו קומט מיט א כאפטע כאזאיקעס צו ארבעטן ביים קאמביין — און דאס פעלד ווערט פארפלייצט פון רעש, זשומעריי און געשרייען.

די בוכהאלטערשע אלגא מאטוועיעוונא איז שוין אינפארמירט וועגן דער ארבעט פון דער בריגאדע. זי האלט אבער, אז זי מוז זיך באקענען מיט דעם פערזענלעך: זי מוז זיין אין פעלד, זען די ארבעט פון קאמביין, פון די לאבאגריעקעס.

ביי אלגא איז געזאגט און געטאן. מארטא, די אויפזעערין אין שטאל, שפאנט פאר איר איין דעם שווארצן אגער אין דער צוויירעדער-בריטשקע. אין האלטן לייצעס איז אלגא געניט. זי מוז נישט האבן קיין אנטרייבער. — דער אגער איז א שד! — ווארנט איר מארטא — בפרט אין הענט, וואס ער קען נישט — דערקלערט זי איר.

ביי אלגא מאטוועיעוונא איז יעדער איינשטעל פארבונדן מיט עקשנות און סאטיספאקציע. אבער וויפל זי זאל נישט זיכער זיין אין פירן א פערד, איז זי איצט דאך אין שרעק, בלויז פון הערן, אז דער שווארצער אגער איז א ווילדער שד. זי פארט און לאזט אים לויפן אן צו צויםען. ווען זי קומט צו צו דער זיעמליאנקע האלט זי איין דעם אגער און לאכט הויך, ווי זי וואלט דערגרייכט א נצחון. אין דער זיעמליאנקע איז בלויז איין אגניס. זי איז פארטאן ביי די טעפלעך און הערט נישט.

אלעק ביים שליפשטיין הערט ס'געלעכטער, אָבער ער שטעלט זיך נישט פאַר, אַז דאָס איז די בוכהאַלטערשע אַלגאַ. ער מיינט, אַז דאָס איז געקומען די אַגראַנאַמקע, כדי צו נעמען אים צו איר טאַטן. ער לייגט אַוועק די קאַסע אין מיטן שליפן. און ווען ער דערנענטערט זיך צו דער זיעמליאַנקע, דערהערט ער, אַז דאָס איז די שטים פון אַלגאַ. ער דערזעט די רויטפלאַמיקע האַר אירע. זי גייט אים אַנטקעגן. ער דערפילט עפעס ווי אַ ציפּ אין האַרצן: צי נישט אַ ידיעה פאַר אים?

— ווער ביסטו? — פרעגט זי ביי אים און לאַכט.

אַלעקן איז אַ ווונדער איר פרעגן. זי זעט דאָך זיינע באַריכטן איבער דער קיך־ווירטשאַפט. ער איז באַרוישט פון דער הייטערקייט אין איר טאַן. ער זאָגט זיין ערשטן נאַמען.

— דער נאַמען סאַשאַ איז מיר מער צום האַרצן — זאָגט אַלגאַ ווי צו זיך און וואַרפט קאָקעטיש מיטן קאַפּ.

— כ'באַשטיי צו רופן מיך סאַשאַ, אַבי צו זיין אייך צום האַרצן — זאָגט אַלעק דרייסט.

— דו כאַפסט צו שנעל — זאָגט אַלגאַ און לאַכט.
— צו זיין צום האַרצן איז וויכטיק נישט צו פאַרשפעטיקן.
— וווּ איז דער „ראַבאַטשי נאַראַד“? — פרעגט אַלגאַ.
אַלעק פאַרשטייט איר הלצה „ראַבאַטשי נאַראַד“. צי וויל זי ער זאָל זי צופירן? — פרעגט ער.

— דו דאַרפסט אַרבעטן! — זאָגט זי און אירע אויגן לאַכן — איך קאָן גיין לויט דעם גערויש פון די טראַקטאָרס — דערקלערט זי אין ערנסט, אָבער זי איז דאָך מסכים ער זאָל זי צופירן. מיט אַ מאַל פרעגט זי:

— דו ביסט פון פוילן?

— יא, פון פוילן.

— געווען פאַרשיקט אין אַן אַרבעטסלאַגער?

— יא, געווען.

— די נייע וועלט דאָ איז דיר נישט געפעלן. ביסט געשטאַנען אין אַטשערעד נאָך צוקער און געקריגן פאַסטאָ צו שיד, אָדער דאָס אויך

נישט. זעסט, איך ווייס! — רופט זי אויס און אין האַלדז קייקלט זיך איר געלעכטער.

— ווער האָט דאָס אייך אַזוי גענוי אינפֿאַרמירט? — פּרעגט אַלעק געלאָסן.

— סאַשקאַ, מיין שוואַגער. ער איז געווען אין די געביטן.

— אַ שוואַגער, אַ ייד?

— סאַשקאַ איז דער בעסטער מאַן צווישן ביידע שוואַגערס מיינע.

ער איז שיין און קלוג. ער איז דער ליבסטער אין אונדזער משפּחה.

— אייער סאַשאַ איז „ריינער זייד“, אַזוי צו זאָגן, נאָר דער אמת איז

ווי אַ טייגל אין באַקאוויזן — אַ מאַל שיבט מען עס אַרויס שוין צוגע-
ברענט...

אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ לאַכט מיט אַ פּול מויל. און גייענדיק דערציילט זי

וועגן איר שוואַגער סאַשאַ, ווי ערלעך ער איז צו איר שוועסטער וויעראַ.

אַז דעם לויז גיט ער איבער וויעראַן און זי טיילט אים צו וויפל ער דאַרף

אויף פּאַפּיראַסן. ער איז אַ פּריילעכער. ער לערנט וויעראַן יידיש רעדן.

אויך זי קען שוין זאָגן: איך האָב דיך ליב, קוש מיך שטאַרק. זיינע באַ-

ליבסטע שרייבער: גאַגאַל און שלום עליכם. זי קען צוויי לידער: „אויפן

פּריפעטשיק“ און „הוליעט, הוליעט, ביזע ווינטן“...

פון פעלד דערטראַגן זיך געשרייען און רופּערייען פון די לאַבאַגרעיקע-

פּירערינס. זיי פאַרן צו דער זיעמליאַנקע. ס'איז מיטאַג-צייט און אויך

אַלגאַ קערט זיך צוריק. זי וויל זיין לעבן טיש פּרוער פון די לאַבאַגרעיקע-

פּירערינס.

ביים טיש זיצט שוין דיעד סוואַסלאָוו. ער בעט אַלגאַ זאָל זיך זעצן

לעבן אים. ער האָט דאגות — נישט צופּרידן פון דעם קאַמביין און וויל

אַלגאַס דעה, צי זאָל ער צופאַרן אין די וואַרשטאַטן? די לאַבאַגרעיקע-

פּירערינס קומען צוזאַמען מיט די טראַקטאַריסטינס און די העלפּערס אויפן

קאַמביין, אַלע זענען זיי מיט פאַרשטויבטע, פאַרריסטע פּנימער. אַגניס, ווי

שווער ס'איז איר מיטן קורצן פּיסל, שטייט נישט אָפּ אין געאייילעניש צו

דערלאַנגען יעדערן אַ שיסעלע זופּ, אין דעם די 100 גראַם פלייש, און דאָס

פענעצל ברויט, כדי פון איר זייט זאָל זי זיי נישט זיין קיין שטער צו מאַכן

די נאַרמע... און וואָס מער נאַרמע, מער אַרבעטסטעג. אַלגאַן געפעלט זייער איילן זיך אָפּצועסן און באַלד צוריקלויפן צו דער אַרבעט. זי וועט דאָס באַריכטן אין סעלסאָוועט — זאָגט זי און איר ליכטיק פנים שיינט אין לוסטיקייט. זי רעדט מיט איר שטאַטישער נאַדיאַ, וואָס אַרבעט אין הענ-טשקעס, אַז אויך דאָס ווייזט ווי געטריי זי איז צו דערגרייכן דערפאַלג אין דעם ברויטשניט.

צוריק פאַרט מיט אַלגאַן דער דיעד. ער נעמט די לייצעס. פאַרן מיט דעם אָנער, דעם שד, באַרג אַראָפּ, איז אַ סכנה און נישט פאַר אַלגאַן. דיעד סוואַסלאָוו רעדט צום גראַם: „דו ביסט צו שייך פון דער וועלט צו גיין...“ אַלגאַ איז גערירט פון דיעדס אויפּמערקזאַמקייט און זי כאַפט אים אַרום, ווי אַ טאַטן. זי שטעלט זיך אין דער בריטשקע און רופט צו אַלעקן, אַז אין אָונט האַט ער צו קומען צו איר: — איך וויל וויסן דיין אמת!...

✱

דעם אָונט גייט נישט אַלעק זיך זעען מיט אַלגאַ. ער איז מיד, אין געצעלט רוט ער. אָבער אין דמיון איז די געשטאַלט אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ. איין מאָל זעט ער זי לאַכן, ווי נאָך אַ נצחון, אַ צווייט מאָל, קומט אים אויס איר געלעכטער, ווי סאַרקאָזם, אַ דריט מאָל גלאַנצט איר העל פנים אין לוסטיקייט. פּלוצלינג טוישט זיך איר אויסזען און די פּלאַכע באַקן ווערן ווי אַנגעפילט פון גאווה און זלזול. עפעס איז אים נישט קלאַר אַלגאַס פאַר-בעטן אים פאַרצוועצן דעם שמועס וועגן טעות פון סאַשקאַ, איר שוואַך-גער. וואָס קאָן דער שמועס אים ברענגען? קאָן זי אים דערנענטערן דעם וועג צו זיין היים? ער זעט נישט קיין צוועק אין גיין צו אַלגאַן, אָבער זי איז אַזוי שייך און ליבלעך...

זי ער וויל יא, זי נישט — דער מאַרגן שטעלט אים ווידער ביי דעם שלייפּשטיין. קיינער קוקט אים נישט נאָך אין זיין אַרבעט. ער האַט נישט קיין נאַרמע אויף אַן אַרבעטסטאַג, און דאָך וויל ער נישט זיין דער גורם פון אַפּשטעלן די לאַבאַגריעקעס צוליבן פעלן פון אַנגעשאַרפטע קאַסעס.

אויך וויל ער נישט געבן איוואנען א געלעגנהייט צוצושטעפן אים דאס ווארט „סאבאטאזש“.

*

ביים שלייפשטיין ליגן א סך קאסעס צום אַנשלייפן. דער אַוונט איז נאָענט. אַלעק קלערט נישט אַראָפּצופאַרן אין דער קאַלכאַז-באַזע און זיך זען מיט אַלגאַ. ער וויל אַנשלייפן עטלעכע קאָסעס שוין צו דער מאָרגנדי-קער אַרבעט פאַר די לאַבאָגריעיקעס. אָבער דער דיעד וואָרט אויף אים מיט דער בריטשקע, אים מיטצונעמען, אויף אַלגאַס ווונטש נעמט ער אים. אַלגאַ וווינט אין אַ האַלבן טייל פון דעם קאַנטאַר. די קינדער מיט איר מאַמען זענען איינקוואַרטירט ביי דער כאַזאַיקע מאַרטאַ, די אויפזעערין אין שטאַל. אַלגאַ איז דאָס מאָל נישט אין איר צימער. יעפּימאָוואַ די נאַכט-וועכטערין ווייסט, אַז אַלגאַ איז ביי די קינדער. אַלעק איז זיך נאָך אַלץ נישט משער וועגן ציל פון זיין באַזוך. אַלגאַס צימער איז קליין. ער קוקט אויף דעם בעטל און עס דאַכט זיך אים, אַז עס האַלט נישט אויס אַלגאַס לענג. די צוויי שטולן מיט די לייסטלעך-אַנלענען — געזען ביים פּרעדסע-דאַטעל. דאָס ברעט-טישל, דאַכט זיך אים, איז פון עפעס אַ לאַקשנברעט. אויפן טישל שטייט אַ שפיגל אַן אַ רעמל, און אַ פּאַטאַגראַפיע פון אַ מאַן אין אַן אַפּיצירן-מונדיר מיט די צוויי קינדער, אין אַ רעמל פון ניקל. אַלעק איז זיך משער, אַז דער אַפּיציר איז אַלגאַס מאַן און אפשר גאָר סאַשאַ? ... ער זעט זיך אין שפיגל, און גלייכט זיך די האַר איבער קאַפּשיידל, כדי קלענער צו מאַכן זיך דעם פליך. די עלעקטרישע באַרנע אויפן שטיקל שנור פון סופּיט שלאַגט זיך אָפּ מיט אַ שאַטן אויף דער געקאַלכטער וואַנט, ווי עפעס אַן אַנגעבלאַזענער פענכער, און אים קומט אין דמיון פאַפּאוּ דעם פּאַליטרוקס פנים. ער דערמאָנט זיך אין קאַטיאַ, די פּאַרוואַל-טערין פון קאַמסאַמאַל-קלוב.

מיט אַ מאָל, ווי אָפּערירסן זיך פון עמעצן מיט אַ געלעכטער, קומט אַריין אַלגאַ מאַטוועיעוואַ. פאַר דער טיר איז נישטאַ קיין שוועל און באַלד מיטן עפענען די טיר איז מען אין צענטער פון צימער. אַלעק וויל זיך

אויפשטעלן צו באגריסן זי. אלגא לייגט ארויף איר האנט אויף זיין אקסל, כדי אפצוהאלטן אים פון אויפשטעלן זיך. אלעק דרייט אן דעם קאפ און פרעסט אפ א קוש אויף איר האנט.

— דאס איז סאשקאס א טריק — זאגט זי און זעצט זיך, און רעדט ווי אין א המשך, אן ער איז איר געהילף, די באריכטן זיינע זענען צוזאם מענגעשטעלט פאכמעניש און זי וויל אים אנווייזן ווי אזוי ממשיך צו זיין. אלגא רעדט שנעל, אבער דייטלעך. אלעקן איז נישט שווער צו אריענערטירן זיך. ער קוקט איר אין מויל. זי האט קליינע, דראבנע ציינדלעך און זיי זענען אלבאסטער-קלאר. ער פרעגט:

— האט סאשקא איך געזאגט, אן אייערע ציינדלעך זענען ווי פערל?
— יא, ער האט געזאגט, ווען ער האט געוואלט מיר א שטאך טאן, אן איך האב שעפסענע ציינדלעך — רופט אלגא אויס און פארייסט דעם קאפ.

— וואס פארא מיספארשטענדעניש איז געווען צווישן דיר און איינאן נען? — פרעגט אלגא.

— איך דערמאן זיך נישט!

אלגא מאטוועיעוונא וויל זיך נישט פארפלאגנטערן אין רכילות, ציט זי זיך צוריק און זאגט:

— נישט איין מאל מיינט מען מער ווי ס'איז — האלט אלגא אן איר זאטן שמייכל. זי דערמאנט, אן מיט איר לויז און קאסטיאס האב זיי דאך נישט באלאנסירט די הוצאות און די הצטרכותן. און פדי צו קויפן שיכלעך פאר די קינדער, אפט פארקויפט דאס ברויט.

— אויך פאר דער מלחמה?

— דאס לאנד האט אלץ וואס דו דארפסט, נאר די באזארגונג הינקט. דאס ציט זיך נאך פון די ערשטע ווייען פון דער רעוואלוציע: א שוסטער, א לאטוטניק, א בעקער-געזעלן זענען געווארן קאמיסארן. אויב אין א ראיאן איז פאראן א יונגער מענטש מיט בילדונג, איז שוין אנדערש. פל-זמן דער אלטער שימל ווערט נישט אפגעווישט, מוז די אפראוויזאציע הינקען — רופט אויס אלגא און זי עטעמט אפ שווער. זי האלט איר האנט אויף אלעקס, כדי ער זאל נישט אריין איר אין רעדן. אלעק פילט

ד. זאקאליק

דעם ווארעמען שטראם אין איר האנט. ער זעט, אז אלגא לעבט מיטן
ווירטשאפט־פראבלעם, ער האלט זיך אפ פון זאגן עפעס, כדי צו שווינען
איר עמפינדלעכקייט. איר ליכטיק פנים איז שוין רוזיק.

— בענקען נאך גוטס איז תמיד א מעלה — זאגט אלעק.

— א פרוי בענקט און א מאן דענקט, איז נישט איינס.

— אמת און גערעכטיקייט דארפן זיך פארן, און דאך זענען זיי זיך

ווייט...

— דער ריינער אמת טויג נישט, מען מוז אים צושלייערן.

— ווי עס האט עס פאר דיר דיין סאשקא געמאכט וועגן די פליטים.

— דו ביסט אייפערזיכטיק! — צעלאכט זיך אלגא.

— לאכן איז געזונט, זאגט אונדזער שלום עליכם.

— יא, סאשקא דערמאנט עס אפט בעת מיין לאכן. זיין באליבטער

שרייבער! — רופט זי אויס, און קלאפט זיך אין שטערן, זיך דערמאנט:

סאשקא האט פאר איר געלייענט טוביה. איר געפעלט חוהס אוועקגיין

מיט כוועדקען. זי פארשטייט נישט די טראגעדיע. סאשקא איז שטאלץ מיט

ווערן, איר שוועסטער, און זיי זענען שטאלץ מיט סאשקא.

אלגא דערהערט, אז אחוץ דער נאכט־וועכטערין יעפימאווא איז נאך

ווער דא, ווו ס'שטייט די צענטריפוגע־מאשין. זי הערט זיך איין אין קול:

— יא! גריגארי אונדזער פרעדסעדאטעל — זאגט זי און אירע אויגן

לאכן — גריגארי ווייסט צו זאגן: „דיין קאסטיא איז נישט קיין נזיר...“

— ער מיינט, אז אלגא זאל נישט אפשטיין...

— יא, איך זאל שלאפן מיט אים!...

אלעק האט נאך צו פארגלייכן באריכטן און עס ווייזט זיך אים, אז

ס'איז שוין נאך האלבער נאכט. ער וויל א קוק טאן אויף אלגאס האנט

זייגערל, אבער זי פארשטעלט דעם זייגער מיט איר צווייטער האנט.

— לערן מיך א ליד אין יידיש — זאגט אלגא — כ'וועל דאס זינגען

פאר סאשקא צו זיין קומען. שטעלסט זיך פאר ווי ער וועט פארייסן די

אויגן?

העמערל, העמערל, קלאפ!
שלאג שטארקער די טשוועקעס, שלאג גיך!
ביז מאַרגן מוז פאַרטיק שוין זיין
דער גבירטעס טאַכטערלס שיד.

אַלגאָ שרייבט די ווערטער אין רוסישער טראַנסקריפציע. זי האָט
אַ גוטע שמיעה. זי פּאַלגט נאָך דעם ניגון און האַלט אָן דעם טאָן אָן צו
פאַרהאַקן זיך. עס גלאַנצן אירע אויגן. איר ליכטיק פנים איז פול מיט
פרייד. זי חזרט זיך איין דאָס ליד. דאָס האַרץ שפּרינגט אין איר.

— סאַשקאַ וועט מיך טראַגן אויף די הענט...

אַלעק ווייזט איר אָן אויף איר זייגערל...

— איצט, אַז ס'זינגט זיך מיר אַזוי ליכט, ווילסטו מיך לאָזן אַליין,
ס'זאַל מיר אומעטיק זיין — זי בייגט זיך אָן, ציט אויס די האַנט צום
קאַנטאַקט און לעשט אויס דאָס ליכט.

חבר גרישא סאכאראָוויטש

דער קאמביין אַרבעט נישט. אַ שיינע מאַשין, קאָן אָפּטאָן אַ סך, אָבער זי אַרבעט נישט. נישטאָ נאָך דער טעכניקער פון די מעכאַנישע וואָר-שטאַטן, פּדי צו ברענגען די מאַשין אין באַוועגונג. דיעד סוואַסלאָוו וויל דאָך נישט מוותר זיין פון נוצן דעם קאמביין. ער נעמט אין אַ קוישל צוויי טייגלעך פּוטער, כאַפּט זיך אַרויף אויף דעם געלן פּערד, וואָס איז אויסגעפּרוּווט אין לויפּן, און רייט אַוועק אין די מעכאַנישע וואַרשטאַטן. די פּוטער, האַלט ער, קאָן אים זיין אַ הילף, אַז דער „זאָוו“ פון די וואָר-שטאַטן זאָל תּיכּף שיקן אַ טעכניקער צום פּאַרריכטן דעם קאמביין. ווי אויף להכּעים דעם דיעד סוואַסלאָוו, וואָס שטעלט מער אויף דער אַרבעט פון די לאַבאָרעיקעס אין דערפּאָלג פון ברויטשניט, גייט גאָר אַלץ קאַפּויער: דווקא ביי פּעדאַראַ, די אויסגעצייכנטע אַרבעטערין מיט דער לאַבאָרעיקע, ברעכּן זיך דאָס מאָל די קאַסעס, ווי זי וואַלט נישט שניידן תּבואה־זאַנגען, נאָר דראַט־פּלאַנטערס, און דווקא דאָס מאָל איז עפּעס אַלעק הינטערשטעליק מיט ליפּערן אַנגעשאַרפטע קאַסעס. אויף וויפּל ער יאָגט, באַווייזט ער דאָך נישט צו דערהאַלטן דעם געברויד, און הַס מלהזכּיר אויפּצוהאַלטן די לאַבאָרעיקעס צוליבן פּעלן פון אַן אַנגע-שאַרפטער קאַסע.

די מעכאַנישע וואַרשטאַטן זענען נישט ווייט פון קאַלכאַז און דעם דיעד סוואַסלאָוו געלונגט, ווי עס זאָגט זיך — איינס, צוויי, די טייגלעך פּוטער זענען נושאַ-חן ביים „זאָוו“ פון די וואַרשטאַטן. ער גיט אים אַ טעכניקער און שוין איז דיעד דאָ מיט דעם טעכניקער ביים קאמביין. ער האָט צו טרייסטן זיך און דעם פּרעדסעדאַטעל — נישט נאָר דאָ איז דער קאמביין אַ שבריי־כלי. אַקערשט האָט מען אַריינגעשלעפּט פון אַ קאַל-

כאז א קאמביין, א צאצקע, און א פגר. ער האלט זיך ביי דער דעה: די לאבאָגרייַקעס, נישט דער קאמביין! וואָס קלענער דער מעכאַניזם, אַלץ ווייניקער קאָפּרירייַעניש.

פון פעלד לויפט אָן האַנזעל מיט אַ בשורה: דער קאמביין אַרבעט! אין גריגאָריס מאַט-בלאַע אויגן שיינט אויף אַ גלאַנץ. ער ווינקט צום דיעד סוואַסלאָוו, ווי צו זאָגן: — „וואָס אַ מאַשין, איז דאָך נישט אַ טשע-רעפּאַכע...“ ער שפּרינגט צו צו דער בריטשקע, רופט דעם דיעד, און ביידע פאַרן אַרויס, כדי זיך צוצוקוקן ווי דער קאמביין אַרבעט. אָבער זיי קערן זיך באַלד צוריק. איוואַן קומט אָן, ווי אַנגעטראָגן דורך אַ געוויסער. ער שפּרינגט אַראָפּ פון דעם צוויירעדער-וועגעלע. אין איין האַנט האַלט ער דעם שטעק, מיט וועלכן ער העלפט זיך אין גיין, אין דער צווייטער האַנט האַלט ער אַ פּאַפּיר, נישט קיין גרויס פּאַפּיר, און דאָך צייטערט עס אין זיין האַנט, ווי פון אַ ווינט. ער זאָגט דעם פּרעדסעדאַטעל, וואָס ער וויל, און ער גייט צו צו אַלעקן.

איוואַן, וואָס באַמיט זיך אַפּצודעקן די ציין, כדי אַנזוהאַלטן אַ שמייכל, וויל נישט דאָס מאַל זיך ווייזן אַ צופּרידענער, נאָר אַ פּאַרדאָגהטער. אַלעק דערקענט אין איוואַנס איינציען דעם שטערן, אַז עפעס אַ נייעס איז מיט אים, אָבער ער איז זיך נישט משער, אַז די נייעס זאָל פאַר איוואַנען זיין אַ דאָגה, ווייל ווי ער קען איוואַנען, ווייסט ער, אַז סיי ער שמייכלט, סיי ער דריקט אויס פּאַרלעגנהייט, איז אַלץ אַן אַנשטעל, און ער האַלט זיך אַפּ פון פּרעגן. ער וואַרט, אַז איוואַן זאָל זיך אַפרוען פון געיעג, כאַפּן אַטעם. אפשר דאַרף ער לייענען פון פּאַפּיר.

איוואַן קען שוין דעם אינהאַלט אָן צו לייענען:

— „אַלע פּוילישע, וואָס אין קאַלכאַוו, דאַרפן זיך מעלדן ביי דער

מיליץ אין ראַיאָן.“

איוואַן איז זיך משער, אַז דער באַזוך אין דער מיליץ איז נישט סתם אויף צו באַקענען זיך. איינקונדיק זיך אין אַלעקס שטוינען, באַרויקט ער זיין סאַטיספּאַקציע.

דער רוף צו מעלדן זיך אין דער מיליץ פּאַרטראַגט אַלעקן אין אַ שפּאַגל ביי מוח-מאַטערניש. עס גייט אים שוין נישט אָן וואָס איוואַן זעט

אים אַ צעטראַגענעם, און ער רופט אויס, ווי צו זיך — שוין ווידער ענקאַ-
וועדע?...

איוואַן קערט זיך אָפּ פון אַלעקן, אַ פריידיקער שמייכל איז צעגאַסן
אויף זיין קליין פנים.

אין דער צייט, וואָס איוואַן גיט איבער אַלעקן די ידיעה, מעדיטירן
נאָך דיעד סוואַסלאָוו און פּרעדסעדאַטעל וועגן דער אויפפאַדערונג פון
דער מיליץ. דיעד וויקלט זיך די וואַנצעס אין פאַרלעגנהייט: אַז דער
קאַמביין אַרבעט שוין און האָט אַן אַרבעטס־כוח — שלעפט זיי אַוועק די
מיליץ. ער לייגט פאַר גריגאָרין ער זאָל צופאַטשן אין ראַיאָן און אָפּהאַלטן
די גזירה. גריגאָר זעט נישט די מעגלעכקייט, ווייל אויך ער האָט נישט
ליב די ענקאַוועדע.

אַלעק קען שוין נישט דערשטיין ביים שלייפּשטיין. ער פאַרנעמט זיך
צו גיין אין פעלד און איבערגעבן די חברים די ידיעה, קומען די חברים
אים אַנטקעגן. פון איוואַנען ווייסן זיי שוין — די מיליץ רופט. אויך זיי
זענען צעטומלט און נישט געקוקט, וואָס זייערע פנימער זענען אויסגע-
ריסט פון שווייס און שטויב, זענען זיי גרייט כאַטש שוין צו פאַרן אין
ראַיאָן און וויסן וועגן וואָס עס גייט. אַבער היות ווי די נסיעה מוז דויערן
אַ פולן טאַג, איז גלייכער צו וואַרטן ביז מאַרגן באַגינען.

קיינער פון זיי קאָן זיך נישט משער זיין דעם צוועק פון דער אויפ-
פאַדערונג. דאָס איבערקלערן און דער אומרו נעמט ביי זיי אַפּ דעם כוח
פון די הענט און זיי לייגן זיך נישט צו קיין אַרבעט.

— אַזוי איז געווען פאַר דער פאַרשיקונג: מעלדן זיך, איבעררעגיס-
טירן זיך און ווידער זיך מעלדן — דערמאָנט אַלעק.

— איינס איז קלאַר: די פיר אותיות האָבן אונדז אין זינען — זאָגט
אַבוש.

*

ס'איז אַ העלער, ליכטיקער פרימאַרגן. דער הימל אָן אַ פּיצל וואַלקן.
האַנזעל שפּאַנט דעם שוואַרצן אַגער אין אַ לייטער־וואַגן. מיט דעם פּערד

איז זיכער אַנצוקומען צו דער צייט. אַלעק און די חברים בעטן אויס דעם וואָגן מיט שטרוי. ס'איז דאָך אַ נסיעה ביז אַוונט. זיי זעצן זיך אויס אין וואָגן, דיעד סוואַסלאָוו, דער פּרעדסעדאָטעל און אויך אַלגאָ קומען צו, ווי זיך געזעגענען מיט זיי, אָבער ווינטשן דאָך — צו זען זיי וואָס פּריער. האַנזעל האַלט די לייצעס, נאָר כדי דער שוואַרצער אָגער זאָל פּילן אַז ער קאָן קריגן שמיץ. ער דאָרף נישט קערעווען דאָס פּערד. ס'איז דאָ נאָר איין סטעזשקע, און זי פּירט אין ראַיאָן. די סטעזשקע איז די ברייט פון וואָגן, פון ביידע זייטן איינגעפּרעסט שנירן פון די רעדער, זענען זיי עלעהיי שינעס, דעם אָגער איז לייכט צו שלעפּן דעם וואָגן, האַלט ער זיך ווי אויף אַ פּאָס און טרעט נישט איבער די גרענעץ. האַנזעל לאָזט אים שפּאַנען פּריי אין דעם ברייטן ליידיקן פעלד, וואָס איז נישט געאַקערט, און סנאַפּעס תּבואה, איבערבלייבעכצן פון פּאַראַיאָרן זענען פּאַרוויאַנעט, פּאַרפּוילט. עס באַווייזן זיך וועלף. זיי קוקן ווי אין ווונדערן זיך אויף דער דריסטקייט פון אַ פּרעמדער חיה צו קומען אין זייער תּחום. האַנזעל וואַרפט אָן אַ שרעק — די וועלף קאַנען אַרויף אויפן וואָגן. דער אָגער קאָן זיך אַרויסרייסן פון די האַלאַבליעס. די וועלף האָבן אַ ווילדן כּוח, און ער רופּט, אַז אַלע זאָלן זיי שרייען, שטאַרק שרייען, און די וועלף וועלן אַנטלויפן. פון די געשרייען ווערט דער אָגער צעטומלט און ער לויפט אין ווילדקייט. די וועלף פּאַרשוויגן.

— אונדזערע געשרייען האָבן זיי פּאַריאַגט — זאָגט האַנזעל און רייבט זיך די הענט. ער איז צופּרידן פון זיך. אַ היפש שטיק וועג איז באַרגיק. דער וואָגן פּאַלט און הייבט זיך, פּאַראָן אַ מורא — אַטאָט צעפּאַלט זיך דער וואָגן. די זון ציט זיך שוין אַוועק הינטער די בערג, אָבער האַנזעל איז דאָך זיכער, אַז נאָך פּאַרן זונט פּאַרגאַנג דערגרייכט ער צום ראַיאָן.

אַלעק און די חברים באַרעכענען זיך, אַז זיי האָבן נישט צו וואָס זיך צו איילן. זיי זענען גלייכגילטיק און ווילן נישט דערמאַנען האַנזעל אין דער צייט, וואָס לויפט.

אַלעק איז דאָס ערשטע מאָל אין ראַיאָן. דער זומער-טאָג אין ראַיאָן איז אַ סך אַנדערש ווי אין קאַלכאַז. נישטאַ די פּאַרפלייצנדיקע ליכטיקייט

ווי אין גרויסן פעלד-חלל. די שורות הייזקעס מיט די קאכל-דעכער שטייען ווי אַנגעברוגזט און איינגעהילט אין גראַקייט. די גאַסן און הינטערגעס-לעך זענען ליידיק. נישטאָ קיין באַוועגונג. אַלץ זעט אויס ווי אַפגערוימט. אַלעק און די חברים, גערופענע צו שטעלן זיך אין דער מיליץ, גייען אין אומעט און אין שרעק ווידער צו שטעלן זיך אין אויג פון ענקאוועדע. אַלעקן ווילט זיך ס'זאל געשען מיט אים אַ פאַרפאַל אַבי פטור ווערן פון דער מיליץ...

קומען אין דער מיליץ איז קיין מאָל נישט שפעט, דאָרט הייבט זיך אָן די אַרבעט דווקא אין אַוונט. און טרעפן צום הויז פון דער מיליץ, דאָרף מען לאַנג נישט זוכן. דאָס קליינע שילדל איז דאָס איינציקע אַנוועזנדיקע צווישן די שורות הייזקעס אין דער הויפטגאַס. און וויפל אַלעק באַהערשט זיך נישט אַרויסצווייזן קיין שרעק, זעט זיך דאָס דאָך אָן אַפילו אין זיין שווייגן. ווי זיי קומען צו די טרעפ פון אַריינגאַנג אין מיליץ-הויז, ציט זיך יעדער פון זיי צוריק, כדי נישט צו זיין דער ערשטער.

דער אַריינגאַנג איז אָן אַ טיר, באַלד פון דער ערשטער שוועל איז דער קאָרידאָר. אַלעק פילט זיך ווי אַריינגעכאַפט דורך עפעס אַ מאַגישן אופן. משה און די דריי גייען אים דאָך נאָך. ער זעט נישט עמעצן צו פרעגן ווהיין און צו וועמען ער האָט זיך צו מעלדן. זיינע טריט זענען שווערע, און ער מאַכט זיי נאָך שווערער — אויב ס'איז ווער פאַראַן, זאָל ער זיי הערן.

— פאַזשאַלויסטאַ! פאַזשאַלויסטאַ! — הערט ער אַ רופן.

איז שוין אַלעקן קלאָר, אַז מען דערוואַרט אים, און ער גייט צו צום צימער, קלאַפט אָן אין דער טיר און וואַרט.

— פאַזשאַלויסטאַ! — ווידער דער רוף.

אַלעק עפנט לאַנגזאַם די טיר פון צימער און בלייבט שטיין. עמער צער זיצט ביי אַ ברייטן טיש. ער ווייזט אים מיט אַ האַנטבאַוועגונג צו פאַרמאָכן די טיר. אַ בלאַנדהאַריקער איז ער, דער באַאַמטער, איז אָן אַן אונפאַרם, אָבער אויפן טיש ליגט אַ היטל, אַ מיליציאַנערן-היטל, אַ בריי-טע דענקע מיט אַ בלאַען לאַמפּאַס. אַלעק מיינט, אַז נאָך עמעצער דאָרף

אריינקומען, אבער קיינער קומט נישט. דאָס היטל ווייזט, ווי ס'זאָגט זיך — „דע לפני מי אתה עומד!“

דער מענטש ביים טיש ווייזט אים מיט אַ האַנטבאוועגונג — ער זאָל זיך זעצן, און אַלעק זעצט זיך אויף דער איינציקער שטול אין דעם צימער. ער וואָרט. דער באַאָמטער קוקט אַריין אין אַ פּאַפּיר. אַלעק קוקט זיך איין אין דעם מענטש פנים: שמאַלע וואַנצעלעך, ווי צוויי קלאַפּקעלעך, זענען אין אַ דיסטאַנץ מיט דער נאָז, קליינע נוסאויגן קוקן פון די שעלעכלעך ווי שפּילקעס. מיט אַ מאָל ווענדט זיך דער מענטש צו אים אין פּויליש. אַלעק גיט זיך אַ צי איין אין די אַקסלען, ווי ער וואָלט געהערט אַ שאַס. אומדערוואָרט דאַרף ער רעדן מיט אַ פּאַליאַק, און לויטן אַקצענט באַנעמט ער, אַז דער איז אַ גאַליציאַנער. אַלעקן שווימט אָן דער געדאַנק — אוועק געזעצט אַ פּאַליאַק, כדי צו פירן אַ ברייטערע אויספאַרשונג, אַבער דער פּאַליאַק פאַרשט נישט. ער נעמט אויף די פּערסאָנאַליעס, נאָטירט און דער-קלערט:

— פון היינט אָן ביסטו אַ סאָויעטישער בירגער און דו געניסט פון אַלע רעכט פון דער סאָויעטישער קאָנסטיטוציע.

אַלעק בלייבט זיצן איבערראַשט: דערפאַר ווייל ער האָט נישט גע-נומען קיין סאָויעטישן פּאַספּאָרט, איז ער פאַרשיקט געוואָרן אין די טיי-געס אויף קאַטאַרגע-אַרבעט, און איצט, אָן צו פרעגן צי ער וויל, צי נישט, מאַכט מען אים פאַר אַ בירגער. דער באַאָמטער פאַרלאַנגט אַפילו נישט זיין אונטערשריפט, מ'האַט אים גערופן אויסצוהערן און באַסטאַ.

ווען יענער זעט, אַז אַלעק רירט זיך נישט פון אַרט, זאָגט ער: — דאָס איז עס און נישט מער! — ער טוט אַ שנעל מיט די פינגער, אַז אַלעק זאָל אַריינשיקן דעם צווייטן.

אַלעק שטעלט זיך אויף, עפנט די טיר און רופט משהן. ער וואָרט נישט משה זאָל שוין זיין איבערווייניק, און ער שפּאַנט צו צו די חברים איציק, סעוועק און אַבוש, וואָס וואָרטן מיט אומגעדולד צו הערן פון אים אַ וואָרט, און ער ווי אַנצווייזן, וואָס עס דערוואָרט זיי, כאַפט זיך פאַרן קאַפּ: ס'איז גרויס די בראַך...

★

האָנזעל איז טויט מיד. ער ליגט אויפן שטרויענעם קילים און וויל נישט הערן אַלעקס רופן צו גיין אָנפֿאַיען דעם שוואַרצן אָגער. אָבער מען מוז דאָך געבן דעם פּערד צו טרינקען, גייט ער מיט משהן אַרויס צום ברונעם, וואָס אויפן הויף. זיי נעמען דאָס האַלבע הילצערנע טינדל, וואָס איז אָנגעבונדן צו דער קייט, לאָזן דאָס אַריין אינעם ברונעם, שעפן אָן וואָסער און ציען עס אַרויס, וויקלענדיק די קייט אויף אַ וואַל. זיי בינדן אָפּ דאָס האַלבע טינדל פון דער קייט און טראָגן צו דעם פּערד, אָבער דאָס פּערד שטעקט בלויז צו דעם פּיסק און טרינקט נישט. ס'ווייזט זיך אַרויס, אַז האָנזעל האָט אים שוין אָנגעטרונקען. סעוועק רופט אַלעקן; אַ פּרוי פּרעגט זיך אויף אים.

אין דער אַכסנייה־שטוב וואַרט די אַגראַנאַמין איוואַנאוואַ. זי וווינט אין דער הייזקע, אַ טיר אין אַ טיר. ווען זי דערזעט אַלעקן, שיינט אויף אין אירע אָפּענע, קלאַרע אויגן אַ פּריידיקער גלאַנץ. זי וויל, אַז אַלעק און די חברים זאָלן שוין אַריינגיין זיך ווייזן פאַר איר טאַטן. זי קויפט אים מיט דעם די גאַנצע וועלט. דער טאַטע איז אַפילו נישט אין גאַנצן געזונט. אָבער זי וויל דאָך נישט דורכלאָזן די געלעגנהייט.

איוואַנאוואַ וווינט אין אַ צווייצימער־וווינונג מיט אַ קאַרידאָרל און אַ קיך־ווינקל. נישט אויסמעבלירט, אָבער די נייטיקסטע מעבלשטיק, בעטן, שטולן און אַ טיש, זענען פאַראַן. דעם טאַטן איז שווער צו גיין צוליב דעם ווייטיק אין רוקן. איוואַנאוואַ וויל אים העלפן צוגיין צום טיש, אָבער ער וויל גיין מיט אייגענע פּוחות. אַן איינגעבויגענער און מיט אַ קרעכץ שאַרט ער זיך צו צום טיש. ער איז אָנגעטאַן אין אַ מאַטראַסן־בלוזע, וואָס איז זיין אונפֿפאַרם, הגם ער איז שוין מער נישט קיין מאַטראַס. זיין ברייט פנים איז גלאַטיק, בלויז ביי די שלייפן זענען אים איינגעשניטן טיפע קניי־טשן. לעצטנס איז ער שוואַך אויף דער ראייה. ער זעצט זיך אַנדער אָנהאַלטן־דיק זיך מיט ביידע הענט ביים טיש, ווי אין מורא זיך נישט איינצוברעכן. מיט אַ גלעט איבער דער טאַכטערס האַנט ווייזט ער איר, אַז זי מוז נישט שטיין לעבן אים און ער ווענדט זיך צו אַלעקן און די חברים אין יידיש: זיין נאָמען איז גרישאַ. ער איז אַ מיטגליד אין דער פאַרטיי. זיין ווייב, מאַרוסיאַ, אַ פּראַוואַסלאַוונע, לעבט שוין נישט. נאָך דעם פאַרבינדן זיך

מיט מאַרוסיאַ, האָט דער טאַטע זיינער נישט געוואָלט אים זען. אַז גאַליאַ, די טאַכטער, היינט איוואַנאַוואַ, איז געוואָרן צוויי יאָר, האָט מאַשאַ, די שוועסטער זיינע, געוואָלט זעען דאָס קינד, און ער האָט מאַרוסיען מיטן קינד געשיקט צו מאַשאַ. גאַליאַ איז געווען אַ ליכט אין שטוב, און אויך די מאַמע האָט זי געהאַלטן ווי איר קינד — „אַז גאַליאַ שווייגט, רעדן אירע ליכטיקע אויגן“ — האָט מאַשאַ נאַכגערעדט דער מאַמעס ווערטער. איין מאָל איז ער צוגעפאַרן, פּדי אַהיימצונעמען מאַרוסיאַן מיטן קינד, האָט דער טאַטע דער ערשטער אים דערלאָנגט די האַנט, און געבעטן אַז גאַליאַ זאָל נאָך בלייבן מיט דער באַבען. מאַרוסיאַן און גאַליאַן איז גוט געווען. דער טאַטע האָט נאָך געהאַט אַן אוצר פון לעדער אין קעלער. צו האַלטן אַזאַ קוואַנטום סחורה אָן צו מעלדן אין „סנאַבאַטידעל“ האָט דעם טאַטן געדראַט אַ שווערע שטראַף. איז ער, גרישאַ, אַוועק און אַנגעוויזן אויף דער סחורה אין קעלער. עטלעכע טעג שפּעטער, ווען ער איז געקומען אַפּנעמען מאַרוסיאַן, דערזעט ער זי אַפּוואַרטן אים ביי דער שיף. מאַרוסיאַ איז אים געפאַלן אין די אַרעמס מיט אַ געוויין: גאַליאַ איז מיט דער באַבען און מאַשאַ, און דער טאַטע... ווי מען האָט אַרויסגענומען די פעק לעדער פון קעלער, און ער, דער טאַטע, האָט געמוזט שטיין און ציילן די פעק, איז ער געפאַלן און מער זיך נישט אויפגעהויבן.

אַלעק זעט ווי ביי גרישען ציטערן די הענט. ציפט אים ביים האַרץ רחמנות, אָבער ער קאָן אים נישט טרייסטן. אויך די חברים זיצן אין שטוינונג, נאָר די טאַכטער בייגט זיך אָן צום טאַטנס אויער און פּרעגט אים צי ער וויל איר הילף? גרישאַ גלעט איר האַנט, קושט זי מיט געבעט, זי זאָל אים לאָזן אַליין. ער דאַרף נישט גאַרנישט. ער קוקט צו די יידן פּליטים, און נאָכן אַפּכאַפּן דעם אַטעם, איז ער ממשך זיין דערציילן:

ווען ער דערמאָנט זיך זיין טאַטנס טויט, ציטערן אים די הענט. דער טאַטע האָט מאַרוסיען גערופן טאַכטער, און ער האָט דעם טאַטן זיינעם צוגענומען ס'לעבן. גאַליאַ געדענקט אים נאָך. און ער אַליין געפינט זיך נישט. צווישן די רוסן איז ער אַ ייד, און ער ווייסט נישט מיט וואָס... מיט וואָס?...

— טאַוואַרישטש גרישאַ, איר ווילט מיר זאָלן אייך טרייסטן און זאָגן,

אז איר דארפט נישט פייניקן ס'געוויסן, דאס ווילט איר? — פרעגט אלעק.

— ניין. כ'מיין פארקערט — זידלט מ'ך. זאגט אז כ'בין א סוואלאטש, א סוואלאטש — זאגט גרישא מיט א געבראכענער שטימ. ער איז א ייד, אבער געדענקט ווייניק פון יידישקייט. די מאמע נישטא, מאשא, די שוועסטער, לעבט נישט. ער וויל זיך בארויקן, זאגט ער זיך: „מענטשן לעבן נישט אייביק...“ נאר אז דער טאטע איז נישטא און ער האט דערצו גורם געווען, האט ער נישט קיין רויע נעכט. ער פרעגט:

— וואס וואלט אזא יונגער מענטש אין דער בורזשוואזער וועלט געטאן אין אזא פאל? איר יידן פון דער פאלשא זענט דאך פון אן אנדערער מענטשליכעט, זענען ביי אייך אויך אלע מיטלען פשר פארן ציל? אפילו קעגן אן אייגענעם טאטן? און חוץ דעם, וואס איך קען נאך א ביסל יידיש, אין וואס זעט איר אין מיר א ייד? אז איד, גרישא, בין טאקע א ייד? ... ווידער ציטערן גרישען די הענט, אבער ער בייגט נישט אראפ דעם קאפ, די אויגן זענען אים פול מיט טרערן. ער שלינגט זיי און פארגיסן אים ס'קול. ס'איז אלעקן קענטלעך, אז ער וויל, די יידן פליטים פון פוילן זאלן זען דעם מאטראס גרישא מיט א יידיש הארץ...

*

זינט אלעק איז ארויס פון דער היים, האבן זיך אים אָנגעזאמלט דאגות אויף דאגות. די האַרבסטע זאָרג: ער ווייסט נישט וועגן זיין רחלען און קינד, וועגן די געשעענישן אין געטא, ווו אין דעם שמאלן תחום, דארף זיין אַרט פאַר הונדערטער טויזנטער יידן. איצט מאַטערט די היינטיקע מעלדונג אין דער מיליץ, אז ער איז אַ בירגער פון ראַטן־פאַרבאַנד. און ער איז זיכער געווען, אז ער איז אין וועג אויף צוריק צו זיין היים. און אין דעם פלאַנטער מישט זיך אַריין די אומהיימלעכקייט פונעם ווייזט ביי גרישאַן, און עס פלאַגט אים אַ געדאַנק: הלמאי האַט ער נישט געזאָגט גרישאַן, אז ער האַט נישט געמוזט וויסן וואָס דער טאַטע האַלט אין קע־לער און נישט זיין דער גורם פון זיין טאַטנס טויט. שוין דאָס וויפלטע מאַל קוקט אלעק אין פענצטער, צי עס טאַגט שוין — און די נאַכט ענדיקט זיך נישט.

א בריק פון האַלץ

שוין אין פריצען באַגינען איז האַנזעל גרייט צום פאַרן און ער וועקט אַלעקן מיט די חברים. בעתן וועקן קיצלט ער מיט אַ שטרוי איינעם אין אַן אויער, אַ צווייטן אונטער דער נאַז. ער האַט נישט ליב לאַנג צו זיין אויסערן קאַלכאַז. אים איז דאָ אומעטיק. אין קאַלכאַז פילט ער זיך ווי אַ פיש אין וואַסער. אָבער אַלעק און די חברים ווילן נאָך אַ קוק טאָן אין דער מיליץ צי עס קומען נאָך פוילישע פון אַנדערע קאַלכאַזן אויך אויף דער זעלבער פּאָדערונג. אַלעק מיינט צו טרעפן די ברידער קרויטמאַן און הערן פון לעאַן קרויטמאַן, וואָס עס איז מיט דער פריילין מאַרצעלאַ. ס'קור מען קליינע גרופעס און בלוז פּאָליאַקן. זיי זענען זיכער אַז מען נעמט זיי צונויף, כדי אַהיימצושיקן, אָבער אַלעק ווייסט וואָס עס דערוואַרט זיי און ער וויל נישט קאַליע מאַכן זיי די שטימונג. אַלעק גייט ווי אַן אַבל פון אַ לוויה, אָבער משה קאַן לאַנג נישט בלייבן אין דערשלאַנגקייט. ער האַלט נישט פון רייסן קריעה נאָך דער פוילישער בירגערשאַפט און נעמט אויך נישט ערנסט דאָס ווערן אַ סאָויעטישער בירגער. ער צעזינגט זיך:

— וואָס מיר זענען — זענען מיר, אָבער יידן בלייבן מיר...

האַנזעל זיצט שוין אויפן וואַגן, און ווי נאָר אַלעק און די חברים זענען זיך איין אין וואַגן, ווערט ער ווילד פון פרייד. ער יאָגט דעם שוואַרצן אָנער, שרייט, ריטשעט — ער וועט אַפּשינדן פון אים די פעל ... דער אָנער לויפט, די הויט גלאַנצט אויף אים פון נאַסקייט, און ווי דער וועג וואַלט זיך איינגערומפן — פאַטשט ער אַריין אין קאַלכאַז. צופעליק איז גריגאָרי אויפן וועג און ער פאַרהאַלט ס'פערד אין לויפן. ער לאַזט נישט האַנזעלען אויסשפּאַנען, נאָר זיי זאָלן שוין פאַרן אין פעלד צום ברויטשניט.

ד. זאקאליק

ביי האנזלען צו פארן צו דער בריגאדע, איז ווי אויף א חתונה. ער פארקערעוועט דאס פערד ארויף אויפן שליאך צום פעלד. ווי ער דערזעט די זיעמליאנקע, און כאטש דאס פערד נאך נישט אפגעשטעלט, שפרינגט ער שוין אראפ פון וואגן.

אין דער זיעמליאנקע איז פאראן בלויז די קעכיין אגניס. איר קליין פנימל איז ווי איינגעטונקען אין דער פארע, וואס זעצט פון קאכיקן וואסער אין טשוהון. זי נוצעט א מעלאדיע און איז גוט געשטימט — דער קאמ-ביין ארבעט! אויך דיעד סוואסלאוו איז דארט. האנזעל לויפט צו אים און דער דיעד קומט צו לויפן א דערפרייטער ווי פון א בשורה, אז ער האט צוריק געפונען, וואס ער האט געהאלטן ווי פארלוירן. אין הייטערקייט ווישט ער זיך די וואנצעס, ווי צום אויסציען זיי וואס לענגער.

— דער משחית, דער קאמביין ארבעט! — דערציילט ער און סמאטש-קעט מיטן מויל, וואס ווייזט זיין איבערראשונג.

אז דער קאמביין ארבעט און וויפל ס'זענען פאראן ארבעטהענט איז איצט נישט גענוג, נעמט דער דיעד דאס מאל אויך אלעקן צו דער ארבעט ביים קאמביין. קאסעס צו די לאבאגריקעס האט ער א זאפאס. די ארבעט, וואס אלעק טוט איז די שווערסטע ביים קאמביין. צו שטיין אויפן בריקל און אראפצווארפן דאס שטרוי, וואס ברענגט מיט זיך מיט א געדיכטן שטויב, אז אלע אטעם-רערן ווערן פארשטאפט. דער שטויב לייגט זיך אויפן פארשוויצטן פנים ווי א טייגעכץ. אלעק האלט, אז די פיין איז גרע-סער ווי דארט אין די טייגעס קעגן דער כמארע מאסקיטן. יעדן טאג האט ער מורא, אז ער בלייבט א דערשטיקטער, אבער אויף צו מארגנס גייט ער ווידער צו דער ארבעט. מאכט זיך אז פעדארא האט שוין נישט קיין קאסעס צו דער לאבאגריקע און דיעד סוואסלאוו מוז אלעקן אראפנעמען פון דער ארבעט ביים קאמביין, ווייל ער האט מורא, אז בלויז מיטן קאמביין וועט ער נישט פארענדיקן דעם ברויטשניט.

פעדארא, די געניטע לאבאגריקע-פירערין, וויל נישט מער דעם שנעק לעאן פאר א געהילף, מחמת ער לאכט זיך אויס פון אירע געשרייען און רופערייען.

דיעד סוואַסלאָוו שלאַגט איר פאַר אַלעקן פאַר אַ געהילף. פעדאַראַ באַשטייט און אויך אַלעק איז צופרידן, וואָס ער גייט אַראָפּ פון קאַמביין. מיט אַ שמייכל קוקט ער פעדאַראַן אין פנים, וואָס זי איז באַשטאַנען אויף אים און נישט קיין אַנדערן. אָבער שוין אויפן צווייטן טאַג, פאַרהאַקט זיך פעדאַראַן די לאַבאַגרעיקע. זי האַקט און בראַקט דעם פערד, אַז עס שטעלט זיך אויף די הינטערשטע פיס, און די לאַבאַגרעיקע אַרבעט נישט. פעדאַראַן לייגט זיך אין דער לענג און אין דער ברייט צווישן די רעדער, זוכט די סיבה, אָבער געפינט נישט; זי שיט מיט וויסטע קללות, שפייט אויף רעכטס, אויף לינקס, אַ פעס ברענט אין איר. זי קאַפעט די רעדער, און דאָס אייזן גיט אַפילו נישט קיין סקריפּ, קרענקט דאָס איר נאָך מער און זי לאַזט אויס דעם פעס אויף אַלעקן — באַשר ער האָט נישט די אויגן אין קאַפּ — שרייט זי און היקעט.

שטייט אַלעק אַנגעבויגן דעם קאַפּ אויפן אַקסל און קוקט מיט מיטלייד פעדאַראַן אין פנים. ער פאַרשטייט נישט איר צעטראַגנקייט. ער וויל איר זאָגן, אַז ער איז רוי אין דער טעכניק פון דער לאַבאַגרעיקע און ער קאַן איר נישט העלפן, אָבער ער קאַן זי נישט איבערשרייען, מאַכט ער אַ מינע פון פאַרלעגנהייט, ווירקט דאָס אויף פעדאַראַן פאַרקערט ווי ער וויל. זי קרימט אים נאָך, חזקט אַפּ פון זיין תּמעוואַטן קוק און זי שיט מיט משונה־דיקע קללות. אַלעק פאַרשטייט דאָך נישט פאַר וואָס זי באַשולדיקט אים און ער פרעגט איבער, איז שוין פעדאַראַ פּרעך און זי באַצט אַרויס:

— זשאַפּאַ!

אַלעק האַלט זיך מיט געדולד און ער ווייזט מיטן פאַרלייגן די הענט, אַז ער איז אומבאַהאַלפן.

פעדאַראַ איז דערשעפט. זי זעצט זיך אַנידער אויפן לאַבאַגרעיקע־בריקל, פאַרלייגט די הענט אויפן קאַרק, וויגט זיך, רעדט און רעדט — באַדויערט זיך:

— דאָס ברויט איז נישט אַזוי זיס וויפּל ביטערע מי עס ווערט אַנגע־לייגט דאָס צו דערגרייכן...

דיעד סוואַסלאָוו דערהערט, אַז פעדאַראַ שטייט מיט דער לאַבאַגרעיקע, קומט ער צו לויפן:

— וואָס, די טריבן דרייען זיך נישט?

— פאַרהאַקט און רירן זיך נישט.

דיעד סוואַסלאָוו איז נישט קיין געניטער מעכאַניקער, אין אַלע פּאַלן העלפט ער זיך מיטן שכל. ער קניט אַראָפּ צו די רעדער, נעמט אַראָפּ די דעקלעך פון די טריבן. ער קוקט, שפּרינגט אויף און ווייזט פּעדאַראַן:

— אַ קליין איז אַרויסגעפּאַלן און מען דאַרף אים צוריק אַריינשפּאַרן אויפן אַרט.

ס'איז דאָס ערשטע מאָל ווי פּעדאַראַ גיט זיך אונטער אין אַ שווערער סיטואַציע. זי לאַזט אַראָפּ דעם קאַפּ און רופט זיך אַליין אָן מיט דעם פּרעכן וואָרט, וואָס זי האָט באַצייכנט אַלעקן.

✱

— שווער, שווער צו שניידן תבואה מיט אַ לאַבאַגרעיקע — זאָגט דער דיעד צו אַלעקן. ער וויל אָבער דאָך באַרעכטיקן זיין מיינונג לטובת דעם נוצן די לאַבאַגרעיקע — מיט קאַסעס איז די אַרבעט געווען נאָך שווערער. די לאַבאַגרעיקע איז נישט צו פאַרגלייכן מיטן קאַמביין, אָבער מיט דער לאַבאַגרעיקע ווערט דאָך אַפּגעטאָן מער ווי מיט די קאַסעס. ווער ס'איז נישט געפּרוּווט געוואָרן, אָבער איך ווייס.

אָבער נישט דאָס איז די לעצטע זאָרג ביים דיעד סוואַסלאָוו. יעדן טאָג ווערן גרעסער די קופּעס ווייץ, פאַרן איינשייערן מוז ער זיך טריקענען, און ס'זאָל נאָר נישט אַראָפּ קיין רעגן. יעדן טאָג קומט ער מיטן פּרעדסע-דאַטעל אין פעלד, גייען צו צו יעדער קופּע, שטעקן אַריין די הענט, כדי צו דערפּילן צי דאָס ברויט ברענט נישט. ער פּלאַנירט שוין אַנצוהייבן שניידן דעם קאַרן. די טעג זענען אָן רעגן און ביים לעצטן מאָל איבער-וואַרפּן די קופּעס ווייץ, באַשליסט ער אים איינצושייערן. ער נעמט אַוועק פון דער אַרבעט ביים קאַמביין משהן, סעוועקן און איציקן. דאָס איינשייערן איז נישט פאַר די מייך. ער גיט זיי וועגענער מיט אייגענע שפּאַנטע אַקסן. די פּערד וויל ער האַלטן ביי די לאַבאַגרעיקעס.

די אַקסן אין די יאַרמעס שלעפן די וועגענער ברויט. די משא אין שווער און זיי תשלאפען און תשלאפען. משה און די חברים זענען ביי דער אַרבעט נישט ווייניקער איינגעשפאַנט ווי די אַקסן, זיי מאַכן אין איין טאַג צוויי נאַרמעס און עטלעכע אַרבעטסטעג.

איין מאַל דערוואַרט זיי ביים שפייכלער אַלאַג מאַטוועיעוונאַ. זי האָט פאַר זיי אַן אַרויספאַדערונג פון סעלסאַויעט — זיך צושטעלן צום בויען אַ בריק איבערן טייך, וואָס אין תחום פון ראַיאָן. די אויפפאַדערונג איז פאַר אַלע יונגע זכרים אין קאַלכאַז, פאַרשטייט זיך — אויך פאַר אַלעקן און אַבושן.

— טאַוואַרישטי! אייך דערוואַרט אויסצופירן אַ פאַטריאַטישן חוב, צו וועלכן ס'איז זוכה נאָר אַ געטרייער סאַוועטישער בירגער — בויען אַ בריק! — רופט אויס אַלאַג. אירע אויגן פינקלען מיט פרייד. אויך איר ליכטיק פנים איז צעשטראַלט פון נחת, ווי דערגרייכט עפעס אַ נצחון, און זי זאָגט צו: — מיטן צוריקקומען, גיב איך יעדערן פון אייך אַ קוש!

*

אַז מען דאַרף בויען אַ בריק איבערן טייך און אַלעק מיט די חברים זענען סאַוועטישע בירגער צו דערפילן אַ פאַטריאַטישן חוב, איז נישט שייך אַפצופרעגן — צי זענען זיי באַרופן צום בויען אַ בריק? זיי דאַרפן אַרויספאַרן נאָך פאַר זונפאַרגאַנג, פדי אַנצוקומען צום פונקט אין פריי-מאַרגן. זיי האָבן נישט וואָס צו פאַקן — ווי זיי שטייען און גייען, צו-טשעפען אַ קאַטיאַלאַק צום גאַרטל — און זיך אַרויפכאַפן אויף דער פור, אין וועלכער דער דיעד סוואַסלאַוו שפאַנט איין דעם שוואַרצן אַגער. דיעד סוואַסלאַוו איז געניט אין פאַרן אויך ביי נאַכט. דער ענין איז אַ דרינגנ-דיקער, נעמט ער אויף זיך די נסיעה. ער האָט ליב זיך צו ווילצען און ער זאָגט:

— קינדער! נאָך אַ מזל, אַז די בריק דאַרף מען בויען איבער אַ טייך און נישט איבער אַ ים...

ביים דיעד סוואַסלאַוו איז נישטאָ קיין קאַפּרינוע פּערד. דאָס ריטל אין זיין האַנט איז נישט קיין בייטש — אַ שפילעכל. ער רופט נישט, שרייט

נישט, גענוג אז ער טוט א פאך, און דער אַגער צעטראַגט זיך אין אַ גאַלאַפּ. מיט נאָך אַ פּאַרטל באַווייזן ער זיך — ער קאָן בעתן פּאַרן אויך שלאָפּן און פּדי דער אַגער זאָל אָנהאַלטן אין זיין ציען מוז ער הערן דעם דיִעדס שנאַרכן. ער עצהט דער חברה, אז אויך זיי זאָלן אַריינכאַפּן אַ שלאָף.

מיטן אויפשיינען פון דער זון קלאַפט דער דיִעד אָן אין פּונקט, וווּ מען דאַרף לייגן די בריק. עס ליגן שטויסן ברעטער און בעלקעס און פּאַראַן אַ געצעלט, אַרומגעהילט מיט צווייגן. עטלעכע יונגע שנעקעס מיט טאַטערשישע פּנימער טעסלען מיט העק די קלעצער-עקן, פּאַרשפיצן זיי, גרייטן די סלופּקעס צום אַריינקלאַפּן אין באַדן פון טייך — דער פּונדאָ-מענט און אַנשפּאַר פּאַר דער בריק.

דיִעד רעדט אין אַ ברוגז-טאָן וואָס מען לאַזט אים אין קאַלאַז אָן אַרבעטקראַפט. ער ווייסט אָבער, אז ס'איז איבעריק יעדעס וואָרט. ער ציט זיך די וואַנצעס, כאַפט זיך אַרויף אויף דער פּור און היידאָ אַוועק.

*

דער „זאָוו“ און דער מייסטער צו לייגן די בריק איז גרישאַ סאַכאַ-ראַוויטש אין זיין מאַטראַסן-בלווע. דאָס איז שוין נישט דער איינגעבויגע-נער גרישאַ. ער האַלט זיך אויסגעגלייכט און שטייף. זיינע באַקן זענען פּול און די הויט גלאַנצט ווי די שאַל פון אַ פּרישן עפּל. אַ ברייטער בלייער ליגט אים הינטערן אויער. ער פּרייט זיך מיט ווידערזען אַלעקן און די חברים. אויף זיין אָנווייזונג זענען זיי צוגעטיילט צו דער אַרבעט. מיט זיי איז ער זיכער אויסצופירן די אויפגאַבע, צו וועלכער ער אַליין האָט פּרייוויליק זיך געמאַלדן. ער איז איבערראַשט וואָס אויף זיין אָנוויי-זונג זענען זיי דאָ, ס'הייסט, אז אין סעלסאָויעט האָט זיין וואָרט אָן אָנזען, שטייט ער עטלעכע מינוט ווי צעטומלט און כאַפט זיך נישט וואָס צו טאָן מיט זיי. ער גיט זיך דאָך אַ ריס פון אַרט און גייט אַריין אין זיין פּאַר-וואַלטער-ראַלע. ער שטעלט זיי צום אַריינקלאַפּן די סלופּקעס אין טייך-באַדן. צום אַריינקלאַפּן די סלופּקעס איז פּאַראַן אַ „באַבקע“ — אַ גראַב שטיק סלופּ, נישט אַזוי הויך ווי ברייט, עלעהיי אַ יאַטקעקלאַץ. אין דער „באַבקע“

איז דורכגעבויערט אַ לאַך איבער דער דיק, און דערין אַ דרענגל מיט אַרויסשטאַרצנדיקע עקן פון ביידע זייטן. דאָס זענען די הענטלעך צו דער אַרבעט, צום אַרויפהויבן און אַראָפּלאָזן די „באַבקע“ מיט אַ זבענק אין דער סלופקע און דריקן זי טיפּער אין טייך-באָדן. אויף עטלעכע קלעצער, ווי אויף אַ טראַטווע, שטייען זיי פינף, הייבן די „באַבקע“ און זבענקען אין דער סלופקע.

גרישאַ פירט אויך די קיך. ער כאַפט פיש און פּרעגלט זיי. צום עסן זענען אַלע ביי איין טיש, וואָס איז צוזאַמענגעשטעלט פון אומגעהובלע-וועטע ברעטער. עס ויצן אַלעק מיט די חברים און די שנעקעס, די טאַ-טאַרן. פישלעך זענען פאַראַן אויך גרעסערע. דערזעט אַלעק, אַז גרישאַ טיילט די גרעסערע פישלעך אויף די טעלערס פון די טאַטאַרן, ווייזט ער אַן גרישאַן, אַז אויך ער וויל אַ גרעסער פישל.

— אַלע זענען גלייך! — וואַרפט גרישאַ אָפּ.

אַלעק ווייזט אים דאָך אַן אויף אַ גרעסער פישל.

— קוק נישט אויפן וויידל!

— איך זע דעם קאַפּ!

גרישאַ קוקט זייטיק אויף אַלעקן. ער בלאַזט אַן די באַקן און מיט דער פאַטעלניע גייט ער צו צום ברעג טייך און שליידערט אַריין דאָס פישל, וואָס אַלעק וויל.

ביז שפּעט אין אַוונט גייט גרישאַ אַרום אין אַ פאַרעקשנטן שווייגן. עפעס טראַגט אים אַן אומרו. ער גייט צו צום ברעג טייך. שטייט ווי פאַרחלומט, קוקט און קוקט אין וואַסער; איין מאָל רייבט ער זיך די הענט, ווי מספּים מיט אַ געדאַנק, אַ צווייט מאָל ציט ער זיך איין אין די אַקסלען און פאַטשט זיך אין פנים, ווי אין אַ פאַרווהר. ער קומט אַריין אין געצעלט און קוקט זיך איין אין אַלעקן. נישט ער זאָגט עפעס, און נישט אַלעק, אָבער ער וויל הערן אַלעקס רעדן, און כדי זיכער צו זיין, אַז ער שפייט אים נישט אויף די פלייצעס, רוקט ער זיך הינטער וויילעכס אַרויס פון געצעלט. ער וויל עפעס טאָן, כדי אַריינצוציען אַלעקן אין אַ שמועס, צעברענט ער אַ שייטער. ער גייט אַריין אין געצעלט:

— איצט איז גוט צו זיצן ארום שייטער! — רופט ער און ווינקט צו אַלעקן.

אַלעק און די חברים גייען אַרויס פון געצעלט און זיי זעצן זיך אַרום דעם שייטער — און ווידער אין שווייגן.

— חברים! — ווענדט זיך גרישאַ — זעט אויס, אַז איך בין שוין אַלט און אַן שכל. פיש אין טייך איז פאַראַן וויפל ס'האַרץ גלוסט, און איך בין קאַרג צו געבן נאָך אַ פישל. נישט קיין בייזקייט טראַגט מיך, נאָר דער נאַר אין מיר, און ער האָט מיך געשטופט צו טאָן, וואָס געטאָן. יינג-לעריש און היציק זיך געפירט. די עטלעכע שנעקעס, ווי איר זעט זיי, עסן מיט די אויגן יעדעס פיצל וואָס אין אייערע טעלערס. מיט זיי האָב איך נאָר איין שפראַך — פאַרגיסן זיי דעם האַלדז — אַרבעטן זיי, אַז נישט — גאַפיען זיי. גאַפיען קאָנען זיי אַן אַ סוף. אייער שווייגן שלאַגט מיך מער ווי זידלען. מיין גאַליאַ וויל דאָך האָבן אַ טאַטן אַ פאַטריאַט. איך וויל זיך האַלטן אין אַ מדרגה און פאַל צוליב אַ נישטיק פישל. די טאַטאַרן קוקן נאָר אויס אַ געלעגנהייט אַנצופאַלן אויף מיר. כ'האַב זיי געשלעפט אַהער און זיי געמאַכט פאַר אויס זשוליקעס. זאָגט מיר, חברים, אַז איר פאַרשטייט אַ חבר!

— פאַרשטאַנען! — רופן אַלעק און די חברים.

*

געבליבן נאָך עטלעכע סלופקעס אַריינצוקלאַפן — און דער פונדאַמענט איז גרייט, טרעפט, אַז ביים פאַרזעצן די סאַמע לעצטע סלופקע און בעתן הייבן די „באַבקע“ און זי אַראַפלאַזן מיט אַ זבענק, טוט זיך די „באַבקע“ אַ דריי אין זייערע הענט. זיי פאַרלירן די גלייכגעוויכט און פאַלן אַריין אין טייך. נישט אַלעק, נישט די חברים קאָנען נישט שווימען. שיקט דאָך גאַט די רפואה פאַר דער מכה, און גרישאַ איז דער אויסגעשולטער מאַטראַס. ער שפּרינגט אַריין און שלעפט זיי ווי אַ קייט אַרויף פון טייך. אַלעק און די חברים ווילן אויסדריקן גרישאַן זייער דאַנק פאַר ראַטע-ווען זיי — ענדיקן זיי דאָס אַריינקלאַפן די סלופקע נאָך אין די גאַסע מלבושים. די טאַטאַרן פאַרלייגן שוין די ברעטער אויף דער בריק.

די בכורה צו גיין אויף דער בריק נעמט זיך גרישא. ער זוכט עפעס צו מאכן זיך דערפון א פענדל, ס'זאל אויסזען פייערלעך.
מיט א מאל קומט אן פון א זייטנוועג א הינקענדיקער אויף קוליעס.
ער גייט און שרייט :

— קיין איין אבראשא זעט מען נישט אויפן פראנט. אלע אבראשאס זענען נאר „זאוס“: זאואטדיעל, זאולאג, זאומאג, זאוו... — ער וויל גיין אויף דער בריק.

גרישא שטעלט זיך אים אין וועג :

— דו וועסט נישט גיין !

דער הינקענדיקער שרייט זיינס : אבראשא ! אבראשא !...

גרישא טוט זיך א שטייף אן און מיט איין מאל א כראקע שפיינעכץ פאר דעם הינקענדיקן. דער הינקענדיקער כאפט די קוליע, פארמעסט זיך א קלאפ צו טאן גרישאן, אבער גרישא פארלירט זיך נישט :

— די בריק איז נאך נישט קיין זיכערע בריק, און שוין זאלסטו צוריקגיין פון וואנען דו ביסט געקומען ! — שרייט ער אין באפעל.

דער הינקענדיקער איז אויך א תקיף — אים, א קאליקע, האט קיינער נישט די העזה אומצווארפן. ער איז איינגעשפארט דאך צו גיין אויף דער בריק.

גרישא רעדט שוין נישט מער, נאר מיט אויסציען די האנט ווייזט ער אים דעם וועג אויף צוריק און ער לאזט נישט אראפ די האנט פל-זמן ער זעט נישט דעם קאליקע זיך אומקערן צוריק.

אין אונט צעברענט גרישא צוויי שייטערס. ער ווייזט די שנעקעס טאטארן צו זיצן ביים ערשטן שייטער. אלעק און די חברים זיצן ביים צווייטן שייטער מיט אים, עפעס טראגט אים צו זאגן :

— חברים ! — ווענדט ער זיך אין א טאן דווקא ווי אפיציעל — אין יארן אויף יארן רייזע און דינען אויף דער שיף האט בלויז איין מאל געוואגט א „קאצן-יאגער“ פון דער בעקעריי זיך צו פרעגן : „ווי לאנג לעבט א ייד ?“ אויף דער שיף זענען געווען פערציק חברה. זיי האבן גע-קוקט אויף מיר. פערציק פאר אויגן האבן מיך געברייט, האב איך זיך אויפגעשטעלט און ראפארטירט פארן קאפיטאן.

— פיעטקא, דעם „קאצן-יאגער“, פערציק מאָל טובלען אין ים —
האַט ער געפסקנט — פיעטקא איז אַ וואַרעם!... די שיף איז אָפגעשוומען
אַן דעם וואַרעם. היינט קריכן אַרום אַן אַ שיעור אַזעלכע ווערעם ווי דער
פיעטקא דער „קאצן-יאגער“. די געזעלשאַפט איז ווערעמדיק... מער ווי ביים
טאַטנס לעבן וויל איך היינט זיין אַ ייד. „שמע ישראל“ געדענק איך, „אשרי
יושבי ביתך“ געדענק איך. בעתן שטיין פאַר דעם הינקענדיקן האָב איך
אין דעם „שמע ישראל“ זיך דערמאַנט. איך וויל אָפגעבן די בריק ווי זי
דאַרף צו זיין און מיין קינד גאַליאַ זאַל שטאַלץ זיין מיט איר טאַטן. זאַנט
מיר, אַז איר האָט מיך פאַרשטאַנען...

— פאַרשטאַנען, פאַרשטאַנען! — זאַגן אַלע מיט איין קול.
גרישאַ האָט נאָך אויף עטלעכע שעה אַרבעט ביי דער בריק, אָבער אַלעק
און די חברים מוזן שוין צוריקפאַרן אין קאַלכאַן.

די „גאָספּאָדסטאָווקע“

צו דער צייט, ווי לויט אַ פינקטלעכער אויסגערעכטנקייט, קומט האַנזעל צו דער בריק, אַפּצונעמען צוריק דעם אַרבעטס-כּוח און צוריקברענגען אים אין קאַלכאַז. גרישאַ זאָגט צו האַנזעלן צו לערנען אים כּאַפּן פּיש און ער וועט זיי זיך מיטנעמען אַהיים, אָבער האַנזעל באַשטייט נישט. ער האַלט זיך ביי זיינס — שוין צוריקפּאַרן.

האַנזעל איז געקומען מיטן שוואַרצן אַגער. אויב דיעד סוואַסלאָוו גיט צו אַ נסיעה דעם שוואַרצן אַגער, איז עס עפעס וויכטיקס, אָבער האַנזעל זאָגט נישט די סיבה. ווי אַלעק און די חברים זעצן זיך אַריין אין וואַגן, נעמט ער טרייבן דעם אַגער אין אַ פּאַרכאַפּטן אַטעם. אויך אין דעם שמייסן דעם אַגער זעט אַלעק, אַז עפעס נישט געוויינלעכס טראַגט אים:

— האַנזעל, וואָס ביסטו אַזוי ווילד?

— אַזוי וויל אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ.

ווען האַנזעל קומט אָן אין קאַלכאַז, טרייבט שוין בויקאַ צוריק די שעפּסן פּון דער פּאַשע. שוין נאָך שקיעה, אָבער האַנזעל האַלט, אַז ער איז דאָך געקומען אין דער צייט און לויפט אין קאַנטאַר אַריין אַנזאַגן אַלגאַן:

— זיי זענען דאָ!

מיט אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ זענען פּאַראַן: דער פּרעדסעדאַטעל, דיעד סוואַסלאָוו און אויך איוואַן. זיי זענען אין מיטן פּון אַ וויכּוח — צי שיקן אַלעקן און די חברים זיך צו שטעלן אין ראַיאָן פּאַר דער מיליטער-קאַמ-סיע צוזאַמען מיטן ברויט פּאַר דער „גאָספּאָדסטאָווקע“?

— היינט קאַנען זיי שוין נישט פּאַרן. פּיר זיי עסן — שרייט אַלגאַ צו האַנזעלן.

אלעק און די חברים ווארטן נישט האנועל זאל זיי פירן. דער הונגער שפארט זיי און זיי ווייסן ווו צו גיין — זיי זענען דאך ביי זיך, אין זייער קאלכאז. און זיי גייען צו דער כאזאיקע בערטא, וועלכע קאכט פאר זיי תמיד, ווען זיי זענען אין דער באזע.

די כאזאיקע בערטא האט נאך נישט קיין געקעכטס, אבער זי באווייזט איר בריהשקייט. זי קאכט אויף וואסער, פארקנעט אַ ביסל מעל און רייבט דאָס טייגל אויף אַ ריבאייזן, די קרישקעס פארוואַרפט זי אויפן וואסער און ס'איז פארטיק פאר זיי די זופ. זיי נעמען נאָר דעם לעפל צום מויל קומט אַריין אַלגאָ מאַטוועיעוונאַ. אַ פרייד איז צעגאַסן אויף איר פנים :

— חברים! — ווענדט זי זיך צו זיי — אייך דערוואַרט ווידער צו דערפילן אַ וויכטיקן בירגער-חוב! דער וואַיענקאַמאַט רופט, און אין איין וועג וועט איר שוין דערפילן נאָך אַ פליכט — מיטנעמען דאָס ברויט פאַר דער „גאַספּאַדסטאַווקע“.

— אַקערשט געוואָרן בירגער פון ראַטן-פאַרבאַנד און שוין רופט מען טאַנצן אויף דער חתונה — זאַגט אַלעק.

אין מיטן דער נאַכט וועקט ער זיך :

— דער וואַיענקאַמאַט קאַן אויך מאַביליזירן אין טרוד-באַטאַליאָן — אַ שפּאַגל ניי גיהנום...

די טראַכטענישן און די השערות קערן אים איבער די קישקעס און ער קאַן נישט שלאָפן.

אַן צו וואַרטן מען זאַל אים רופן, שטעלט ער זיך ביים שפייכלער און לאַדנט אַן דעם וואָגן מיט זעק ווייץ פאַר דער „גאַספּאַדסטאַווקע“. אויך די חברים טוען דאָס. דאָס מאַל פאַרט אויך איוואַן. דאָס פאַרפאַלק סאַלאַמאַן נעמט ער אין ראַיאָן. סאַלאַמאַן אַליין וויל אַרויס פון דער דעמ-פיקער אַטמאָספער אין דעם קאַלכאַז, וואָס אַרום אים. זיי קומען צו אַלעקן. זיי ווילן, אַז אַן אייגענער, וואָס איז גרייט געווען זיך איינצושטעלן פאַר זיי, זאַל כאַטש וויסן די סיבה פון זייער פאַרלאָזן דעם קאַלכאַז, און דאָס ווילן זיי זאָגן אויך אין סעלסאָויעט :

— געאַרבעט אין די שטאַלן, ביי דער צענטריפוגע-מאַשין, אַרום די שעפּסן, קעבלעך און חזירים. דעם דיעד בריגאַדיר קיין איין אַרבעט

נישט אָפּגעזאָגט, אַלץ צו וואָס ער האָט זיי געשטעלט — געטאָן. און די כאַזאַיקע סאָפיאַ האָט גערעדט פֿאַר אַלע, אַז דאָס פֿאַרפֿאַלק סאָלאַמאַן איז נישט ווערט דאָס ברויט, וואָס זיי עסן. זיי זענען אַ לאַסט דעם קאַלכאַז, אַ לוקסוס... צוויי זין, געראַטענע קינדער, אויפֿגעהאַדעוועט. זיי זענען איצט אויפֿן ערשטן פייער קעגן שונא און זייער טאַטע-מאַמע, עוואַקוירטע, ווערן אויסגעלאַכט פֿאַר זייער אַרבעט. צי קאָנען זיי דערציילן די קינדער, אַז זייערע טאַטע-מאַמע זענען נישט ווערט דעם ביסן ברויט?...
איוואַן איז שוין גרייט צו פֿאַרן. ער נעמט דאָך אויך מיט זיין שטעקן. ער נעמט אויך עטלעכע זעקלעך ווייץ צום מאַלן אין דער מעלמיל פֿאַר דער קאַלכאַז-קיך. ער איז אַ געביפטער. ער איז זיך משער וואָס סאָלאַמאַן רעדט מיט אַלעקן, און ער וויל נישט ווייזן זיך ווי אַ שלעכטער. ער האַלט זיך מיט געדולד. דאָס מאַל זאַל אַלעק אים פֿרעגן, צי ער דאַרף שוין אַרויפֿגיין אויפֿן וואַגן?

איוואַן פֿאַרט אַרויס מיט אַ פֿערד אין שפּאַן. אַלעק און די חברים מיט די זעק ווייץ מעשר פֿאַר דער רעגירונג פֿאַרן מיט אַקסן אין די יאַרמעס. איוואַן מוז זיין אין ראַיאָן פֿרייער, פֿדי אַפּצושטעלן דאָס פֿאַרל סאָלאַמאַן אין סעלסאָויעט. מיטן מעשר און צו שטעלן זיך פֿאַר דער קאַמיסיע פֿון וואַיענקאַמאַט, איז צייט אויך מאַרגן.
— צוריקגעשמועסט — זאָגט אַלעק זיך צו מוטיקן — נישטאָ צו וואָס זיך צו יאַגן... זאַלן די אַקסן שלעפֿן.
ווען אַלעק קומט צו דער אַכסניה אין ראַיאָן, איז שוין דאָרט דאָ איוואַן. ער איז שוין פֿריי פֿון דעם פֿאַרל סאָלאַמאַן:
— אַפּגעוואַרפֿן איין פֿעקל — זאָגט איוואַן און לאַכט מיט אַן אַפֿן מויל.
אַלעק ווייסט, אַז ער האָט נאָך אַ פֿעקל: די עטלעכע זעקלעך ווייץ צו מאַלן אין דער מעלמיל ביי די מעכאַנישע וואַרשטאַטן, נאָר דער מילבער כאַפט זיך נישט צום מאַלן אָן אַ מתנה פֿאַר אים. היות איוואַן איז דער מענטש פֿון געזעץ, וויל ער נישט טאָן וואָס אַנדערע, און ער לייגט פֿאַר

ד. זאקאליק

אלעקן צו נעמען דאס האלבע זעקל ווייץ, די מתנה. ער מאַלט אים אויס דעם פלאַן פון דעם מילנערס כאַטע און ער פאַרלאָזט זיך אויף אלעקן אין אויספירן די אויפגאַבע מיט דערפאַלג.

אַלעק כאַפט זיך נישט צו טאָן וואָס איוואַן שלאַגט אים פאַר. ער זוכט אַן אויסרייד זיך אָפצוואַגן פון דער מיסיע, אָבער ער וויל אויך נישט אַנרייסן אויף זיך איוואַנס רוגז, קוקט ער אויף איוואַנען, טראַכט און יישובט זיך.

— דאָס מעל פון דעם ווייץ איז צו באַקן ברויט פאַר אייך — זאָגט איוואַן אין אַ תנאי־טאָן.

אַלעק פאַרשטייט אים, אָבער זאָגט נאָך נישט צי ער איז מסכים. משה נעמט אויף זיך די משא און אַלעק גייט מיט אים.

ס'איז אַ געדיכטע פינצטערניש. די מתנה, דאָס האַלבע זעקל ווייץ, איז אַ עננג שווערע משא, טוישט ער משהן אין טראַגן. פאַר דעם מילנערס כאַטע שטעלט זיך אַלעק אָפ און פלאַנירט דעם אופן פון דערלאַנגען די מתנה. אין מילנערס שטוב איז אַ רעדעריי, ווי אין אַ וויכוח, אָבער אַלעק גייט דאָך אַריין. דער מילנער קומט אים אַנטקעגן, דאָס איז ער, ווי איוואַן האָט אים געשילדערט: מיט אַ האַלב אויער. אַלעק זאָגט אים פון וועלכן קאָלאָז ער קומט און אַז ס'איז דאָ צום מאַלן עטלעכע זעקלעך ווייץ. אין דער צייט לייגט משה אָפ ביים אַריינגאַנג די מתנה. דעם מילנער איז אַלץ קלאַר...

אין דער אַכסניה־שטוב, אויף אַ קאַזאַכישן קילים, ליגט איוואַן און רויכערט פאַפיראַסן — דאָס איז אויך אַ מתנה. ער וויל נישט זאָגן פון וועמען, אָבער אַלעק איז זיך משער, אַז פון אַ חבר אין סעלסאָויעט...

באַגינען שפאַנט שוין איוואַן איין דאָס פערד אין וואַגן מיט די זעק ווייץ. ער וויל זיין דער ערשטער אין דער מעלמיל, פדי די מתנה נישט צו לאָזן פאַרגעסן און דער מילנער זאל נישט כאַפן מאַלן פון אַן אַנדערן, וועמענס מתנה איז אפשר גרעסער...

לעבן בנין פון דער מעלמיל שטייען שוין עטלעכע וועגענער, לידיקע, ווייל די זעק תבואה צום מאַלן זענען שוין צוגעוואָרפן צו די מילשטיינער. איוואַנען קומט דאָס בלוט אין פנים. ער שפייט און שעלט, אָבער ער רעזיג־

גירט נישט פון זיין דער ערשטער. ער קאן נישט טראגן קיין משא און דאך כאפט ער אן א זאק און שלעפט אים אראפ פון וואגן. אלעק און די חברים זעען, און עס רוקט זיך און די צייט צו זייער צושטעלן זיך פאר דער מיליטער-קאמיסיע, און זיי ווילן נישט פארשפעטיקן, שלעפן זיי אראפ די זעק תבואה און ווארפן זיי פאר די פיס פון מילנער. איוואן איז שוין רויק. ער ווייסט, און ס'איז גענוג וואס דער מילנער זעט אים. די שטיינער זענען גרייט צום רייבן... אלעק און די חברים גייען אין „וואַיענקאָמאַט“.

*

אין אַ ווינקל-גאַס איז דער ברייטער בנין פונעם „וואַיענקאָמאַט“. די מאַביליזיר-קאָמיסיע איז אין דער צווייטער טייל פון בנין, אין עטלעכע צימערן, וווּ אין הינטערגרונט עפנט זיך אַ ברייטער הויף. דאָרט איז פאַ-ראַן אַ קליינע גרופע מענער, נאָך אין ציווילער קליידונג, וואָס לערנען זיך שיסן אין אַ שילד מיט אַנגעצייכנטע רעדלעך. אלעק און די חברים גייען אַריין צוזאַמען אין ערשטן צימער פון קאַרידאָר. צום טיש רעגיס-טירן זיך גייט יעדער פון זיי באַזונדער. דער באַאַמטער פרעגט בלויז די פערסאָנאַליעס, פאַרשרייבט און ווייזט אָן זיך צו שטעלן צו דער וואַג, פון דער וואַג צו מעסטן די הויך און דעם פאַרנעם פון ברוסטקאַסטן, וואָס איז אויך דער אַטעם, און צום טיש — צו די צווייטע דאָקטוירים. איין דאָקטער הערט אַלעקן אויס דאָס האַרץ, די לונגען, קוקט אים אַריין אין מויל. ער פרעגט צי ער האָט נישט קיין שוועריקייט ביים עסן צוליבן פעלן פון די מאַלצייץ? אַלעק ענטפערט: ער זאָל נאָר האָבן אַזוי פיל צו עסן ווי ער קען. דער צווייטער דאָקטער קוקט אים אין די אויגן, ווייזט אים אַ טאַוול מיט ציפערן צו לייענען. דאָס מאַל מוז ער נישט ווייזן צי ער איז נישט געמלט, ווי ביי דער פוילישער מיליטער-קאָמיסיע אין גוואַר. ער גייט צו אַן אַנדערן טיש, דאָרט זענען שוין פאַראַן אַלע זיינע פאַפירן. ביים טיש זיצן צוויי אַפיצירן אין אונטערן מיט גלאַנציקע שליפעס פון אַ הויכן ראַנג. זיי רעדן זיך איבער, שטעלן פעסט צו וועלכער טייל חייל ער ווערט באַשטימט. ביים לעצטן טיש זיצט בלויז איין באַאַמטער, אויך

מיט שליפעס גלאַנציקע. ער זאָגט אים דעם באַשלוס: „גאָדין“ און הייסט וואַרטן אויף אַ מעלדונג.

אַז אַלעק און די חברים זענען צוריק אין קאַרידאָר, קוקן זיי זיך איינער דעם אַנדערן אין די פנימער, פּדי צו לייענען פון אויסזען די שטימונג:

— אַריינגעכאַפט די פייגל אין שטייג...

— פאַרקלעמט די פליגל...

— אויס קאַפעליוש-מאַכער...

שוין דערפילט זייער בירגער-חוב, נעמען זיי די וועגענער מיט די זעק ברויט און פאַרן אַפּצאַלן דעם קאַלכאַז-חוב — „גאַספּאַדסטאַווקע“.

איוואַן רויכערט נאָך פון דער פאַפּיראַסן-מתנה. אויפן וואַגן האָט ער שוין די זעק מעל, און ער שפּאַנט דאָס פּערד אין וואַגן צום צוריקפאַרן אין קאַלכאַז, אָבער ער וויל נישט דאָס מאַל אָנפירן מיטן פּערד, ווייל ער איז מיד פון נישט שלאָפן. ער שלאָגט פאַר, אַז אַלעק זאָל איבערנעמען ס'פאַרן מיטן פּערד. אַלעק איז זיך משער, אַז איוואַן האָט עפּעס אַ פּוונה צו זיין דווקא מיט אַלעקן אַליין אויפן וואַגן, און אין וועג רוקט ער זיך צו, שפּאַרט זיך אָן אין אַלעקס פלייצעס. ער פּרעגט:

— זאָגט דיר אַלגאַ, אַז מיינע באַריכטן זענען מיט פּעלערן?

— ניין, זי זאָגט נישט.

— ווייסטו, אַז גריגאָרי רייסט זיך צו איר?...

— וואָס גייט עס מיך אָן?

— כ'מין אַז יאָ. כ'הער די כאַזאַיקעס רעדן... אַלגאַ זאָגט, אַז דו...

אַז זי איז פאַרליבט אין דיר.

— איך ווייס נישט.

— דאָס רופן דיך צו דער מיליטער-קאַמיסיע איז אויף אַלגאַס אָן

אַנווייזונג, ווייסטו?

— ניין, איך ווייס נישט.

— זי האַלט, אַז מענער דאַרפן זיין אַלע אויפן פּראַנט. זי האַלט זיך

פאַר אַ גרעסערער פאַטריאַט ווי איך, און איך האָב אַ פאַרטיי-ביכל.

אלעק קומט אין קאלכאז א סך פריער ווי די חברים, וואס פארן מיט די אקסן. ער האט צייט און דאך גייט ער נישט זיך זען מיט אלגאן. אויב ס'זאל אמת זיין, וואס איוואן זאגט, אז זי ווייזט אן צו נעמען אים אין דער ארמיי, וויל ער זי נישט...

די חברים קומען אן אין קאלכאז שוין אין אונט. אין דער שטאל איז נישטא די אויפזעעריק, וואס זאל צונעמען פון זיי די אקסן. ס'איז שטיל אין דער קאלכאז-באזע. אלעקן איז נישט קיין ווונדער. ער ווייסט, אז אלע זענען אין פעלד. ס'גייט נאך אן דער שניט פון קארן. אלעק און די חברים גייען צו דער כאזאיקע בערטא עסן אונטברויט. דאס מאל האט זי פאר זיי א היפש געקעכטס — א זופ מיט קליסקעס און א קארטאפל-טייגעכקן. דער פּרעדסעדאטעל איז נאך אין פעלד, אויך דיעד איז דארט. אלעק ווייסט נישט, צי מארגן דארף ער ווידער פארן מיט דער „גאספאד-סטאווקע“. אפשר ווייסט אלגא — גייט ער צו איר.

דאס טירל פון אלגאס צימער איז איינגעבראכן. זי איז אין צימער. זי דערוועט אלעקן, שפרינגט זי אויף און א פריידיקער שמייכל בלאנקט אין אירע בלאזע אויגן. זי שטרעקט אויס צו אים די הענט:

— גריגארי האט זיך פארלוירן און איינגעבראכן די טיר — זאגט זי און לאכט.

אלעק מיינט גארנישט צו פרעגן וועגן דער טיר. ער האלט זיך אין אירע הענט.

— גריגארי האט נישט דערגרייכט וואס ער האט געוואלט... — זאגט אלגא און ווארפט קאקעטיש מיטן קאפ.

אלעק הייבט מיט די אקסל. דער ענין אינטערעסירט אים נישט.

— קיינער קאן מיך נישט נעמען, אז איך וויל נישט... — רעדט אלגא אין הייטערקייט.

און ווידער הייבט אלעק מיט די אקסלען.

— דו גלייבסט מיר נישט?

— איך האב דאס נישט געזאגט.

— אבער דו צווייפלסט!

— אויך דאס האב איך נישט געזאגט.

ד. זאקאליק

— דו רעדסט נישט. דו שרעקסט מיך. מאכסט מיך טרויעריק —
ראפטעם זעצט זי זיך — דאס האב איך נישט דערווארט! נישט דערווארט!
אלעק גייט דאך נישט אוועק פון אלגאן און הארציקע קושן. ער ווייסט
שוין, אז אויך מארגן פארט ער מיט דער „גאספאדסטאווקע“.

שניי - בוראן

די „גאספאדסטאוווקע“ איז אַ לעבנס־שטייגער. יאָר אין יאָר, אין איין צייט, אין איין אופן, גייט אָן דער מינהג, און וויפל ס'זענען פאַראַן אין קאַלכאַז אַרבעטס־אַקסן, זענען זיי אין די יאַרמעס אויף צו פירן דעם מעשר. יעדעס יאָר, בעתן אַנלאַדן די וועגענער מיט זעק ברויט פאַר דער „גאַס־פאַדסטאוווקע“, קוקן די קאַלכאַזניקעס בויקאַ, סאַפּיאַ, יעפּימאַוואַ און אויך דיעד סוואַסלאַוו, אַריין אין שיער, פּדי צו זען צי ס'בלייבט נאָך ברויט פאַר זייערע אַרבעטטעג, און יעדער טראַנספּאַרט וועגענער מיט דעם מעשר, באַגלייטן די כאַזאַיקעס מיט צער אין די אויגן און מיט שווערע זיפּצן.

— וואָס זיפּצן די כאַזאַיקעס? — פרעגט אַלעק.

— אַזוי איז אונדזער לעבן — דערקלערט דיעד.

עטלעכע וואָכן האַלט אָן ס'פירן די זעק ברויט צום שפּייכלער אין ראַיאָן. איין נסיעה מיט די אַקסן, אַהין און צוריק, פאַרנעמט ביי אַלעקן צוויי טעג. די עטלעכע וואָכן פאַרציען זיך ביז די קורצע האַרבסט־טעג און מיט אַ מאָל נעמט פּאַלן אַ שניי און כּהרף־עין איז דער אַרום באַדעקט מיט אַ העלער ווייסקייט. די שניי־פּלאַטערלעך פּאַלן שטיל, באַדעקן דעם וועג, די פעלדער מיט אַ פּוכיקער ווייכקייט, אַבער אין פּרײַזן אָונט פאַר־ציט אים אַ גליווער, פאַרווישט דעם שליאַך און די שפורן פון די וואַג־רעדער, נאָר די שפורן פון די הויפּנס מיסט, וואָס עס לאָזן די בהמות אין וועג, איז פאַר די אַקסן אַ סימן צו דערשנאַפּן די ריכטונג און צו האַלטן זיך אויף דעם שליאַך.

— דאָס איז דער איינציקער אויסוועג, אין דער צייט, נישט צו פאַרלירן

זיך, און זיין אויסער סכּנה — זאַגט דער דיעד.

מיט די ערשטע שנייען שוין איז דער קאלכאז איינגעהילט אין וויסן. בלויז דער רויך פון די קוימענס גיט זיך נישט נאך דער וויסקייט. דאס פירן דעם מעשר גייט אן אויך אין די שנייקע טעג. אַלעק נאָר איז מיט משהן. די חברים זענען מאַביליזירט אין אַרבעטס-באַטאַליאָן. דער וועג צום ראַיאָן, אויפן איינגעפרעסטן שניי איז ווי אַ גליטש. אַלעק וויל פאַרן מיט אַ שליטן, אָבער דיעד סוואַסלאָוו לאַזט נישט.

— מיט שליטנס פאַרט מען אויף שפּאַציר — זאָגט דער דיעד.

דאָס פאַרן צו די סטויגעס היי אין פעלד, כדי צו ברענגען פּאַשע פאַרן סקאַט, איז אויך נישט מיט קיין שליטן, נאָר מיט אַ וואָגן מיט הויכע לייטערס, ס'זאָל זיך אָנפאַקן אַ סך היי. פּראָסט און שניי איז נישט קיין מניעה נישט צו פאַרן. אַלעק איז אין אַ וואַטע-היטל מיט אויערן-לאַפּעס, וואָס פאַרדעקן אים ס'פּנים, אַז נאָר די שפּיץ נאָז איז פּריי. ס'איז אָבער שווער אַרויסצורייסן מיטן גאַפל אַ ביסל פון דעם סטויג היי. די גאַפּלצייך קרוימען זיך אויס און ער קומט מיט אַ האַלבן וואָגן שניי און אַ האַלבן וואָגן היי. דיעד סוואַסלאָוו קאָן נאָך נישט זאָגן צי עס קאָן נישט זיין אַנדערש. ער איז פאַרטראָגן אין דערקלערן זיך די סיבה פון פּרעדסעדאַ-טעלס זוימען זיך אין ראַיאָן. צי איז ער צוליב די שנייען נישט שטעקן געבליבן אין וועג? צי זאָל ער נישט אַרויספאַרן אים העלפּן?

גריגאָרי האָט זיך געזוימט אין ראַיאָן צוליב אַ פּאַסילקע, אַ פּאַקעט פאַר אַלעקן, געשיקט פון תּל-אביב. ער האָט געוואַלט דווקא היינט ברענגען די פּאַסילקע. אין קעגנוואַרט פון אַלגאָ מאַטוועיעוונאַ עפנט אַלעק דעם פּאַקעט. ס'זענען דאָ פאַר אים אַ פאַר שיד, אַ פאַר בריוולעך ניינאָדלען, עטלעכע בלייערס, עטלעכע קאַלערלעך פּאַדעם, אַ פאַר קעמעלעך, און עטלעכע שטיקלעך זייף.

די כאַזאַיקעס זענען זיכער אַז ער וועט פאַרקויפּן. אַלגאָ פירט די ליציטאַציע: פאַר אַ בריוול ניינאָדלען — אַ האַלבן פונט פוטער. פאַר אַ קעמעלע — אַ צענדליק אייער. זי לאַזט נישט אַלץ פאַרקויפּן מיט איין מאָל. פאַר זיך נעמט זי נאָר איין בלייער.

אַלגאָ דאַרף גאַנץ פּרי אַרויספאַרן אין ראַיאָן. ס'איז שוין נאָענט צו

האלבער נאכט, אבער זי וויל נאך נישט שלאפן. זי וויל נישט קיין ליכט לעבן בעט.

— דאָס בעט איז ליכטיק מיט דיר — זאָגט אַלעק.

אַלגאָ וויל זאָגן דאָס ליד אין יידיש — זען צי זי געדענקט.

— ווייסט וואָס איך טראַכט? — פּרעגט אַלגאָ.

— יאָ, איך ווייס.

— וואָס?

— איך זאָל שוין גיין, וועסטו שלאפן.

— ניין, נישט געטראַפן.

— נאָר וואָס?

— די נאכט זאָל זיך ציען, ציען...

— „הוליעט, הוליעט, ביזע ווינטן“... שעפטשעט אַלגאָ און ציט צו

צו זיך אַלעקן.

★

דער ווינטער ליגט שוין אין קאלכאָז מיט זיין פולער שאַרפקייט —
הן מיט די שנייען, הן מיט דער פראַסטיקייט. דאָס מאָל איז דער באַגינען
דאָך אַ ליכטיקער. ס'האָט זיך אָפגעשטעלט דאָס שנייען און דער אָנגע-
לאַפענער שניי פון ביי נאכט ליגט ווי צוגעקלעפט צו די כאַטעווענט
עלעהיי אַ פאַנצער. מען דאַרף שוין ווידער היי פאַר די בהמות אין שטאַל.
אַלעק און משה זענען די איינציקע, וואָס קענען דעם צוגאַנג צו די
סטויגעס היי אין פעלד. אַלעק פאַרלייגט די יאַרמעס איבער די אַקסן-
העלדזער און שפאַנט איין די אַקסן אין די הויכע לייטער-וועגענער.
אין פעלד איז דער שניי העכער ווי צווישן די כאַטקעס אין קאלכאָז.
די אַקסן טאַפּטשען ווי אין זומפן. די רעדער זענען אויך אויף אַ העלפט
אין שניי און דאָס פאַרן קומט אויס ווי שניידן אַ קאַנאַל. היות דער וועג
פאַרנעמט דאָס מאָל מער צייט ווי געוויינלעך, באַווייזט אַלעק נאָר איין
מאָל אין טאָג צו קומען מיט אַ וואָגן היי פאַר די בהמות. דיעד סוואַסלאָוו
קאָן אַבער נישט פאַרשרייבן אים מער ווי אַ האַלבן אַרבעטסטאַג. ער האָט
דאָך פאַר אים אַ פאַרשלאָג:

— נישט אפשטיין אין פארן, כל-זמן ס'איז שטיל, און גראד אין א לבנה-

נאכט.

דיעד דערמאנט זיך, אז ער דארף צושטעלן שטרוי פאר אלגא צום הייצן דאס אייוועלע און ער ווייסט, אז פאר אלגאן איז אלעק גרייט צו טאן דאס שווערסטע. ווארט ער נישט אויף אלעקס ווארט. ער האלט, אז אלעק באשטייט און פדי צו מוטיקן זאגט ער אים צו צו געבן דעם שווארצן אגער.

משה שטעלט זיך צו הילף אלעקן.

בעת זייער ארויספארן איז דער דיעד דא, פדי אנצווייזן אלעקן ווי

זיך צו האלטן אין דעם קלימאט:

— אין פראסט איז בעסער צו גיין לעבן וואגן, ווי צו זיצן אויפן וואגן.

נעמט פאלן א געדיכטער שניי, איז גוט אנצושטעלן דאס פערד צו דער ריכטונג פון קאלכאז, צו דער שטאל — גיט דיעד צו און פאטשט מיט די הענט אויף א הצלחה-וונטש.

אין דער העלער לבנה-נאכט איז דאס פארן אין דעם מיטן שניי-

באצויגענעם פעלד ליכטיקער ווי באגינען. אלעק פילט, אז דער פראסט שטארקט זיך, שפרינגט ער אראפ פון וואגן און אויך משה. זיי יאגן אונטער דעם אגער צו לויפן מיט מער אימפעט. דעם אגער זעצט א פארע פון פיסק און זי לייגט זיך אים אפ ווי צאפנס אייז.

מיט א מאל פארציט זיך איבערן הימל א גראקייט ווי א נעפל און

די לבנה ווערט פארשמירט, ווי אפגעריבן פון גלאנץ. עס פליט אן א ווינט, וואס טראגט מיט זיך א שניי... דער ווינט טראגט דעם שניי פון גאנצן ארום, פון אויבן, פון אונטן, און ער דרייט זיך אין א ווירוואר, אז ס'איז שוין אוממעגלעך צו דערבליקן פון וואנען ער קומט. דער ווינט הודזשעט און פאטשט מיט שניי, קלעפט זיך אין די וועס, פארדעקט די קאנטורן פון פערד, פארוואנדלט אים אין א בארג. אלעק זעט נישט משהן און משה זעט נישט אלעקן. זיי זענען פארכאפט ווי פון א פארפלייצונג. אלעק דערמאנט זיך, אז דער דיעד האט אים געווארנט אז אין אזא שניי-שטורעם מיטן נאמען „בוראן“, איז א סכנה צו בלייבן פארשיט אונטערן שניי און נישט אויפצושטיין. ער רופט משהן און משה רופט אים, אבער

ס'איז אוממעגלעך צו שרייען, דער ווינט דערלאזט נישט קיין עכאָ. דער אָגער שטייט אָנגעשלאָגן אין אַ באַרג: דאָס איז דער סטויג היי. אַלעק פאַלט צו צום סטויג, אויך משה קלאַפט זיך אָן אין דעם סטויג. זיי ווילן זיך איינגראַבן אין דעם היי. זיי שטופן אַריין די גאַפלעך, פּדי אַרויס-צוצייען קופּעס היי און זיי רייסן גאַר אָפּ גרודעס שניי. זיי נעמען גראַבן אַ נישע אין דעם שניי און זיך פאַרשטעקן, אָבער וויפל זיי רייסן, שווערט די שניי-משא און דער הויך און פאַרשיט דעם לאַך. שלעפּן זיי אַראָפּ אַ לייטער פון וואָגן, פּדי צו האַבן אַ וואַנט. די לייטער שטעקט אַ העלפט אין שניי און זיי באַהאַלטן זיך אונטערן וואָגן — און ווי דער „בוראַן“ איז געקומען פּלוצלונג, אַזוי שטעלט ער זיך אָפּ.

ס'איז נאָך נאָכט און אַלעק פאַרט דאָך אַריין אין קאַלכאַז מיט אַ פּולן וואָגן שטרוי.

ביי דער פּערדשטאַל שטייען בויקאָ, נאַדיאַ, מאַריאַ ניקאַלאַיעוונאַ און פּעדאַראַ — אַלע אויפן רוף פון דיעד סוואַסלאָוו, פּדי אַרויסצופאַרן אין פּעלד און זוכן אַלעקן מיט משהן. דיעד איז נישט זיכער געווען, צי דער בוראַן-שניי האָט זיי נישט פאַרדעקט...

אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ איז נאָך אין ראַיאָן. דיעד סוואַסלאָוו באַשטייט, אַז אַלעק זאָל די רעשט נאָכט שלאָפּן אין איר צימער.

אין די עטלעכע שעה נאָכט נעמט ווידער פאַלן אַ שניי. דאָס מאַל אָן אַ ווינט, אָבער דער שניי איז אַ געדיכטער, ער פאַרשיט אַלע סטעזש-קעס, לייגט זיך אַרום די כאַטקעס, און באַגינען זענען די קאַלכאַז-כאַטקעס ווי איינגעזונקען אין שניי. אַלעק שטויסט מיט פּוח די טיר — נישט צו עפענען. נאָר איין פּעדאַראַ, וואָס איז אַרויס דורכן בוידעם גייט אַרום אויפן דאָך פון איר כאַטקע. זי מוז האַבן נאָך צוויי מענטשן, פּדי אַראָפּ-צוואַרפן דעם שניי פון די טירן, אָבער אַלעק איז פאַרשפּאַרט און משה איז פאַרשפּאַרט ביי דער יעפּימאַוואַ אין דער כאַטקע. זיי האַבן נישט קיין בוידעם זיך אַרויסצודראַפּען. פּעדאַראַן געלינגט דאָך אַרויסצוצייען איר ברודערל לעאַן, און ערשט מיטן פּוח פון דעם יינגל באַפּרייען זיי אַלעקן. פּעדאַראַ רייסט אַוועק דעם שניי, וואָס פאַרדעקט דעם אַריינגאַנג צו דיעד סוואַסלאָוו.

ד. זאקאליק

דיעד סוואסלאוו קומט ארויס, קוקט אויף דער דיק פון דער שנייוואנט, וואָס איז נאָך מיט דער צווייטער העלפט צוגעשפּאַרט צו זיין כאַטקע. ער זעט אַלעקן האַלטן די נאָז פאַרקרימט, וויקלט ער זיך די וואַנצעס און כאַפט אַרום אַלעקן, הענגט זיך אָן אויף זיינע אַקסלען, ווי אַ שטיף צו טאָן: — דער שניי-בוראָן איז אַ שד אין זיין צייט... און וועלכע צייט האָט נישט זיין שד? ... — רעדט דער דיעד און קוקט אַלעקן אין פנים, ווי אין פּרעגן צי ער פאַרשטייט.

אַלעק הערט זיך צו מיט ערנסט צו דיעדס רעדן און זיינע ווערטלעך, וועלכע זענען תמיד מיט אַ כּוונה, ווי אַ ביס צו טאָן אַ מנהג, די ווירט-שאַפט, דעם עצם עקזיסטענץ זייערן. אין אַלעקס איינהערן זיך געפינט ער אַ באַרעכטיקונג פאַר זיינע אויסדרוקן, אָבער קיין מאָל איז נישט צו פיל צייט פאַר הלצות. אויך דאָס מאָל — אַפּגעזאָגט וואָס אויף דער צונג, לויפט ער אַרויסרופן די מידן אַפּצוואַרפן דעם שניי פון דעם אַריי-גאַנג אין די שטאַלן.

*

שוין נאָענט צו אַוונט. די לבנה גייט ווידער אויף אַ העלע און גלאַנ-ציקע. אַלעק האַלט נאָך אין אַפּוואַרפן דעם שניי פון אַרום אַלגאַס נייער וווינונג, אין דער כאַטע פון מאַרטאָ, די אויפזעערין אין שטאַל, ווי עס רופט אים אַלגאַ מאַטוועיעוואַ, נאָך זיצנדיק אין דער בריטשקע ביים צוריקקער פון ראַיאָן.

זי האָט אַ בשורה פאַר אַלעקן:

— דו ביסט אויסדערוויילט צו ווייזן זיך פאַר אַ העלד! — אין איר שטים קייקלט זיך אַ פריידיק געלעכטער. זי גיט אים איבער אַ מאַבי-ליזאַציע-קאַרטל...

אַלעק קוקט זי אָן אין שטוינונג. אַלגאַ פילט, אַז עס האָט אים אַ ברי געטאָן, זי ענדערט אָבער נישט דעם טאָן פון רעדן: — איך האָף דאָך דיך ווידערצוזען — זאָגט זי, און שפּרינגט אַראַפּ פון דער בריטשקע, און ווי שוועבנדיק פאַרשווינדט זי פון זיין בליק.

די לובאַרטאָווער

דער פרימאָרגן-הימל איז פאַרכמאַרעט, פאַרמעט-מאַט. ווי פאַרפלייצט דורך אַ נעפּל-האַרץ זענען אויך די קאַלדעכער פון די שמאַלע, נידעריקע, ראַיאָן-הייזקעס, וואָס אַקערשט אָפּגעשיילט פון זיך דעם נאַכטאומעט קוואַפן זיי אין איינגעשרומפנקייט ווי צעקנאָדערטע לעדערפעלן.

אַלעק איז אָנגעקומען אין דער ראַיאָנשטאַט, כדי צוזושטעלן זיך אויף דעם רוף פון דעם מיליטער-קאַמיסאַריאַט. ער ריכט זיך נישט לויט דער צייט פון זייגער. ער גייט נישט אין דער אַכסניה, נאָר גלייך צו מעלדן זיך מיט דער מאַביליזיר-קאַרטע.

דאָס ביוראָ פון קאַמיסאַריאַט איז נאָך נישט טעטיק, נאָך נישטאָ קיין באַאַמטער. אינעם הויף, וואָס הינטער דעם בנין, וואַרטן שוין צענדליקער מיט מאַביליזיר-קאַרטן, וועלכע זענען געקומען נאָך אין מיטנאַכט. אַ טייל שלאַפט אויף דער ערד, אַנדערע, וועלכע זענען נישט גלייכגילטיק צו דעם רופן זיי אין מיליטער, קאָנען נישט שלאָפן. זיי ווילן וויסן זייער גורל. שפּאַנען זיי אַרום איבערן הויף און מעדיטירן וועגן ציל פון דער אויפ-פּאַדערונג. עטלעכע ווייסן פון פּאַרויס, אַז מען וועט נישט איינשליסן אין די רייען פון דער אַרמיי, נאָר אין אַן אַרבעט-באַטאַליאָן. לויט די שפּאַס-קנייטשן מיט די ליפּן איז קענטיק, אַז זיי נעמען נישט צו ערנסט דעם ענין — אַרבעט... טוט מען דען אין קאַלכאַז עפעס אַנדערש?! וועמען שרעקט אַרבעט?!

מיטן עפענען אַ פענצטער פון אַ צימער אין דעם בנין הייבט זיך אָן די טעטיקייט פון די באַאַמטע אין ביוראָ. ס'ווערן אין דעם פענצטער אַריינגעלייגט די מאַביליזיר-קאַרטלעך און מען דאַרף וואַרטן. צו האַלבן

טאָג באַווויזט זיך אויפן אַריינגאַנג־טרעפל פון קאַרידאָר אָן אָפיציר מיט גלאַנציקע גאַלד־שליפעס און אַ בויגן פאַפיר אין דער האַנט. אָן וועלכער ס'איז ווענדונג, שטעלן זיך פאַר אים אַלע יונגעלייט גרייט צו הערן אים. דער אָפיציר שמייכלט. ער זעט, אַז ער האָט פאַר זיך אַ דיסציפלינירטע חברה. ער קוקט אין פאַפיר און רופט אויס נעמען. די אויסגערופענע מוזן נישט ענטפערן. די רשימה איז דאָך לויט די דערלאַנגטע מאַביליזיר־קאַרט־לעך און ער פאַרהאַלט זיך נישט. ער דערקלערט בלויז: אַלע דערמאַנטע דאַרפן אַרױפזעצן זיך צום טראַנספּאָרט אויף די אויטאָס און זיי וועלן אַנקומען אין די אַרבעטס־פונקטן.

אַלעק און נאָך עטלעכע בלייבן נישט אויסגערופן. ער גייט אָבער נישט אַוועק — אפשר איז ער גאָר אויסגעוויילט געוואָרן איינצוגלידערן אין די רייען פון דער רויטער אַרמיי? ווען די גערופענע פאַרן אַוועק, קומט ווידער אַרויס דער אָפיציר און ער מעלדעט:

— די געבליבענע דאַרפן צוריקפאַרן אין די קאַלכאַזן, פון וואַנען זיי

זענען געקומען!

נאָך איידער דער אָפיציר ענדיקט רעדן, זענען שוין עטלעכע פון די געבליבענע אַוועק אויף דער צווייטער זייט טויער, אָבער דאָס איז דעם אָפיציר נישט קיין ווונדער: ער שמייכלט מיט גרויס פאַרשטענדעניש.

אַלעק גייט אין דער ריכטונג פון דער אַכסנייה. ער יישובט זיך נאָך מיט דער דעה: זאָל ער צוריקפאַרן אין קאַלכאַז? ער טראַגט זיך מיט פאַרדראָס אויף אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ און האָט שוין נישט קיין האַרץ פאַר איר. אין וועג טרעפט ער באַלעק קרויטמאַן, איינער פון די ברידער קרויטמאַן, מיט וועלכע ער איז געקומען אין סאַווכאַז ביי דער בורטע. אַלעק פּרעגט אים וועגן זיין ברודער לעאַן, דער פרייליך מאַרצעלאַ און נחום פישמאַן, און פאַר וואָס האָבן זיי פאַרלאָזט דעם סאַווכאַז אָן צו לאָזן אַ שפור נאָך זיך? צי איז מאַרצעלאַ אַוועק צוזאַמען מיט זיי?

באַלעק וואַרפט מיט זיינע אַש־קאַליר־אויגן אויף רעכטס, אויף לינקס, ווי אין מורא צי מען גייט אים נישט נאָך צו כאַפן אים. ער איז צעטומלט פון פחד. ער איז אַרויס פון דער מחנה — אַנטלאָפן פון אַרבעט־באַטאַליאָן. זיין ברייט פנים מיט די הויכע קינבאַקן איז אים ווי אויסגעקוועטשט. ער

ווייסט נישט וואָס מיט לעאַנען זיין ברודער. אַלע יאָרן פון גע-וונד איז נישט געווען קיין פּוּח, וועלכער זאָל זיי צושיידן. זינט ער איז איינגעשלאָסן געוואָרן אין אַרבעט-באַטאַליאַן, האָט ער נישט דעם ברודער.

דער אַרבעט-באַטאַליאַן איז אַ גיהנום — דערציילט באַלעק — ס'זע-נען דאָרט אַנגעשיקט אוּבעקן, קאַזאַכן און סתם גנבים, אַ גרויס פּאַהיבעל. נישט איין מאָל איז אים, ווי דורך עפעס אַ מאַגישן אופן, אַוועקגעקומען פון אונטער דער האַנט די פייקע ברויט. טאַג-טעגלעך ווערן פאַרשוונדן די אַרבעט-פּליים: צווענגלעך, פּיילן, שליסלען. לעצטנס זענען די פּינף פון זיין גרופּע ביים וואַרשטאַט אים באַפּאַלן, אַפּגעטשאַטעוועט אים ביים אַריינגיין אין באַראַק, אים פאַרשלעפּט, אים אַוועקגעלייגט אויף דער ערד. צוויי האָבן געשפּאַנט זיינע הענט, צוויי האָבן געהאַלטן זיינע פּיס און דער פּינפטער האָט אים אַרויסגעשלעפּט דעם פּישער. נאָר ער זאָל צוזאַגן צו זיין בלינד און שטום. אַנדערש פאַרקלענערט ער אים דעם פּישער. דאָס מאָל איז עס נאָר אַ וואַרעניש...

באַלעק איז שוין פון דער מחנה דעם צווייטן טאַג און ער וויל זיין וואָס ווייטער פון דעם גיהנום, וואָס מען רופּט „אַרבעט-באַטאַליאַן“.

— דיר איז וויל, אַלעק, ביסט נישט געשיקט אין אַרבעט-באַטאַליאַן. מיט אַזאַ פּליכיקן קאַפּ שיקט מען נישט און מען זעט נישט דאָרט — זאַגט באַלעק און ציטערט.

באַלעקס שילדערן דעם אַרבעט-באַטאַליאַן דערשיטערט אַלעקן. ער טראַכט וועגן זיין חבר משה, אים צו וואַרענען וועגן דעם אַרבעט-באַטאַליאַן, אָבער ער מוז רעזיגנירן פון דעם געדאַנק, ווייל ער וויל נישט צוריקגיין אין קאַלכאַז „ערשטער מאַי“. ער דערמאַנט זיך אין דער שטאַט וווּ עס גע-פּינט זיך זיין חבר ראובן, צו וועלכן עס ציט אים שוין פון אַ צייט. ער זעט איצט נאָר איין אויסוועג: גיין, פּרעגן ביי די פּויערים, וועלכע פּירן מעשׂר פּאַר דער רעגירונג. אפשר וועט אַ פּויער אַרויפלאָזן אויף דער פּור? אַלעק איז אַפּילו אַ שוואַכער פּוסייער, אָבער ער שפּאַנט. אין וועג טרעפּט ער וועגענער, וואָס פּירן תּבואה צום עלעוואַטאַר אין אַק-בולאַק. די שטאַט וווּ עס געפּינט זיך זיין חבר ראובן. ער האַלט נאָך די פּורן פון די פּויערים, וועלכע זענען אים די וועגווייזערס. ער פּרעגט און בעט

אים אַרויפלאָזן אויף אַ וואַגן. האַלט איינער, אַז זיין וואַגן איז איבערגעלאָדן, אַ צווייטער טרייבט אים אַוועק, ער געפעלט אים נישט, קאָן נאָך צושלעפן אַ זעקל. דאָך טרעפט ער אַן אויף איינעם אַ וואַגן מיט הויכע לייטערס, וואָס אַקסן שלעפן אים. דער פויער איז שוין העכער אַ מעת-לעת אין וועג און עס איז אים שוין נמאס דאָס רופן — „צאַפֿ־צעבע!“ דער פויער נעמט אים אַרויף צו זיצן לעבן אים. ער וויל, אגב, כאַפן אַ דרימל. ער רעדט, די אויגנלעפלעך אַראָפּגעלאָזט, און זיין רעדן איז אויך נאָר אַ מין בלאָזן מיט די ליפן, אַז אַלעק פאַרשטייט אים נישט און וויל אויך נישט איבער-פרעגן, פּדי נישט אַרויסצורייסן אים פון שלאָף. פון צייט צו צייט וועקט ער זיך איבער און פרעגט ביי אַלעקן, צי די אַקסן ציען.

נאָך אַ צייט וואַכט דער פויער אויף. ער קוקט זיך אַרום אויף די צעאָקערטע פעלדער און פייכט זיך איין די ליפן מיט דער צונג. ווי פון צופרידנקייט, אַז די אַקסן אין זייער טשלאַפן רוקן זיך דאָך פאַרויס און ווייטער.

— ווילסט אפשר קויפן אַ זעקל ווייץ? — פרעגט ער אַלעקן און מיט אַ לייכטן שטאַרג אין אַקסל, אַז אַלעק זאָל אים גוט פאַרשטיין... — איך קאָן אַראָפּוואַרפן עטלעכע זעקלעך, אַז דו ווילסט. איך קאָן זיך אַפּשטעלן ביי דער כאַטע, וווּ דו ווילסט, און אפשר נאָך ווייטער? צום עלעוואַטאָר וועל איך נישט פאַרשפעטיקן. זיי אַרבעטן אַן אַן איבעררייס.

— איך ווייס נישט גענוי וווּ זיך אַפּצושטעלן — זאָגט אַלעק.

— נישט קיין אַק-בולאַקער? — וווּ דען? אילעצק? דער מרחק אין פאַרן איז נישט קיין מניעה... — טוט דער פויער ווידער אים אַ שטאַרג אין אַקסל, אַז ער זאָל כאַפן זיין פּוונה. ער גיט אים נאָך אַ רמז — אין שטאַט וועסטו דאָס נישט קויפן פאַר אַזאַ געלט. מיר לוינט נישט אַרייַן-צופאַרן צום עלעוואַטאָר מיט אַלעמען וואָס אויפן וואַגן. פאַר דיר קאָן איך אַפילו באַשטיין אַראָפּצוקוועטשן פון פרייז...

אַלעק פאַרשטייט אים, אַבער ער קאָן אים נישט העלפן. ער וויל זיך אויך ביי אים נישט קליין מאַכן מיט זאָגן אים דעם אמת. דעם ערל קאָן דאָס אַרייַנפירן אין צאַרן און ער וועט אים אַראָפּבעטן פון וואַגן. אַלעק שווייגט און מאַכט זיך קלערן.

די אַקסן מיט זייער טשלאַפען רעכענען זיך נישט מיט דער צייט, און דער פויער וויל אויך אַנקומען אין עלעוואַטאָר וואָס שפעטער אין אַוונט, שטעלט ער אַפילו נישט איין אַ רוף צו טאָן צו די אַקסן „צאַפֿצעבע“, טאַמער נעמען זיי טאַקע אימפעט. דער פויער שטייט צו צו ענטפערן אויף זיין אַפערטע, און אַלעקן איז געלונגען נישט אַנצוקומען אין אַק-בולאַק נאָך שקיעה. שפּרינגט ער אַראָפּ פון וואַגן און לויפט, אַז דער פויער זאָל אַפילו נישט פרווון צו שרייען צו אים.

*

אַק-בולאַק איז אַ ראַיאַנשטאַט מיט אַ ברייטער באַנפאַרקער-נעץ: עס ציען דורך צוגן פון מאַסקווע אַזש קיין טאַשקענט, וווּ אין מיטל-אַזיע. דאָס אַרט אַק-בולאַק האָט אַ מאָל געהערט צו קאַזאַכסטאַן. דער נאָמען איז געבליבן, אָבער געהערט צו אוראַל. די שטאַט האָט ברייטע, לאַנגע גאַסן, אָבער קיין איין גאַס איז נישט ברוקירט, נישט געפלאַסטערט. די ערד איז דאָך נישט זאַמדיק און הייבט נישט קיין שטויב, זי איז איינגע-פרעסט און האַרט. די הייזקעס — נאָך אין קאַזאַכישן שטייגער: ליימענע, און אַז הילצערנע, איז דאָס האַלץ באַשמירט מיט ליים. הגם די הייזקעס זענען צעוואַרפן, איז דאָך נישט שווער צו קומען צו דער כאַטע און דער גאַס וווּ מען דאַרף.

ווי אין יעדער ראַיאַנשטאַט זענען אויך אין אַק-בולאַק פאַראַן די אַפיציעלע אַמטן: דער ראַיאַן-אויספיר-קאַמיסאַריאַט, דער ראַיאַן-פאַרטיי-קאַמיסאַריאַט, ראַיאַן-קולטור-דערצייערשער אַפטייל. פאַראַן אַן עלעוואַטאָר, וואָס נעמט אויף דעם מעשר פון תבואה פאַר דער רעגירונג. פאַראַן אויך אַ באַנק, אַ פאַסט-טעלעגראַף און אַ גאַרטן מיט אַ טייהאַלע צו פאַרברענגען אין אַוונט, אַ פאַרקעט צום טאַנצן אין גאַרטן. ווי ס'איז לעצטנס אַנגע-נומען, מעג אויך אַ רויטאַרמיער טאַנצן. דער פאַרקעט איז אָבער בלוין אַ שפיגל און ליגט ווי אַן אייז-קריע אויף אַ וואַסער, ווייל טאַנצן טאַנצט מען נישט. דער רויטאַרמיער איז דערווייל אויפן פראַנט. די מלחמה איז נאָך אין ברען.

און ס'איז שוין ביי אלעקן, אין זיין גע-ונדעווען, א געווינהייט, און ווי ער קומט אין א ניי ארט, גייט ער דאס ערשטע צום מארקפלאץ זיך ארומצוקוקן, צי ס'איז דא צו קויפן עפעס צו עסן. אויך דאס מאל, קומענדיק אין אקבולאק, און נאך איידער ער זעט זיך מיט זיין חבר ראובן, ווענדט ער זיך צום מארקפלאץ. אלעק האט בלויז איין מאל אפגעשטעלט א בירגערין אויף אַנצוווייזן אים דעם וועג און ער איז גישט לאנג געגאנגען און געפונען.

א גרויסער פלאץ, און אין פראנט — ביידלעך, קרעמלעך, נאך אלץ איז פארמאכט, געשלאסן, אפגערייניקט און שטיל, ווי אין א טעאטער נאך א פארשטעלונג. דער מארק פירט זיך אין די פרימארגן-שעהען און נאך איין מאל אין דער וואך. אלעק איז געקומען צו פרי, אדער צו שפעט. עסן דארף מען זוכן וווּ אַנדערש. שאַרשנדיק שטיל פליסט פאַרביי דער שטאָט דאָס וואַסער אין טייכל „אילעק“.

חבר ראובן וווינט ביי א פארפאלק פליטים פון פוילן. מען רופט זיי „די לובארטאווער“, לויט דער שטאָט וווּ ס'איז געווען זייער היים. דער מאן אהרן, איז א גידעריקער און א דארער, ווי א שפאן. אין יעדער מלבוש קאָן ער זיך איינזיקלעך, ער זאל זיך נישט אַרויסזען. ער האָט קליינע גראַע אויגן, און זיי האָבן דאָך א גלאַנץ ווי געשליפענע פערל. ער איז א פשוטער און רעדט נישט צו פיל, פדי נישט אויסצוגעבן זיך אין זיין פשטות. די פרוי שרה, רופט ער סאַרענאַ, איז אין זיין וווקס, נאָר א קיילעכדיקע. איר פנים איז גרויס, מענעריש. אירע אויגן שוואַרצע, מיט א וואַסערגלאַנץ. זי איז שוין נישט אַזאַ פשוטע ווי אהרן. זי ווייסט אפילו ווער ס'איז געווען ניוטאָן און רעמבראַנדט און מיכאל אַנדזשעלאַ און ראַפּאַעל און וואָן גאָד. זי אַליין האָט זיך געריסן צו מאַלעריי. אהרן, דער מאן, אַרבעט אין עלעוואַטאָר און זי כאַפט אַפט זיך צו צו דער באַנ-סטאַציע אַפּוואַרטן דעם צוג פון מאַסקווע און אפשר קויפן ביי די פאַסאַ-זשירן א פּעקל טרוקענע טיי, א האַנטעך, אַדער א שאַלעקל. זי האָט דווקא

ליב צו רעדן און אין יעדן פנים געפינט זי אן ענלעכקייט פון די קלאסישע מאַלערס. זי עדותט זיך מיט אהרנען, פדי אויך ער זאל געשאצט זיין און ער זאל אין איר געזעלשאַפט נישט שווייגן ווי אַ גולם.

חבר ראובן, דער אַנערקענטער דיכטער און פּראָזאַיקער, אַרבעט ווי אַ נאַכט־שומר אין באַנק. ער האָט קוואַליפיקאַציעס צו זיין אַ גוטער באַ־אַמטער, איז ער אַבער אַ געוועזענער אויף פּאַרשיקונג, מחמת ער האָט זיך אָפּגעזאָגט צו נעמען אַ סאָויעטישן פּאַספּאָרט, טויגן נישט זיינע קענ־טענישן. אַבער ער טראַגט שוין אַ פּופייקע אָן לאַטעס און אָן וואַטע־צוויטן. שוין נישט ענלעך צו אַ לאַגערינק, אַבער אין זיינע ביראויגן ליגט נאָך אַ שווערער אומעט. אַרום זיין ברייטער קין איז ווי פּאַרוויקלט אַ פּאַר־קלעמטער צער. ער האַלט שוין נישט אָן דעם צמצום אין ברויט. אַבער פון דעם לויזן אין באַנק פאַר זיין אַ נאַכט־שומר, האָט ער וואַסער אויף קאַשע. טוט ער נאָך די אַנדערע פּליטים, וואַרט אָפּ דעם צוג פון מאַסקווע־טאַשקענט. אָפט טרעפט זיך אים צו קויפן ביי אַ פּאַסאַזשיר אַ פּעקל טיי, אַ פאַר גוטע הערינג, וועלכע ער פּאַרקויפט צווישן די קאַזאַכן און קריגט, אויב נישט אין מזומן, איז אייער, אַדער קען, אַדער אַ לעפּיאַשקע. נאָך אַ חסד שטייט אים ביי, וואָס דאָס פּאַרפּאַלק, די לובאַרטאַווער, שאַצן נישט צו פיל איבער דעם ווערט פון שלאָפן אויפן פּיעקעליק.

ווי אַלעק, האַלט אויך ראובן, אַז די פּרעמד איז בלויז צו איבער־קומען. פּריער־שפּעטער, צי אַ פּוילישער בירגער, צי אַ סאָויעטישער — ער מוז קומען צוריק אין זיין היים. ער האָט מורא צו ברענגען פאַרן מויל דעם צווייפל. ער לייענט אין דער צייטונג, אַז ער האָט שוין נישט קיין היים — אַלץ איז חרוב, אַז די יידן אין וואַרשע לעבן שוין נישט, אַז מ'האַט זיי אומגעברענגט, פאַרסמט אין גאַזקאַמערן. ער האָט מורא אַרויס־צוזאָגן אַלע גרוילקייטן, וואָס ער לייענט. אויך אַלעק ווייסט וועגן די גרוילקייטן, און איז נאָך מער עקשן נישט נאַכצורעדן. עפּעס ווילט זיך אים נישט גלייבן אין די אַכזריות פון אומברענגען מאַמעס מיט קינדער, יונג און אַלט. ביידע שטייען זיי איינער אַנטקעגן דעם אַנדערן, שטיל, מיט אַ פּאַרקלעמטן אַטעם און אַראָפּגעלאָזטע קעפּ.

ראובן — געלאָזט די פרוי מיטן איינציקן זון.

אלעק — פארשפעטיקט צו נעמען מיט זיך רחלען און ס'קינד.

✱

די נאכט בלייבט אלעק נעכטיקן ביי די לובארטאוער אויף דער פאדלאגע. ער ליגט אויסגעצויגן מיט א האלבן קערפער אונטערן טיש. דער קאפ איז אים אזוי שווער, אז ווו ער זאל אים נישט לייגן, פאלט ער אים אָוועק ווי אַ שטיין. ער האָט געהאַפּט צו מוטיקן זיך מיט זיין נאָענט צו אַ באַנסטאַציע, פּדי ווען ס'וועט אויסשלאָגן די שעה צו פאַרן צוריק אַהיים, זאַל ער זיין פון די ערשטע. איצט ווייסט ער נישט, צי ער האָט אַ היים. ער פאַרמאַכט די אויגן און אין דמיון שווימען אום געשטאַלטן. אַ לאַנגע ריי איינגעבויגענע געשטאַלטן. אַלץ אין שוואַרץ. די פּנימער ווי עפעס איינגעטונקען אין אַ געדיכטן רויך. אַן איינגעמושטירטע מאַסע ציט איבער דער לאַנגער זאַמענהאַף-גאַס. איין געשטאַלט איז העכער פון אַלע געשטאַלטן: פּסח פּנים, פּסח זיין ברודער — צווישן די געשטאַלטן. די אויגן זענען אים פאַרלאָפּן פון בלוט. אַ קאַפּ ווי אַ רויז זעט ער, פּסח קול הערט ער. פּסח שרייט, רופּט און עפעס אַ שאַס הילכט, אַ שטיק פייער פליט. נישטאָ שוין פּסח, נישטאָ. מיט איין מאָל קומט אים אין דמיון אַ שערענגע אויטאָ-מאַשינען, אַנגעפאַקטע מיט קינדער. דער אויטאָ פאַרשווינדט אונטער אַ בריק. ער זעט ווי זיין חבר ראובן האָט פאַרוואַרפּן זיך אַ זאַק אויפן קאַפּ און ער קלאַגט — „איכה ישבה בדד...“ און ער פּרעגט זיך — צי דאַרף ער אויך זיך אַנטאָן אַ זאַק איבערן קאַפּ?...

✱

אלעק כאַפּט זיך אויף פון שלאָף אין אַ ליידיקער שטוב. ראובן איז נאָך נישטאָ פון היטן די באַנק. אפשר וויל ער נישט קומען, פּדי נישט צו רעדן, אפשר ווידער גרויליקע ידיעות...

די ליידיקע שטוב, כאַטש זי איז קליין, זעט זי אים אויס ווי אַ תּהום. ער לויפּט אַרויס. אַ נעפּל ליגט איבער דער שטאַט. אַלעק שטייט און יישובּט זיך: זאַל ער וואַרטן אויף ראובנס קומען? זאַל ער זיך ווייזן

אַ דערשלאָגענער און זיי זאלן זיך צעוויינען? עפעס אַ ליידיקייט שוויש־טשעט. דאָס שווישטשען טרייבט אים צו גיין און ער גייט נישט. די דייטשן דאַרט ברענגען אום זיינע אייגענע. אפשר האָט רחל דאָך געפונען אַן אָרט זיך אויסצובאַהאַלטן מיטן קינד. אפשר וועלן סאַלאַ מיטן טעכטערל נישט אַריינפאַלן דעם טייוויל אין די הענט... אויך דאָ האָט די צייט געשניטן לעבנס ביי די פליטים. נישט ווייניק פון זיינע חברים, וואָס זענען געגאַנגן גען מיט אים אין געוונד, זענען מער נישטאַ. נישט בוימגאַרט, נישט פּטאַשיק, נישט גרינבערג, דער זיפן־זידער, נישט שייקעוויטש, און די גרעסטע טייל פון וואַגאַן 59. נישטאַ קיין זכר פון זייער געביין. און ער גייט און גיט זיך נישט נאָך די לאַסט פון צרות. ער לעבט און האַפט. אויב ער האָט פּוּח צו האַפּן, פאַר וואָס זאַל ער פאַרטרייבן אין זיך די מוטיקייט? ... זאַל ער גיין צו דער סטאַציע אַפּוואַרטן דעם צוג מאַסקווע־טאַשקענט. כדי צו הערן פון די מאַסקווער, צי זיי גלייבן אין די שוידער־לעכע מעשים פון די דייטשן אין פּוילן? די מאַסקווער זענען דאָך בענטער צו פּוילן, ווי ער דאָ! ער שפּרינגט און פאַלט אַריין אין אַ טאַל, ווי אַ גרוב, און ער שטעלט זיך נישט אָפּ. ער דאַרף זיך דראַפען ווי אויף אַ גלייכער וואַנט און ער איז גרייט.

אויף דער צווייטער זייט גאָס קומט ראובן אים אַנטקעגן. געענדיקט די נאַכט־שמירה אין באַנק, זיין פנים איז פול מיט אומעט. — די נאַכט זיך דורכגעשמועסט מיטן שכל־הישר — זאָגט ראובן און ער איז געקומען צו דער מסקנה — נישט אַפּשטיין אין לעבן. נישט פאַרבייגיין דעם לעבן, נאָר שפּאַנען אין לעבן... אפשר האָבן מיינע אייגענע דאָך נישט געטיילט דעם גורל פון אומקום. אפשר אַזוי אויך דיינע אייגענע... אפשר? — רעדט ראובן און באַגרינדעט זיך — אין ספק איז דאָך דאָ מער רעאַלקייט ווי אין דער אַקסיאָמע „יאָ“, אַדער „ניין“...

אַלעק איז באַרוישט. ער שטייט אין שווייגן.
— פאַראַן אין שטאַט אַ קאַלכאַז — זאָגט ראובן, ווי אַנצווייזן אַלעקן וווּ צו פּרעגן זיך אויף אַרבעט.

אַלעק פאַרשטייט ראובנען און אין געדאַנק גיט ער אים צו נאָך אַן אַנהאַלט — „על פּרוּחך אתה חי“...

אין צענטער פון דער שטאט אק-בולאק געפינט זיך די קאלכאז-באזע, וואס באשטייט בלויז פון איין הילצערנער געביידע, ווו ס'איז די קאנצע-לאַריע און אַ שאַפּע פאַר דער קוזניע, וועלכע איז אויך נישט אויסגעשטאַט מיט קיין מאָדערנע טעכנישע פּלים. דער בלאַזאָק פאַרן גליאוויזן איז צום רודערן מיט אַ שטעקן: אַראָפּ — איינציען לופט, מיטן אַפּלאַזן דעם שטעקן — דעכעט דער בלאַזאָק אויס די לופט און צעבלאָזט דאָס פייער. די קאָוואַדלע און דער קלאַץ פאַרנעמען נישט קיין גרויס אַרט. דאָס אַלץ ווייזט, אַז דער קאלכאָז איז נישט פון קיין גרויסן פאַרנעם. אַלעק זעט נישט ס'זאָל ליגן לעבן דעם קאָוואַדלע-קלאַץ אַ גרויסער, שווערער האַמער, ווי אין דער קוזניע אין סאָוּכאָז ביי דער בורטע. ער קוקט זיך איין אין דעם שמיד און ער וואַרט ער זאָל אים פאַרטשעפען, פרעגן, ווי ס'האַט געטאָן קאָומאַטין דער שמיד, אָבער דער שמיד דאָ שפּילט נישט מיטן העמערל. ער איז שמאָל אין די אַקסלען, אויך נישט פלינק. זיינע לאַנגע הענט זענען אים שווער. ווייזט אויס, אַז ער טוט נישט מיט חשק. זיין לענגלעך פנים איז געלהויטיק און די קליינע שוואַרצע אויגן גלאַנצן אים, ווי ביי אַ פּיש. אַז ער פאַרטשעפעט נישט אַלעקן, כאַפּט זיך אַלעק אים אויספרעגן, קודם פּל, צי ער איז זיך נישט טועה, אַז ער איז נישט קיין רוס. יענער צעלאַכט זיך מיט אַן אַפּן מויל און צערעדט זיך אין יידיש:

— דו האַלטסט אַז איך פעל די רוסן צום רומל? אַן מיר זענען זיי ווייניק? איך בין דאָ מיט טאַטע-מאַמע און מיט אַ פּרוי און צוויי קינדער. מיר זענען עוואַקוירט פון אַדעס. מיין טאַטע זוכט אַפּט אַ דריטן צו אַ מזומן, בלייב, וועט מיין טאַטע דיך בענטשן ביים בענטשן.

אַלעק באַווייזט נישט אַרויסצוואַגן אַ וואַרט און דער יונגערמאַן, דער שמיד, טוט אַ פּאַל אַוועק און וואַרפט זיך ווי אַ שלאַנג. אַלעק פאַרשטייט, אַז דער יונגערמאַן איז אַן עפּילעפּטיקער, רירט ער אים נישט. דער יונגערמאַן שפּרינגט אויף, די נאָז און די גאַמבע זענען אים צעבלוטיקט. ער קוקט זיך נישט אום, לויפט אַרויס פון דער קוזניע און פאַרשווינדט. אַלעק שטייט און יישובט זיך — זאָל ער אַנגעבן אין דער ביוראָ אויף צו אַרבעטן אין דער קוזניע?

גייט פֿאַרביי אַ הויכוואַקסיקער מאַנצפּאַרשוין, אַ ברייטפּלייציקער אין אַ פּילאַט-היטל און מונדיר. ער האָט גראַע, ריינע אויגן. ער זעט אַלעקן אין דער קונויע, מיינט ער, אַז אַלעק איז דער שמיד און ער פרעגט ביי אים וווּ ס'ליגט דאָס געפּגרטע פּערד. ער האָט געהערט מען האָט גע- ברענגט אַ געפּאַלן פּערד און ער וויל אויסשניידן פּלייש צום עסן. ער איז אַנגעשלאָסן אין דעם קאַלכאַז. ער אַרבעט נישט, איז אַן אינוואַליד. ער פּליט שוין נישט מער מיט קיין אַעראַפּלאַן. אים האָט מען אַפּגעשניטן אַ מעטער פּון די קישקעס. ער בעט אַלעקן, ער זאָל צוהיטן די מינוט ווען מען וועט ברענגען דעם פּג. ער וועט זיין אין שניידער-אַרטעל, וואָס אין דער צווייטער זייט בנין פּון קאַלכאַז-בירואַ. ער זאָל אים אַרויסרופן מיט איין וואָרט :

— י ע ס ט !

נאָך אַ הויכוואַקסיקער קומט אין הויף. ער איז שוין נישט אין קיין מונדיר. זיין בלוזע איז מיט פּלעקן. זיין קאַפּ איז ברייט און די שוואַרצ- האַריקע טשוּפּרינע — ווילד צעפּלאַשעט. די ביראויגן לאַכן, ווי אַקערשט געזאָגט זיך אַ פּריילעך וואָרט. ער זאָגט נישט ווער ער איז. ער האַלט, אַז זיין געשטאַלט איז באַקאַנט, און לויט זיין רעדן און באַפעלן פּילט אַלעק, אַז ער איז אין קאַלכאַז אַן עפעס. יאָן זיין נאָמען. דער פּרעדסעדאַטעל איז געשטאַרבן — דערקלערט ער אַלעקן. ער פרעגט נישט צי אַלעק איז צור- געשריבן צום קאַלכאַז. ער ווייזט אים אַן צו גיין אין פעלד און גראַבן אַ קבר פּאַר דעם פּרעדסעדאַטעל, דעם מת. נאָך דער קבורה וועט זיין אַ סעודה און ער וועט געבן אַלעקן גוט אַפּצוועסן.

אַלעק נעמט אַ רידל, אַ האַק און אַ לאָם. ער גייט נאָך יאַנען, וועלכער שפּאַנט מיט זיינע לאַנגע פּיס, אָבער אַלעקן פעלט אויס אַטעם און ער שטעלט זיך. יאָן מוז אויך זיך אַפּשטעלן, ווייל ער האָט וואָס צו זאָגן אַלעקן : ביים גראַבן דעם קבר זאָל ער אין איין זייט גרוב גראַבן נאָך אַ גרוב. דאָרט וועט פּאַרשטופּט ווערן די טרומנע מיטן מת, און בעתן פּאַרשיטן, זאָל מען די ערד נישט וואַרפּן אויף דער טרומנע. דער פּרעדסעדאַטעל איז געווען אַ זייער איידעלער מענטש...

*

אויף יאנס אַנווייזונג גיט אַלעקן די כאַזאַיקע נאַטאַשאַ אַ בעט אין איר כאַטע. צוויי צימערן האָט די כאַטע און אַ קושטאַל, אַבער נאַטאַשאַ האַלט נישט קיין קו. זי וויל נישט די מילך און נישט די אַרבעט אַרום דער קו. זי האָט צוויי קינדער און זיי זענען אויף זומער אַוועק צו זיידע-באַבע אין אַן אַנדערן קאַלכאַז. זינט דער מאַן איז אַוועק אין דער רויטער אַרמיי האָט זי נישט קיין פּוּח נישט צו די קינדער און צו דער בהמה. לעצטנס וועקט זי זיך איבער פון שלאָף און די קאַשמאַרן האַלטן זי אויך ביי טאַג. זי מוז דאָס דערציילן די חברטעס, פּדי צו פאַרענטפערן איר אַפגעשוואַכטקייט, פאַר וואָס זי דערגרייכט נישט די גאַרמע פון אַן אַרבעטסטאַג. די חברטעס זענען איר געטריי. זיי זאָגן איר, אַז איר פנים איז שוין אַוואַל ווי אַן איי, אַז אין אירע שאַטינע האָר פיקן זיך גראַע פּעדעס און זי מוז זיך נעמען אין די הענט אַריין. זיי דערמאַנען איר אַמאָליקן אויסזען מיט די חן-גריבלעך, וואָס דער אומעט פאַרווישט זיי. נאָר די חברטע סאָניאַ, די ברייט-גופיקע, וועלכע אַרבעט אין גאַרטן האַנט ביי האַנט מיט נאַטאַשאַן, איז צו איר אַנדערש. זי איז תמיד לעבן איר און רעדט איר איין געטריישאַפט ווי אַ שוועסטער. זי זאָגט איר, אַז נאָכן אַפצערן זיך איז זי שענער. סאָניאַ איז אַ געביפט שטיק און חנפּעט נאַטאַשאַן. זינט זי האָט איין מאַל זיך אַרויסגערעדט מיט איר סוף, אַז איר ברודער שלאַפט מיט איר, וויל זי זיך האַלטן לעבן איר, פּדי נאַטאַשאַ זאָל נישט אויסגעבן איר סוף — דער ברודער זאָל זי נישט אַוועקוואַרפן. סאָניאַ פאַרטרויט איר נאָך, אַז זינט דער ברודער טוט דאָס מיט איר, ווערט זי ברייטער און איר פנים גלאַנצט. איר קרום נעזל האָט זיך ווי אויסגעגלייכט. אַלע ווילן וויסן וואָס זי טוט, אַבער זי וועט זיי נישט זאָגן. זינט נאַטאַשאַ האָט אַלעקן געגעבן אַ בעט אין איר כאַטע, קומט סאָניע צו איר אין די אַוונטן און נעמט זי צו זיך. איר ברודער נעמט צונויף חברים און ס'איז פריילעך. זי זאָגט איר צו, אַז איר ברודער וועט איר העלפן פאַרטרייבן די קאַשמאַרן.

אַז אַלעק איז שוין אַ שטענדיקער לאַקאַטאַר ביי נאַטאַשאַן, קומט צו אים דאָס פאַרפאַלק לובאַרטאַווער, פּדי צו ווייזן נאַטאַשאַן, אַז אַלעק איז נישט קיין איינזאַמער, און סאַרענקאַ, וואָס האַלט זיך פאַר אַ מומחה אין

מאָלעריי, זאָגט, אַז נאַטאַשאַ איז ענלעך צו דער מאַדאַנע מאַריאַ. זי עדותט זיך דערביי מיט אהרנען, איר מאַן. אהרן וויל אויך ווייזן באַהאַונטקייט, הייסט ער נאַטאַשאַן פּאַזירן אין פּראָפּיל, אין דריי פּערטל פּראָפּיל און באַשטעטיקט זיין סאַרענקאַס מיינונג. ער רעדט אויך צו נאַטאַשאַן, זי זאל זיך נאָכפּרעגן ביי אירע חבּרעס צי זיי האָבן נאָך וווּ באַהאַלטן דעם פּאַרטרעט פּון דער מאַדאַנע און זי זאל זיך איינקוקן, וועט זי זען, אַז זי איז דער פּראָטאַטיפּ. אַלעק פּרעגט איר פּון ווען אַן קען ער, אהרן, דאָס וואָרט? סאַרענקאַ זאָגט, אַז זינט ער איז איר מאַן, קען ער די שווערסטע ווערטער פּון מאָלער-לעקסיקאָן.

נאַטאַשאַ, נאָך באַהערשט פּון די קאַשמאַרן. האָט סאַרענקאַס פּאַר-גלייכן זי צו דער מאַדאַנע גענומען ערנסט. זי שטעלט זיך אָפּט פּאַרן שפּיגל, כדי צו זען איר פנים און זי דערמאַנט זיך, אַז דער מאַדאַנע-פּאַרטרעט ליגט אויפן בוידעם. איר מאַן האָט אים פּאַרוואָרפן, כדי מען זאל זיי נישט חושד זיין אין רעליגיע-אַפּנייגן. איין פּרימאַרגן, נישט אויפן צוועקן אַלעקן, שלייכט זי זיך שטיל אַרײַן אין דער שטאַל, וווּ עס פּלעגט שטיין די קו. זי שטעלט אַ פּאַס אויף אַ פּאַס, אין וועלכע זי פּלעגט האַלטן פּאַשע פּאַר דער קו, און מיט אַנשפּאַרן זיך אין דער קאַריטע, כאַפּט זי זיך אַרויף אויף די פּעסער און דערגרייכט צום בוידעם. זי ציט זיך אַרײַן אין בוידעם און וואַרפט אָפּ אַלע קיפּערטלעך און ברעטלעך, מיט וועלכע דער מאַן האָט פּאַרשטעלט דעם מאַדאַנע-פּאַרטרעט. זי געפינט דעם פּאַר-טרעט גאַנץ מיט דער שויב אין דער רעם. זי קוקט זיך איין אין דער מאַדאַנע, עפּעס זעט זי אַז דאָס מאַדאַנע-פנים שיינט, ווי אין אַ זונליכט. וואָס לענגער זי קוקט זיך איין אין דער מאַדאַנע, אַלץ מער זעט זי אין איר לעבן. נאַטאַשאַ כאַפּט זיך פּאַרן פנים, קניט אַנידער און פּאַרגייט זיך אין אַ העשען, ווי אַ באַצווונגענע. אַלעק האָט געהערט, אָבער זיך נישט געכאַפּט וואָס עס געשעט. ערשט ווען סאָניאַ קומט נעמען נאַטאַשאַן צו דער אַרבעט, און זי זעט נישט נאַטאַשאַן אין שטוב, און אַז דער בוידעם איז אָפּן, פּאַלט איר איין, אַז נאַטאַשאַ קאָן זיין אויפן בוידעם. סאָניאַ, די ברייט-גופיקע, קאָן זיך נישט אַרויפכאַפּן אויף די פּעסער, רופּט זי אַלעקן ער זאל זען, צי איז דאָרט נישט עפּעס געשען מיט נאַטאַשאַן. אַלעק כאַפּט

ד. זאקאליק

זיך ארויף אויפן בוידעם און ער דערזעט נאטאשאן א קניענדיקע, א פאר-
חלשטע פאר דעם מאדאנע-פארטרעט, אבער זי לאזט זיך נעמען און וואכט
אויף. זי פארשטעלט זיך מיט די הענט איר מויל, ווי צו פארהיטן זיך
פאר א קוש, און ציט זיך אראפ פון בוידעם פריער ווי אלעק. זי כאפט
זיך אן אין סאניען און אין איילעניש לויפט זי ארויס מיט סאניען, נישט
פארמאכנדיק אפילו די טיר.

זינט דעם איינקוקן זיך אין דעם מאדאנע-פארטרעט, איז נאטאשא אליין
א שוועבנדיקע מאדאנע. סאניא ווייסט שוין ווי נאטאשא צאפלט אין
פארכטיקייט. זי גייט נאך נאטאשאן אויפן בוידעם און אויך זי קניט פאר
דעם מאדאנע-פארטרעט. אויך איר זעט זיך, אז די מאדאנע שיינט. זי האט
זיך ארויסגעזעט פארן ברודער וועגן דער דערשיינונג, און דער ברודער
סאניעס, ווי א גרויסער בעל-מום ער איז מיטן קורצן פיסל, האט ער
באוויזן אנוציען זיינע חברים מיטן סוד וועגן דער מאדאנע און געקומען
צו נאטאשאן מיט א כאפטע חברים. ער כאפט זיך ארויף א קוק טאן
אויף דער מאדאנע און זוימט זיך. ווען ער קומט אראפ, זאגט ער, אז ער
האט זיך נישט געקאנט אויפהייבן פון קניען פאר נאטאשאן — זי איז
די הייליקע!

איין נאכט, רייסט אלעקן אויף פון שלאף עפעס א כליפען. ער זעצט
זיך אויף און ער זעט ווי נאטאשא קניט לעבן זיין בעט. זי העשעט. עס
האט זיך איר געחלומט, אז די מאדאנע ליגט לעבן אלעקן...

*

דאס פארפאלק, די לובארטאווער, סארענקא און אהרן, קומען אריין
צו זען זיך מיט אלעקן. זיי ווייסן נישט וועגן נאטאשאס חלומות, אויך
נישט וועגן אירע געטלעכע וויזיעס און איר קניען פאר דעם מאדאנע-
פארטרעט, און האלטן זיך ווייטער אין זייער פארגלייכן זי צו דער מאדאנע,
ווי ראפאעל האט זי געמאלן...

אלעק האט מורא פאר נאטאשאס חלומות און קאשמארן. ער זוכט א
וועג נישט צו זיין מער קיין לאקאטאר ביי נאטאשאן.

דער וועג פון דער נאָענט

צעפאטלטע וואלקנדלעך וואלגערן זיך אויפן הימל. די אַק-בולאָקער באַנסטאַציע איז אָפן פון אַלע זייטן. אַ פאַסאַזשיר, וואָס וויל פאַרן מיט דער באַן, מוז נישט דורכגיין קיין בילעט-קאַנטראָל. די ברייטע ליניע-נעץ איז היינט באַשטעלט נאָר מיט איין צוג פון משאַווּאָגאַנעס. איין וואָגאַן איז אָפן, די טירן זענען צערוקט. דער וואָגאַן איז באַשטימט פאַר די מאַביליזירטע פליטים פון פוילן, אַקערשט געוואָ-רענע סאָויעטישע בירגער, מיט רעכט צו דינען אין דער סאָויעטישער אַרמיי.

עטלעכע און פערציק ציילן די מאַביליזירטע, און אַלע זענען זיי יידן. די גרעסטע טייל — געוועזענע אַרבעטער אין עלעוואַטאָר, וואָס אין אַק-בולאָק. בלויז אַ קליינער טייל קומען פון די קאַלכאַז, וואָס אין אַק-בולאָק-קער געגנט. אַלעק איז דער איינציקער פון שטאַטישן קאַלכאַז. אין קאַלכאַז „ערשטער מאַי“ האָט אַלגאַ מאַטוועיעוונאַ געוואַלט אַלעקן זען אַן איינגעגלידערטן אין דער אַרמיי און זי האָט אים געברענגט פון ראַיאָן אַ מאַביליזיר-קאַרטע צוזושטעלן זיך צו דער קאַמיסיע פון מלחמה-קאַמיסאַריאַט. דיעד סוואַסלאָוו, דער בריגאַדיר, האָט פאַרלאַנגט, אַז דער פּרעסעדאַטעל זאָל צופאַרן אין ראַיאָן און אַפרופן די גזירה. דאָ, אין אַק-בולאָקער קאַלכאַז, איז קיינעם נישט וויכטיק, אַז ער זאָל בלייבן, און ער אַליין האָט נישט געוואַלט די שתדלנות.

אַלעקן איז נישט קיין שאַד ס'פאַרלאָזן דעם קאַלכאַז און די שטאַט אַק-בולאָק. דאָס מאַביליזירן אים אין דער אַרמיי האַלט אים נישט אין קיין שפּאַנונג. ער איז אַבער דאָך נישט גלייכגילטיק צום געשעעניש. עס

ווארעמען אים די רעיונות, אז שוין נישט לאנג, און ער דערגרייכט צו זיין היים. לויט די ידיעות וואס ער האט זיך אנגעהערט פון ראדיא, קלאפט שוין די רויטע ארמיי אין די טויערן פון פוילן.

נישט נאָר אַלעק באַדויערט נישט ס'פאַרלאָזן אַק-בולאַק, נאָר אויך די געוועזענע אַרבעטער אין עלעוואַטאָר, וועלכע האָבן אַ ביסל געלט אין די טייסטערס, ווילן שוין זיין וואָס ווייטער אין וועג. זיי וואַרטן נישט, אַז דער באַגלייטער זאַל באַפעלן איינצושטייגן אין וואַגאָן אַריין.

די געוועזענע אַרבעטער פון עלעוואַטאָר זענען אַלע אין לייטישע העמדלעך און אין זייער אַנטוועכץ איז שוין נישטאָ קיין שפור פון אַ לאַגערמענטש. די באַקוויט ביי זיי גלאַנצט, ווי די שאַל פון אַ פרישן עפל. אויך די עטלעכע מענטשן פון די קאַלכאַזן זענען אין מלבושים פון שטאַטישן שטאַט. אויך אין זיי איז נישטאָ קיין זכר פון אַ לאַגערניק. די פנימער נאָך מיט קנאַכיקע באַקן, אַבער אין די אויגן איז שוין נישטאָ קיין פחד, נאָר פונקען פון האַפענונג. זיי האָבן צוריק זיך פאַרלאָזט טשו-פרינעס, ווילן אויף ס'ניי זיין פאַצעטן.

בלויז צוויי נאַרעס זענען צוגעשלאָגן צו די וואַגאָנווענט און ס'איז נישטאָ קיין אַרט פאַר אַלע עטלעכע און פערציק פערזאָן. זעצן זיך אַ טייל אויס אויף דער פאַדלאַגע אָן טענות, וואָס די פיפיקע און פלינקע האָבן פאַרכאַפט די נאַרעס.

אַלעק פאַרגלייכט דעם וואַגאָן מיטן וואַגאָן, אין וועלכן ער איז געפירט געוואָרן אויף קאַטאַרגע-אַרבעט. צווישן די פאַרמשפטע איז אַנגעאַנגען אַ קריגעריי מיט די פאַרכאַפערס פון די נאַרעס. די וואַגאַנטירן זענען גע-ווען פאַררוקט און פאַרשלאָסן, אויפן דאָך האָבן זיך געפונען באַוואַפנטע שומרים פון ענקאוועדע. דער וועג איצט איז דער וועג אויף צוריק, און ס'איז נישטאָ קיין שפאַרעניש וווּ צו זיצן. די וואַגאַן-טירן זענען אָפן און דער דרויסן איז פריי פאַרן אויג, פריי פאַר באַוועגונג. די פענצטערלעך זענען נישט געקראַטעוועט, און ס'איז נישטאָ קיין קאַמענדאַנט, וואָס זאַל אַריינעמען דעם עמער מיט זופ.

אהרן לובאַרטאָווער איז צווישן די מאַביליזירטע. ער איז מיט זיין סאַרענקאַן. זי איז נישט מאַביליזירט, אַבער זי האָט געפועלט ביים באַ-

גלייטער מי'זאל איר דערלויבן מיטפארן מיט אהרנען. ווי אזוי און פאר וואס פאר א זכות דער באגלייטער האט איר געטאן דעם חסד — האלט זי ווי א סוד, נאר אלעקן פארטרויט זי — א פלעשל ביטערס... סארענקא ווייסט איצט צו מוטיקן אלעקן אין זיין פארלאזן אק-בולאק און נאטשא, זיין כאזאיקע. אין חלומען וועגן דער מאדאנע און זען זי א שוועבנדיקע, האבן אירע חברטעס געזען זיין ווירקונג, אז ער האט געוועקט ביי איר רעליגיע-אפנייגן, וואס איז טריפה אין סאוויעטן-לאנד. אהרנען איז אזש רויט גע-ווארן די גאז ווען ער דערמאנט זיך וואס עס האט אלעקן געדראט דערפאר.

★

דער באגלייטער ביים צושטעלן די מאביליזירטע אויפן זאמלפונקט איז אין א מיליטער-אוניפארם, אבער אן שליפעס. ער איז הויכוואסיק, ברייט-פלייציק און טונקלהויטיק, אבער נישט קיין קאזאך. זיין פנים איז מיט איינגעפאלענע באקן, זיין שטערן הויך, די קיין שפיציק; ער האט א פול מויל ווייסע ציינער און איז פלינק ווי א וועווערקע. אנטאן איז זיין נאמען. הגם ער איז חבריש צוגעלאזן צו די מאביליזירטע, דאך וויל ער נישט זאגן ווהיין ער פירט זיי — צי קיין טשקאלאוו, אדער נאך וויי-טער. זיין צוריקגעהאלטנקייט אין דעם פרט ברענגט אריין שפאנונג ביי דער חברה. די מענטשן פון עלעוואטאר ווילן דאך וויסן ווהיין ער פירט זיי און זיי שטייען צו צו אנטאנען. זיי פרעגן:

— איז דער זאמלפונקט אויסער דער שטאט?

— צי וועט דער וואגאן צופארן צום זאמלפונקט?

אנטאן לאזט זיך נישט כאפן אויף דער ווענדקע. ער קוקט, ווי פאר-גאפעט אין וואגאן-דאך און גיט נישט קיין פינטל מיט קיין אויג אויף מרמז צו זיין — יא, אדער — ניין.

— מיר וועלן אודאי אנקומען קיין טשקאלאוו אין אונט — זאגט אלעק אריינצושלאגן אנטאנען אין אמביציע.

אנטאן מאכט זיך נישט הערן.

— לויט דעם אימפעט פון לאקאמאטיוו קאנען מיר ביז אונט אריי-

בערשפאנען די גרענעץ — זאגט ווידער אלעק.

היות ווי ס'איז אוממעגלעך צו ברענגען דעם אנטאנען צו רעדן, ווענדט זיך אלעק צו סארענקא, און זי זאל פרווון און אפשר וועט זי מצליח זיין צו עפענען ביים אייזל דאס מויל...

סארענקא איז באווארנט מיט עטלעכע מיטלען צו באווינקן אנטאנען: חוץ נאך א פלעשל וואדקא, האט זי פאפיראסן אין אן אריגינעל שאכטל פון דער פאבריק. נישט זי און נישט אהרן רייכערן נישט. די פאפיראסן האלט זי אויסצוקויפן זיך אין אן עת-צרה. היות ווי זי האט שוין דער-גרייכט וואס געוואלט, איז זי גרייט צו טאן א טובה אויך אנדערע און זי לאזט נישט אנטאנען רויכערן מאכארקע. זי איז אים מכבד מיט די פאפיר-ראסן. ווען אנטאן פאררויכערט פון די פאפיראסן און בלאזט דעם רויך פון צווישן די ליפן, ווי דורך א רערל, ציט סארענקא דעם אטעם מיט דער נאז, כדי צו ווייזן אנטאנען, און דער ריח פון דעם פאפיראסן-טאבאק איז אנגענעם. אנטאן פינטלט מיט די אויגן פון הנאה, כאפט סארענקא צו מאכן אים פאר אויס פשרן מענטש און זי לייגט דאס שעכטל פאפיראסן אריין אין אנטאנס קעשענע פון דער בלוזע, דערביי ווארפט זי קאקעטיש מיטן קאפ, ווי צו ווייזן אלעקן — דערגרייכט...

— ער רעדט נאך נישט! — זאגט אהרן.

— לאז אים באקומען דאס רויכערן! — ווארפט סארענקא צוריק

מיט א ביסל רוגז אין קול.

— די פישופמאכערין איז אין טראנס, זיי געדולדיק — נעמט אלעק

סארענקאן אין שוין.

מיט איין מאל איז שטיל געווארן אין וואגאן. אנטאן האט שוין אוועק-געווארפן דאס קארקל פון פאפיראסן. אבער סארענקא איז נישט געפלעפט פון דורכפאל מיט די פאפיראסן. זי ציט ארויס פון אהרנס קלימיקל ס'פלעשל בראנפן. זי ווייזט דאס אנטאנען און באהאלט דאס הינטער די פלייצעס. אנטאן צעלאכט זיך און רעדט: ער דינט אין דער רויטער ארמיי, כאטש זיין רעכטע האנט האט נאר האלבע פינגער. מען שטעלט אים פאר גרויסע אויפגאבעס. אין דער צייט פון די „שבתניקעס" איז ער געשיקט געווארן צו ארבעטן אין טארטאק, און דארט איז געשען דער פארפאל מיט זיין האנט: ביי דער באנדזעג האט ער פארלוירן די האלבע פינגער.

סאַרענקאַ שטעלט זיך לעבן אים מיטן פלעשל, לייגט עס אַוועק און שאַקלט קאַקעטיש מיטן קאַפּ, אַז ס'איז זיינס.

אַנטאַן זשענירט זיך נישט, נעמט דאָס פלעשל צו די ליפּן און טוט אַ פאַר שלונג. ער באַהאַלט עס און לאַכט:

— לאַנג וועל איך מיט אייך נישט זיין — זאַגט ער זיך וויגנדיק.
— נאָר ביז טשקאַלאָוו! — זאַגט אַלעק ווי אַרויסגעכאַפט אים די ווערטער.

— יא, נאָר ביז טשקאַלאָוו — זאַגט אַנטאַן ווי שוין איין מאָל געזאַגט.
— אפשר וועט אין דער צייט ווערן אויס מלחמה? — זאַגט אַלעק אין פרעגטאַן.

— דאָס ווייס איך נישט, אַבער מ'וועט זיך נאָך גענוג אַנזאַפּן מיט דער שוויטשעריי פון קוילן. קיין איינער איז נישט באַוואַרנט די קויל זאָל אים אויסמיידן.

אַלע טוען מיט אַ מאָל אַ פּייף, ווי איבערראַשט.

— רעביאַטאַ! — רופט אויס אַנטאַן — אַפט באַגלייט איך רעקרוטן צום זאַמלפּונקט, תמיד שטיפּן זיי די רעקרוטן, אַבער אַזאַ גרופּע ווי דאָס מאָל, מיט אַזאַ חשק, קומט מיר אויס דאָס ערשטע מאָל צו באַגלייטן. דאָס האַרץ וואַקסט פון פרייד צו זען ווי דער בירגער אין ראַטן־פאַרבאַנד איז גרייט מיט לייב און לעבן צו קעמפּן קעגן דעם שונא, וואָס וויל צעשטערן דאָס בויען די נייע וועלט...

— די וועלט פון יושר און גערעכטיקייט — פאַרענדיקט אהרן אַן שום רמז אויף לצנות.

איין סאַרענקאַ לאַכט און פון די אויגן־ווינקען ביי דער חברה דרינגט זיך אַז זיי פאַרשטייען אהרנען זייער גוט.

אַנטאַן, אין זיין תמימות, ציט אויס די קאָליקע האַנט צו אהרנען, אַז ער זאָל זיך זעצן לעבן אים. מיינט אהרן, אַז ער וויל אים עפעס פאַרטרויען, בויגט ער זיך אָן מיט קאַפּ און אַקסל צו אַנטאַנען צו הערן אים, אַבער אַנטאַן מיינט נישט צו זאַגן וואָס. ער וויל בלויז אויסדריקן זיין צופרידנקייט און ער גלעט אים דעם אַקסל.

אלעק און די זיצנדיקע אויף דער פאדלאַגע פירן אַ וויפּוח: צי וועלן זיי טאַקע איינגעגלידערט ווערן אין דער אַרמיי? זיי כאַפּן בליקן צו אַנטאָ-בען, צי ער איז זיך משער אין זייערע מיינונגען. אַנטאָן כאַפּט זיך נישט אין קיין רמז. ער וויל אַפּילו נישט הערן זייער פּלאַפּלען. דאָס רוישן פון די וואַגאַנרעדער ציט זיך מאַנאַטאַן, ווי דאָס זשומען פון בינען. ער קאָן אַבער לאַנג נישט זיין אַריינגעטאַן אין ערנסט און ער פאַרציט אַ ניגון. אַלעק קומט אים נאָך מיטן טעקסט פון ליד. אַנטאָן זעט איין, אַז ער האָט גוט געטאַן מיט נעמען דעם ניגון און ער מוטיקט זיך. ער וואַרפט מיטן קאַליקע-הענטל מעשה-דיריגענט, אַז אַלע זאָלן זינגען.

מיט איין מאָל ווערט אַלעק פאַרטראָגן אין אַ טראַכטן, ווי אַפּגעטיילט פון די אַרומיקע. עפעס איז ער גאַר אין צווייפל צי דער וועג דערנעבן-טערט אים צו זיין היים, צי איז די שטאַט טשקאַלאָוו דער אָנהייב צו דער נאַענט. עפעס קומט אים אויס דאָס מאַביליזירן אים אין דער אַרמיי משונהדיק. ער דערמאָנט זיך אין דעם רוף אין מיט נאַכט, אין אָנהייב דער מלחמה. ער גייט מיט זיין שכן בענדערמאַן אַפּצוהאַלטן דעם אָנגע-לויף פון דייטשישן מיליטער. ער און בענדערמאַן, וועלכע זענען קיין מאָל מיט שווערע אַרבעט נישט געפרוּווט געוואָרן, דאַרפן זיין דער שטער קעגן דער דייטשישער ווערמאַכט. צי זאָל דאָס איצטיקע איינגלידערן אים אין דער אַרמיי נישט זיין אָן איבערחזרן זיך פון דער געשיכטע? אַבער אַז ער גיט זיך אַ פאַרטראַכט וועגן די באַריכטן פון פּראַנט וואָס מעלדן וועגן דעם יאָגן די דייטשן און אַז די סאַוועטישע אַרמיי איז שוין אַריבער די פּוילישע טעריטאָריע, אַז לובלין איז שוין באַפּרייט — טראַכט ער אַז ס'איז גוט צו זיין מיט איר, מיט דער רויטער אַרמיי.

*

ס'איז ערב שקיעה. אין וואַגאַן צעשפּרייט זיך די טונקלקייט. דאָס מאַנאַטאַנע געזושום פון די רעדער שווערט ס'געמיט. עס שפּאַרן זיך צו די אויגן-לעפּלען. אייניקע פון דער חברה רופן זיך איבער, פּדי נישט

צו שלאָפן. אַלעק הערט זיי, ווי פון ווייט. ער וויל דווקא שלאָפן. פאַרשלאָפן די צייט.

פאַראַן שוין שטערן אין הימל און אַ לייכט ווינטל פאַכעט. פון אַלע חברים איז אהרן דאָס מאָל דער רירעוודיקער, אימפולסיווער. ער ווייסט שוין אויף זיכער, אַז ער פאַרט קיין לובלין, וועלכע איז פאַר אים ווי זיין געבוירן-שטאָט לובאַרטאָוו. דער צוג פאַרקלענערט דעם אימפעט. די האַמולצעס שפאַרן אין די רעדער, און אהרן, פריער ווי אַנטאָן, שטייט שוין גרייט צום אויסשטייגן, אָבער אַנטאָן לאָזט אים נישט זיין דער ערשטער.

דער צוג שטעלט זיך נישט אויף דער סטאַציע. נאָר אויף אַ זייטיקער ליניע, ווייט פאַרוואַרפן, ווי עפעס אַן אַנשיקעניש, וואָס איז נישט ווערט קיין אויפמערקזאַמקייט. דער אַרום איז לידיק און דאָך וויל אַנטאָן, דער באַגלייטער, אַז די חברה זאָל זיך אויסשטעלן צו פיר אין אַ שורה. ער ציילט די קעפּ, צי ער האָט די עטלעכע און פערציק. ער האָט איצט אַ זאָרג ווי אַזוי אַריינצופירן אין זאַמלפונקט סאַרענקאַן. ער קוקט אין הימל, צי די טונקליקייט קאָן זיין אַ הילף. סאַרענקאַ באַפרייט אים פון דעם עול. זי ווייסט שוין, וואָס זי האָט צו טאָן, כדי איר אהרנען נישט צו לאָזן אַליין.

אַלעק חידושט זיך אויף דעם לידיקן אַרום. איז אפשר דער זאַמלפונקט אויסער דער שטאָט? אָבער דער וועג איז געפלאַסטערט, וואָס ווייזט דאָך אַן אויף שטאַטישקייט. ער שפאַנט נאָך די גייענדיקע פאַר אים. אַנטאָן, דער באַגלייטער, איז געניט אין די טשקאַלאָווער גאַסן, וואָס זענען אין דער צייט פול מיט מענטשן, פירט ער די מאַביליזירטע צום זאַמלפונקט דורך זייטיקע גאַסן און וועגן. אַז אַנטאָן פירט אַזוי, ווייסט ער וואָס ער טוט — מוטיקט זיך אַלעק.

ביי איין ווינקל-גאַס מוז אַנטאָן שוין אַריין אין תּחום, וווּ ס'איז אַ גרויסע באַוועגונג סיי פון פּוסגייער און סיי פון אויטאָס, וואָס די גרעסטע טייל זענען מיליטערישע און פון דער מיליץ. דאָ גייט שוין נישט אַנטאָן דער ערשטער פון דער גרופּע, נאָר דער לעצטער, אַנזאָגנדיק די ערשטע אין דער שורה, אַז זיי זאָלן זיך האַלטן נאָר אויף רעכטס און נישט ענט-

פערן קיין פארביגייער אויף קיין שום פראגע. דאָס ווייזט ער אָן מיט דער האַנט אויף די ליפּן און אַלע קענען דעם רמז פון די פּלאַקאַטן וואָס הענגען אין יעדער אינסטיטוציע און אויך אין די רעסטאָראַנען. אַנטאַן קען גענוי דעם פּלאַן פון דער שטאַט. אפילו מיט פאַרמאַכטע אויגן קאָן ער זיך אָפּשטעלן ביים פונקט, ווו ער דאַרף. אויך דאָס מאַל ווייזט ער זיין באַהאַונטקייט — נאָך פון היפש ווייט דערזעט ער, אַז ער איז שוין ביים זאַמלפונקט, און ער שפּרינגט צו צו דער ערשטער שורה. ער ווייזט אָן אויף דעם טויער אין אַ שטאַכעטן-צוים פון אייזן און ער שטעלט זיך אין אַ זייט ביז עס גייט אַריין דער לעצטער פון דער גרופּע. עס דאַכט זיך, אַז ער וויל בלווי זען, צי קיינער בלייבט נישט אין דרויסן, אָבער ער ציילט די קעפּ. ער טוט דאָס ווי ווייט מעגלעך, ס'זאָל זיך נישט אָנזען, ווייל ער שעמט זיך פאַר דער חברה. זיי האָבן שוין איין מאַל געלאַכט און אויסגערופן אין רוסיש — „טאַטשאַנאַ!“

*

דער זאַמלפונקט פון די מאַביליזירטע האָט נישט מער ווי איין קליינע פאַרטער-געביידע באַלד ביים אַריינגאַנג פון אַ גרויסן און ברייטן פרייען פּלאַץ, אָן אַרומגעצוימטן מיט אייזערנע שטאַכעטן, ווי פיקעס. די פאַרטער-געביידע האָט אַ פּראָדוקטן-שפייכלער, ווו דער מאַביליזירטער קריגט זיין צידה-לדרך, און איין זאָל מיט עטלעכע לאַנגע טישן, לעבן וועלכע ס'זיצן צו עטלעכע אָפיצירן ביי יעדן טיש. די אָפיצירן פירן נישט קיין עוידענץ. זיי נעמען איבער פון די גרופּע-באַגלייטערס די רשימות, שטעמפלען אָפּ דעם דערהאַלט און צייכענען אָן די איינהייט, אין וועלכער די גרופּע ווערט איינגעגלידערט.

ווען די גרופּע מיט אַלעקן זענען אַריין אין דעם זאַמלפונקט, איז אויף דער ערד פון דעם גרויסן, ברייטן פּלאַץ אויסגעזעצט געווען אין אַ פיר-פּאַכיקן עיגול אַ המון מאַביליזירטע, אַלע נאָך אין זייערע ציווילע מלבוּ-שים. אויך זיי זענען נאָך פאַר דער איינגלידערונג אין די איינהייטן, און זיי הערן זיך צו צו דעם רעדן פון אַ מונדירטן, וועלכער שטייט אויסערן

עייגול. דער מוגדירטער רעדט וועגן די פראנט־אפעראציעס, און די סאָ-וועטישע אַרמיי שפּאַנט פּאַרויס און פּאַרטרייבט די דייטשן, רינגלט אַרום דייטשישע דיזויזיעס און נעמט זיי אין געפאַנגענשאַפט. די סאָויעטישע אַרמיי האָט שוין באַפרייט די שטאָט לובלין און זי שפּאַנט צו דער ווייסל. אַלעק איז ווי באַרוישט פון די ווערטער „די אַרמיי שפּאַנט צו דער ווייסל“, אָבער ער צווייפלט. ער דערמאַנט זיך ווי אין זיין בע־ונד איז אים יעדער וועג אַנגעוויזן געוואָרן ווי אַ קורצער, און ס'האַט זיך אַרויס־געוויזן און קיינער קאָן נישט שאַצן דעם מרחק, אפשר איז די שטאָט לובלין נאָך ווייט פון פּראַנט? אפשר פּלאַנטערט זיך אים דער נאַמען פון דער שטאָט ווייל ער איז אים היימיש? ער ווייסט נישט מיט וואָס פאַר אַן אַנווייזונג אַנטאָן קאָן קומען, ווהיין ער זאָל פירן די גרופּע, און דער אַפיציר דאָ זאָגט, און זיי האָבן צו מאַרשירן צו דער ווייסל. וואַרט נישט אַלעק אויף אַנטאָנס קומען און ער זעצט זיך צו צו דער פּערטער ריי פונעם עייגול, אָבער אהרן ציט אים אַוועק: אַנטאָן איז שוין נישט זייער באַגלייטער — זאָגט ער אים — און אַנדערער איז אויף זיין אָרט. זיי בלייבן נישט אין טשקאַלאָוו. אויף לובלין איז דער וועג. זיי האָבן צו נעמען צידה־לדרך.

דער איצטיקער באַגלייטער רופט זיך וואַלאַדיאַ. ער איז נידע־ריק, האָט גראַע אויגן. ער איז אויך אַן אַפיציר און שליפעס, בלויז דאָס היטל מיט דער ברייטער דענקע איז אַפיציריש. אויך וואַלאַדיאַ וויל אַפּהיטן די גאַנצקייט פון דער גרופּע. ער וויל נישט, און זיי זאָלן זיך פונאַנדערגיין בעתן נעמען דעם פּאַיאַק, ער אַליין קאָן נעמען פאַר דער גרופּע. ער גייט און קומט צוריק מיט גרויסע בייטלען. ער טיילט צו פּעקלעך סוכאַרעס פון שוואַרץ ברויט, עטלעכע קלעצלעך צוקער און אַ פאַר ווייכע הערינגלעך.

— נאָך נישטאָ קיין דירעקטער צוג קיין לובלין — דערקלערט וואַלאַ־דיאַ. ער ווייזט אָבער און צו נעמען דעם וועג צו דער באַן.

★

ד. זאקאליק

א וואָרעם ווינטל פאַכעט. די געלע לבנה שווימט פאַרביי קליינע צויטנדיקע וואַלקננדלעך, וואָס שטייען, ווי פאַרגליווערט, אין דעם שוואַרצ-לעכן הימל.

— ווי זעען איצט אויס די הימלען דאָרט אין לובלין? — פרעגט אַלעק די שפּאַנענדיקע לעבן אים פון דער חברה אַרבעטער אין עלעוואַטאָר אין אַק-בולאַק.

קיינער פון זיי ענטפערט נישט.

— אפשר שניידן זיך נאָך אין די הימלען דאָרט פליענדיקע קוילן? — ווענדט זיך אַלעק צו אהרנען און זיין סאַרענקאַ. וואָס האָט אין דער טונקל פון דער נאַכט זיך צוגעשטעלט לעבן איר אהרנען.

— ווי זיי זאָלן נישט אויסזען, וויל איך שוין זיין דאָרט — זאָגט סאַרענקאַ און איר פרויען-שטים הערט וואַלאַדיאַ.

וואַלאַדיאַ איז נישט אַנטאָן. ער ציילט נישט די קעפּ צי ס'פעלט ווער

פון דער גרופע. ער איז זיכער, אַז קיינער וועט נישט אַראָפּ פון וועג. און ווידער בלייבט אַלעק אויף דער רעשט נאַכט שלאָפן אין אַ כאַטע אויף דער פּאַדלאַגע, צי ער וויל יאָ, צי ער וויל נישט, ווערט ער דאָך באַלד פאַרכאַפט אין אַ האַרטן שלאָף. אַ שווערער חלום פאַרציט אים: אַ צעהוליעטער פון שמחה, טרייבט ער פון זיך אַ כאַפטע הענט. זיי פאַרבלענדן אים די אויגן ער זאָל נישט זען ווי ווייט ער איז שוין פון קנעכטשאַפט און ווי נאָענט ער שטייט צו אַ לייכטן עטעמען. אַט רייסט ער זיך אַוועק פון די ברייטע הענט, ער לויפט צו דער בריק, צו דער קערבעדזשער בריק, וואָס איבער דער ווייסל. די בריק איז איינגעבראַכן, און ער ציט זיך אויף אַ שינע. אַט איז ער שוין אַריבער די ווייסל, ער לויפט אין דער ריכטונג צו זלאַטע גאַס. ער זעט זיין רחל מיטן קינד. ער שפּרינגט איבער קלעצער און דרענגער — צעסמאַליעטע האַלעוועשקעס. מיט איין מאָל, ווי עס וואַלט עמעצער אים אַ וואַרף געטאָן, וועקט ער זיך איבער. ער עטעמט שווער, אַ צעשטרייטער פון שווערן חלום.

מיטן גראַען פון טאָג שטייט אַלעק אַ וואַכער, קוקט אויס די מינוט ווען וואַלאַדיאַ, דער באַגלייטער, זאָל אים נעמען אַריבערצופאַרן די גרענעץ פון ראַטן-פאַרבאַנד.

אין דרויסן איז שוין העלער טאָג און עפעס אַ שוואַרצער לאַקאָמאַטיוו שיבט זיך אויף די שיבעס, שלעפט מיט זיך אַ וואַגאַן און אַ פּלאַטפּאָרמע. דער לאַקאָמאַטיוו — אַן אַלטע פּלי קאַטשעט זיך אויף די פּיס. דער וואַגאַן איז אויך ווי אַרויסגענומען פון אַלטוואַרג, מיט אַן איינגעבראַכענעם דאָך. אַלעק און די גרופע דראַפען זיך אַריין אין וואַגאַן. אַלעק זעצט זיך אין ברעג פון אַריינגאַנג מיט די פּיס אין דרויסן. דער לאַקאָמאַטיוו סאַפעט שווער, ציט צו דער גרענעץ. ער קוקט אין ברייטן פעלד, וואָס ווערט אים פרעמד, און ער האָט מורא. אַז דער לאַקאָמאַטיוו וועט נישט דערצייען ביז צו דער גרענעץ. עס איז זייער אַ קורצע שטרעקע, און די צייט ציט זיך ווי אַן אייביקייט.

מיט אַ מאַל שטעלט זיך דער לאַקאָמאַטיוו מיט אַ טליקע אויף צוריק. און אַט איז שוין די גרענעץ. די סטאַציע האָט נישט קיין וואַקואַל. געווען אַ הייזל, זענען די ווענט צעשיט און צעברעקלט. פון בילעטן-פאַרקויף-פענצטערל איז פאַראַן נאָר אַ שטיקל מאַרמאָר, אַ זכר. עטלעכע גע-שטאַלטן מיט פאַרריסענע פּנימער און הענט שלאַנדערעווען זיך איינגעבוי-גענע איבער די שיבעס און קאַנטראַלירן די שרויפן ביי די שוועלן. פון צייט צו צייט קוקן זיי זיך איין אין דער גרופע מיט וואַלאַדיאָ דעם באַ-גלייטער. עפעס אַ פּחד ליגט אין זייערע אויגן. זיי ווונדערן זיך ווען זיי זעען די גרופע יידן: פון וועלכער וועלט קומען זיי?

אויף אַ צווייטער סטאַציע איז פאַראַן שוין אַ גרעסער געזעמל מענטשן. די שטעטל-בנינים זענען איינגעפאַלן. עס קוקן אַרויס האַלבע ווענט און קוימענס. אַ מאַרק. פּוילישע פּרויען שטייען מיט קיישלעך ירקות, מיט בעקנס געבעקס, מיט פעקלעך וועשוואַרג. אַ פּרוי אַנגעטאַן אין אַ קלייד, גענייט פון טליתים, טראַגט זיך אַרום מיט צוויי קרישטאַל-וואַזעס. צוויי עלטערע פּרויען שטייען מיט בילדער-פּייזאַזש-געמעלן אין ברייטע ראַמען, מסתמא אויך פון יידישע שטובן אַרויסגעכאַפט. זיי זענען זיך משער אַז אַ געלטווערט איז אין זייערע הענט און אַ פּרייד איז אויסגעגאַסן אויף זייערע פּנימער. קיינער וועט פון זיי דאָס גוטס נישט צונעמען. די יידן זענען נישטאַ.

די וועלט זעט אויס ווי נאָך אַ מבול, און וואַלאַדיאָ רופט צו גיין.

אין באַפרייטן לובלין

ס'איז אַ הייסער יולי-טאָג. די זון ליגט אַ צעגאַסענע מיט גינגאַלד-גלאַנץ איבערן ברייטן אַספּאַלט-ברוק פון דער קראַקעווער גאַס. אין דעם הוילן אַרום שוועבט עפעס אַ פאַרטויבטקייט פון אַן איבערגעהאַקט לעבן. פון די ווינקל-גאַסן טרייסלט זיך אַ רעש, ער בלייבט פאַרקייכט אויף רגעס און קומט ווידער אויף מיט אַ שוידערלעכן רוף און ציטער פון מענטש-לעכע שלאַכצן: „וויי! וויי!... איינער בין איך! איינער... פון דער גאַנצער משפּחה נאָר איך!... נאָר איך איינער!...“

אַלעק, וועלכער איז אַקערשט געברענגט געוואָרן פון סאַויעטן-לאַנד צו דינען אין דער ניי-געשאַפענער פּוילישער אַרמיי, איז נאָך קיין מאָל אין דער שטאָט נישט געווען. ער ווייסט וועגן דער שטאָט בלויז איר געשיכטלעכן פאַרלויף: לובלינער יידיש לעבן ציט זיך נאָך פון קיניג קאַזימיר דער גרויסער. די שטאָט איז באַצייכנט געווען ווי אַן עיר וואָס בישראל, די שטאָט פון „ועד ארבע ארצות“. און שפעטער איז אין דער שטאָט צעצווייגט געווען אַ נעץ פון קולטור-אינסטיטוציעס, פאַרטייען פון רעכטס און לינקס, אַ טאַג-צייטונג, אַ וואַכנבלאַט. די שטאָט האָט זיך קונה-שם געווען מיט איר ישיבת חכמי לובלין. אין לובלין האָבן געלעבט געלערנטע, גאונישע קעפּ, פּראַפעסאָרן, דאָקטוירים, תלמידי חכמים. איצט איז די שטאָט אַן עמק הבכּא, ווי אַ בת-קול הערט אַלעק: „וויי!... וויי!...“

וואַלאַדיאַ, דער באַגלייטער, איז שוין נישט מער מיט דער גרופּע. לעבן אַלעקן שטייט אַ זעלנער, אַ ייד. אויסגעאיידלט אין זיין פנים, בלאַע אויגן האָט ער, קאַפּראַל איז זיין ראַנג, אַדאַלף — זיין נאָמען. ער האָט אים צו פירן אין סטאַציאָנר-פּונקט. ער איז שוין געווען אויפן פּראַנט.

איז פארווונדעט אין פוס, אבער ער הינקט נישט. ער ווייסט, וואָס ס'איז געווען לובלין בעת דער דייטשישער אַקופאַציע.

דער זעלנער אַדאָלף איילט זיך נישט אויסצופירן זיין אויפגאַבע. ער ווייסט, אַז ווען אַלעק וועט אַנטאָן דעם זעלנערישן מונדיר, וועט ער שוין אַ צייט נישט קאַנען קומען אין שטאָט. פירט ער אים אויפן מאַרקפלאַץ, וואָס אויף דער לובאַרטאָוער גאַס, וווּ פּוילישע פּרויען פאַרקויפן גע- בייטלט ברויט, פאַרשידענע קעזן, טרוקענע און ווייכע. די סוחרטעס זענען אַנגעטאָן אין קליידער פון באַטיסט און שיפּאַן. עס דרייען זיך פּאַליאַקן אַנגעטאָן אין אַנצוגן פון קאַמגאַר-שטאָף. זיי פאַרקויפן איצט זילבערנע לעפל, גאַפל.

דער זעלנער הייסט אַלעקן אַריינקוקן אין די געוועלבער, ער זאָל זען, ווער ס'זענען היינט די סוחרים אויפן אָרט פון די יידן: געוועזענע גאַסן-קערער, היצלעס, אַלעמביק-טרינקער זענען די קרעמער. אַז אַזא איינער דערזעט אַ ייד, צלמט ער זיך איבער צען מאָל. ער ווייסט, אַז יידן לעבן נישט, איז פון וואַנען קומט אַ ייד?

אהרן און סאַרענאַק, די לובאַרטאָוער, וואָס לובלין איז ווי זייער געבוירן-שטאָט, האַלטן זיך קלאַמערנדיק איינער אין אַנדערן, ווי אויסצו- היטן זיך פון פּאַלן און חלשן. זיי ווייסן שוין, אַז יידיש לעבן אין לובלין איז חרוב. פאַרשניטן זייערע טאַטע-מאַמע, ברודער און שוועסטער. נישטאַ קיין איינער פון זייערע משפּחות.

דער זעלנער ווייסט נישט וואָס צו זאָגן אַלעקן וועגן זיינע אייגענע אין וואַרשע. ער ווייסט, אַז די וואַרשעווער יידן זענען אויך פאַרשיקט געוואָרן אין די טויטלאַגערן, אַבער ער וויל דאָס אַלעקן נישט זאָגן. אפשר דאָך האָט ווער פון אַלעקס אייגענע זיך געראַטעוועט, אפשר... אַדאָלף איז אַבער דאָך גרייט אים צו העלפן. ער ווייזט אים אָן אויף דעם געסל, וואָס אַנטקעגן דעם מאַרקפלאַץ. אין עק פון דעם געסל, אין צווייטן הויז, איז דער לאַקאַל פון צייטווייליקן יידישן קאַמיטעט, דאַרט איז פאַראַן אַ רשימה פון ניצול-געוואַרענע יידן.

אַלעק שטאַרקט זיך צו האַלטן אויף די פיס, און ער רעדט זיך איין, אַז זיין רחל מיטן קינד לעבן, אַז זיינע שוועסטער מיט די קינדער

ד. זאקאליק

לעבן. אדאלף, דער קאפראל, לאזט אלעקן טראכטן. ער רייסט נישט איבער זיין שוויגן. מיט א האנט-באוועגונג ווייזט ער אים, אז ער איז גרייט צו גיין מיט אים נאכזען אין דער רשימה פון די ניצול-געוואָרענע יידן. טונקעלע טרעפ פירן אין לאַקאַל פון צייטווייליקן יידישן קאָמיטעט. אין קאַרידאָר מיט די לאַנגע פענצטער הענגט אַן אויפרוף צו די ניצול-געוואָרענע צו קומען עדות זאָגן אין דער היסטאָרישער קאָמיסיע וועגן זייערע איבערלעבונגען, וועגן די מערדערייען פון די היטלער-דייטשן. ליידיק און פוסט איז דער גרויסער זאַל. אויף אַ באַריערע-אַנלען ליגט די רשימה פון די ניצול-געוואָרענע, אַ רשימה לויטן אַלף-בית. אַלעק קוקט זיך איין אין יעדער שורה, ער מישט די בלעטער: נישטאָ. נישטאָ קיין איינער פון זיינע אייגענע. פאַרן לעצטן עמוד דערזעט ער דעם נאָמען פון מאַרצעלאַן. זי איז אין פּרץ-הויז, דאָ, אין לובלין! דער אַטעם איז אים ווי פאַרשטאַפט. ער ווייזט אַדאַלפּן:

— געפונען!

אדאלף איז איבעראַשט. ער כאַפט אַלעקן פאַר די אַקסל:

— אַ בר-מזל — זאָגט ער. ער וואַרט אַלעק זאַל אים בעטן צו גיין מיט אים אין פּרץ-הויז. ווידער נעמט ער אים פאַר דער האַנט, ציט אים צו גיין.

אַלעקן איז נאָך דער אַטעם פאַרשפאַרט און ער רעדט נישט.

אדאלף האָט וואָס צו זאָגן און רעדט:

— דאָס פּרץ-הויז האָבן די לובלינער יידן אויפגעבויט מיט אייגענע כוחות, אַ שולע פאַר די יידישע קינדער אין זייער שטאָט. האַרט פאַרן עפענען דאָס שוליאַר איז אויסגעבראַכן די מלחמה.

דאָס פּרֶץ־הויז אין לובלין

אויף אַ בערגל — אַ דרייַשטאַקיק הויז, ברייטע און לאַנגע פענצ־טער. אַרום דעם הויז ליגן נאָך בוי־מאַטעריאַלן. דאָס הויז איז גרייט גע־ווען אַרייַנצונעמען די ליקווידירטע זיבן־קלאַסיקע פּאַלקסשול, איינצו־אַרדענען אַ קינדערהיים, וועמענס עלטערן זענען פון דעם פרימאַרגן ביז אַוונט ביי זייער אַרבעט. אין דעם הויז איז געווען אַ טעאַטער־זאַל, אַ זאַל פאַר ספּאַרטלער, אַ זאַל פאַר אַ גרויסער ביבליאָטעק. ס'איז אויך אויסגע־טיילט אַ זאַל פאַר אַן אַרקעסטער און כאָר. אין די אַלע זאַלן און צימערן זענען איצט איינקוואַרטירט די ניצול־געוואָרענע פון אומקום. די זיך גע־ראַטעוועטע ייִדישע פּרויען, מיידלעך און יונגע־לייט. דאָס הויז איז איצט די היים פאַר בלאַנקענדיקע אַן אַ היינט און אַן אַ מאַרגן. אין יעדן צימער ליגן מענטשן אויסגעשעפטע, דערשלאַגענע פון גורל. זיי זיצן, ווי רע־קאַנוואַלעסצענטן, מיט בלייכע פּנימער און גערינצלטע הויטן, און קוקן מיט צעעפּנטע אויגן סתּם, פאַרחידושט, נישט פעיק צו אַריענטאַציע אין זייער עקסיסטענץ. עס דרייען זיך אַרום צוריקגעקומענע פון די וועלדער, פון די סטאַדאַלעס, פון די היילן. עס דרייען זיך אויך אַרום מענטשן אין קאַלירטע פּאַסן־רעקלעך פון די טויטן־לאַגערן. אויגן קוקן זיך אין אויגן, איינער וויל דערקענען דעם אַנדערן, אָבער די פּנימער זענען זיך פּרעמד. איינער לאָזט אַראָפּ דעם קאַפּ מחמת ווייטיק, אַ צווייטער באַהאַלט דאָס פנים אין די הענט פון אומבאַהאַלפּנקייט.

איז דאָס אַ וועלט צום לעבן? ...

אין אַ צימער מיט איין פענצטער — אַכט געלעגערס: פיר אויף איין וואַנט. נישט קיין בעטן, נאָר קאַצן און פיס אַנטקעגן פיס: אין אויבנאָן

שטייט עפעס ענלעכעס צו א בענקל און ס'ליגט דערויף א קלייד, ווייזט אויס צו אפהיטן פון צעקנייטשט ווערן. פון דעם געלעגער דערנעבן קוקט ארויס א בלאַנדהאַריקער קאַפּ. די גרינע אויגן לייכטן ווי מיט פאַספּאַר, אַבער נישט דער טיפּער קנייטש אין דער קין, און נישט די שמאַלע, קליינע גאַז — זי איז נישט מאַרצעלאַ.

4

צו די ראש-השנה טעג האָבן די יידישע זעלנער געקריגן דערלויב-
בעניש צו גיין אין שולן. דאָס מאָל איז דאָס פּרץ-הויז געווען די שול.
אַלעק איז אַוועק גאַנץ פּרי, און זיך געשטעלט פאַרן אַריינגאַנג. ער האָט
געקוקט אין פנים יעדן אַריינגייער אין זאַל פון די מתפללים, אפשר
וועט ער דערקענען אַ קרוב, אַ היימישן. אפשר וועט ער אים דערקענען.
מיט אַ גרופּע זעלנער קומט אָן לעאַן קרויטמאַן. ער פּאַלט צו צו אַלעקן,
כאַפט אים אַרום, קושט אים. אין זעלנערישן אונפּאַרם איז לעאַן, ווי
אויסגעוואַקסן אין דער הויך. ער האָט אויסגעזען אַ שטאַרקער מאַנצפּאַרשויין.
נישט דער לעאַן מיט די איינגעפּאַלענע באַקן און אויסגעשטויסענער קין,
אַבער יאָ מיט די אַשקאַליר-אויגן. לעאַן ווייסט נישט וואָס צו זאָגן וועגן
באַלעקן, זיין ברודער. ער האָפט, אַז ער וועט קומען. ער גייט נישט אַריין
אין זאַל צו די מתפללים. ער דערוואַרט מאַרצעלאַן. אויך זי איז אַ זעל-
נערקע, פּרייוויליק זיך אַנגעשלאָסן צו דינסט. זי אַרבעט אין אַ ביוראָ.

מאַרצעלאַ קומט איינע אַליין. זי דערזעט אַלעקן, כאַפט זי אים אַרום
און האַלט זיך אין אים. אויס גרויסער איבערראַשונג שווייגט זי. זי קוקט
זיך איין אין אַלעקן. אירע אויגן רעדן. זי האָט אַ סך אים צו זאָגן, אַבער
זי וואַרט. אַלעק קוקט זיך איין אין איר. אין מיליטערישן אונפּאַרם איז
זי צוריק די עלעגאַנטקע, אַבער אויף איר איידל פנים איז איצט פאַר-
קלעמט אַ צער. אין אירע גרינע אויגן ליגט אַן אומעט. זי ווייסט, אַז אַלעק
וועט אין וואַרשע נישט טרעפּן קיינעם פון זיינע אייגענע, אַבער זי זאָגט עס
נישט. שנעל באַהערשט זי זיך און נעמט רעדן. זי דערציילט אים וועגן
זיך: אין סאָוואַנאָ איז דאָן אַנגעקומען אַ ידיעה, אַז וואַניאַ איז געפּאַלן.

אין וועג אויף צוריק

לעצן האט געזאגט, אז ער פארלאזט דעם סאוואכאז, האט זי געזאגט, אז זי גייט מיט אים.

מארצעלאן הייבט זיך די ברוסט פון שנעלן אטעמען. זי דערציילט אים, אז דער איינזאמער לעצן איז ווי א קינד. זי איז אים דער איינציקער אנהאלט.

אלעקן ווילט זיך שרייען, אבער ער באהערשט זיך. יא — זאגט ער — איך בין איינער אליין, אבער איך קאן דא נישט לעבן. איך האב א ברודער אין תל-אביב. דאס איז דער איינציקער אנהאלט פאר מיר.

